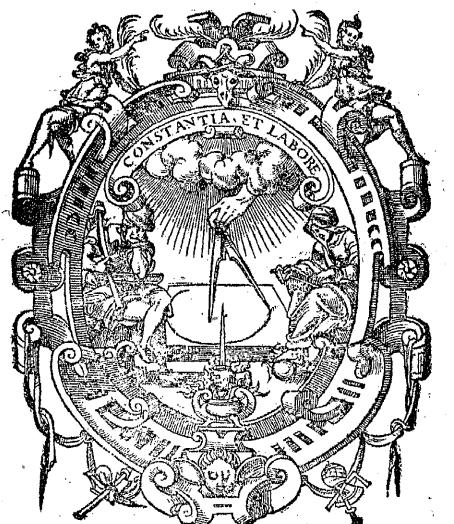

LIBER IOSEPH,
SIVE,
DE ARCANO SERMONE,

AD SACRI APPARATVS INSTRV-
CTIONEM, A BENEDICTO ARIA MONTANO
HISPALENSI CONCINNATVS.

TYPOGRAPHVS LECTORI

*Habes in hoc opere, studiose Lector, prater plenam totius argumenti suscepiti di-
spensationem, ultra undecim mille sacrae scriptura loca aperte explicata, ad qua-
tatera quacunque eiusdem generis fuerint, referre certissime possis. quod si
hoc volumen cum proximo de Actione coniungas, perpetuum sacrorum li-
brorum commentarium tibi paraueris.*

ANTVERPIÆ
Excudebat Christophorus Plantinus
Prototypographus Regius.

Anno M. D. LXXI.

LIBER IOSEPH,
SIVE,
DE ARCANO SERMONE,

AD SACRI APPARATVS INSTRV-
CTIONEM, A BENEDICTO ARIA MONTANO
HISPALENSI CONCINNATVS.

TYPOGRAPHVS LECTORI

*Habes in hoc opere, studiose Lector, prater plenam totius argumenti suscepti di-
futationem, ultra undecim mille sacræ scripturæ loca aperiè explicata, ad qua-
cetera quacunque eiusdem generis fuerint; referre certissime posis: quod si
hoc cōlumen cum proximo de Actione coniungas, perpetuum sacrorum li-
brorum commentarium tibi paraueris.*

ANTVERPIÆ
Excudebat Christophorus Plantinus
Prototypographus Regius.
Anno M. D. LXXI.

BENEDICTVS ARIAS MONTANVS

SACRARVM LITERARVM

STUDIO SO LECTORI S.

NE MO est qui ignoret ad sacræ Scripture intelligentiam non parum lucis & adiumenti allatum esse ab iis, à quibus tum Grammaticæ præcepta, quibus linguae Hebraicæ peritia cōparari potest, exactissimè tradita sunt, tum etiam eius idiomaticæ proprietas diligentissimè est obseruata: vt quain re illa à cæteris linguis differat, à quo quis facilè dignosci possit. Eorum quippe labores iis qui Latinè sciunt, ad cōparandam sibi Hebraici idiomaticæ proprietatem plurimū conferre constat. Verum enim uero cùm in omni linguarum genere, tum verò maximè in Hebraico, atque illo quidem, quo sacri libri sunt conscripti, non solum verba ipsa ex ipsis sententiæ ratione enunciantur, verùm etiam ex diligentí atque accurata nature obseruatione nomina rebus ipsis imposta esse constet: cumquæ hic posterior significationis modus priore illo multò præstantior, atque excellentior sit, merito eius quoque ratio inter cæterá haberi debuit: vt hoc modo non tam iis qui simplicium vocabulorum interpretationes querant, quam iis qui germanam diuinorum oraculorum sententiam, que in significantissimis iis verbis continetur, asequi cupiunt, consultum sit: iis enim res ipsæ, rerumque naturæ, ac proprietates quam significantissimè indicantur, & quasi ob ocu-los repræsentantur. Atque huius quidem generis opera ad infinitorum locorum alioqui difficultum explicationem, tum à veteribus, tum à recentioribus, in cæteris antiquis linguis edita sunt. Scripsit enim ex Græcis, præter Plutarchum, & alios qui Pythagorea symbola explicarunt, auctor quidam sub Ori Apollis nomine opus non ineruditum, quod de Ægyptiorum imaginibus inscripsit. Multa quoque in hoc genere ab iis tradita sunt, qui de somniorum interpretatione differuerunt & : paucis ab hinc annis prodit HENRICI GLAREANI amplum volumen, cuius inscriptio est HIEROGLYPHICA; opus certè non indoctum, & multiplici, eaque non vulgari doctrina refertum, atque ex diuersorum aucto-rum, studiorum, plurinharumque artium obseruatione conflatum: ex cuius prudenti, & cum delectu instituta lectione non paruam utilitatem capient ij, qui administram quodammodo materiam ex variis locis collectam, ad sacræ Scripture explicationem comportant. Sed cum iis, quos recensuimus aucto-ribus id propositum non fuerit, vt sacrarum scripturarum interpretationi potissimum inferuirent, in eorum scriptis nulla, aut certè pauca admodum loca ab ipsis adnotata reperiuntur, quæ ex vtili aliqua ipsorum obseruatione, ad sacrorum librorum interpretationem conferre possint. Qua de causa cùm nos maius quoddam opus aggrediamur, in quo de vniuersa rerum natura (siquidem nostris conatibus fauēbit Deus) ex sacris literis differemus; quæ ad eam rem, viam munire possunt, vt ea Regiis Bibliis adderentur, naturare coacti fuimus. Liber itaque à nobis est conscriptus, in quo non tam verborum interpretationes, quam rerum ipsarum proprietates, naturam ac vim, qua potiuimus & breuitate, & facilitate indicauiimus. Earundem verò rerum arcanam & latentem significationem, aptis & opportuniis exemplis comprobataam explicauimus. Quo quidem in opere, nullius priuati aucto-ris opinionem & sententiam fecuti sumus, sed solum ex diligentí sacrorum librorum lectione, atque attenta rerum obseruatione, omnium ferè nominum, & verborum significationem, quæ ad huiusmodi rerum, & actionum obseruationem pertinet, aperiſſimus locorum collationibus, & clara & manifesta sententia demonstratione comprobata, naturæ ordine obseruato, in suas classes distribuimus. Quamplures etiam annotationes ex singularium rerum obseruatione collectas suo ordine distinximus, ad quas quidquid ferè de huiusmodi rerum significatione in sacris literis obseruari potest, à docto Lectori referri poterit: exempli gratia, Si leonis nomen occurrat, neque loci, sententiæque ratio ferat, vt de leone animali intelligatur, illico ad aliud significationis genus recurrentum est: quod cùm ex nostris obseruationibus multiplex esse constet, id Lector, pro suo iudicio eligere debet, quod loci de quo agitur, sententiæ maximè conueniat: quod quidem si tum præcedentia, tum ea quæ sequuntur, attentè considerentur, facilè cognosci poterit. Atque hac ratione non solum eorum, quæ in nostro hoc opere continentur, verùm etiam omnium quæ iis similia sunt, explicatio facilè haberi potest. Ita vt communis ac perpetui cuiusdam in sacros libros commentarij vice omnibus esse possit. Hunc autem librum inscripsimus Ioseph, ex eo quod sanctus ille vir in eiusmodi rerum tractatione omnium celebrissimus ac propè diuinus habitus est, tum ob ea somnia quæ in patris ac fratrum cœtu iam inde à puerò explicauit, tum etiam propter singularem ac diuinam eorum interpretationem, quam exteris etiam patefecit. Prius quam verò interpretationis opus aggredimur, rei ipsius paulò altius repetitæ summam quandam exponendam esse duximus. Vale, & ad sacrarum literarum studia promouenda nostris hisce laboribus fruere. ANTVERPIAE. iij Non. Octob. 1571.

DE DIVISIONE RERUM EX

QVIBVS ARCANVS INSTITVITVR SERMO.

AC SYMBOLA PETVNTVR.

VIC QVID in toto orbe aut est, aut esse potest, duobus in vniuersum generibus consideratur, atque humanae mentis ingenio, quod contingere id potest, concipitur. Unum genus res, alterum verò actiones appellamus. Atque ei parti nomen indidimus rerum, quarum natura sua sponte, & nullo auctore, per se existit & constat, & sua ab alio effecta vel producta editaque est, tamen suum nomen, suamque rationem ac definitionem tuerit. Prioris forme vniqa tantum natura est diuina: Posterioris verò cetera omnia, quecumque vel intra vel extra mundum sunt, aut esse possunt. Quidquid enim ea omnia sunt secundum naturam, id totum à Deo habent conditorem. Ex hac posteriori forma alterius nascitur distinctio. Quodam enim res sunt, quedam verò insunt. Eadē dicimus, quecumque propriam definitionem sortita fuerint, sua per se existere possint, sua ut existant, alia re, quasi subiecto & sede eitant. Alterius parti exempla sunt, mundus, spiritus, animal, homo. Alterius verò, lux, magnitude, rotunditas, cognitio, sensus, ratiocinatio & loquendi facultas. Hoc enim omnia, & qua his similia sunt, proprias definitiones habent, propriasq. sui descriptiones indicant: hoc tamen existunt discrimine, quād alia per se & sibi sunt: alia verò non per se nec sibi existunt, sed aliis sunt, in quibus existunt, quorumque informandorum aut ornandorum causa producta sunt. Per se enim & sibi sunt, mundus, spiritus, homo: At verò magnitudo & rotunditas, non per se nec sibi, sed mundo & mundi partibus inest & est: cognitione non per se & sibi, sed spiritui est & inest, loquendi facultas homini est & inest. Atque effe sibi vel effe alij, hoc loco non vt in finem quam ob rem condita omnia sunt, sed in usum, cui condita sunt, exponimus. Namque ut in finem omnia ad Deum referuntur, ut verò in usum & commodum, nulla ad Deum referuntur, utpote nullius extra se indigentem rei. Verum hoc modo alias res in alias referimus. Alia enim aliis & commodo sunt & usui, scilicet ea, que insunt iis, quibus insunt, si secundum naturam rectè insunt. Alias autem, si preter aut contra naturam insint, non proprie inesse, sed inferri dicuntur: ut violentia, morbus, immunitio, mors, & quæcumque ad deformationem vel corruptionem tendunt.

Est etiam altera eorum que insunt particio: quodam enim ei, cui insunt, efficacitatem addunt, quodam verò affectum afferunt, non ad agendum, sed ad excipiendum vel subeundum aliarum rerum efficientias: ut scientia, fortitudo, audacia, efficacitatem adhibent ei rei cui inest. Ignoratio verò, imbecillitas, & metus excipiendis aliarum rerum efficientias & viribus molliores & magis peruersi reddunt.

Itaque quidquid ad rei, cui inest, informationem & ornamentum, incrementum, perfectionemque facit, id ad efficacitatem referendum est, sua ea perfectio agendo, sua patiendo addatur. Quanquam enim sentire & intelligere pati sit, quia tamen perfectius est sentire & intelligere, quam sensus & intellectus esse expertem, efficacitatis potius quam affectus rationem & definitionem hæc merentur.

Voluntas autem & dilectio, atque huiusmodi alia, proprie efficacitates sunt, officijque potius quam affectus nomen & rationem sibi vendicant. Ex harum igitur tum quae sibi, tum quae aliis sunt rerum & existentia & coniunctione, alterum illud summum genus oritur, quod in principio actiones diximus. Namque ex spiritu cognoscendi facultate predito, oritur cognitione: atque ex homine ad ratiocinandum idoneo & ad eloquendum apto nascitur ratiocinatio & sermo: ex igne etiam calcendi viribus prestanti nascitur calefactio, usus & diuerarum rerum separatio, ut humoris à terra, & scoriarum ab auro. Igitur quidquid est, vel res est, vel actio rei.

Porrò actionem & passionem in unam naturam referimus. idem enim est actio & passio natura sua, differt autem termino, unde proficitur & in quem incumbit. Namque ex eo, unde prodit actio, ex eo verò cui incumbit, passio appellatur.

At verò quidquid in mundo est, atque etiam quidquid agitur, in loco est, & in loco agitur, uno Deo excepto, qui quanquam in loco agat, non tamen in loco propriè est, cum omnis loci ambitum infinito superet excessu: neque etiam ut agat loco indiget, potest enim & optimè & commodissime in loco, ultra, præterque & extra locum agere.

Præter Deum verò cetera omnia in loco sunt & sunt: ut Qui fecit prodigia magna in Aegypto, & mirabilia in campo Taneos. Et sanctis qui sunt in terra eius, mirificani omnes voluntates meas in eis. Et probauit eos apud aquas contradictionis. Et adorabimus in loco, ubi steterunt pedes eius. Et memor ero tui de terra Iordanis & Hermonis, à monte modico. Preter locum autem tempus & duratio sunt, que vniuersa rerum genera comitantur. Atque tempus diximus spatium illud, quod ab orbis initio, ad finem usque pertinet. Habet autem certos limites tum totum, tum eius partes. Duratio autem est rerum omnium quecumque sunt vita & existentia, secundum propria genera. Hæc secundum totum, & principio & fine caret: pertinet enim & ad Deum, & ad futuri seculi eternitatem. At verò secundum partes, & initium & finem habet, sed non variatur. Eodem enim modo est duratio, quamdiu est. Rerum autem variationes temporis ascribuntur mutationis opifici, quod & ipsum mutatione constat.

Ex his autem quinque generibus sacrorum sermonum rationes significacionesque ducuntur, atque omnium eiusmodi interpretationum sumuntur argumenta. Quorum generum partitiones ad faciliorem inventionis usum subficiere commodum opportunumque duximus.

DIVISIO EARVM RERVM,

QVÆ SVNT.

Ea, que sunt, aut spiritus aut corpus sunt. Et spiritus aut supremus est & infinitus, definitioneque carnis, qui Deus dicitur: aut post supremum, supremo tamen nulla proportione comparandus. Varie verò natura inter se compara-

comparabiles duo sunt in spirituum horum genere: alteri angeli, alteri anima humane nomen est inditum: que nomina, non tam naturam quam efficacitatem officiumque significant, penuria enim definitionum in naturis cognoscendis verborum penuria in appellandis efficit.

Corpus vero aut celeste est, aut aquaticum, aut expansio, aut terrestre, aut medium. Celestia corpora sunt, celum Corpus ipsum, luminaria & stelle. Aquaticum corpus, sunt aquæ, que super celos sunt, & aquæ que sub celis sunt.

Expansio est aer, & quidquid inter terram, aquam, & stellarum locum extendit. Et quæ in hac expansione sunt, ignis, grando, nix, glacies & Spiritus procellarum, partim ex aquæ natura, partim ex expansionis ipsius leui agilique consistant materia. Atque hac expansio celum quoque dicitur, hinc enim volucres cali appellantur.

Terrestre autem corpus multiplex est natura, & definitione, perfectioneque distinctionem varia.

Insum in terrestrium corporum natura gradum terra obtinet ea ratione, qua Hebraicè, Latinè arida dicitur, qua eius nomen simplicissimum est. Alius autem rationibus vocatur ADAMAH & ARETS, hoc est, humus & terra, non quatenus corpus est, sed quatenus virtus gignendo excipiendoque apta prædicta est.

Ex terra corpore alia corpora varia gignuntur, partim inanimata, partim vero anima & vita aucta.

Inanimatorum varia etiam genera & natura & perfectionis gradibus distincta; in quibus postrema sunt, que Inanimata tertio die sunt condita, atque una cum ipsa terra, ARETZ appellata, existere: cuiusmodi sunt, arena, puluis, lapides, gemma, atque fossilium metallorumque forme omnes.

Toto hoc genere, maiora, digniora atque specie ipsa pulchriora sunt, quecumque quarta die sunt edita, duplice etiam naturæ gradu distincta: quorum altera pars duabus etiam terminis distinguuntur, herbam enim virentem & herbam facientem semen exhibuit illa dies.

Altera vero pars, in tres formas abiit: quarum illæ descriptiones habentur, Lignum pomiferum, & lignum faciens fructum iuxta genus suum: & lignum, cuius semen in semetipso, super terram est.

Deinde vero alia corpora multo superioribus digniora sunt, ut que animam vitamque habeant, & variis tam inter se naturæ & excellentiæ gradibus distincta; magis adeò ex agendi ratione atque usu, quam ex materia, ex qua constant: facta enim sunt omnia, partim ex aqua, partim ex terra. In quibusdam autem maior aquæ ratio, in aliis terra maior habetur.

Alterum genus eorum, quæ ex aquis prodierunt, fuit reptile animæ viventis, in quo sunt cete grandidia & omnis anima aquatica. vivens atque motabilis, quam produxerunt aquæ in species suas. habet enim varias species hoc genus, & forma & magnitudine differentes: Animalia pusilla cum magnis, & reptilia, quorum non est numerus.

Aiterum vero genus volatilium est, non minori ferè naturæ discriminatione quam reptilia. Pennatorum enim, ab in- Volatilia. sectis ad supremam aquila speciem, multæ forme sunt, varisque distinctæ ingenii.

Sunt præterea alia animatorum corpora, que sexta creationis die è terra prodierunt. Uno nomine anima vivens, uens dicuntur, caque in tres formas diuina iumentorum & reptilium, & bestiarum terra secundum species suas, numero quidem definitas, sed à paucissimis hominum definitione & notitia comprehensas.

Horum trium generum primum mitissimum est, videlicet iumenta, sua bruta potius dicere velimus, sed quæ sacra Brutum: lingua בָּהֶם appellantur.

Secundum vero magis ferum & immitus, tardius tamen & corporis magnitudine tertio inferius. Bestia enim terra, sua viuax terra id dicatur, quod Hebraicè וְרַת dicitur, aceroris naturæ ac celerioris sunt, acutioris quoque ingenij, quam בָּהֶם. Medianum quandomum tum stupiditatis, tum feritatis partem fortuantur reptilia, ex utriusque generis materie recrementis, ut videntur producta.

Postremum optimum ac praestantissimum denique in animatorum corporum genere locum homo habet, & ut optima Homo: ex elementi parte, majorique quam cetera artificio, maiori dignitate & sublimiori corpore, effectum, anima quoque prædictum sublimi & immortali: constat enim ex limo terre, sua puluere subtilissimo, singularique Dei. voluntate & verbo effectum est hoc corpus animatum, factum enim dicitur in animam viventem, spiritum vita Dei insufflantis virtute obtinens.

Atque hæc tenus ea quæ sunt in genere, partiti sumus.

EORVM, QVÆ INSUNT VEL

AD SVNT, SVMMA PARTITO.

EORVM que insunt, quadam insunt ut partes, quodam ut instrumenta: alia ut ornamenta. Atque hæc partes, vel natura sunt, ut anima & corpus in animali, vel integratæ & perfectionis, ut membra in animali, tres, & quatuor in numero septenario.

Instrumenta insunt vel ex natura, ut dentes ori, vngues & cornua quibusdam animantibus ad vitæ & salutis instrumenta usum vel tutelam, vel ex studio & necessitate, ut baculus seni, gladius magistratus.

Quæ vero ut ornamenta insunt, triplici in genere sunt: aut enim ad magnitudinem, aut ad formam, aut ad habitu. Utinam. dinem faciunt. In magnitudinis genere numerantur breuitas, longitudine, altitudo & profunditas. Et quæ ad hoc referuntur, mensura & numeri, ac proportiones, gravitas & levitas.

Formæ definitiones ad corporis terminū referuntur, & in hoc genere sunt figura, trigona, tetragona, rotunda, &c. Forma.

Habitudinis autem rationes ad corporis partim, partim vero ad spiritum pertinent. In corpore insunt habitudines, Habitudo. vel ad temperamentum, ut calor, frigiditas, humiditas, sanitas, etas, durities, mollities, levitas, asperitas, dulcedo, acerbitas. Vel ad formæ ornatum, ut pulchritudo, color.

Et quecumque de his rebus dicuntur, que ad perfectionem & ornamentum faciunt, eadem opposito rationis usu, ac modo, intelliguntur de his, que ad contrarium finem tendunt: Morbus enim modo opposito quam sanitas & inest & agit. Iten deformitas & turpitudo aliter quam forma & decor.

DE L O C O.

LOCORVM differentia vel sumitur ex natura reipius, vel ex mensura & proportione. Mensura & ratio huiusmodi gignunt species, amplum, capax, latum, spaciosum, commodum, opportunum, angustum, breve, strictum, inquum, incommodum, importunum, excusum, humile: primum, medium, extremum, patente, planum, salebrosum.

Locus autem ex natura rerum obseruatus, in plura genera diducitur, aut enim publicus est, aut priuatus. Publicus aut communis omnium est, cœu aëris, aqua. Aut communis quorundam, ut calum, infernus. Aut cuidam generi communis, ut regnum, viris, ciuitas.

Priuatus autem dicitur locus, ut domus, hortus, vinea, sepulchrum, turris, puteus.

Sunt autem ex his quedam ita communia, ut propria esse etiam possint, vel contraria, ita propria, ut communia quorundam esse alia in eodem genere possint, ut ciuitas, fluvius, pons, fons, platea.

Atque locorum etiam quorundam partes inter loca recensentur, ut murus, tectum, cubiculum, solarium, columnæ, porta, scena, fastigium, pinnaculum.

Sunt præterea alia loca singulari aliquæ ratione illustria, ut inter montes, Gilohad & Libanus, inter agros, Bassan: & in fluviis Iordanis, in urbibus Ierusalem, & Sion ciuitates David, quæ à nobis certa loca dicuntur.

DE TEMPORE ET DVRA T T O N E.

TEMPORIS duplex est obseruatio: aut enim opportunitas aut tempestuositatis adnotatur, aut utraque simul obseruantur. Tempestuositatis exempla sunt, nox, dies, summo mane, meridies, vesper, prima vigilia, secunda vigilia, gallicantus: & illatiam, ver, æstas, autumnus, hyems, plurimum tempus, serenum, obscurum, turbidum.

Opportunitatis vero eiusmodi sunt exempla, in prandio, in cœna, inter agendum iter, in somniis, inter colloquendum, in salutatione, in dimissione, in discessu, in presentia, in absentia, in colloquio, eundo, redeundo. Quorum omnium singularis & elegans, atque ad sententias explicandas diligenter consideranda ratio est.

Durationis autem non tam genera sunt, quam partes, ut hora, dies, septimana sive sabbathum, mensis, annus, sæculum, sæculum facili, & facula sæculorum, quæ eadem eternitas dicitur, sed non propriæ: cœlum in faculis mutatione & varietate, quæ eternitas caret: sæculorum præterea finis aliquis habetur, etiam multiorum, eternitatis vero nullus.

DE SYMBOLORVM SIVE ARCANI SERMONIS TRACTATIONE ET VSV, BREVIS OBSERVATIO.

IN arcani sermonis vñs, genus est prius considerandum, deinde species. Naturæ enim rerum, ex genere, primum cognoscitur; carum vero differentias species indicat & exponit; ut leonum natura omnis & sera & fortis est: At vero r̄p̄ & m̄p̄ & fortitudine & industria quadam atque etiam generositate differunt. Similiter montes omnes alti sunt: differunt tamen multis partibus, collis, ingens, & is, qui proprio nō dicitur.

Ducuntur enim argumenta & significaciones interdui à genere ipso. vt, Ascendunt montes, & descendunt campi. Interdum à specie. vt, Dominus in Sinai in sancto. Non nunquam à duabus speciebus. vt, Montes exultauerunt ut arietes, & colles sicut agni ovi. A specie ad genus citâ refertur sermo: vt cùm Libanus pro quoqueq. monte excelso & insigni appellatur. vt, Ascendit libani, & clama: & in Bassan da vocem tuam, & clama ad transientes. Ab una specie minore ad aliam dignorem, ita Paulus interpretatur: Non alligabis os bovi trituranti.

Ab efficien- te. Item. 41. Ex Confe- quentibus. Ier. 17. Ex Ante- dentibus & coniunctis. Math. 16. Ezech. 23. Gen. 2. Ex Instru- mento. Indic. 2. Ab infigi- mento. Rom. 13. A Loco. Ier. 48. Amos. 5. A Situ. Ezech. 25. A Compa- ratione. Amos. 3.

Ab efficien- te non raro petitur argumentum & significatio: vt Aquæ pro fecunditate & commoditate magnorum facultatum. vt, Quæ habitas super aquas multæ locuples in thesauris.

Ab efficien- te causa & officiis indicatur. vt, Commota est, & contremuit terra, & fundamenta montium conturbata sunt, quoniam iratus est eis.

Ex consequentibus & eventis etiam antecedentium significatio petitur: vt Ouium pastus vrbium desolationem arguit. vt, Derelictæ ciuitates Aroer gregibus erunt, & requiescent ibi, & non erit qui exterreat.

Sunt etiam verum signa, antecedentia, coniuncta & consequentia, ex quibus etiam res ipsa indicantur. Ex antecedente. vt, Facto vespere dicitis, serenum erit, rubicundum enim est calum:

Ex coniunctio autem signo. vt Vbera integra virginitatem significant, eadem vero compressa, virginitatis amissio nem argunt. vt, Et fornicata sunt in Egypto, in adolescentia sua fornicata sunt, ibi subiecta sunt ubera earum, & fracta sunt mammæ pubertatis earum. Et flores apparuerunt in terra nostra, signum est veris aduentum ex consequenti indicans.

Ex instrumento autem causam rei, remque ipsam, effectumue indicant. vt, Gladius Domini & gladius Gedeonis. Sumimus etiam argumentum ab insigni & notatione, ita enim gladius magistratum significat.

Locus præterea notatur, & que circa locum sunt aut sunt, significat, vt frons verecundiam, quia ea pars principi affectus, vbi verecundia rubor extat. vt, Frons tua area, hoc est, pudoris & ruboris expers. Et porta pro iudicio aut confessi iudicium. vt, Non confundetur, cùm loqueretur inimicus suis in porta. & Pauperes deprimentes in porta. Ex situ etiam notatione interpretatio instruitur: Sic enim littus maris Palestinam, & Septentrio Babylonem indicat.

Figura etiam bonam, in arcano sermone, partem sibi vendicant: maximè autem omnium comparationes, similitudines & exempla, & que in hoc genere locupletissime sunt Metaphora & Allegoria.

Comparationis illa exempla sunt: Leo rugiet, & quis non timebit? Dominus locutus est, & quis non prophetaabit?

Et quæ innumeræ parabolæ in Evangelicis scriptis sunt, ut de iudice iniquo vlcidente vicem vidue iniuria affixa.

Et de patre bona data dante filio suo potenti.

A Simili-

tudine.

Psal. 77.

Ab Exam-

pli.

Psal. 82.

Similitudinum vero illa. Et excitatus est tanquam dormiens Dominus, tanquam potens crapulatus à vino.

Exemplorum etiam frequentissimus vñs: vt, Fac illis sicut Madian, & Sisara, sicut Iabin in torrente Cyson.

Pone principes eorum sicut Oreb & Salmana.

A Typo.

Matth. 6.

Atque in exemplorum genere locum habet Typus, hoc est supremum in re proposita exemplum. Sic Salomon

A Transla-

tione.

Ador. 7.

Psal. 34.

Idic. 14.

humane gloria & regij splendoris typus est, atque ita scriptum est: Neque Salomon in omni gloria sua cooperatus

fuit, ut unum ex his.

Translatio sine Metaphora, que uno verbo ex alia in aliam naturam per similitudinem translato fit, fre-

quentissimus est etiam vñs. vt, Dura ceruice tū incircunciso corde. Et fiant via illorum tenebrae & lubricum.

Psal. 22.

&, Nisi arafetis in vitula mea, nesciretis enigma meum.

Ex Alle-

goria.

Psal. 22.

Allegoriarum ferè infinitus est numerus, dicimus autem Allegoriam pérpetuā Metaphoram. vt, Dominus regit me,

Ex Meto-

nynia.

Anos. 3.

& nihil mibi deerit, in loco pascue me collocauit. Super aquam refectionis educavit me, & animam meam conuertit. vt, Turbabuntur pelles Madian.

Zach. 10.

Deduxit me super semitas iusticie, propter nomen suum. Nam si ambulauero in medio umbra moris, non timbo

mala; quoniam tu mecum es: Virga tua & baculus tunc ipsa me consolata sunt. Parasti in conspectu meo mensam,

Pronob. 25.

adversus omnes, qui tribulant me, &c. &, Mel inuenisti, comedere quod sufficit tibi, ne forè satiatu euomas illud.

Ex Metonymia quoque interpretatione petimus, ut Plagam pro lepra aut pro peste: Palatum pro rege. & Gra-

cia pro omni gente idolorum cultibus dedita.

Similiter ex Synedoche aliæ pro alia exponimus rem: vt Tentoria pro pascuis. &, Turbabuntur pelles Madian.

Ex Syncedoche.

Per Periphrasim multa indicantur. Sic, Vir Dalile, Samson dicitur. &, Cis filius Iemini, Sud. Et Isai filius, Da-

Habac. 5.

uid. &, Bartholomeus, id est filius Tolomei, qui idem Nathanael propriæ dictus est. Et Ciuitas palmarum, Iericho.

Ex Peri-

phras.

ANIMA DIVISIONES QVÆDAM, AD ARCANI

SERMONIS RATIONEM TRACTANDAM,
O PPORTVNÆ.

PRINCPIO naturam ipsam rerum, quarum verba in arcano sermone interpretationem postulant, explorare cognoscereque oportuerit, ut ad naturæ sive partes, sive virtutem & efficientiam, sive actiones ipsas singula verba opportune in loco referantur, apteque explicitentur: alias enim vel contraria vera sententie, vel omnino inepta proficeretur explicatio.

Natura autem rerum cognitione ex Philosophicis libris & ex vñs experimentoque petitur, sed multò certius ex sacra scriptura, in qua nihil desideratur, quod ad ipsius exponenda argumenta facere possit, modò diligens & affidit studium cum animi modestia accedit, diuinumque ad eam rem numen conflanter & più inuocetur:

Certam autem significacionem certis rebus secundum naturam reddere adscribereque conueniet; neque à naturæ ratione atque vñs discedere, constans enim, in hac parte, scriptura est & certa, abhorretque ab omni ingenio humani temeritatē, aut incertitudine, aut etiam in cognoscendo ac iudicando priuata cognitionis abuso, s. s. E. Vnde, qui dicitur malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.

Quædam res in unam partem perpetuo accipiuntur, ut Lac in bonum semper usurpat argumentum. Quædam vero in alterutram partem pro vario effectu proponuntur. vt, Vinum nunc in bonam, interdum vero in malam sumitur partem. Item leo & plurima alia. legimus enim, Meliores sunt amores tui vino: &, Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. &, Qui amat vinum & pinguis, non ditabitur.

Quædam symbola apud omnes significant, quæcunque videlicet natura, non institutione constant. vt, Vox gaudii & vox latitiae: vox boni & vox pessime. Que vero ex institutione sunt, illis tantum significant, quibus in vñs sunt, sive publicè sive priuatae, ut gladii & Magistratum indicat quibusdam in regionibus. Et osculum Iude Christum indicavit priuata tantum iis, quibus tesseræ nomine constitutum erat.

Sæpe autem contingit, ut duo vel plura verba, ex symbolorum genere, iungantur, atque ex omnibus sententie significatio sit explicanda: ut senex baculum gestans, longamvitam significat. Atque huiusmodi coniunctio sententiam eandem amplificatam tamen habet. Et arborum incrementa, aquarum copia, & affluentia, fructuum quoque amplificatio, hec simul omnia, magnam significant abundantiam:

Est & alia plurium symbolorum coniunctio, que ultra amplificationem distinctiōnem quoque habet obseruandam, atque ex singulis partibus cognoscendam: vt vincula captiuitatem, obscuritatem peccatum interpretantur, ex quo sit, ut vincula & obscuritatem simul peccati captiuitatem exponamus.

BENEDICTI ARIAEE MONTANI
HISPALENSIS IN LIB. IOSEPH, SIVE
DE ARCANI SERMONIS INTERPRE-
TATIONE PRÆFATIO.

REVVM omnium, quæ sub celo factæ sunt queque fuit, naturas, causas, effientiam, motus, actiones, fines denique ipsos, vni præter cetera animantia, homini cognoscenda, & ad suum usum utilitatèmque transferenda, singulari quadam Dei benignitate & prouidentia beneficio concessa fuisse, sacrorum oraculorum vnu & experimento cognovimus. Namque homo ea causa conditus est, vt ad conditoris sui perpetuum cum assiduis laudibus cultum, præcesset piscibus maris, & volatilibus celi, & bestiis, vniuersaque terre. Atque hoc idem beneficium ad omnes primi illius hominum parentis posteros ex diuino etiam decreto pertinebat: Crescite & multiplicamini, & replete terram, & subiicie eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus celi, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram. Ad huc: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, & sint vobis in escam, &c. Quia in re & diuinam erga homines benignitatem sati prædicare, & homini tot tantarūque rerum domini, moderatoris, ac principis dignitatē admirari, atque eiusdem de gradu illo deturbati casum & iacturam dolere ac deplorare satis nemo queat: quem hoc sibi diuinitus delato munere veri & re ipsa funeris fuisse, cognitionis ac destinatio- nis rerum periculum factum cum primis declarat. Namque formatis Dominus de humo cunctis animantibus terra, & vniuersis volatilibus celi, adduxit ea ad Adam, vt videret, quid vocaret ea. Omne enim, quod vocavit Adam anime viuēti, ipsam est nomē eius. Appellauitque Adam nominibus suis cuncta animantia & vniuersa volatilia celi & omnes bestias terre. Neque verò hoc antiquo tantum arguendo, sed perpetuo etiam succeditis atatis vñi, rerum omnii cognitionem, quamvis non ita apertam & facilem, tamen ad suam utilitatem satis opportunam hominum generi concessam, quasdamque illius antiqui, & primi splendoris, non obscuras scintillas relietas fuisse, tum aliis multis, tum illo præcipue illustrissimo exemplo docemur. Ex cunctis animantibus vniuersa carnis, bina induces in arcam, vt vivant tecum, majus & feminini, de volucribus iuxta genus suum, & de iumentis in genere suo. Ex omni reptili suo iuxta genus suum, bina de omnibus ingredientur tecum, vt possint vivere. His etiam & illud accedit: Tolles igitur tecum ex omnibus escis, que mandi possunt, & comparabis apud te. & erunt tam tibi, quam illis in escam. Nullius verò nature cognitionem & contemplationem fugisse eum oportuit, qui singularum animantium genera notare, appetitus obseruare, opportuna tempora & loca animaduertere, escas, cibos, ceteraque commoda distinguere atque suppeditare deberet. Fecit autem Noe omnia, quæ mandauerat Dominus. Ex quibus rebus illud effectum intelligimus, vt omnia, quæ in mundo sunt naturæ rerum genera, hominem, si non perpetua ad usum copia, at ipsa tamen sui contemplatione, ad sapientię, prudenter, sermonisque rationes consolidandas, iuuent. sicut scriptum est: Omnia opera Domini bona, & omne opus horum sua subministravit. Non est dicere, hoc illo requiis est, omnia enim in tempore suo comprobabantur. Homini verò post primum illud & maximum ex hostili defraudatione acceptum detrimentum ac damnum, nullus aut melior usus; aut commodior & iucundior fructus ex rerum omnium natura optari haberique potest, quam ut harum genera, ingeniaque omnia cognita & perspecta ad componendas vita sua rationes, virtutisque studia, celebranda, vehementiusque exercenda, proponantur: cui omnium generum (quibus natura omnino præfavior ipse est) vel virtutis cognitæ imitatio ad officium, vel virtutis declinatio ad continentiam temperantiamque, plurimum exempli & momenti afferre valet, sicut scriptum est: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, &c. & illud, Vade ad formicam o piger, & considera vias eius, & disce sapientiam. Hinc illa tam frequentes de rerum natura, & usu in omni opportuno discendi argumento vel exactè descripta, vel sapienter & proprie adumbratae imagines, non in diuinis modis spectantur charatis, sed in aliis antiquissimorum scriptorum libris, non sine magna admiratione, & cognoscendum voluptate notantur. Namque ea grauiissima dicendi ratio illis etatis & viris præcipue placebat, quibus rerum & cognitionis, & sententiarum, quam lingue expolite, & fluentis verborum lenocinio orationis cura potior ac maior fuerat, primoque mundi initio magis propinquus vel paterna disciplina, vel propria obseruatione auctior cognitionis & exploratarum rerum contingebat facultas. Hoc verò languente & remittente studio, orationis & verborum luxurie quædam suborta, maiori cum voluptate, quam utilitate hominum, colo, augeriique mirum in modum cœpta est: eaque nimium excrescens rarissimas rerum notitias & obscurissime interiaceentes penè usque ad cœcam quandam inscientiam obruerat & suffocauerat, nisi illa antiqua facrorum & aliorum voluminum rariora etiam monumenta, sapientie huius reliquias aliquot conseruassent: que tamen non mediocre studium, neque vulgarem attendantium operam, diligentiamque ad cognoscendum exigunt. Ut autem in aliorum auctorum de hac re locis obseruandis honestum utilemque laborem à quibusdam eruditis & antiquis, & nostri sculpi viris suscepimus, & vehementer probamus, ita cuiuspiam doctri & p̄i scriptoris, quod huiusmodi argumentum diuinis libris trahetur, opus extare maximè cupimus, unde omnis hec ratio confecta, atque ad quadrantem consolida, subducatur. Quoad verò id contingat, nos interim ea, que ad nostram utilitatem posito in sacris voluminibus studio, obiter obseruanimus, breuius fortassis, quam rei magnitudo ferat, tamen ad Christiane Ecclesiæ (cui nostram sedulitatem probari perpetuò optamus) publicum usum sacrarum disciplinarum studiosis non ingratè communicando, opera premitum facturi videmur.

IGITVR perfecti sunt celi & terra, & omnis militia eorum: temporisque rationes constituta amnes, certisque numeris & terminis definitae sint. Complexit enim Dominus die septimo opus suum, quod fecerat, & requieuit die se- ptimo.

DE DEO.

CAPUT I.

Et notitiam tantam homini mortali haberi posse, quantum ex illius vel dictis vel factis aperiri contigerit, neque vltius certa animi cogitatione percurrere aut per naturam facias esse, aut per religionis leges liceat, ipsius de hac re docemur oraculis. Non poteris inquit, videre faciem meam; non enim videbit me homo, & viuet. Ecce est locus apud me, & stabis supra petram. cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petrae, & protegam dexteram meam, donec transcam; tollamque manum meam & videbam posteriora mea, faciem autem meam vide non poteris. Posteriora itaque obseruantibus illa immensa aeternaque bonitatis atque benignitatis gloria prima occurrit, quae orbem atque res eas, quae apparent, quaeque non videntur, condendi voluntatem cōfīlūmque declarat. In principio enim Deus creasse celum & terram dicitur, cuius maximum in creatione atque nunquam satis admirandum artificium, prater summam sapientiam, summam etiam virtutem probat & commendat; sicut scriptum est: Domine Deus meus magnificatus es vehementer, confessionem & decorum induisti, amictu lumine sicut vestimento, &c. Jam deinde quēdam, in eis, quae conditae fuerint, rebus conseruādis, maxima prouidentia, summae verò obseruanda in dictis promisiq; præstandis constantia & veritas, primorum hominum exitu demonstratur: qui, quantum diuina dicta decretaque valeant, suo grauiissimo periculo didicerunt. In quacunque, inquit, die ex ea comedere, morte morieris. comedentes enim certissimam & constantissimam Dei sententiam experti sunt: Et aperti sunt oculi eorum, cumq; cognovissent se esse nudos, &c. Quis autem indicavit illis, quod nudi essent, nisi quod ex ligno, de quo præceperat Deus ne comedere, comedere? Cum hac autem dictorum conuentorūque diuina constantia propensam quandam ad salutem atque beneficium vltro conferendum naturam atque volūtatem, illa decreta perditi hominis restitutio, rerumque per diluvium penè abolitum instauratio manifestat. Inimicitias, inquit, ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius; & ipsum conteret caput tuum, & illud. Ponamque fœdus meum tecum, & ingredientis arcā tu & filii tui, & vxor tua, & vxores filiorum tuorum tecum, & ex cunctis animalibus vniuersitate carnis bina induces tecum in arcā, ut viuant tecum, sed iustitia etiam & iudicij severi certam exercitationem Deo esse, non ita, ut misericordiae voluntatem, atque beneficium studium, antiquum, certum tamē, & magis ab iis, qui pœnas tulirent, irritatum atque sollicitatum, quam ab ipso vltro procuratum, illud præter multa alia testimonium aperte docet. Videns autem Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, penituit eum, quod hominem fecisset in terra: & præcauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus sententiam illam pronuntiavit: Delebo hominem, quem creavi, à facie terræ, &c. Tamen dolore ait, quod nō vltro cupientem, sed sclerum importunitate prouocatum, iudicem agere seuerum oportuerit: quem, quo minus dignitatem, sententiam, auctoritatem suam tuetur, nulla hominum potentia, nulla confilia, nulli conatus retinere retardareq; valent. Ecce, inquit, unus est populus, & vnum est labium omnibus: cœperuntque hoc facere, nec desistunt à cogitationibus suis, donec eas opere compleant. Venite igitur, & descendamus, & confundamus ibi lingam corum, ut non audiat vnuquisque vocem proximi sui, atque ita diuisit eos Dominus ex illo loco in vniuersas terras, & tessauerunt adficare ciuitatem. At vero Deus quant-

² ptimo ab vniuerso opere, quod patraret, benedixitque dici septimo, & sanctificauit illum, omniumque temporum atque numerorum rationis præcipua dignitate illustrem voluit: Quia in ipso cessauerat ab omni opere suo, quod creauit, ut faceret. Atque conditum multarum rerum ratio & ordo sic habet: Ita sunt generationes celi & terra quando creatae sunt. His namque creatis dixit Dominus, Fiat Lux. Lucifer vero vsum expansio in medium aquarum, diuisio, atque interualla subiere. Interuallum autem termini definitionesque consecutæ sunt, locorum rationibus prescriptis: Fecit enim Dominus firmamentum, diuisitque aquas qua erant sub firmamento, ab ijs, qua erant super firmamentum, atque aque quidem, qua sub celo sunt, in unum locum congregata Maris nomen obtinuerunt, cetera vero sub firmamento reliqua, à mari que libera, sed contigua, arida primò, deinde vero eadem variis viribus & naturis à se predita atque distincta, Terra sine Areæ, à Deo dicta est. Hec rursus earum, quibus aucta iam erat, virium efficiencia & partu ornata, omnium generum herbis primum vestita, arboribus deinde innumeris ac variis tum pomiferis, tum sterilibus, pulchris tamen & vtilibus, alijsque plantis, ut arbusculis, instruuta est. Idque vero die paratum atque presitum adeo eleganter est, ut conditoris suo gratum probatumque fuerit. Vedit enim Deus, quod esset bonum, atque integræ operis dignitate illustrauit: Et ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento celi, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, ut luceant in firmamento celi & illuminent terram. id quod perinde ac cetera factum est ad eorum, quibus parabantur, opportunitum vsum, utilitatemque certo & cōmodo lumine atque calore illustrari foreque conueniret: Dixit Deus, Fiant lumina in firmamento c

latim atque per partes non poteris eas delere pariter, ne forte multiplicentur contra te bestiae terra. Neque vero mortalis vita huius rebus modo, sed multo etiam magis alterius aeternae atque felicissimae, cuius auctor idem etiam est, prospicit. Testes hodie, inquit, inuoco calum & terram, quod proposuerim vobis vitam & bonum, benedictionem & malædictionem: elige ergo vitam, vt & tu viuas & semen tuum, & diligas Dominum Deum tuum, atque obediens vocis tuis, & illi adhæreas; p[ro]fessum vita tua & longitudo dierum tuorum cuius cum infinita & summa in homines beneficia constent, aliquod aut obliuione & negligentia conteri, aut ingrato animo accipi, nefas est. Memento quod seruieris in Egypto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde: iccirco præcipio tibi, ut facias hanc rem. Quando messueris segetem in agro tuo &c. Denique huius tanti numinis non modo rationis particeps natura, vt angelus atque homo, sed omnia etiam muta atque inanima, & virtutem experuntur, & verba audiunt, præceptaque singulis data atque accepta fidelissime tenent. En lapide iste erit vobis in testimonium, quod audieritis omnia verba Domini, quæ locutus est vobis, ne forte postea negare velitis & mentiri Domino Deo vestro.

ARCANORVM NOMINVM INTERPRETATIO.

CAPUT I.

PLURIBUS Dei nominibus, vel cognominibus potius, sacri scriptores vtuntur, ex illius efficientia magis, quam ex naturæ cognitione inueniunt: in quibus si quod ad nominis rationem accedere dicendum sit, id maximè dici posse videtur, quod ab eodem ipso singulariter appellatum frequentissime in sacris libris auiditur, quo se[nt]e à ceteris naturis rerum, vel qua pro diis falso colerentur, vel qua ab ipso conditæ sunt, separat. Namque alia cognomina ipse cum angelis hominibusque communiciat: vnum vero illud præstantissimum sibi vendicat, quatuor elementis constans, cuius haec tenus ex librorum lectio ignota pronuntiatio fuit, quod propriis vocalibus sive punctis, quibus proferendum sit, scriptio nō extet. Est autem illud n[omen] sublime atq[ue] sanctissimum nomen, magna hominibus religione obseruandum, pro quo s[ecundu]m l[ittera] interdum ELOHIM dicimus, quod vel alterius horū nominum punctis a scriptis legatur n[omen] n[omen]. Nam quum solum est, vocales i[de]cha, cholem, & kamez habet: cùm vero cum prénomine Adonai coniungitur, vocales ::, cholem, & hirik admittit. Nostri huius rationis ignari IEHOVAH pronuntiant, cùm ramen neque hæc propria pronuntiatio, neque etiam ex alienis vocalibus perpetua sit, nonnunquam enim IEHOVAH pronuntiare oportuerit. Si vero certam quādam ex aliorum similiūm nominum ratione indicare pronuntiationem fas est, IEHOVAH dicendum est, atque ita existimo veteres illos pronuntiassæ, tum Israëlitæ, tum ex aliis g[ener]ib[us] homines, ad quos nominis huius & Dei ipsius notitia pertinet, cuius pronuntiationis certam rationem nos loco suo alijs, ipso Deo annuente, reddemus. Huius autem nominis ædificatio, quamquam maxima, arcana & veneranda magis, quam explicanda sit, tamen, quantum nobis assidua obseruatione cognoscere contigit, ad constantiam firmitudinemque nature, & misericordia promittendæ atque tribuendæ notationem spectat, ita vt Deum eius naturæ esse indicet, quæ aeterna, constantissima, omnisque mutationis & varietatis expers sit; cædemque perpetuò misericors, atque ad misericordiam tribuendam, salutemque afferendam voluntate atque actione inexhausta, infinitaque. Quam item Mozes, experimento, obseruatione, & Dei ipsius indicatione edocitus, perpetuò cogitandam posteritati reliquit; cui nominis huius rationem indicatam, atque prout humanus captus ferebat, expositam fuisse legitimus. Ecce ego vadam ad filios Israël, & dicam eis, Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint

HVIC, quod iam interpretati sumus, nomini :: aliud frequenter adiunctum legimus :: ad diuinam potentiam & facultatem ad res agendas significandam, quod adiectui cognomi rationem formamque obtinet. Est autem, vt significatio obseruatio indicat, ex duabus partibus cōpositum nomine, relativa voce :: & ::, pro qua sufficientiam copiam, facultatem atque abundantiam reddimus. namque hæc omnia hoc verbo nominantur. Illa igitur integræ nominis explicatio est: Qui suffici-

mibi, quod est nomen eius? quid dicam eis? Dixit Dominus ad Mosèm, יְהוָה שֵׁם נַאֲמָנָה: & dixit, Sic dices filiis Israël, Ego misit me ad vos, & aliâs, Ego, inquit, Dominus, qui apparui Abraham, Isaa & Iacob in Deo omnipotente, & nō nomen meum non indicavi eis. Indicavit autem Mosè ipsi non ipsam nominis atque significacionis plenam definitionem ac faciem, sed consequentes ex efficientia notationes, quas rei magnitudine incitatus vates prædicauit: יְהוָה יְהוָה, Deus misericors & clementis, patiens, multæ miserationis ac verax, qui custodis misericordiam in millia; qui auferis iniquitatem & sceleris atque peccata; nullusque apud te per se innocens est: qui reddis iniquitatem patruin in filiis aë nepotibus, in tertiam & quartam progeniem. Hac omnis mysteriorum amplitudo illo nomine יְהוָה continetur, cuius cum vim explicare neque consilij neque facultatis nostræ modò sit; vsum tamen obseruandum ad virtutis & misericordiae rationem perpetuam & constantem referimus. Namque hoc nomen cum sine adiuncto in oratione vsurpatur, Deum, Israeli responsis, oraculis, promissis atque beneficiis ad salutem, felicitatemque præcipue spectantibus cognitum, interpretari conueniet. vt, Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dominus protector vite meæ, à quo trepidabo? Dominus pars hereditatis meæ & calicis mei. Quoniam tu Domine singulariter in spe constitutus es. Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, & innumerabilia loca, quæ ad hanc rationem relata certam habent interpretationem.

ID B M vero, qui propter naturæ misericordiae, constantiam :: dicitur, propter infinitam etiam fortitudinis atque efficacitatis excellentiam :: appellatur: id quod ad multorum locorum explicationem ex quibusdam certissimum atque notissimum obseruasse operæ premium fuerit; atque, vt res ipsa cōparatione melius explicetur, hoc nomine :: eam vim fortitudinemque Deo sacrauctores tribuunt, quan[do] homini Adam appellando inesse negant, sic Isaias cum de humana fortitudine diuina collata agerat. Et Egyptus, inquit, homo est, & non ::. Deus, Adam, & non E L, & apud Osæam, Deus ipse, non faciam, ait, fuorem iræ meæ: nō conuertar, vt dispersam Ephraim: Quoniam Deus ego, & non homo, in medio tui landus, & non ingrediar ciuitatem. Hunc eundem Deum, cognomento Excelsum, appellabat Abraham. Leuo manum meam ad E L excelsum posse forem cœli & terra &c. Ex qua re in Hebraici sermonis vsu & consuetudine positum est, vt cum integra ad aliquid efficientiam facultas & vis cuiusdam inesse significetur, hoc nomen etiam cum manu coniunctum usurpetur, vt Laban apud Iacob generum plenam sibi ad nocendum potestatem, nisi alijs à Deo prohibitus fuisset, augeat. Est, inquit, manus mea ::, vt tibi reddam malum &c. Huic autem nomini consecratam aram, ob partam sibi ex multis & maximis periculis salutem Iacob dicasse scribitur. Et erecto ibi altari, inuocauit super ille illud :: Israël, pro quo Interpres noster Fortissimum Deum Israëldid. Veram autem Dei naturam à vanorum numinum mendaci & falso genere hoc nomen, vt fortitudinem, potentiam, & efficacitatem ab imbecillitate, inopia, defectu re ipsa distinguit: Ipsi, inquit, me prouocauerunt in eo, qui non erat E L, & irritauerunt in vanitatibus suis.

HVIC, quod iam interpretati sumus, nomini :: aliud frequenter adiunctum legimus :: ad diuinam potentiam & facultatem ad res agendas significandam, quod adiectui cognomi rationem formamque obtinet. Est autem, vt significatio obseruatio indicat, ex duabus partibus cōpositum nomine, relativa voce :: & ::, pro qua sufficientiam copiam, facultatem atque abundantiam reddimus. namque hæc omnia hoc verbo nominantur. Illa igitur integræ nominis explicatio est: Qui suffici-

Et recordatus est Elohim Noah cunctorumque animalium & omnium iumentorum, quæ erant cum eo in arca, &c. Quibus ex locis omnibus obseruatur, cognomentum hoc Elohim eam vim, auctoritatem, atque efficientiam significare, quam nobis Latina illa nomina, Conditor, Rector, Gubérnator, Index, Princeps, & quæcunque huius generis verba sunt, significant; quas omnes ad publicam utilitatem spectantes minorem rationes, cum certis ex angelorum hominumque natura personis comunicatas, tamen Deus proprias & aeternas arque perfectissimas continet: sicut scriptum est, El-Elohim Dominus locutus est, & vocauit terram, id est, fortissimus corum, qui Elohim cognominantur. Et alibi etiam, Elohim stetit in Synagoga El: in medio autem Elohim iudicat, atque huius cognominis auctoritate & virtute non solùm Israëlis, & ijs, qui peculiani beneficio diuinorum rerum notitiam edociti sunt, sed cunctis vniuersi terrarū orbis partibus Deus non praefesse modo, verum cognosci etiam dicitur. Quoniam rex omnis terræ Elohim: psalmus 96. sed super sedem sanctam suam. Atque Deum hoc cognomento notum esse & ijs, qui singulari discipline munere prædicti essent, & ijs, qui ex naturæ tantum contemplatione, & rerum conditum spectaculo, arque obseruatione, vita religionisque rationem insituerent, vtriusque partis testimonijs confirmatur. Namque Abimelech Gerara rex de Sarra Abrahami vxoris causa ab Elohim correptus fuisse scribitur. Et de Abraham Deus ipse prædicauit: Cognoui quod times Deum tu. Illud etiæ & Hethai, huius orationis nō ignari, de Abrahamo testati sunt. Audinos domine, princeps Elohim Genes. 23. es apud hos: ita vt quamquæ non omnibus gentibus Deum olim illius maximi & singularis nominis notum fuisse fortasse concedamus, huius tamen cognomenti auctoritate & maiestate nullis incognitū esse oportuisse asseveramus. Namque scriptum est: Secundum nomen tuum Elohim, sic & laus tua in fines terræ; iustitia plena est dextera tua: adeo vt quisquis huiusmodi cognomentis: ambula coram me & esto perfectus; & multiplicabo te vehementer nimis. & Deus autem omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat atque multiplicet, vt sis in turbas populorum. & illud: Deus omnipotens apparuit mihi in Luza, quæ est in terra Chanaan; benedixitque mihi, & ait: Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum. Illud autem Baliam responsum, hoc nomen S A D A I, ad felicitatem spectare, manifeste docet: siquidem omnia, quæ ille fausta & felicia de Israëlio populo futura caneret, à Deo S A D A I sibi suggeri profecitus est. Dicit auditor sermonum Dei, qui visionem O M N I P O T E N T I S intuitus est: Quā pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israël! &c.

IL LV D præterea restat ad indicandam de diuinis rebus sermonis rationem, quod nomini illi maximo ab Hanna Samuelis matre primum adiunctum, ab omnibus ferè prophetis fuit deinde sepiissimum usurpatum. idque est, ::, quod diuinam potentiam significat, copiasque indicat maximas, per quas quæcumque res gerenda decernatur, expediti facilimè possit. Arque huiusmodi cognominis appellando auditores admonentur, neminem esse, qui diuinam potentiam aut impedit, aut fugere valeat. Neque enim uno tantum exercitu, sed pluribus ijsdemque fortissimis, atque ad rem gerendam promptissimis, Deus ad nutum vi potest. Atque adeo huius dictio figura tunc vates alijque facili auctores vtuntur, cùm de diuino iudicio, de supplicio sumendo, de sceleribus iniurijsque vlciscendis agitur, & quod ad certam rationem propriis accedit, hac exercituum adiunctione se[nt]e Deus appellat, vbi cum principibus, cum tyrannis, cum potentia elatis hominibus, cum superbis denique, & contumacibus populis illi sermo est: vt apud Israëlam. Hæc dicit Dominus Deus exercituum fortis Israël. Heu ego consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis. Habet autem Deus variæ & instruētissima exercituum genera. Nam præter Angelorum & spirituum acies, de quibus frequentissima in sacris mentio est, militiam quoque cali, astrorum, syderumque virtutes, & ad publicas & ad priuatæ res gerentia.

E x e r c i t u s . gerendas mouere excitareque solet, sicut scriptum est: *sita in omnes volūtates eius &c.* Illud quoque *Halelu-iah*. *Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat.* Illi verò tres exercitus plerunque in expeditione ad vlciscenda publica sclera ducuntur, gladius, fames & pestis, sicut scriptum est: *Et relinquam ex eis viros paucos à gladio, fame & pestilenta.* Atque gladium quidem hominibus armatis exercere solet Deus. Famis verò afferendæ complures acies sunt, in quibus unum genus loculta est, cuius ducem se ipsum Deus appellat, sicut scriptum est: *Et Dominus dedit vocem suam in infernum.* Sed nos, qui viuimus, benedicimus IAH in ex hoc & vñque in seculum. *Halelu-iah.* Ad hac etiam illud referunt *Halelu-iah*: *Laudate nōmē Domini, laudate serui Domini, qui stātis in domo Domini, in atris domus Dei nostri.* Laudate IAH quoniam bonus Dominus, p̄falle nōmē eius, quoniam suave, quoniam Iacob elegit sibi IAH, Israēl in possessionem sibi. Quia ego cognoui, quod magnus Dominus, & Dominus nōst̄ p̄z omnibus dīs. Omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Educens nubes ab extremo terra, fulgura in pluviā fecit. Qui producit ventos de thefauis suis, & cetera omnia, quæ vel hoc, vel alii in psalmis, hymnis, laudib⁹ que celebrantur; quibus magna ad explicandū lux ex huius nominis annotatione afferi potest. Huius autem nominis, Latinam significationē cūm reddere omnino nequeamus, quadam tamen velut nota delineabimus, si ē s a verbo Latino ē s s e interpretemur; de qua significatione plura & exactiū alijs eodem donante differemus. Vnum nobis præterea adiunctū sive cognitum superest, cuius, quod latissima patet, ratio cum explicari modō non possit, breuiter tamen indicanda est. Atq; id est quod Hebraicē vñp. Græcē ἀγιος. Latinē verò s a n c t u s dicitur. Sed de verbis Græco & Latino, an cum Hebraico vñp quadrēt, alijs disputandi locūs à Deo nobis dabitur. Nunc verò ipsum Hebreum verbum indicabimus. Igitur id proprie apud Hebreos K A D O S dicitur, quod à vulgari vñs & cōsuetudine propter singularem aliquam vel virtutis vel vitij notationem semotum & sc̄iūtūm est, ita ut natura vel muneric, vel offici vel exercitiū vel vñs insigni quadam obseruatione atque nota distinguitur. Atq; adeo naturam vel rationem ipsam considerare prius oportuerit, camdemque adiunctō verbo K A D A S vñl K D O S in cōgenere præexcellere, ceterisque eiusdem generis partibus anteire atque maiestatē quadam p̄spōni exigitum est. Atq; id est cūm Deus sanctus appellatur, ab illa communī & vulgari, qua dij falso dicuntur, ratione sepositus esse putandus est: vt cūm Dei nōmē virtutem perfectionē maximam significet, adiunctū K A D O S ipsi p̄cipiūm eminentemque ascribat, atque ab omni alia imperfectione separet, quæ vel creatis aliqua ex parte insit, vel ijs etiam, qui falso pro dijs habentur, humana attribuerit cogitatio; cuiusmodi multa monstrōsa vñs dijs suis delula olim antiquitas effinxit. Atq; adeo hanc maiestatē præstantiamque suam certis & manifestis exemplis in priuata aliqua gente vel persona, aut beneficijs collocandis, aut iudicijs edendis Deus ostendit. Ex quo fit, vt hoc nōmē Sanctus cum adiunctō alio personæ vel populi nomine appellari plerumque soleat, vt Sanctus Israēl, hoc est, qui manifestis in Israēl amplificando editis exemplis fēse verum, optimum & maximum, atque incomparabilem Deum orbi probauerit, atque id tum hostibus vlciscendis, iudicis que in illos illorumque deos exercendis, tum Israēl liberando, ornando & amplificando efficerit. Atque huius sententia illud est: *In exitu Israēl de Aegypto, dominus Iacob de populo barbaro.* Facta est Iudæa sanctificatio eius, Israēl potestas eius, &c. & illud. Non est sanctus, vt est Dominus, & non est Deus, sicut Deus nōst̄. Illud etiam: *Et dixerunt viri Bethsamicæ, Quis poterit stare in conspectu Dei sancti huius?* Illud quoque, *Cui exprobrasti? & quem blasphemasti? contra quem leuasti oculos tuos?* contra sanctum Israēl? Et apud Psaltem. Confitemini memorię

S p̄f. 10. memorie sanctificationis eius, & illud apertissimè de hac ratione: Deus in sancto vita tua, quis Deus magnus sicut Deus nōst̄? tu es Deus qui facis mirabilia. Notam fecisti in populis virtutem tuam, redemisti in brachio tuo populum tuū, filios Iacob & Ioseph. Plura etiam, quām sexcenta in facris libris loca sunt, quæ ad huiusmodi sententiam relata faciliore habebunt explicatus. Sed de ipsa sanctitate Dei, de quæ hominum etiam aliarumque naturarum sanctitudine, atque de contraria huic rationi significatione, qua meretrices atque aliae vitiōsae, & diræ personæ & res sanctæ etiam vocantur, explicandi commodior seſe nobis, Deo auspice, dabitus occasio. Neque enim hoc in loco tam de rebus ipsis, quām de sermonibus arcans agere consilium fuit. Igitur huius verbi K A D O S adiunctio singulare, ac p̄cipiūm quandam maiestatis notationem significat, cuicunque rerum rationumque generi ea addatur. Latini autem huius verbi vim illis p̄cipiū sacer, & sacra, vñcunque exprefſerunt. Atque haec tenus frequentissima & celeberrima, quæ ad Deum spectant, verba & nomina sunt à nobis breuiter indicata. Neque verò de sacris & arcans Trinitatis rationibus, neque de ceteris diuinæ naturæ conſiderationibus hoc loco differere cogitauimus; quoniam id huius loci & instituti non fuerat.

D E S P I R I T U S .

C A P . I I I .

Proximum Deo locum non tam natura & dignitate, quām appellandi & dislerēdi ordine Spiritus nanciscitur. Spiritus autem hoc loco dicimus, non ventum aut huiusmodi aliquid tenuissimum, qualia sub cælo multa sunt & gignuntur, quoniam & hæc corpoream sunt, de quibus opportuno loco differemus: sed naturam cognitione & intellectione valentem, virtutis aut vitij ex vi & origine sua capaceam, incorpoream autem & quæ neque corpus animalibus simile, neque crassius etiam duriuscū habeat, neque imitatione aut simulatione admittat, quanquam specie quidem eiūmodi figuram & formam obijcere possit. sicut scriptū est. Palpate, quoniam spiritus carnem & ossa non habet. Itaque huius breuissima descriptio illa erit, vt naturam corporis expertem, intellectus participem, actionisque compotem definiamus: huius autem naturæ cūm vñm genus sit, varijs tamen sunt ordines ac distinctiones. Atque prima ordinum distinctione cognoscendi atque efficiendi viribus diuersis portuntur, eademque ministeriorum & munierū, aut dignitatum nominibus obseruari solent, quod alij Seraphim, alij Cherubim, alij principatus; quidam potestates dicantur, & sit inter eos aliquis, cui ex obreta olim amplitudine & gloria Luciferi nōmē inditum fuerit, quanquam nomine tantum ad æternū infamia & doloris monimentū relīcto, dignitatis possessio grauissimæ culpæ meritū fuerit adempta. Atque huiusmodi ordinum ratio est, quam alias fūsū & exactiū, Deo nobis annuente, indicabimus. Distinctionum vero nomina non ex iporum spirituum natura, neque ex prescriptis munericis & officiis, sed ex proprio singulorum consilio & studio facta sunt, vt alij boni, alij mali spiritus cognominetur, & ex iis rationibus, quæ in bonorum & malorum diuisionem veniunt, alij atque alij alias sibi vendicent, ita vt hi lucidi, illi obscuri, hi fortitudinis, illi infirmitatis, quidam veritatis & virtutis, quidam vero erroris & mendacij, atque ob varia militiæ & infestationis genera multi spiritus immundi cognominentur. Omnium tamen ea parte quæ spiritus & sunt & dicuntur, eadem omnino ratio est, atque vna & consimilis ad facrorum sermonum vñsum appellatio, qua agendi vis, promptitudo & celeritas annotatur: atque vt eius rei summam vñ exemplo subducamus, id spiritui diuina philosophia tribuit, quod carni ob imbecillum, infirmam, mollem, fatigabilem atque corruptibilem naturam detrahit. atque vt nōmē Dei ē L, hoc est, fortis, nomini Adam propter infirmitatem, sic etiā

spiritus celeritatis & efficacitatis comparatione carni operationi solet, vt apud Isaïam: Et Aegyptij homo, & non Deus: & equi corum caro, & non sp̄ritus.

V E R B O R U M V S V S .

I T A Q U E celeritatem atq; efficiendi promptissimā expeditissimāque vim spiritus nōmē indicat, vt ex eo, quod modō protulimus, exemplo obseruatur, quām etiam rationē illud spectat: Qui facis angelos tuos sp̄ritus. Et apud Ezechielem: Et sp̄ritus leuavit me, adduxitque in Chaldeam ad transmigrationem &c.

S P I R I T U S A D H O M I-

N E M R E L A T U S .

S P I R I T U S aliquando pro diuina iustificatione & sanctificatione ponitur: vt, Ex operibus legis sp̄ritū acceptis, an ex auditu sīdei? Spiritualia dicitur omnia ministeria ad pietatem spectantia: vt, Si nos vobis spiritua-
lia feminamus, magnum si nos carnalia metamus? Vñfū-
p̄tatur etiam non raro hoc nōmē spiritus ad presentem
humani animi motum significandum, siue ea vis
naturalis infraquæ hominibus, siue extrinsecus à Deo
aut ab Angelō vel Damone, vel aliunde oblata fuerit,
quocumque modo id accidat, presentem atque efficacem
vim id nōmē significat, siue bonum siue malum
sit, quod efficitur: id autem ex adiunctō nomine vel verbo
dignosci planè poterit, vt sp̄ritus tristis, vehementem
tristitiaē affectionem, sp̄ritus lētitia, lētitiam iucunditatemque maximam, sp̄ritus fortitudinis, magnum robur, sp̄ritus labiorum, efficacem orationem, sp̄ritus iræ, terribilem indignationem, atque hoc modo alias & alias mentium impulsiones huiusmodi adiuncta significant.
qua quoniam multa ac varia sunt, hīc recensere longum
& supervacaneum foret: hac annotatione summatim
annotare sit satis: vno tantum exemplo addito, quod
non nihil variare ab hac ratione videtur, cūm tamē re
ip̄a non longè distet, sed eleganti tropo deductum vi-
deatur. Atq; id est illud, quod in proverbiis Hebraicē legi-
minis. Qui patients est, multa gubernatur prudētia: qui
autem spiritu angusto est, exaltat stultitiam suam. Sp̄ritus autem angustus iracundian, hoc est, impotentem
irascendi vim acerbamque rabiem significat. Huiusmodi animorum affectiones variae à Latinis dicuntur; nunc
motus, nunc perturbatio, interdum impulsiones; sed &
ipsum Latinum nōmē spiritus in eadem significatione
ali quando usurpat, vt alijs docebimus. Hebrei expo-
sitiones vulgari occidentalium linguarum vocabulo Tā-
lante interpretari solent.

D E A N G E L I S .

C A P . I I I I .

Angeli Græcum nōmē, quod Hebraicē יְהוָה respōdet, muneric & officijs potius, quām naturæ rationibus definitur. quamquam interdum apud nonnullos auctores Angelus pro sp̄ritu usurpatur. Sed tamen in veteris testamenti libris atque in euangelica lectiōne etiam perpetua nominis huius obseruatio muneric potius, quām substantię rationem adnotandam esse docet. Euenit autem, vt, quoniam primi & nobilissimi Dei ministri ex sp̄rituum genere esse cognoscuntur, angelī mentione facta sp̄ritus ab auditoribus cogitaretur. Verū non omnes, qui à Deo missi aut p̄fecti alicui negotio vacat, ex sp̄rituum simplicium natura sunt. Non nunquam enim & hominibus hic titulus ascribitur: vt, Ecce ego mittō angelum meum ante faciem meā, qui p̄parabit viam tuam ante te. Item & Haggæus Angelus Domini de nuntiis Domini appellatus est. Itaque non omnes Angelī sp̄ritus esse dicuntur; tamen omnis ea spiritualis natura, quæ neque Deus, neque homo est, ad angelorum cognominacem ministerium pertinet. Nullus namque ex illo est genere quin Dei minister dictus fuerit, quamquam non exigua illius generis pars, vñcio, superbia & insolentia sua, excellenti illo ministerio fuerit abdicata, sicut scri-
A 4 ptua

Thomā
lib. de ente
& essentiā.

1. Sam. 2.

1. Sam. 6.

1. Reg. 19.

Malach. 2.

Haggæi 1.

Hab. 1. **Puritas**
ideoque illi Dei ministri, quos Isaías vidit, purgatoriam & purificatricem vim, ad Dei ministerium, ad hominū salutis? Omnes ait Paulus administratorios spiritus esse. Neque ab hoc cognomento mequam ex illa natura excipit, cum de tribus naturarum rationibus differat; de diuina proorsus in patre Deo, de diuina & humana in Christo, deque spirituali natura, cui Christus, ut Deus, dignitate longe prestat; ut homo vero, qui pati mortis posset, non nihil inferior fuise dicitur. Neque vero illi etiam spiritus, qui se a Deo sua ipsorum arrogantia abalienarunt, nomine & munere angelorum carere, sicut scriptum est: Angelos vero, qui non seruauerunt suum principatum, sed reliquerunt suum domiciliū, &c. Illud itaque hoc nomine angeli appellando semper cogitare conueniet, non naturam ipsam, sed ministerium & ministracionem significari, atque ad hanc significacionem rationis ac sententiae rationem esse referendam. In hoc autem munerum genere discrimina primū sunt, quæ vel personarum vel euētuū annoratione dignoscuntur; quidam enim angeli boni, alii vero mali angelii dicuntur, boni, quorum certa semper & constans in diuinis mandatis mens & cura fidesque fuit, ipsaq; munieris & officij ratio ad hominū utilitatem & salutem omnino relata est; de quibus scriptum est: In ministerium missi propter eos, qui haereditatem capiunt salutis.

Psal. 77. **I. Sam. 16.** **3. Reg. 22.**
Neque enim angelorum manducavit homo, de aliis vero in eodem psalmo. Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, iram & tribulationem, immissiones per angelos malos. Est & aliud disfumis genus, quo angelis sic appellantur, disfumis folent. Idque munerum ratione spectatur, quam variam multiplicemque esse, per omnes ferē sacros libros obseruauimus. Neque enim angelicum officium legatione obtinenda tantum consumitur, vt Græcum nomen sonare & indicare videtur; sed multa in vitro & bonorum & malorum collegio munera sunt, multa partes; ex quibus vel singula singulis, vel plura vni, vel pluribus etiam plura communiter pro imperantibz Dei consilio & arbitrio sustinentur. Angelum percipientem David videt, huic etiam alias simili operas intentus ab Arnon Iebuseo visus est, alius Irael dux via & iterum præscriptor est, alius etiam Gedconi præsidio forte pollicetur, quidam vero viris adificandas futurum metatur & describit, nonnulli vatis difficilium visionem interpres adfunt. Micheas quoque Deum cum exercitibus suis cælestibus deliberantem prospicit: & innuera alia varijs generis munera inuenimus, quæ nunc recensere nimis longum forer. Itaque angelus non modo nuntium in facis, sed omnis in viuenterum munieris & officij ministrum significat, idque aperte Hebreum verbum M A L A C H docet, pro quo operantem & industrium simul reddere possumus; cuius verbi vim Latinū, ministris, vel administratoris, & Græcū διάπεμψης nomen refert. Quam rem sapientissime Paulus cognitam expressit; administratorios enim spiritus vocavit. Omnibus autem angelis, maximè autē spiritibus, commune ac perpetuum est, atque ad ministeriorum ipsorum cogitationem successum pertinet, quicquid ad industria, celeritatem, curam, studium, sedilitatem, denique ad rem fideliter, diligenter, expediteque gerendam spectat: sicut scriptum est. Benedicte Domino omnes angeli eius, potentes virtute, qui facitis voluntatem eius ad audiendam vocem verbi eius. Atque de angelis quidem, quatenus ad sermonum interpretationem nobis institutam spectat, hæc dixisse fatus fuerit: plura vero alijs & exactius, quæ ad illorum, tum naturam, tum officia pertineant, Deo annuente dicemus.

S E R A P H I M .

S E R A P H I M puritatem ab omni labe, forde & grauitate alienam significant, qualis purissimus ignis est,

S P I R I T U S M A L V S D A E M O N .

C A P V T V .

Naturæ ratio & communione ipsa monet, ut ea etiam indicemus, quæ illam alteram perfidorum spirituum partem spectant. Quos varijs nominibus pro varia rerum ratione facer sermo appellat. Atque de ipsis iporumque differentiis & ordinibus (si tamen hoc modo loqui possumus de tam inordinato & incomposite regno) de varijs munerum & studiorum gradibus & differentiis, de multiplici genere nocendi, opportunio & idoneo magis loco ex diuinae prouidentiae beneficio differemus. Nunc autem ea tantum breuiter exponimus, quæ ad arcani sermonis vñm interpretationemque faciunt. Atque ita quæ hoc loco de vnoquoque ex illis exponentur, ad singulos, atq; adeò ad totum genus, referri nihil prohibebit. Nam ratiōis varijs inter se gradibus gens illa discernatur, omnium tamen in his nominibus communis ratio est. Ac primū quidem dicitur malus spiritus, non tam naturæ quam efficientiæ offendendæ significatio & vi. Etenim spiritui efficacitatem, celeritatem & vehementiam in praecedentibus capitibus adscripsimus. cui si malitiæ adnotatio accedat, efficacem & vehementem nocendi indicat vim; siue ea exterius vel rem vel personā aliquam petat & infestet, siue cominus angat, siue etiam præfens occupet & agat. Huiusmodi nequam spiritum recedenti a Saulo Dei spiritu successisse legitimus. Spiritus autem Domini recessit a Saul, & exagrabat eum spiritus nequam à Domino. & spiritus mendax decepit omnes prophetas Achab regis. Hoc genus spiritus malos & spiritus immundos diuina scripta dicunt. sed hac differetia, vt malus spiritus eum, cui acribitur, ad agendum & aliis etiam nocendum impellat: vt in Saulis & Achabi prophetas decipiente spiritu, & in aliis, obseruauimus; atque in illo etiam demonio pessimo, quod cum filijs Scæciae Iudaorū sacerdotis apud Ephesum adiuraret, nocentissimum & grauissimum in se experti fuisse. Huiusmodi spiritu bestiæ illius mōstrophæ imaginis dandum esse Iohannes præuidebat. Ut loquatur imago bestiæ, & faciat, inquit, vt quicunq; nō adorauerit imaginem bestiæ occidatur. At vero spiritus immundus eum, quem obfideret, non tam agere, quam pati cogit, & vel videndi vel audiendi, vel omnino sensus vel mentis facultate & vñ priuat, vel alijs graui morbo aut infirmitate impotentissima afficit, atque denique ab illa nature puritate alienat, & cum animi cogitatione & contaminatione corpus ipsum quoque inficit. Huiusmodi homo in spiritu immundo Christo in Gerasenorum regionem transmisso ex monumentis occurrit, qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis iam quisquam poterat eum ligare, quoniam sapientiam expeditus & catenis vincitus, dirupisset catenas, & compedes comminuisset, & nemo poterat eum domare: & semper die ac nocte in montibus & in monumentis erat clamans & concidens se lapidibus. Illi autem ijdem immundi spiritus ex illo homine ciesti, porcos a se, Christi permisit, occupatos, in præcipitum egerunt. Huius generis immundum spiritum filio suo infelissimum pater ille Christo medico vero & potentissimo describat. Magister, attuli filium meum ad te habentem spiritum murum; qui vbiquaque illum apprehenderit, allid eum & spumat, & stridet dentibus & arescit: & frequenter eum in ignem & in aquas misit, vt eum perderet. & cum videat Iesus concurrentem turbam, cōminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mutte spiritus, ego præcipio tibi, &c. Hanc immundi spiritus annotationem aperte significat verbum vexare, quod

1. Petal. 21. **Apocal. 13.**
1. Petal. 19.
Iude. 6.
Psal. 103.

S I V E , D E A R C A N O S E R M O N E .

quod cum immundis spiritibus frequenter usurpatur. **Matth. 4.** Et qui vexabantur a spiritibus immundis, curabantur. Ad Apostolos etiam concurrebat multitudo vicinarum ciuitatum Ierusalem afferentes agros, & vexatos a spiritibus immundis. qui curabantur omnes. etiam curatio ipsa morbum arguit.

D A E M O N I V M .

E A D E M ferē significatione, quæ spiritus immundus, Dæmonium etiam dicitur, cui & immundi adiunctum ascribi solet: nisi quantum Dæmonium naturam ipsam ac genus propriæ & aperte indicat, dicitur a bonis spiritibus, & a naturalibus morbis; atque a vehementi aliquo affectione & perturbatione vel corporis vel animi, quæ spiritus etiam aliquando dicitur. itaque dæmonium nequissimi spiritus naturam ipsam expressius ostendit; cum quadam tamen principatus & potestatis atque possessionis, vt ita explicemus, annotatione, quæ non solū actionem & passionem vt spiritus, sed auctoritatem neficiō quam vñrpatam sibi in hominū opinionibus ostendat. Itaque Spiritus naturam ipsam cum efficacitate & vi; Dæmonium vero factiō illam Luciferi a Deo abalienat, & à ceteris spiritibus diuīsam significat; quæ qua ratione dæmoni est, eadē Deo aduersari & hominibus nocere studeat. prius ergo ratione & cogitatione est dæmonium, quam malus spiritus; quamquā spiritus naturā prius dicitur, quam dæmonium. Sed malus aut immundus spiritus actionem ipsam & excitationem; dæmonium auctoritatem atque principium actionis adnotat. Atque ita proprii dæmonij nomen diuinis nominibus opponitur. Immolauerunt dæmonis & non Deo diūs, quos ignorabant. Quoniam omnes dīj gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit. ita adeò si propriè, quamquam non adeò Latinē, loquamus, illam factiōnem & principatum infernum, quæ aduersus diuinam gloriam & maiestatem rebellauit. Dæmoniæ dicitur, iuxta quā rationem scriptum est: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Atque hanc potestatis & execrandæ auctoritatis rationem obtinet dæmonij nomē, cū ad certas etiam personas referunt: vt in iis, qui à Christo & Apostolis Christi virtute satani liberatiique fuerint, facilè & aperte obseruantur. quibus omnibus verbū habere additur; & cum fanantur, ejēcere verbum usurpatur. Et eos, qui dæmonia habebant, adducebant ad eum, & dæmonia multa eiiciebant. Itaque auctoritatem, & occupationem, ac tyrranicam quandam possessionem, adnotat hoc nomen: Spiritus autem actionem agitationemq; ipsam; quamquam hæc distinctio obſcurior aliquando sit. Atque adeò nāc nominum & verborum annotata obseruatio magiam lucem afferet iis, qui disputationem illam celeberrimam & sapientissimam explicare velint, quam Christus cum aduersariis instiuit de sua & Beelzebub omnino aduersa & dissentiente auctoritate.

S A T A N E T D I A B O L V S .

I DEM vero spiritus alia certa quadam ratione Satan, alia vero Diabolus dicitur. Vtrumque autem nomen actionis & studij, non natura est. Nam quatenus dæmon apertum Dei & diuinarum partium aduersarium agit, & se confiliumq; suum palam aperit, ac manifestis rationibus exequitur, ac denique Deum diuinaque confusione explicatur. Ita illud à Christo eiusq; Apostolis plerumq; obseruatur: vt cūm de dolo, fraude, mēdicio, persuasione, astuta & callida inductione sermo est, Diabolus: cūm vero de aperta & manifesta aduersus Deum, aut Dei gétem professione & pugna aut aggressione oratio instituitur, Satan appellatur. sic enim in celeberrima illa tentatione, quam hostis ille aduersus Christum molitus est, dum res callida & excogitata disputatione, dissimulata-

D E M V N D O .

C A P . VI .

P O S T spiritualē naturam corporeæ ratio explicanda subsequitur, quam vñuerat mundus hic continet, quamquā cælum ambit supremum. Quod enim diuinā sapientia nobis primum cognoscendum proponit, principium & Deus est, à quo & in quo rerum generationes, & secula creata aptataque fuisse docet. In primis autem, quæ creata sunt, rebus, Angelos etiam extitisse, hoc est, ante cali creationem ipsis temporis primis initii: vt scriptum est. Quomodo cecidi Lucifer, qui ma-
Luc. 7. **Mat. 4.** **Mat. 1.** **1. Petal. 14.**
deinde cælum & terra prima omnium corpora verbo Domini constitutæ. horum creationem lux fecuta est, quæ primum orbis effecit diem, cælum autem ipsum primum emicuit, corpus natura sua ceteris purius & elegantijs; cui postea luminaria & stellæ additæ sunt, clariora & lucidiora corpora, maiorisq; que adeò ad iei alias quæ in orbe sunt, conservandas, ornandas & distinguendas efficacitatem. Cælum autem ipsum Deus, qui nullo loco ait indiget, aut circumscrivit, tamen in præcipiūm sibi maiestatis sedem delegit, vt ab iis, quos ex terra producturus erat, hominibus tantæ etiam sedis & loci dignitate & excellentia cognita, commodius & diligenter obseruerat, sicut scriptum est: Benedicte vos à Deo, qui fecit cælum & terram: Cælum cali Domino, terram autem dedit filiis hominum. &, Domine Deus **Psal. 103.** meus magnificatus es vehementer; confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento. Qui tendis cælum sicut pellem, qui tegis aquis superiora eius, &c. Et Dominus in cælo parauit sedem suam, & regnum ipsius omnibus dominabitur. Sed de cælo caliq; partibus, natura & vñ alijs nobis agere auctor ipse da-bit, spe-

bit, spero. Nunc vero quae sermonis rationem spectant, exponamus. Igitur, quae ad celum referuntur, orationes vel ipsam corporis illius naturam, vt certis quibusdam modis perfectam, vel loci rationem certam significant. Prioris generis duplex etiam ratio est: altera ad celum ipsum, altera vero ad conditorem Deum refertur. Celi naturam simplicem, puram, constantem, diuernam, perpetuis & cunctis motibus ad orbis utilitatem exercitam, atque eadem omnibus in rebus conditoris sui nutrit parentem, ac denique omni ex parte admirandam, huiusmodi multa loca ostendunt. Nunquid nosti ordinem celi, & pones rationes eius in terra? Quis enarrabit celorum rationem, & concentum celi qui dormire facit? Firmitudinem vero illa significant. Dominus stabiluit celos prudentia, & illud ad contentionem ab Iaia pronuntiatum. Leuate in celum oculos vestros, & vide te sub terra deorsum. Quia celi sicut fumus liquefcent, & terra sicut vestimentum atteretur: salus autem mea in sempiternum erit, quo loco firmissima res cum firmis etiam confortur, quas tamen firmitudine vincit. Puritatem autem, & naturam celorum elegantiam, illud Christi dictum indicat. Si ergo vos cum suis malis, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester, qui in celis est, dabit bona potenteribus Ie? Ipsam celorum naturam mali expertem, atque ideo a Deo sedem delectam significat: vnde quidquid a Deo detur, purum, bonum & suave sit. Atque hinc rationi addita etiam efficiencia, benignitas & prouidentia nomine calorum adnotari solet. Ut apud Iaiam. Quomodo descendit imber & ros de celo, & illuc ultra non revertitur, sed dat semen ferenti & panem comedenti. Et apud eundem. Attende de celo, & vide de habitaculo sancto tuo & de solio gloria tua: ubi est zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum, & miserationum tuarum? & apud Psalmem: Exaudiet illum de celo sancto suo. Ut vero celi nomen ad Dei cognitionem contemplationemque in sacris sermonibus usurpatur; primum sapientiam, virtutem & efficientiam diuinam agnoscendam commendat: vt In principio creauit Deus celum & terram. & apud Iob: Qui extendit celos solus, & spiritus eius ornauit celos. Et ego cognoui quod magnus est Dominus, & Deus noster, pre omnibus diis. Quia omnes dii gentium, & demonia: Dominus autem celos fecit. & opera manuum tuarum sunt celi. Hec dicit Dominus creans celos & extendens eos, arque huius capitis breuem, sed arcana & grauem, summam illud carmen subducit: Celi narrant gloriam Dei, &c. SED ut celum in locorum generi ponitur, altissimam imprimis, & editissimam sedem, atq. totius orbis regi summo iudici, & gubernatori pre ceteris locis opportunam, intelligimus: vnde omnia, quae inferius posita sunt, profici & cognosci, regi, moueri, agi. pro nutu possint: ubi etiam ipse Deus gubernator, auxiliator, tutor, testis, iudex ac vindicab omnibus qui in terra sunt, cognosci, queri, orari possit. Nulla enim orbis terra, nulla maris pars est, vnde celum non videatur, ipsaque diuina maiestatis clarissima & notissima, praecipue in corpore mundo aula non ostendatur. His etiam illud accedit; quod nullus ex ipsis, qui in terra sunt, mortalibus eius, qui in celis, principis, iudicis, aut vindicis vim effugere, aut vitare, aut impediare potest: neque etiam villo consilio, villo studio, conatu & opera laderet, aut alio modo impugnare valer. Nulla namque deorsum tanta profunditas est, quod ea, quae ex alto demittuntur, non perueniant. Est autem certa sursum celsitudo & distantia, quod nihil ex inferiore loco iactum, quantu[m] ingenio, quantu[m] machina & mole faciatur, tamen contendere possit. Vnde in mutuis contentionibus & pugnis, superioris, quam inferioris loci, melior secundum naturam conditio est. Omnim autem locorum supremus est celum, atque ideo ab omni mortalium etiam Giganteo conatu longe liberrimus. Multa autem sacrorum librorum loca hanc nobis descripta rationem sequuntur, atque ad sui explicationem ani-

maduerit postulant: vt De celo prospexit Dominus, videlicet omnes filios hominum, de preparato habitaculo suo respexit super omnes, qui habitant terram, & illud, Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei, celi commorabitur. Et misericordia eius, & liberavit me, affumpit me de aquis multis. Et intonuit de celo Dominus, & altissimus dedit vocem suam. Et, Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat? Et, Ad te leuati oculos meos, qui habitas in celis. Et apud Daniel: Sed est Deus in celo revelans mysteria. Quod vero ad humanorum conatum aduersus Deum contemptionem attinet, multis quoque locis declaratur. Qui habitat in celis, irridet eos, & Posuerunt in celum os suum, & quod Daniel inquit, Tu quoque filius eius Balafar non humiliasti cor tuum, cum scires hoc omnia, sed aduersum dominatorem celi eleutas es. Alio etiam modo celi nomen ad longissimam mensuram vel remotissimam distantiā indicandam affertur. Et, Celum sursum & terra deorsum: & Secundum altitudinem celi a terra, corroborauit misericordiam suam super tintentes se. item, Quia sicut exaltatur celi a terra, sic exaltantur via mea a viis vestris, & cogitationes mea a cogitationibus vestris. Portò quae de celis dicuntur, eorumque affectionem aliquam sive faustam, sive grauem, & infastam significant; ad cuiusmodi cunctus hominibus expectandos referenda sunt: ut & affectorum & terrae motus pressuram & turbationem magnam hominibus portendunt. ut, quod de hostili manu Ioel concinebat: A facie eius contremuit terra, & moti sunt celi. Celi etiam aliquando testes a Deo appellari solent, auctoritatis, integritatis & certitudinis causa. Nulla enim ex ipsis, quae in terra fiunt, rebus, celi conspectum latere possit, quod motu suo omnia quotidie perlustrat, viuit autem celum, sentit, audit & videt Deo, cui omnia viuunt. Ex hoc genere illa sunt: Audite celi, quae loquor. & apud Esaiam: Audite celi. & apud Psalmem, Aduocabit celum deorsum, & terram, discernere populum suum. & annuntiabit celi iustitiam eius, quoniam Dominus iudex est. Quoniam autem celum Dei sedes illustrissima est, atque diuina in homines prouidentia & animaduisionis atque iudicii index certissimus, solet homini in celos aperitus, vel Dei misericordiam inuocare, vel fidem & iudicium implorare: ut, Attenuati sunt oculi mei suspicentes in celum. Susanna flens suscepit in celum. erat enim cor eius fiduciam habens in Domino. Contraria vero qui celi aspectum refugunt, diuinum iudicium aduersari se hoc habitu ostendunt: ut in codem libro. Et declinauerunt oculos suos, ne vidarent celi, neque recordarentur iudiciorum iustorum. Porro illis autem demissione de celo, grauissimus casus gravissimus. casus describi solet. ut, Proiecit eum in terram inclinatam Israel. & Videbam satanam tanquam fulgor de celo cadentem.

C E L I P A R T E S.

C E L I partes quatuor praecipue numerantur, quatuor ventis distinctae, de quibus aliás differemus. Deinde viuunt orbis celorum ambitu contentus, summi & ultimi nominibus significatur. ut: Asummo celo egredior, & sumo eius, & occursum eius usque ad summum eius. & illud, Et congregabit eleatos eius à quatuor ventis, à summis celorum usque ad terminos eorum.

S E P T E N T R I O.

S E P T E N T R I O Affyriam Chaldeam regionē significat, & ipsam regiam urbem Babylonem, quod ea pars Chaldeæ. Israëlitum Septentrionē versus ad ortum sita est. s. s. e. Le Ieron. 13. tate oculos vestros, qui venitis ab Aquiloni, ubi est greci, Ieron. 47. Sopha. 2. qui datus est tibi. & Ecce aquæ ascendunt ab Aquiloni, & erunt quasi torrens inundans, &c. Et, Extendet manus suam super Aquilonem & perdet Assur. Septentrionē Media. Medium etiam significat, ratione ad Babel relata. s. s. E. Ieron. 50. Quoniam ascendit contra eam gens ab Aquiloni, quae ponet terram eius in solitudinem.

Terra cum aquis secundo loco à Deo creata, tertia in ordine apparuit. Nam cum primum fieret, aqua cum ipsa simul creatis operiebatur, sicut scriptum est: Abyssus sicut vestimentum amictus eius, super montes stabuntaque, ab increpatione tua fugient, à voce tonitru tui formidabunt &c. Hæc mundi infima & solidissima pars cum primum ab aquis illis liberis Dei dicto extitit, atque multiplicem gignendarum alendarumque rerum vim & aptitudinem ex Dei efficientia obtinuit, & nomen Deo auctore accepit. Est autem terra natura elementum ipsum purum omnique secundo succorū semoto consideratur, cuius rationes tantum ex ponde & grauitate atque inertia petuntur, appellari solet & puluis. Nunc vero deinceps sermonis ratio breuiter nobis indicanda est, ac prius terram, ut mundi pars est, hoc est, iuxta naturam suam, deinde iuxta situm considerabimus. Terra ob naturam sue soliditatem atq; ob innatam situs immobiliter obseruandi vim, ad firmitudinem & constantiam significandas rationes appellatur: ut, Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autem in aeternum stat. Quam ob rem & firmitatis in contentionibus & comparationibus, terra etiam nomen usurpatum est. Ascendent montes & descendunt campi in locum, quem fundasti eis. Qui emitis fontes in vallibus, inter medium montium pertransibunt aquæ, super ea volucres celi habitabunt, de medio petrarum dabunt voces. Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabit terra: producens frumenta & herbam seruitu hominum. Ut educas panem de terra, & vinum latifacet cor hominis, ut exilarer faciem in oleo & panis cor hominis confirmet. Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas platanus illi pastores nidificabunt. Herodij domus dux est eorum, montes excelsi ceruis, petra refugium erinacis. Huius autem situs & habitationis commoditas à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos terræ à Zacharia indicantur, quæ ut simul cum aquis creatum dicitur, sic etiam harum vsu & societate ad habitationis sue commoditatibus, rerumq; à se gignendarum quæ officina arcano sermone indicatur: ut, Aliud cecidit in terram bonam, aliud inter spinas, aliud secus viam, & alédarum utilitatem indiget, nūquam enim, ut Sapiens tradit, terra satiatur aqua. Quam ob rem ipse super maria fundauit eum, & super flumina preparauit eum, terrarum orbem. Hæc autem vnum cum mari ambientate & subeunte corpus constituit, siue globum dicere emauerimus. Vnde aliquando pro omni animantium loco, siue humido, siue arido, terra nomen usurpatum: Laudate Dominum de terra dracones & omnes abyssi. Terra autem totius dominium, ius & gubernatio Dei creatoris propriæ est, vñus vero hominum; maximè autem piorum & iustorum, iniustorum autem atque improborum usurpatum est: Domini est terra & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuersi, qui habitant in eo. Cælum celi Domino, terram autem dedidit filii hominum. Et apud Esaiam. Ipse Dominus formans terram & faciens eam, ipse plastes eius, non invanum creauit eam: ut habitaretur, formauit eam, & apud Psalmem: In iusti punitur, & semini impiorum peribit: iusti autem hæreditabunt terram, & habitabunt in seculum seculi super eam. Retinet autem in ea Deus perpetuò ius suum & potestatem: nam quoniam in celo fedeat, terram tamen omnem pedibus ut subsellium occupat. Cælum, inquit, est sedes mea, & tercia scabellum pedum meorum. atque hoc nomine sancta est, neque cuiquam temerè aut prophatiè, vel verbo usurpanda. Neque per terram iurabit, inquit Christus: quia scabellum pedum Dei est. Hanc autem plurimorum rerum genitricem, & sua natura facundissimam, habitatorum malitia & sceleribus efficiari, sterilemque reddi accepimus. Posuit flumina in desertum, exitus aquarum in litus, terram fructiferam in saluginem à malitia inhabitantium in ea. Eandem vero ab innato fortasse aut contraē sterilitatis virtus ad sumnam fertilitatem piorum hominum causâ restitui, idem Psaltes confirmat. Posuit desertum in stagna aquarum, terram fine aqua in exitus aquarum: & collocauit illic esurientes, & constituerunt ciuitatem habitationis. Porro haec, non solum quod omnes alat & foueat, sed quod extinctos tandem recipiat, omnium mater dicitur. Iugum grue super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vñp ad diem sepulturae in matrem omnium. Atq; hæc de terra ipsa ad omnem habitationis commoditatem & dicta; quæ eadem, cum ad culturam agriquæ exercendi rationem refertur, natus dicitur, atque ita K A I N & N O E ab ea exercitatione Viri terre dicti sunt. A D A M A.

mat. Posuit desertum in stagna aquarum, terram fine aqua in exitus aquarum: & collocauit illic esurientes, & constituerunt ciuitatem habitationis. Porro haec, non solum quod omnes alat & foueat, sed quod extinctos tandem recipiat, omnium mater dicitur. Iugum grue super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vñp ad diem sepulturae in matrem omnium. Atq; hæc de terra ipsa ad omnem habitationis commoditatem & dicta; quæ eadem, cum ad culturam agriquæ exercendi rationem refertur, natus dicitur, atque ita G A P H A R Fimmitudo. p. 108. Ezechiel. 40. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 599. 600. 601. 602. 603. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 609. 610. 611. 612. 613. 613. 614. 615. 615. 616. 616. 617. 617. 618. 618. 619. 619. 620. 620. 621. 621. 622. 622. 623. 623. 624. 624. 625. 625. 626. 626. 627. 627. 628. 628.

Austrō usque ad Aquilonem. Erat enim vari Babylone commoranti Iudea regio Australis. Litus autem maris Palæstinam significat: vt: Et perdam reliquias maritimæ regionis, faciamque in eis vltionem magnam. Porro quatuor terra alia sive plaga: omnem terminum atque inferiores etiam regiones eius terræ, de qua sermo est, continent & indicant: vt: Et tu fili hominis, haec dicit Dominus terra Israël, Venit finis, finis venit super quatuor plagas terra. Quæ vero accidentur terra extrinsecus, huiusmodi sunt: tremor, motus, cultura: atque haec significationem habent certissimam. Terra namque tremor prædictus terrorem, afflictionem, pressuram & calamitatem obnuntiat: sicut scriptum est. Et commouebitur terra & conturbabitur, quia euigilabit contra Babylonem cogitatio Domini. Terra autem culta pacis & tranquillitatis est index. Sic in Machabæorum libris legitur. Et unusquisque celebat terram suam cum pace; & terra Iuda dabat fructus suos, & ligna camporum fructum suum. Demum terra, quæ fructifera non est, sed pulueris tantum rationibus definitur, rem vitem & contemptibilem significat, ut apud Sapientem: Cinis est enim cor eius, & terra superacua spes illius.

PVLVIS.

PVLVIS minutissima & vilissima terræ pars, in sermonum ratione insinuam hominum fortè & conditionem significat s. s. e. Pro eo, quod exaltavit de puluere; & posuit te ducem super populum meum Israël. Extremæ clades. Extremæ internecionem & vastationem hac similitudine indicant sacra scripta, s. s. e. Interfecerat enim eos rex Syria, & redigerat quasi puluerem in tritura areæ. Et comminuam eos ut puluerem ante faciē venti. Bellum, & cursus equestris celeritatem & frequentiam maximam, puluis indicat: vt, Inundatione equorum eius operiet te puluis eorum. Hominis mortui & cadaveris consumpti symbolum etiam est: vt, Nunquid confitebitur tibi puluis? Innumerabilem & mensura carentem rem etiam indicat puluis: vt, Pluit super eos, sicut puluerem, carnes.

LVTVM.

LVTVM vilissima rei, alias autem molestæ, ideo que fine clementia de medio tollendæ, significatio nem in similitudinibus ostendit, s. s. e. Tanquam lumen astimabitur argentum in conspectu illius. Et Memoria vestra comparabitur cineri, & redigentur in lumen cineres vestri. Subiectio, subplantatio & penitentia repetitio, fine clementia, hac etiam similitudine indicatur; vt, Ponat illum in conculationem quasi lumen platearum. Et oculi mei videbunt in eam: nunc erit in conculationem quasi lumen platearum: &, Ut lumen platearum delebo eos. Aliquo molestiam non facile expundam & incommoditatem animo grauem significat: vt, Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum: &, Eripe me de luto, vt non infigar: &, Eduxit me de lacu miseria & de luto fecis.

ARENA.

ARENA cùm absolute ad quantitatem refertur, & maris nomini coniungitur, immensitatem significat: vt, Multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli: & velut arenam, quæ est in littore mari: &, Tanta fuit abundantia tritici, vt arena maris coquaretur, & copia mensuram excederet: &, Dinumerabo, & super arenam multiplicabitur. Ponderis & molestiae significatio ne indicat arenæ nomine, ad similitudinem inductū: vt, Gratiæ est saxum & ponderosa arena: sed ira stulti vtrisque grauior. Infirmitatem & virium tenuitatem arena aliquando significat: vt, Similis est homini stulto qui adificavit dominum suum super arenam, &c. Huc illud pertinet: Qui posuit arenam terminum maris, præceptum sempiternum. ad admirationem prouidentiae hoc spestat exemplum.

DE A Q Y A.

CAP. VIII.

AQVA post celum creata est, sed distinctione & loco tertia, materiam terræ dedit, sicut scriptum est. Latet enim eos hoc volentes, quod cali erant prius, & terra de aqua, & per aquam consitens Dei verbo, ea quoque admirabiliter ad res gerendas & alendas virtute, tum seorsum, tum etiam cum terra commixta, diuinus prædicta fuit: prius enim tenebris obiecta abyssi tantum nomen obtinebat, obscurum & humidum, ac frigidum corpus terram contegens & premens, nulla alia quam profunditas & oppressionis potestate valens, atque terram etiam à se pressam & obductam informem inutiliter efficiens. Terra enim erat inanis & vacua, & tenebra super faciem abyssi, donec Dei spiritu & virtute fota, gignendi vim, verbo autem iussa, locum proprium obtinuit. Et spiritus Domini ferebatur super aquas. Dixit autem Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis, & congregentur aquæ, quæ sub calo sunt, in locum unum, & apparatur arida. Hinciam quæ prius abyssus fuerant, spiritu Domini fota, aquæ dicuntur: vbi vero locum suum sorte sunt, maria appellantur, unum locum tantum in toto orbe obtinentes, quanquam variis terra sinibus & promontorijs intermissum, non tamè interruptum aut diuisum, vt in sacra Geographia docebimus. Ex eadem autem natura aquæ omnes sive maris, sive fontium, sive fluuiorum, vel pluuiarum sunt, fecunditate gignendi alendique vim ab illo Domini spiritu obtinent: variam & colorum & savorum atque efficientiarum virtutem ex locis atque temporibus sortita; vt aqua Bethlemitis & gulta sua, & salubris habebatur, cuius desiderio David actum legimus. Aquæ vero Iericho insalubres & pueris nimis infensa fuisse dicitur. Est autem haec natura frigiditatem & caloris excipiendo idonea: frigiditatem tamen aptius, quam calorem excipit atque diutius conseruat, & quia ea potestate vina cum humiditate valet; igni, qui calidus natura & siccus est, aduersatur, atque vt contrarium contraria oppositum: sicut scriptum est: Transiūmus per ignem & aquam. Præterea aquæ ex illius, à quo primum motæ sunt, spiritus virtute & efficientia hoc etiam habet, vt res alias ab alijs separando & secernendo mundent, abluant, atque purgent: sicut scriptum est, Dedit aquam ad lauandum pedes camelorum & viorum, qui venerantur cum eo. Eodem etiam spiritu efficiente & sicutum fedant, & commodum ac facilem potum animalibus præbent, & ad lassitudines alias corporis affectiones curandas adhibentur: vt scriptum est, Sicut psalmi 47, ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Harum igitur trium confititorum rationes illa natura semper & re ipsa & in sermone arcane obtinet, videlicet, abyssi, aquarum & maris: quas cognoscere, & pro inducitæ orationis opportunitate in promptu habere, operæ pretium fuerit. Nam quæ grauior, & molesta de aquis dicuntur, ad abyssi, quæ vero vel mitiora vel vtilia & prospera, ad aquarum rationes, sive referenda. Atque haec de aqua in vitroz hoc genere, de mari autem suo loco agemus. Iam vero arcani sermonis proferamus exempla. Aquam ministrare, familiaris ministri officio fungi, est: vt, Est hic 4. Reg. 3. Elieus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliae. Aquæ etiam regnum significant, hoc est ipsum regnum munus & ministerium, quod aquarum similitudine rerum publicarum cultum præstat: vt si legitimum temperatumque sit, foucat & felicitet; si vero tyrranicum & immoderatum, perdat: sicut scriptum est, Ut riui aquarum cor regis in manu Domini, &c. Ex hac similitudine illud ab Isaia dictum interpretamur. Pro eo quod abiecit populus iste aquas Siloe, quæ va- dunt cum silicio. Aquæ ex bonis fontibus & venis, pacis & felicitatis vsum copiamque inscribunt: vt, Haurientes aquas in gaudio de fontibus Salvatoris. Chaldaei 1. sapientiam

SIVE, DE ARCANO SERMONE.

sapieniam, hoc loco nos omnem felicitatem intelligimus. Nimirum aquarum inundatio magnum exercitum, cuius impetum & vim nemo cohære posse, exponitur: vt, Sonabunt populi, sicut sonitus aquarum inundantium, & apud Ieremiam, Ecce aquæ ascendunt ab Aquilone, & erunt quasi torrens inundans, & operient terram & plenitudinem eius, urbem & habitatores eius. Ex eadem ratione aquæ multæ validissimarum calamitatium opere referunt, que, velut vnde supererunt vndam, tenebrae perpetuæ contingent: vt, In aquis multis adduxerunt te remiges tui, & paulò inferius. Nunc contrita es mari, & in profundis aquarum opes tuæ. Ex psalm. 41. quo genere illud etiam est: Abyssus abyssum aduocat à voce cataraðarū tuarū, omnia excelsa tua & fluctus tui super me transierunt. Et, Cum dederit te desolatum, & adduxerit super te abyssum, & operiet te aquæ multæ. Itaque abyssus natura sua ratione, magnitudinem & copiam hominibus insuperabilem, & impenetrabiliter significat, sive eam rem faustam, sive infaustum, ad iunctorum & sententia ratio exponat: vt, Aquæ nutriterunt illum, abyssus exaltauit illum: flumina eius manabant in circuitu eius, & rios suos emisit ad vniuersa ligna regionis. & apud Psalmem, Iudicia tua abyssus mul- ta. Ad hoc genus quoque aquarum vox pertinet, quæ fragore, minas, & instans periculum ostendit. vt, Vox illius tanquam vox aquarum multarum, & habebat in dextera sua stellas septem; & de ore eius gladius vitraq; parte acutus exibat. Aliquando autem, vt exercitus & turmæ, sic populi, aquarum nomine, vel angelio inter- prete, significantur. Aquæ, inquit, quæ vidisti, vbi metritis fedet, populi sunt, & gentes, & linguae. Porro aqua igni coniuncta, anceps & graue discrimen, vehementerque pressuram efficit: vt, Transiūmus per ignem & aquam. & illud, Cum transferis per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cum ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te. Multa in Legi, Prophetis & Psalmis, atque in novo Testamento loca, ex huius generis adnotatione explicantur. Ad hoc genus aquæ currentes pertinent, quæ gentem aut perlornam significant, à quod nulla stabilius vtilitas expectanda putetur, quæ tamen aliquando contingat: vt, Mitte panem tuum super træfantes aquas, quia post tempora multa inuenies illum. His proxima est debilitas & membrorum corporis ex timore & imbecilitate labefactatio, qualis Ezechiel aquarum similitudine indicabat: Omnes manus dissoluuntur, & omnia genua fluent aquis. Porro aquarum vnu ex diuini spiritus efficientia, felicia querlam & salutari significantur; vt refrigeratio & recreatio fessorum atque affictorum. Et erit vir sicut qui absconditur à vento, sicut riui aquarum in siti. Addit his puram, suauem & efficacem doctrinam, quæ simul animos erudit, & recreat spiritus sancti virtute: vt, Omnes stientes venite ad aquas, de quibus aquis Christus etiam. Qui autem bibet ex aqua, quam ego dabo, non sicut iterum, sed sicut in eo fons aquæ viua salientis in vitam æternam. Et qui credit in me, sicut dicit Scriptura, Flumina de ventre eius fluent aquæ viua. hoc autem dicebat (subiungit Euangelista) de spiritu sancto, quem erant accepti pri credentes in eum. Huc etiam illud pertinet, quod vñsum & vtilitatem aquæ nomine, vt ignis nocum est, facit auctores depingunt: vt, Appolluit tibi aquam & ignem; ad quod volueris, porrige manum. Ex eadem etiam ratione aqua viua certam atque perpetuan felicitatem significat: vt, Me dereliquerunt fontem aquæ viua. Significat etiam auxiliū & subfudium: quod quale sit, an commodum in incommodum, ex adiunctis epithetis explicatur. Et nunc quid tibi vis in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via Assyriorum, vt bibas aquam fluminis? Simplicem præterea viam, facilem atque parabilem & certum, aquæ panis coniunctæ præbent. Sic apud Isaiam: Iste in excelsis habitabit, muniamenta saxonum sublimitas eius: panis ei

datus est, aquæ eius fideles sunt. Aquarum deniq; tum natura, tum abundatia & perpetua vberitas, sobolem, problemac posteritate indicat: vt, Audire hec domus 1. 47. Iacob, qui vocamini nomine Israël, & de aquis Iuda existis. Ac de aquis in vniuersum hactenus diximus; de quibus alijs ex varia locorum notatione per certa genera dicturi sumus.

INUNDATIO.

INUNDATIO vel diluvium vastationem significat, quæ efficere solet, s. s. e. vt, In diluvio prætereun- Natum. te confirmationem faciet loci eius, & inimicos eius persequuntur tenebrae.

DE LVCE.

CAP. IX.

CÆLORVM, terræ & aquarum naturam obscuram penitus & latenter, inerte, fore, nisi proxima Lux Dei iussu existens consequeretur, ipsa ratio atque sacræ philosophie contemplatio aperte docet. Quam ob rem in eodem principio, quo celum & terra ante etiam, quæ vel dies, vel vñsum aliud tempus esset, Lux orta est prima omnium, quæ Dei dicto effecta esse dicuntur. Cetera enī ante lucem creata, lux vero Deo dicente fuisse scribitur. Et dixit Deus, Sit lux, & fuit lux. Est autem creatio obscurior & ignotior hominibus, quippe quam quemadmodum Deus expedierit, neque sacri libri exponant, neque coruin, qui cognoscere voluerunt, quipque satis aperte indicari: nam de ea, præterquam quod precedens materia excluditur, nihil explicatius à Theologis statuitur. Primum autem creationis fundamentum sapientiam & voluntatem diuinam fuisse arbitramur & tenemus. Id enim vox, in principio, arcanæ significat, quam Hierosolymita Paraphras, in sapientia, interpretatur sapientissimè, sed quomodo quæ ratione id effectum sit, non planè indicatur. Verum enim lucis ratio eò cæteris ante ipsam rebus præstat, quo diuini dicti annotatione, & diuini etiam iudicij probatione, prima gaudet. Et vidit Deus lucem, quod esset bona. Atqui cæli quidem locum, situm, officiumque suum ex diuino dicto postea obtinuerunt, sed naturam ex creatione habuerunt. Idque Vates aliquando significans canebat. Verbo Domini 1. 2. cali firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Lux igitur prima diuini verbum in mundo existens audit, existere quæ iussa firmat, prima fæse videndam, iudicandam & probandam præbet; prima distinctione & separatione reium initium & opportunitatem asserit: prima partium, numerorum, temporum, ordinum, & rationum vñsum præbet; prima nomen certum & proprium in rerum natura fortuit: prima aptandis scilicet accommodat, denique cognoscendis, distinguendis, appellandisque rebus omnibus prima fundamenta subsernit. Est autem duplex in sacris libris nominata Lux: altera divina omnino & inaccessibilis, quam Deus habitat, quæ & spiritualis Lux dicitur, in qua nullæ nec societate, nec successione aut viciſſitudine tenebrae sunt. Namque apud Deum nulla est transmutatio, neque viciſſitudinis obumbratio. De qua scriptum est. Quoniam Deus Lux est, & in eo tenebrae non sunt vñlles. Ex hac autem Luce omnia, quæ ad beatorum spirituum & humanarum mentium illustrationem pertinet, emanant, sicut scriptum est. Omne datum bonum, & omne 1. 2. donum perfectum defusum est, descendens à Patre luminum. quæ de re nos alijs plura & exactius, eodem lumen adhuciente, indicabimus. Altera vero Lux ea est, quæ naturæ rerum varietas, pulchritudo, & species omnis conficienda præbetur. Hæc vero ex illa priori diuina Luce, non naturæ & dignitatis æqualitate, sed efficiacitatis & commoditatis certa quadam similitudine, & arcana representatione producta est. Prior illa semper fuit, posterior hæc temporum & sæculorum omnium initio, magnum rebus omnibus, atque vñviero mutando compositum, magnum decus, & vñsum magnum B afferens

afferens extitit: de qua etiam nos aliás plenitis ex divino beneficio philosophari cogitamus. Nunc verò sermonum rationem vñmque doccebimus: ad cuius explanationem operè prerium fuerit ea adnotare, quæ existentem in mundo lucem consecuta fuere, videlicet existentiam primùm ipsam, hoc est, singularēm existendi modum & à creatione diuersum, inspectionem, probationem, distinctionem, separationem, partitionem, numerum, ordinem, tempus, rationem, & denique nomen. Namque ex hac rerum observatione omnis de luce & lumine sermo dicitur, qui vel publicas vel priuatas res, vñiusque autem partis ratio vel animum vel corpus respicit. Animaduertendum est, aliam rationem lucis, aliam luminis in Hebraica lingua esse, quam tamen quia Latinæ versiones non perpetuò obseruantur, nos ita, vt inueniemus, explicabimus. Lux Israël apud Isaïam Deum significat, à quo Israël ex illa Iacob humilitate & obscuritate ad admirabilem illam & arcana dignitatem atque gloriam, quæ Israëlis nomine indicatur, eductus fuit. Et erit lumen Israël in igne, & sanctus eius in flamma. Apud eundem autem vatem lux Dei legem & veram doctrinam verbo Dei propositam significat. Domus Iacob, venite & ambulemus in lumine Domini. Et, Lucerna pedibus meis, verbum tuum, & lu-men semitis meis. Lux facierum vel illuminatio vultus Dei, curam, prouidentiam, & gratiam diuinam indicat. Dextera tua & brachium tuum & illuminatio vultus tui, quoniam complacisti in eis. De eadem quoq; gratia & prouidentia, præterea etiam misericordia, illud scriptum est. Emitte lucem tuam & veritatem tuam. Sapientia vera & doctrina ac scientia veritas Lux dicitur. Et vidi quod tantum præcederet sapientia stultitiam, quantum differt lux à tenebris. & Dulce lumen & delectabile est oculis videre Solem. Et, Illuminata omnes, quæ sit dispensatio sacramenti, &c. Veritas quoq; & virtus lucis nomine celebratur; vt contrà falſitas & vanitas, tenebrarum appellatione notatur. Ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Adhuc modicum lumen in vobis est, ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebras comprehendantur. Qui ambulat in tenebris, nescit quod vadat, dum lucem habetis, credite in lucem, vt filii lucis sitis. & filii huius seculi prudentiores sint filii lucis in generatione sua. Felicitas, beatitudo, beatio ipsa & prosperitas, sive ut accepta, sive ut effecta & praefixa, frequenti lucis imagine ostenditur. Et erit lux Luna sicut lux Solis, & lux Solis erit septempliciter, sicut lux septem dierum, in die qua alligauerit Dominus vulnus populi sui. & apud eundem Isaïam. Experi-
tatiūm lumen, & ecce tenebrae: splendore, & in te-
nebris ambulauimus. Et Dominus lux mea est. Et educi-
cis quasi lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum sicut
meridem. & lux orta est iusto, & rectis corde latitia. &
apud Elíther ludæis noua lux oriri visa est, gaudium, ho-
nor & tripudium. Et Sapiës ait, Lux iustorum latificat,
lucerna autem impiorum extinguetur. Ad hoc etiam
genus euentus boni successusq; referuntur: vt, Nonne
lux impi extinguetur, nec splendebit flama eius? Et
illud, Quando splendebat lucerna eius super caput
meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Iere-
mias etiam lamētarus ait: Me minuit & adduxit in te-
nebras & non in lucem. & lob post tenebras lucem spe-
rare se air. Iustorum autem semita quasi lux splendens
procedit vñque ad perfectum diem, quo loco prosperi-
tatis commodum successum significat lux. Iis autem,
qui in tenebris & in umbra mortis sedent, & lucis defi-
derium maximum, & vñs, cùm contigerit, gratissimum
est, sicut scriptum est. Populus, qui ambulabat in tene-
bris, vidit lucem magnam. Quamobrem lux latitudinem
gaudiumque significat præcipuum: vt illud. Lux orta
est iusto, & lux iustorum latificat; lucerna autem im-
piorum extinguetur. Et apud Ieremiam. Perdam, in-
quit Deus, ex eis vocem gaudijs & vocem latitiae, vocem
sponsi & vocem sponsæ, vocem molæ & lumen lucer-

hae, quo in loco lumen siue lux, tranquillitatis, & pacis comes latitia est. & Amos: Nunquid non tenebra dies Amos 5.

Domini & non lux? vbi quietem & securitatem signifi-
cat lux. Deus etiam aperte pacem significari lucis no-
mine indicavit. Ego Dominus formans lucem & creans 1.45.

tenebras, faciens pacem & creans malum. Liberatio
autem à periculis & difficillimis miserrimisque rebus
lucis verbis explicatur. vt, Illustra faciem tuam supra Psalm. 30.

seruum tuum: saluum me fac in misericordia tua. Et
exortum est in tenebris lumen rectis, misericors, miser-
tor & iustus. Præterea admiranda illa nouatio & sub-
limitas, atque illustrissima conditio, quæ diuini verbi
Iesu Christi filii Dei virtute & efficientia hominum re-
bus allata fuit, lucis nomine celebratur: vt contrà locus
ille secundus, in quem homines ex primo originalis iu-
stitia & gratia statu migraverunt, noctis, caliginis tene-
brarumque verbis notatur. Surge, illuminare Ierusalem. 1.60.

Quia ecce tenebrae operient terram, & caligo populos; super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur: & ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore oris tui. Et quod Iohannes exponit, Iohann. 1.

In ipso vita erat, & vita erat lux hominum; & lux in te-
nebris luet, & tenebrae eam non comprehenderunt. Et apud eundem Christus. Ego sum lux mundi. qui Iohann. 7.

sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lu-
men vite. Hæc autem admiranda & arcana ratio, quæ plurimis aliás nominibus exponi solet, vt iustitia, fanēti-
tatis, virtus & veritas, & p̄fissimè vno lucis verbo indi-
catur: vt, Eritis enim aliquando tenebrae, nunc autem Ephes. 5.

lux in Domino, vt filii lucis ambulare. Ad hæc etiam illud consequitur, quod felicitas illa mortalibus optan-
da & experenda magis, quā disputanda, inaccessibilis
atque immensa cuiusdam lucis nomine & imagine de-
pingitur, cuius non integrum formam, sed breue quad-
dam specimen in virtute Apostolis ostensum est, Christo in mōte Thabor transfigurato, cuius facies resplendit, sicut Sol, & vestimenta facta sunt alba, sicut nix. Matth. 17.

Lucis filij, veritatis gnari & pietatis studiosi dicuntur: vt, Veritas Omnes enim vos filii lucis etis & filii diei, non sumus gnari. Theſal. 4.

noctis neque tenebrarum. Lux admirabilis Christiana Sanctificatio est, s. s. e. Vt virtutes annuntietis eius, qui 1. Pet. 2.

vocavit vos de tenebris, in admirabile lumē suum. Lux veritatem, rationem, & equitatem iusque omne significat, Ins. veritas s. s. e. Quoniam Deus lux est, & tenebrae in eo non ror. virtus, ra-

tio.

lum. Si dixerimus, Quoniam societatem habe-
mus cum eo, & in tenebris ambulamus; mentimur & veritatem non facimus.

L V M E N , L V X .

Lv x doctrinæ & veritatis copia dicitur, & optimū Doctrina. exemplum: vt, Vos estis lux mundi. & Vt conuertantur tenebris ad lucem. Euangeli, illuminatio lux ap- Matth. 5. Vertitas. Euangeli, illuminatio lux ap- Abo. 26. Euangeli, illuminatio nostrum, in ijs, qui pereunt: est opertum, in quibus 2. Cor. 4.

Deus huiusseculū excœcut mentes infidelium, vt non fulgeat illis illuminatio Euangeli gloriæ Christi. Lu- Communia-
men super candelabrum, virtutis & doctrina communia-
tionem significat s. s. e. Neque accendent lucer-
nam, & ponunt eam sub modio, sed super cadelabrum;
& sic luceat lux vestra coram hominibus.

C O L O R .

C A N D O R puritatem & integratorem simplicita- Puritas.
temque significat: vt, Antiquus dierum sedit, vñtimentum Dand. 7.

cuiditatem atque latitudinem sumam cum summa vir- Glosa.
tute & puritate, hoc indicabant Christi vestimenta fa- Puritas.
cta, sicut nix alba. Color purpureus terrorem admira- T error.
tionemque incutit, s. s. e. Asperitus eorum quasi lam- Nabum. 2.

pades; quasi fulgura discurrentia, ad colorem vestium & armorum hæc referuntur. Russi equi Babylonio- Nabum. 2.

rum, nigri verò Persarum regnum significabant, s. s. e. Babylonij.
In quadriga prima equi russi. In quadriga secunda equi Persæ.
Greci.
nigi. In quadriga tertia, equi albi.

A L B E .

S I V E , D E A R C A N O S E R M O N E .

A L B E D O .

Natio. A L B E D O albuse color nonnunquam certarum gentium symbolum est, quæ eiusmodi coloris vestibus vtuntur. Sic Graecorum regnum alborum equorum im- age significavit. Nonnunquam lepram significat, & arguit in cute albor: vt in Leuitici libro frequenter le- gimus, Si coloralbus in cute fuerit, &c. In capillis se- neckutem & antiquitatem significat albedo. vt: Caput autem eius, & capilli erant cani tanquam lana alba. Frequenter vero albus vestum color puritatem & sim- plicitatem, candoremque mentis significat, atque ab omnilabe & nota semotam vita conditionem, quali ce- lestes spiritus vtuntur: vt, Si fuerint peccata vestra rubra sicut coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint vt vermiculus, quasi lana alba erunt. Et Christi vesti- tis albus & refulgens factus fuisse dicitur. Sic etiam an- geli in vestibus albis visi sunt. Et habet pauca nomina in Sardis, quæ non inquinauerunt vestimenta sua; & am- bulabunt in albis, quia digni sunt.

T E N E B R A E .

C A P . X .

Q U A N Q V A M tenebrae in mundi huius creatione & fabrica lucem antecesserint, à nobis tamen post lucem collocantur; quod certam sui cognoscendi rationem non ex se (vpote quæ obscuræ, horribiles, & ini- uisibiles atque sensibus importuna sunt) sed ex lucis cōtentione confiant. Quidquid enim de luce dicitur, idem de tenebris opponitur, quæ ditina philosophia non formatas vt lucem, sed aut seorsum, aut simul cum cælo & terra atque abyssi creatas docet; sicut scri- ptum est: Ego Dominus formans lucem & creans te- nebras. Earum verò natura & vis ea est, vt omnium re- rum pulchritudinem & nitorem cælent, distinctionem & separationem, terminum atque definitionem con- fundant, permisceant & perturbent, quæ res ad mali po- tius quā boni rationem pertinet, sicut scriptum est. Et tenebrae erant super facies abyssi. Et dixit Deus, Fiat lux: & videt Deus lucem, quod eset bona. Id quod de tenebris non dicitur. Nam tenebrae obscuritate sua neque vidcri, neque in bonorum numero seponi sepe pa- tiuntur: quatenus enim priuatisunt, nihil habent lau- dabile: quatenus verò luci opponuntur, & nescit quod vadat, quia tenebrae obcœauerunt oculos eius. Alterius verò generis, hoc est, mali & danini, quæ appetitua animi portio offendit, quædā nos exempla adnotauimus: plura, quod ad hæc referri possent, pretermisimus. Igitur malum in genere tenebras significare Isaïas docuit. Ego Dominus creans tenebras & formans lucem, facies Matth. 45.

pacem & creans malum. In specie verò metum & tri- bulationem, prefentemque angustiam, apud eundem Isaïam significati docemur. Alpicemus in terram; & Iohann. 12.

ecce tenebrae tribulationis, & lux obtenebrata est in cali- gine eius, & rursum: Et ad terram inuebitur, & ecce Iohann. 7.

tribulatio & tenebrae, dissolutio & angustia, & caligo persequens, & non poterit auolare de angustia sua. Et apud Micheam, Nō letaris iuniora mea super me, quia Iohann. 2.

ecce tenebrae tribulatio & lux obtenebrata est in tene- bras, & non in lucem. Periculum grauissimum & formidandum tenebrarū nomine indicatur, precipue verò cū ignoratio & consilij incertitudo accedit: sicut scriptum est, Via impiorum tenebrosa: nesciunt vbi corruant. Et Prover. 4.

Fiat via illorum tenebrae & lubricum, & angelus Domini persequens eos. Illud autem; Date Domino Deo ve- Iohann. 13.

stro gloriam antequam contenebrescat, & antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos. Expecta- bitis lucem, & ponet eam in vmbram mortis & in cali- ginem.

ginem, & quæ ad hanc rationem pertinent orationes alia misericordia & grauissimum statum significant eorum, qui ob propriâ culpam reprobati & reieci à Deo, siisque erroribus permisisti, obsecrati induratique evadunt.

Ipsa. 59. Ad quam rationem illa spectant. Expectauimus lucem, & ecce tenebrae; splendorem, & in tenebris ambulauimus. Palpauimus sicut cæci parietem, & quasi abique oculis atrectauimus: impiegimus meridie quasi in tenebris, & in caliginosis quasi mortui. Et apud Iob Baldad. Suites aiebat Nónne lux impi extinguetur, neque splendebit flamma ignis eius? Lux obtenebretur in tabernaculo illius; & lucerna, quæ super eum est, extinguetur. Vnde in tenebris labi, grauissimi periculi functionem significat, cuius evitandi vel depellendi certitudo magna consequatur: sicut scriptum est. Iccircò via illorum erit quasi lubricum in tenebris; impellentur enim & corrueant in ea. Et quia lucis visum omnem mors adimit, candemque sepulchrum impedit, solet interdum mors tenebrarum nomen occupare: vt apud Ieremiam. In tenebris collocavit me quasi mortuos semipermos. Obseruauimus etiam nonnunquam vtrunque partem, hoc est, veritatis ignoracionem & periculorum consequentiam atque experientiam simul tenebrarum nomine indicari: vt Populus qui habitabat in tenebris, videt lucem magnam & tenebris in regione umbra mortis, lux orta est. Tenebrae autem exteriores dictæ, conditionem eorum significant, qui regni cœlestis cōmunione atque vñ indigni iudicati, & reieci sunt; apud quos nullus ordo, sed semperminus horror inhabitat, perpetuusque fletus & stridor dentium auditur. Huius autem conditionis initium ab illo induratum loco & statu duci arbitramur. Illa vero minus arcana quidem, sed adnotanda tamen, obseruatio est, vt tenebrae secretum & cum paucis communicatum, aut non omnibus pernoscentium, vel negorium, vel confitum significant: vt Quid dico vobis in tenebris, prædicare in teatris. Et illud, quo diuinitatis ratio mortalibus incognita esse indicatur. Et posuit tenebras latibulum suum, tabernaculum eius in circuitu eius: tenebrosa aqua in nubibus aëris. Tenebrarum quoque vñs ijs optari solet, qui nocendi aut alijs peccandi committat, & illud: Quis me videt? tenebra circumdat me, & paries cooperiunt me, & nemo circunspicit me: quem vereor? Et nolite communicare operibus in fructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. Quæ enim in occulto sunt ab ipisis, turpe est & dicere.

O B S C U R I T A S.

O B S C U R I T A S ignobilitatem significant & conditionem humillimam vel seruilem, s. s. e. Sede tacens & intra in tenebras filia Chaldeorum, quia non vocaberis ultra dominam regnum. Peccatum etiam & peccati captiuitas huiusmodi translatio significatur, s. s. e. Ut suscitares terram, & possideres hereditates dispossitatas; & dices his qui in tenebris sunt, exite. Eadem translatio D. Paulus ait, Nolite communicare operibus in fructuosis tenebrarum, magis enim redarguite. Quæ enim in occulto sunt ab ipisis, turpe est & dicere.

V E S P E R.

V E S P E R tempus est, quo diurni labores operæque soluntur, in rutilatione præcipue, s. s. e. Exhibit homo ad opus suum & operationem suam vñque ad vesperam. Et redeunt ad vesperam Iacob de agro, egressus est in occursum Lia, & allegoricos, diurni immunditiae periodus est, vñque ad vesperam: vt sapè in Leuitico legimus. Et, Ad vesperum durabit fletus, & ad matutinum letitia. Est etiam ferarum tempus, ad rapinam commodum. s. s. e. Lopus ad vesperam vastauit eos: & iudices eius lupi vesper. Intempestuum tempus

quoque vesperi nomine significatur: vt, Mane semina *Ecclesi. 11.* semen tuum: & vesperne cesset manus tua; hoc est, opportunè & importune.

M A N E.

M A N E & dilucidulum accuratum studium & rem *Studium.* diligenter maturatam significat, s. s. e. Hæc dicit Dominus, Iudicate manè iudicium, & eruite vi oppressum *Ierem. 21.* &c. &c. Auditam fac mihi manè misericordiam tuam, *Psal. 144.* quia in te speravi.

N O X.

N O X periculum & metum & tristia omnia significat, s. s. e. Vbi pernoctaueris, pernoctabo, id est, omnium periculorum tuorum sociam in pœnæ prehebo. Est & nox *Tristitia.* tempus luctus & fletibus aptum, afflictionisque index s. s. e. Plorans plorauit in nocte. Furibus & noctibus etiam opportunitum tempus, sicut s. e. Ipsenim *Furibus.* Surgite & ascendamus in nocte, & dissipemus domos *tempus.* *Ierem. 6.* eius. Visupatur etiam noctis nomen pro statu & conditione gratiae diuinae contraria, qualis est peccatorum & iniquitorum, s. s. e. Vos autem fratres non estis in tenebris; vt vos dies illa, tanquam fur, comprehendat: omnes enim vos filii lucis estis & filii diei: non sumus noctis neque tenebrarum. Ebrietatis & vitiiorum studio-*Vita.* fa vita, nox quoque dicitur, s. s. e. Qui eni⁹ dormiunt, nocte dormiunt; qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt. & Abiiciamus ergo opera tenebrarum; & induamur arma lucis, sicut in die, honeste ambulemus. Nox cogitationum mater, opportunaque occasio, propter silentium; & secretorum consiliorum tempus, s. s. e. Insuper & vñque ad noctem increpuerunt mihi renes mei, & Probaſti cor meum & visitasti nocte. & In lectulo meo quæsi⁹ per noctem, quem diligit anima mea. *Calamitas.* *Caſam. 3.* Veneris, calamitatis & consilij inopiam huiusmodi verba inopia significant, s. s. e. Propterea nox vobis pro visione crit, *Matth. 3.* & tenebrae pro diuinatione.

D E D I E.
C A P. XI.

A PPELAVIT autem Dominus lucem diem, quo temporum, ætatum & seculorum rationem constare & continuari voluit: sicut scriptum est. Et factum est vesper & manè dies vñus; & factum est vesper & manè dies secundus, &c. Atque dierū ratio omnis sic à Deo nō solù cognosci, sed requiri & examinari sigillatum dicitur; singulorumque dierum officia ad Dei laudem praefati docemur: Dies dici eructat verbum. *Psal. 19.* Præterea & Iob cum diem, in qua natus fuerat, à Deo non requiri optauerit, omnes dies requiri solere ostendit. *Iob. 3.* Dierum autem & noctium ratio in rerum cōceptibus, genituriis atq; productionibus spectari, argumento sunt animantes, atque in his homo præcipue, qui certum & conceptus & natalis sui diem habet: sicut scriptum est. Percat dies in qua natus sum, & nox, in qua dicta est, conceptus est vir. Constat autem dies torus nocte & luce: sicut scriptum est. Et factum est vesper & manè dies vñus, sed dies propriæ illa est, quam lucis vñus occupat ab ascensi auroræ vñque ad vespertinum stellarum ortum, quam mercenariorum diem sacer sermo appellat: sicut scriptum est: Et nos ipsi faciamus opus, & media pars nostrum teneat lanceas ab ascensi aurora, donec egrediantur altra. Dicitur autem hoc totum tempus diei *Matth. 20.* pondus: atque huiusmodi dies vesper à Solis occasu incipit: sicut scriptum est, Vesper autem factus cùm occidisset Sol. Est autem vñque diei parti auroræ & vesperi magna ad temporum & celi mutationes indicandas opportunitas & commoditas, hominibus diuinitus concessa. quam qui recte tenerint, de proxima celi aërisque temperie & constitutione secundum naturæ obseruatione differere possint: sicut scriptum est. Facto vespero dicitis, serenum erit, rubicundum enim est cælum: & manè, Hodie tempestas, rutilat enim triste cælum: faciem ergo celi dijudicare noctis, &c. Dierum di-

ueritatem & successionem Sol efficit Deo auctore, à quo non solū luce & magnitudine, sed celebritate quoq; varij instituti sunt dies: qua de re sic Sapiens differebat. Quare dies diem superat, & iterum lux lucem, & annus annū à Sole? A Domini scientia separati sunt, facto Sole, & præcepit custodiens. Et immutauit tempora & dies festos ipsorum, & in illis dies festos celebraverunt ad horam. Ex ipñ exaltavit & magnificauit Dominus. Et ex ipñ potuit in numero dierum. Constat autem dies artificialis, qualis in Scriptura accipi solet, siue breuis, siue longa fuerit, duodecim diurni horis, quibus res omnes suum secundum naturæ mutus exercere possunt. Nónne duodecim sunt horæ diei? & Si quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem diei videt. Atque hæc de die naturæ & partibus à nobis descripta sermonis ratio indicata consequetur. Solet autem diei nomen, vel absolutum, vel adiuncto notatum in orationem induci. Prioris formula exempla sunt, quibus dies vel virtutem, vel opportunum tempus ad virtutis exercitationem significat: vt, Sicut in die honestate ambulemus, non in commissationibus & ebrietatisbus, &c. Item erat illa, quibus gratiae tempus atque ipse vñs hominibus diuinitus concessus, dici nomine indicatur. Sic apud Paulum pientissimi & probatissimi qui que ex Christianis, filij diei dicuntur. Omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei, & paulo inferius. Nos autem qui diei sumus, sobri sumus, indui lorica fidei & charitatis. Posteriori vero formulæ huiusmodi multa exempla habemus. Dies pauoris, pauorem ipsum, metum, perturbationemq; significat. Propè est dies occisionis, & non gloriae mortis. Et ecce dies, ecce venit: egressa est contritio, floruit virga. Sic dies nubis, triste, obfiscus & calamitosum tempus apud vates & factos auctores alios significat. Vñ diei, quia iuxta est dies, & appropinquat dies Domini, dies nubis, tempus gentium erit. Et veniet gladius in Ægyptum, & erit pauper in Æthiopia, & paulo inferius eadem figura. Et in Taphnis nigresceret dies, cùm contriuero ibi īceptra Aegypti, & defecerit in ea superbia potentia eius, ipsam nubes operiet. Ex eodem autem genere est alius cuiusdam adscriptus dies, quem calamitatis & penarum atque adeo vñtionis erga illum ipsum recte interpretabimur: vt, Dominus autem irridebit eum; quoniam prospicit, quod veniet dies eius. Verum enim rurē dies Domini vñtionis & iudicij exercendi dies est. Quia dies Domini exercitium super omnem superbum & excelsum, & super omnem arrogantem, & humiliabitur. Eiusdem ferè argumenti est dies aduentus Christi: extremi enim iudicij tempus indicat. Exspectantibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi (qui & cōfirmabit vos vñque in finem sine criminis) in die aduentus Domini nostri Iesu Christi. Atque diei illufrisma & potentissima pars est Meridies, qui & luce pollet clariori, & grauiori æstu vi fertur. Ex altera autem parte iucunditatis & prosperitatis gradum summum. ex altera vero pressura & afflictionis vehementiam faci auctores arcano sermone describunt. Alterius partis huiusmodi exempla sunt. Et quasi Meridianus fulgor conseruit tibi ad vesperam: & cùm cōfūlum putaueris, orieris ut lucifer. & illud, Deducit quasi lumen iustitiam tuam, iudicium tuum tanquam Meridiem. Alterius vero illud partis est exemplum. Indicat mihi vbi pascas, vbi cubes in Meridie. Porro dies nocti in oratione cōiunctus, continuationis, atque perpetuus rationem obtinet. Deducit quasi torrentem lachrymas per diem & noctem, & non des regnem tibi. Et in Legi Domini voluntas eius, & in Legi eius meditabitur die ac nocte. Die & nocte circumdabit eam super muros eius iniurias & dolus.

H O R A.

C E R T E etiam dierum partes horæ sunt, admirabilis & illustri diuina sapientia ordine constituta, quibus lucis, tum tenebrarum ratio distinguuntur, tum rerum omnium duratio, successus & opportunitas adnotat sacerdotem. De die illa & hora nemo scit. Nec nisi *Matth. 24.* qua hora

qua hora Dominus venturus est. Huic illa ratio proxima est, vt hora grauissimum aliquod discrimen, & durissimum periculum, imò etiam certissimum laborem significet. De hac autem hora Christus Dominus Patrem orabat, vt transiret ab eo hora, quam tandem subiturus discipulis indicavit: Sufficit, venit hora: Ecce filius hominis tradetur in manus peccatorū. &, Mulier cùm parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: &, Venit hora iudicii eius, & hora, vt timeat. Opportunitatem quoque vel studiorum, vel optatae rei agendae aut adipiscendae pro vario personarum genere, horæ nomine interpretamur. in bonum quidem hoc modo. Quid mihi & tibi mulier? nondum venit hora mea. &, Venit hora & nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate: &, Pater, venit hora, clarifica me. in malum verò sic. Hæc est hora vestra & potestas tenebrarum. Præterea breue spaciun & facile superabile tempus, cuius vel sensus, si durum ac difficile, vel vsus, si gratum ac iucundum fuerit, exigua duratio-
nis futurus sit, horæ vel absoluto, vel cum vnitate coniuncto nomine significatur: vt, Vos autem voluistis ad horam exultare in luce eius: & illud, Non potuistis una hora vigilare mecum? &, Si ad horam vos contristauit, nunc gaudeo. &, Forfitan idè recessit ad horam à te, vt eternum illum reciperes. In miraculorum autem ratione examinanda plurimum momenti ad faciendam fidem habet horarum obseruatio exacta, maximè in eo rerum genere, quæ alías secundum naturam edi spectarię solent; vt in pluviis, tonitruis, grandine, ventis, morborum curationibus: quæ si cum prædicto ante temporis articulo conueniant, miraculorum & signorum vim habere probantur: vt, Pluam cras hac ipsa hora grandinem. &, Hac ipsa hora, quæ nunc est, cras mittam ad te virum de terra Benjamin. Vnde in cognoscendis Christi miraculis diligenter horarum examinationem adhibitam legimus: Et sanatus est puer in illa hora. &, Salua facta est mulier in illa hora. Et regulus ille cùm interrogata hora, in qua filius melius habuisset, audiret, quòd heri hora terria reliquisset eum febris, cognouit, quia illa hora erat, in qua dixit ei Iesus, Filius tuus viuit. Porro nouissima hora testamenti noui temporis ad extreum usque mundi huius diem significat. Filioli, nouissima hora est, & sicut audistis, quod ante Christus venit, &c. In illis etiā partibus & horis, quibus dies utrumque clauditur manè & vespero, arcani etiam sermonis ratio spectatur. Namque manè opportunum & commodum tempus ac maturitatē præcipuum ad aliquid agendum; vesper autem minus opportunum, non tamen prætermittendum, tempus significat. & præterea eadem ferè ratione humanae virtus spectandæ & obseruandæ initium, vt adolescentiā, itemque eiusdem finem, manè & vesper indicat. Vtriusque autem significacionis exemplum illud fatis illustre est. Manè semina semen tuum, & vesperè ne cesseret manus tua, quia nescis, quid magis oriatur, hoc aut illud; & si utrumque simili, melius erit. Ad hanc autem rationem illud pertinet, Lucifer, qui manè oriebaris. Illud autem postterioris generis exemplum est. Manè floreat & transeat, vesper autem induret & arescat. In quibus verò orationibus manè absolutè usurpatur, diligenter, sedulitatis, sollicitudinis interpretatio commode adhibetur: vt, Domine manè exaudies vocem meam, manè astabo tibi & videobo, manè oratio mea præueniet te. Et quod à Sapientia dictum est: Ego diligentes me diligo; & qui manè vigilant ad me, inuenient me. Et in tribulazione sua manè consurgent ad me. Prosperi etiam status initium manè primum lucenti adsimilari in sacro sermone solet: vt, Erumpet quasi manè lumen tuum. Sed quohiam breuissime matutinum tempus transit, solet etiam breuem & inconstantem prosperitatem indicare. Sicut manè transit, pertransit rex Israel. Vim præterea subitam & undeque diffusa, atque ob ipsum, quod undeque diffusa est, incurrabili atque in-

superabile manè in loco significat: vt, Propè est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis, quasi manè expansum super montes, populus multus & fortis. Ad hanc manè tenebris oppositum felicioris conditionis imaginem exprimit: Conuertentem in manè tenebras, & noctem in diem mutantem. Vesper, vesperum & vespera (namque omnibus generibus eadem res à Latinis ex Hebraico redditur) postrema diei pars est, & cuiuscunque diurni negotij finem significat: quidquid enim per diem agi, exerceri, aut obseruari debet, vespertini temporis terminum non excedit. Hinc illa frequens in ritibus & ceremoniis Vesperi adnotatio: vt, Et ent immundus usque ad vesperum, & polluetur usque ad vesperum. &, Suspensi fuerunt usque ad vesperum. Diurnæ etiam opera finem Vesperus impo-
nit: vt, Redeunti ad vesperam Iacob. &, Collegit ergo in agro usque ad vesperam. Illa verò rarior, sed exquisitor adnotatio est, quod vespera vt diei terminum alteriusque temporis initium & mutationem habet, sic laborum præsentium finem xgris animis allatura esse videtur: id quod aliquando vnu venire solet, non tamen perpetuò. Sic Iob lamentabatur: Si dormiero, dicam, quando confugam? & rursum expectabo vesperam, & replebor doloribus usque ad tenebras. Et in prædictiōnibus Moyses, Manè, inquit, dices, Quis mihi det vesperum? & vesperè, quis mihi det manè? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea, quæ tuis videbis oculis. Ad hanc rationem illud pertinet, Ad vesperū demorabitur fletus, & ad matutinū lætitia, & illud, Exitus matutini & vespera delectabis. & Sapiens, A manè, inquit, usque ad vesperam immutabitur tempus. Præterea vesperè & manè, quæ diem unum conficiunt, integrum operam & pensum diurnum sèpè indicant: vt, Commisum est prælium à manè usque ad vesperum. &, Suadensque eis de Iesu ex Lege Moysi & prophetis à manè usque ad vesperam: & illud, Exhibit homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperam. Accidit autem non raro, vt hæc eadem oratio angustos breuissimi temporis terminos adnotet: vt, De manè usque ad vesperam succidetur. &, De manè usque ad vesperam finies me. Illa verò simul coniuncta, vesperè, manè, & Meridies, assiduum curam, perpetuumque studium atque indeficiente operam significat: vt, Vesperè & manè, & meridie clamabo. Porro quartundam rerum natura fit; vt vesper commodissimum ad nocendum tempus esse videatur; id quod lupis & rapacibus feris vnu venit: sicut scriptum est. Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransiunt omnes bestiæ siluæ. Catuli leonū rugientes ut rapiant, & querant à Deo escam sibi. Hinc illæ orationes apud vates: Lopus ad vesperam vastauit eam: &, Iudices eius lupi vesperè non relinquebant in manè.

T E M P E S T A T E S .

V IN D E M I A messis & æstas lætitia tempora, commoditatum opportunitatumque bonarum symbola continent, s. s. e. Transiit messis, finita est æstas, & nos saluati non sumus. Subito adterrium temporis repentina, improuisam rem significat, & idè grauiorem: vt, & molestia. Mis super ciuitates repente terrorem. Diluculum, manè negotium accuratum & maturatum indicat: vt, Iudicante manè iudicium, &c. Neque heri neque mense diustertius, rem omnino ante actam negat. Sic apud Ruth, Quod reliqueris parentes & terram, in qua nata es: & veneris ad populum, quem nec heri neque nudiustertius noueras. Temporis mutationem optare, angustiam magnam, & miserrimum statum ar-
guit, s. s. e. Manè dices, Quis mihi det vesperum? Angustia. & vesperè, Quis mihi det manè? Propter cordis tui formidinem.

H I E M S .

H I E M S tempus durum & vita conditionem misera feram & laboribus implicitam, allegoricās interpretamur: vt, Iam enim hiems transiit. Simplici significa-
tio.

H I E M

H I E M S tempus durum & vitæ conditionem mi-
feram & laboribus implicitam, allegoricâs interpreta-
mūr: vt, Iam enim hiems transiit. Simplici significa- Miseria conditio. Cant. 2.

Tempus **importunū** **dum**, & ad fugam maximè importunum habetur;
2. Timoth. 4. **s. s. e.** Festina ante hiemem venire: &, Orate ut non
Matth. 24. fiat fuga vestra in hieme.

DE TEMPOR

CAR. XI

PRIMA MUNDI DIEM TEMPORI INITIUM FECISSE LEGIMUS. ET FUIT VESPERE & FUERIT MANE DIES PRIMUS. ANTE ENIM, QUAM MUNDUS FIERET, NULLUM TEMPUS FUERAT; SED ANGUSTA QUÆDAM DEI COMES AETERNITAS; ATQUE SIBI CONSTANS, EADEM QUÆ PERMANENTIA: SICUT SCRIPTUM EST. *Quis hæc operatus est & fecit, vocans generationes ab exordio? Ego Dominus primus & nouissimus ego sum.* & IN IUDICO TU DOMINE TERRA FUNDASTI; & OPERA MANUUM TUARUM SUNT CÆLI. IPSI PERIBUNT, TU AUTEM PERMANES, & OMNES SICUT VESTIMENTUM VETERASCENT. ET SICUT OPERTOTIUM MUTABIS EOS & MUTABŪTUR; TU AUTEM IDEM IPSE ES, & ANNI TUI NON DEFICIENT. EST ITAQUE TEMPUS MUNDO CONGENITA, & COMES DURATIONIS RATIO: QUÆ CÙM PERPETUA & PARTIBUS OMNIBUS AEQUABILIS ATQUE SUI SIMILIS PER SE SIT; MAGNAS Tamen REBUS ALIIS MULTIPICESQUE VARIETATES, OPPORTUNITATES, ATQUE IMPORTUNITATES ADFER, SICUT SCRIPTUM EST: TEMPUS POSUIT TENEBRIS, & VNIUERFORUM FINEM IPSE CONFYSERAT, LAPIDEM QUOQUE CALIGINIS & VMBRAM MORTIS. DIVIDIT TORRENS A POPULO PEREGRINANTE, EOS, QUOS OBLITUS EST PES EGENTIS HOMINIS, & INTUOS. TERRA, DE QUA ORIEBatur PANIS IN LOCO SUO, IGNIS SUBUERSA EST. OMNIA AUTEM, QUÆ MUNDI AMBITU CONTINENTUR, ATQUE ADEO CXLXXUM IPsum, QUOD CETERA CONTINET, TEMPORIS RATIONEM SEQUI, ATQUE VIM MUTATIONE EXPERIRI, LEGIMUS. IPSI PERIBUNT, TU AUTEM PERMANES, & MUTABUNTUR; TU AUTEM IDEM IPSE ES. NULLA ITAQUE SUI PARTE TEMPORIS VIS DEUM ATTINGERE POTEST, CÙM Tamen ALIAS RES NUNC LONGITUDINE, NUNC BREUITATE & SEMPER VARIETATE MAXIMA VEL IUVET, VEL ANGAT, VEL PREMAT, VEL LIBERET, VEL DENIQUE MULTIS MODIS AFFICIAT. NAM & TEMPUS QUODDAM AD HUMANÆ VITÆ BREUITATEM RELATUM, LONGUM DICITUR; VT MILLE ANNI. QUODDAM VERÒ BREUE, VT DIES VNUS. ALIUD BREUISSIMUM & IRRECUPERABILE HOMINIBUS, VT DIES HESTERNA. ALIUD VERÒ FERI NILLUS MOMENTI ATQUE AESTIMATIONIS HABETUR, VT HORA, NOCTURNÆ CUSTODIA. QUARUM OMNIUM RATIONUM VEL VSI & SENSI, VEL EXPECTATIONE & METU, VEL DENIQUE COGITATIONE EUE-*N*IT, VT HOMINES VEHEMENTER MOUEANTUR & SOLICITENTUR: VT, NOLITE SOLliciti esse de crastino. & Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immunitio mea. & Complebuntur dies Iudicij tui. & Experi-*des & tempus colligendi, tempus amplexandi & tempus longè fieri ab amplexibus, tempus acquirendi & tempus perdendi, tempus custodiendi & tempus abiciendi, tempus scindendi & tempus consuendi, tempus tacendi & tempus loquendi, tempus dilectionis & tempus odij, tempus belli & tempus pacis. Quid amplius habet hominē de labore suo? vidi afflictionem, quā dedit Deus filiis hominum ut distendantur in ea. Constat autem tempus præcipue diebus & noctibus. dies verò & noctes horis, vt iam dictum fuerat, metiri solemus, atque horæ noni partes, sed articuli potius temporis sunt. Ex his autem temporis rationibus omnis orationum explicatio petenda est: vt tempus dicere vel vocare, est opportunitatem ad aliquid exequendum statim vrgere: vt, Vocauit aduersum me tempus, vt contacteretur electos meos. Et fructum suum dabit in tempore suo: & Pro hac orabit ad te omnis sanctius in tempore opportuno. Quia tempus misericordi eius, quia venit tempus. Et tempus faciendi Domitie. Mala aura in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo. Milius in cælo cognovit tempus suum: turtur & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui. Et vidi te, & ecce tempus tuum. Illa verò manifesta per se sunt, ita vt expositionis nostræ diligentia minimè desiderent, quæ longi aut breuis, vel magni aut exigui, vel totius, vel nullius temporis rationem indicant: vt Iacob filium suum multo tempore luxisse, & inter pri-*tempus. 7* mum & secundum filiorum eius in Ægyptum iter, ali-*tempus. 4* quantum temporis fluxisse scribitur. At verò obseruatione dignum videtur, quod quæ breui & certo temporis articulo fiant, longiori spatio facta esse, idque non impropriè, pronuntiantur. Vt Ionæ KIKAIION herba viva nocte nata esse, & vna nocte periisse dicitur, quæ tamen exiguo momento ascensu dilucili à verme corrodita intericerat. Porò breuis temporis méto vsum confuetudinemque breuem, atque ideo rem ignotam, contrà verò longioris temporis adnotatio, familiaritatem & confuetudinem diurniorem significat, vt apud Ruth. *Ruth. 5* Quod reliqueris parentes tuos & terram, in qua nata es; & veneris ad populum, quem nesciebas ab heri & nudiustertius.*

SEC V LV

Gn. 7. Gen. 9. Psal. 89. Ies. 54. Psal. 89.	<p>cautus Noe vitra septem diebus anni: &, multiplicitate omnes dies eius nongentorū & quinquaginta annorum, & mortuus est. Quām verò libera , quām ab his sollicitudinibus & angustiis aliena, diuina natura felicissima sit, cum multis aliās, tum illo illustri carmine aperte indicatur. Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna, quārū præteriit, & custodia in nocte: Quā pro nihil habentur , eorum anni erunt. &, Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te, in momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui. Breuissima igitur apud Deum, ea etiam longissima apud homines temporis ratio est: cùm tamen quārū longissima hominibus vita est, exiguo tempore eoq. multis incommoditatibus pleno subducatur: sicut scriptum est. Dies annorum nostrorū in iplis, septuaginta anni. si autem in robustis, octoginta, & amplius eorū, labor & dolor . Affert autem, vt diximus, tempus varias & multiplices rebus mutationes & commoditates atq. incōmoditates, etiam, vt in æstatibus cum aliarū rerum, tum animalium est manifestum, conceptum , nativitatem, incrementum, decrementum , senectam & finem, exitum atque euentus alios. Ex qua ratione illa præceptoris nostri sententia est, Sufficit diei malitia sua: & illud etiam quod à Sapiente obseruarum , atque ad no-</p>	S E C V L V M , & mundum significat prōptet eius in- stabilitatem, & fluxum perpetuum atque rerum muta- tionem omnium, quæ sub caelo sunt. Estq; verbum ce- lorum & diuinarum rerum æternitati, maiestati & di- gnitati oppositum ; humanamq; sapientiam & carnis arguit prudētiam , à diuini spiritus sapientia alienam. Atque hæc obseratio magham adfert lucem ad multa facrorum librotum loca cognoscenda; vt, Filij huius fe- culi prudētiores sunt in generatione sua, quām filij lu- cis. Et sollicitudo seculi istius, &c. suffocat verbum. Hinc seculare adiectiuim, & secularia in eadem significatio- ne à Paulo usurpatur. Seculum etiam, quanquam cer- tum temporis spaciū sit, nēmpē quinquaginta anno- rum & malus cētum annorum, s. s. E. Et erit illi seruus in seculum. tamen frēquenter pro longissimo tempo- re usurpatur. Et si duo secula vel plura coniungantur, perpetuitatem omnis humani ingeni mensura maio- rem significant , proximeque æternitatem indicant, eamq; aliquando indicant: vt ex variorum exemplo- rum sententia & diligenti obseruatione constabit, vt, Se- des tua Deus in seculi seculi : &, Beati , qui habitat in domo tua Domine , in secula seculorum laudabunt te. &, Sit gloria Domini in secula. &, Sicut locutus est ad patres nostros Abraham & semini eius in secula.
		R. D. F.
		Res hu- mana & te- rense.
		Lnc. 16. Marc. 4. 1. Cor. 6. Exod. 2. Longi- mum te- pus certum Perpetu- tas. Aeterni-
		Psal. 42. Psal. 83. Psal. 10. Lnc. 1.

Mensura
definitio. Ex lucis ac tenebrarum distinctione tempus, ex tempore mensuram, ex mensura vero numerorum rationem ortam fuisse legimus. Et fuit vespera & fuit manes dies primus. Est autem mensura singularium rerum magnitudo & quantitas certis atque continentibus terminis notabilis. Id enim oratio illa significat: Et fuit manes & fuit vespera dies unus. His duobus limitibus vespera & manes certis & constitutis, prima rerum omni diei mensuratio adnotata est, dies unus; mox vero mensuratio proportionem peperisse scribitur. Namque inter ea, quae vespera & manes continentur, hoc est, inter lucem & tenebras, proportio spectatur insignis, altera parte interdum crescente, altera eadem proportione decrescente; utpote cum utraque simul certis terminis & perpetuis cohibetur; alterutra vero alteram varijs, sed notabilibus & certa ratione deducatis momentis, non nunquam vincat, aut se se vincere sinat. Iisdem namque spatiis nunc tenebra lucem, nunc lux tenebras certis anni cursibus superat. Quanquam vero id nunc in diebus & noctibus Sol & Luna exacte efficiant: sicut scriptum est, Fiant luminaria in firmamento caeli, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora, dies & annos: tamen ex lucis ac tenebrarum, ex vespera & manes ratione proportio ipsa vere extiterat. Non enim vesper & manes esse poterant, nisi lucis & tenebrarum incremento ac decremente: atque hoc ipsum sine proportione non est. Igitur mensura una ex mundi ac rerum partibus ac ornamentis est, eaque non solum hominibus, & iis, quae ratione aut mente vtuntur, naturis, sed brutis quoque animalibus notabilis. Rerum namque magnitudines, & temporum locorumque spatia, aliae etiam praeter hominem animantes obseruant & cognoscunt, ac se se actionesque suas ad eiusmodi obseruationem & notitiam diuidunt atque componunt: sicut scriptum est. Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiae filii. Catuli leonum ru-

gientes, vt rapiant, & querant à Deo escam sibi: ortus
est Sol, & congregabuntur, & in cubilibus suis colloca-
buntur. Exhibit homo ad opus suum, & ad operationem
suam usque ad vesperam. Quām magnificata sunt ope-
ra tua Domine! omnia in sapientia fecisti. Mensurae au-
tem rationem pondus quoque consequitur. Etenim vt
mensura magnitudinis, sic pondus gravitatis rationem
& proportionem obtinet. Ex quo fit, vt iisdem ferè ver-
bis de vtraque re orationes fiant: vt, Pares illos nobis fe-
cisti, qui portauimus pondus diei & aestus. Est autem
Math. 20.quædam secundūm naturam mensurarum ac ponde-
rum ratio: quædam verò ex hominum & legum insti-
tutione præscripta. Alterum genus modum omnibus
rebus certum adhibet, quanquam hominibus aliquando
ignotum, auctori tamen ipsi & exploratum & per-
spectum: sicut scriptum est. Quis mensus est pugillo
aqua, & cælī palmo ponderauit? quis appéndit tribus
digitis molem terra, & librauit in pondere montes, &
colles in statera? quis adiuuit spiritum Domini, aut
quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi? Neque verò in
his maximis rebus tátum naturæ certa mensura & pon-
dus, quanta esse oportuerit, cognosci & cogitari ab ho-
minibus posse, sed neque arborum, animalium atque
ad eū sui ipsorum statuta & mensura, quemnam ad mo-
dum peruenitura sit, antequam tandem ad iustam æta-
tem perueniat, adnotari, neque cuiusque vitæ certus ter-
minus à quoquam sibi ipsi statui & præfiniri posse dici-
tur: sicut scriptum est. Quis vestrum cogitans poterit
ad statutam suam vnum cubitum addere? Et illud.
Stulte hac nocte repetent animam tuam à te. Quianquā
Math. 6.enim breves sint hominis dies; numerum tamen men-
suum eius apud Deum esse Iob confirmat. idque sibi vt
Luc. 12.arcana rationem à diuina sapientia indicari, vates po-
stulabat. Notum fac mihi Domine finem mecum & nu-

Iob. 14.

Psal. 37.

DE NUMERO.

C A P . X I I

Matth. 20.
Luc. 12.
Iob. 14.
Psal. 37.

EADEM die, qua cælum, terra, lucis & tenebrarum vices, atque tempus & quantitas extiterunt, numeris initium factum legimus. Et factum est vesperè & manè dies unus. atque ita Deus cum primum sece rebus productis manifestauit, simplicitatem suam indicasse visus est, eodem temporibus dato initio , atque mundo mundique rebus fuerat præstatum. Duo enim in uniuersum coæua sibi & consona sunt, mūdus & tempus, ab ipsis principiis profecta, eundem porrò finem habitura . Mundo initium unus Deus , temporis vero una lux initium dedit : ab uno Deo deinde omnia & producta & conseruata sunt. Ex una luce omnis temporis ratio derivata est. Refert igitur lux Deum imagine quadam naturæ: sicut scriptum est, Deus lux est, & in eo tenebra non sunt vllæ. Refert etiam & simplicitate sua . namque una eademque lux à mundi initio ad finem vñque perpetua est, praefentia absentiaque diem à nocte distinguens. Vnus igitur Deus vnum in mundum una luce extare iussit, & factum est. Est igitur numerus lucis filius, alias ab aliis rebus, vt lux noctem à die, distinguens. Ex quo fit, vt solum iis naturis, quæ mente vel ratione vtuntur, numerus percipi possit, cum, quod lucis filius est, qua brutorum animæ carent ; tum quod lucis officium præstat, hoc est, res à rebus distinguit. Neque vero homini numerandi facultas antè constat, quam ratione vti incipiat: sicut scriptum est. Et reliquæ ligni saltus eius præ paucitate numerabuntur, & puer scribet eos. Atque vt numerus lucis filius, sic & veritatis index est: primum enim ad inuestigandam, probandam & conseruandam rerum ac temporum ratione numerus valet; ex quo fit, vt perpetuò à sacris auctoribus

Genes. 2. usurpetur: ut, Hic liber generationis Adam in die quo creauit Deus hominem, ad similitudinem Dei fecit illum. Masculum & feminam creauit eos, & benedixit illis, & vocauit nomen eorum Adam in die quo creati sunt. Vixit autem Adam centum triginta annis, & genuit filium ad imaginem & similitudinem suam, vocauitque nomen eius Seth. Et facti sunt dies Adam, postquam genuit Seth, octingenti anni: & genuit filios & filias: & fuit omne tempus, quod vixit Adam, anni noncungi triginta, &c. Ex quo appetet temporum & numerorum, quoniam in primis etiam in partibus cuiuslibet

Genes. 5. ergo viri numero quasi quinque millia. Ex huius numeri comparatione cum quinque panibus miraculi magnitudo ostenditur. Atque haec de numero in genere ad sermonis rationem indicandam, dixisse sat fuerit. Nunc vero quoddam celebres numeros perstringemus, quorum frequens in sacro sermone viumpatio est. Significatione autem indicanda contenti, rationem ipsam in aliud tempus exponendam differemus. Vnde namque numerus non sit, tamen significationem habet arcanam singularis & praestantissimae naturae cuiuspiam, quam ob rem & Deum ipsum unicum, omniumque

orum rationem ad hominem proprie pertinere: cuius tam exacta ratio iam inde à principio in sacris libris habetur, eademque perpetuo deinde obseruatur. In miraculis quoque describendis & examinandis diligens numerorum notatio est, quod ad veritatem statuendam conferre plurimum cognoscatur. Quanquam verò numerus sine unitate constare non potest; unitas tamen ipsa simplex cum sit & individua, numerus nō est. sicut & res omnes, quae sine Deo aut constare aut esse nequeunt, tamen Deus non sunt: est quidem in rebus omnibus Deus: sicut scriptum est. Emitte spiritum tuū & creabūtur, & renouabis faciem terræ. &, Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc, quod continet omnia, tamen res ipsæ Deus non sunt. Sic unitas in numeris est, numerus tamen unitas propriæ non est, nec unitas numerus. Est autem propriæ humanae rationis nū
Psal. 103. Sapient. 1.
quam ob rem & Deum ipsius vincere, omniaque excellentissimum arcane significat. Sic apud Ezechiel: Et facta est aquila vna grādis, magnis alis, multisq. plumis. Et ecce quasi statua vna grandis. &, Vna sapientior ceteris vxoribus eius. Reconditioni etiam mysterio corpus Christi mysticum, cuius caput Christus est, Christi autem caput Deus, vnius appellatione significatur: Vnum vocauit eum, & benedixi ei. Significat etiam concordiam, & commune studium multorum: vt, Hume-
Sapho. 3. ro uno seruient ei. Vnus etiam propter simplicitatem, rem facilem & leviter tolerandam indicat: vt, Nónne inelius est, vt dominetur vobis vnius vir? &, Petitionem vnam precor à te: &, Vt quærat pulicem vnum. Rari-
tatem quoque: vt, Euadens vhus de filiis Achimelech, &c. & qui vnum negat, omnia tollit: vt, Non est qui faciat bonum, non est usque ad vnum.
^{1. Reg.}
^{1. Sam.}
^{3. Reg.}
^{Psal. 1.}

vnitas numerus. Et autem proprium humanae rationis numerare. Namque Deus , & quæ mente valent naturæ, numeris nec vtuntur,nec indigent, quippe quibus omnis rerum summa simul comprehensa aperte constet: sicut scriptum est. Vnum verò hoc non lateat vos charissimi, quod vnuis dies apud Dominum, sicut mille anni: & anpi mille, sicut dies vnuis. vbi non solùm nullum tempus , sed nullum etiam numerandi vsum Deo esse Apostolus confirmat. Hac enim omnis ratio hominibus tantum ad cognitionem , & vsum opportuna est. Quam ob rem , quæcumque numerari ab hominibus nequeunt , humani ingenij captum superare dicuntur, eademque diuinæ sapientia ut proprium opus tribui solent: sicut scriptum est. Si quis potest hominum numeros puluarem terre & alibi de Deo. Qui numerat multos Petri. 3. ^{Gen. 1.3.} ^{Psl. 146.} ^{Nitem.} ^{Acto. I.}

1. Reg. 20. rare puluarem terrę: & auro de DCO, Quia numeratim
titudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat. Ita-
que aeternarum & innumerabilium rerum ratio Deo ut
notissima afferitur. Ex numerorum quoque rationibus
& comparationibus agendarum rerum facultas aestima-
rialiquando soler, maximē in his, quae ad humanam po-
tentiam spectant: vt, Instaura numerum militum, qui
2. Paral. 17. ceciderunt de tuis. &, Constituit militum numeros.
Atque haec terus de numeri natura & visi breuite dixi-
mus. Nunc deinceps de sermonis interpretatione non
1. L. 1. p. 1. primum ex numeri natura
Septenarius, numeri propriè finis est, & repetitione
sui numerum auget. Omnes enim mundi dies septen-
ariis absoluuntur; quam ob rem pro pleno & absoluto
numero, hoc est pro pluribus usurpat, atque ita no-
ster Interpres locum illum vertit, Donec sterilis peperit
plurimos. quod Hebraicè septem legimus. Et apud Ie-
remiam, Infirmata est, qua peperit septem. & P̄faltēs.
Septies in die laudem dixi tibi. &, Sapiens est piger in
oculis suis, plusquam septem respondentem rationem.
Est autem nomen Hebraicum יְבָשׂ Sebagh, quod saturi-
tus est.

nihil dicemus. ¶ L V D primum ex numeri natura est, ut terminis continetur, atque ideo infinitū non sit. Ex quo fit, ut quæ numerari possunt, cum infinitudine collata, pauca esse arguantur. quantoque facilius ea numerentur, tanto pauciora & brevioribus terminis cohibita sunt; vnde numerus paucitatem, contra verò quæ numerari non possunt, maximam copiam significant. Alterius exemplum est. Illic reptilia, quorum non est numerus. &, Multiplicati sunt super numerū, qui oderunt me gratis. Et qui facit magna & itincomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus. Secundi verò exemplum est. Cūm essent numero breui, paucifissimi & incola eius. Vtriusque autem. Syrus persequebatut patrem meum qui descendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero: creuitque in gentem magnam ac robustam infinitæ multitudinis. &, Remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cæli præ multitudine.

Ephes. 4. Numerus etiam distinctionis & notæ significacionem habet, ac veluti ordinem & classem rebus aut personis cognoscendis indicat: vt, Erat autem de eo numero captiuorum, quos transtulerat rex Babylonis Nabuchodonosor, cum lechonia rege Iuda. Comparationes etiam ex numeris perspè cōstruuntur: vt, Discubuerūt plis autem & negotiis narrandis ad leptenarum vique numerum progressio est: in ipso vero quiescit narratio. vt, Prius vixore ducta defunctus est, & non habens ^{Mai} fumen reliquit vxorem suam fratri suo similiter secundus & tertius vique ad septimum. Sēptem octonum-^{eccl.} rum non incertum & indefinitum significat: vt, Da ^{partes}

partes septem, necnon & octo, quia ignoras, quid futurum sit mali super terram.

Iob. 19. Decimus numerus, nimum aliquid, & ad fastidium usque abundans aliquando notare solet: vt, En decies confunditis me, & non erubescitis opprimentes me.

Duodenarius, vel verbis vel rebus adnotatus, filios Iacob significat singulare prouidentia diuinæ beneficio editos, ornatos & amplificatos. Huius adnotationis exemplum est. Et tulit duodecim lapides iuxta numerum filiorum Iacob, ad quem dictum erat, Israel erit nomen tuum.

Centum, numerum plenum & integrum, ut pote ex decem denariis conflantem, atque ad rationum cognitionem satis commodum, significat. Ex hac autem adnotatione fructus centesimus agro perceptus, & pastoris peculium centum oves continens indicare sunt. Atque centesimi ad mille usque repetitio amplificationem habet obseruandam: vt de Ezechia, qui centum arteries & ducentos agnos maestasse refertur. Iam vero millesimus magnitudinem ac terminum conspicuum habet. Neque tamen supremus apud Hebreos numerus est, sed is decies repetitus supremum gradum in numerorum nominibus obtinet, diciturque Ribabah. vt, Cadent à latere tuo mille, Ribabah, à dexteris tuis. Neque vterius in numeris nomē aliud est. Atque numerorum termini illi obseruantur, tria, septem, decem, triginta, septuaginta, centum, mille Ribabah, tria Ribaboth, decem Ribaboth, centum Ribaboth, mille Ribaboth, qui summus numerandi finis est: sicut scriptum est, Millia millium ministrabant ei.

Atque hoc, quem modū norauimus, termino, nullus ulterior in sacris libris obseruatus est. Sed quæ hanc rationē sequuntur omnia, rei alicuius hominibus innumeratae appellata nomine dicuntur. huius generis, cali stelle, maris arena, vel flu-

etus potius, humani capitis capilli. vt, Multiplicatae sunt vidua eius super arenam maris: & sicut numerari stellæ cali non possunt, & metiri arena maris, & propterè hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego super te Tyre, &

Eze. 1. 26. ascendere faciam ad te gentes multas, sicut ascendit mare fluens. Et erit numerus filiorum Israel, quasi arena maris, quæ sine mensura est, & non numerabitur.

Psal. 69. Et multiplicatae sunt super capillos capitum mei, qui oderunt me gratis. Illud præterea ad multorum locorum explicationem adnotari commodum fuerit, numerum maiorem & integrum vnius rei singularis detractione non corrumpi, neque sententia veritatem ea causa labefactari. proximum enim est integro & absoluto id, quod minima parte tantum abest: cuius obseruationis illud exemplum est. Et Iacobi genuit duodecim patriarchas, & patriarchæ emulantes Ioseph vendiderunt in

Adu. 7. 2. cor. 11. Ægypto. Ex hoc genere illud apud D. Paulum est, A Iudæis quinques quadragenas vna minus accepi.

T E R M I N V S.

C A P. X V.

Definitio Terminal. EX divisione & separatione rerum terminus quoq. est consecutus. Est autem terminus vniuersusque rei sive loci certus finis: sicut scriptum est: Dixit. Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis, & fecit Deus firmamentum, diuisitque aquas, quæ erant sub firmamento, ab his, quæ erant super firmamentum. Ex quo duplex mundi terminus constitutus est, inferior & superior, atque etiam medium est factum firmamentum, & locus præterea certus certissimus, distinctus partibus extitit simul. Ad hæc rerum inter se distantiae & propinquitates, quæ omnia ad cognitionem & ad orationem plurimum adiumentum afferunt, si recte percipiuntur. Ex hac enim ratione rerum coherentiae, dissidentiae, proportiones & circumstantiae oriuntur.

In sermonis ratione terminus certam & finitam jurisdictionem significat. vt, Abstuli terminos populorum, & principes eorum deprædati sum. Aliquando etiam

terminus non ad eandem rem, cuius terminus est: sed ad aliam certò indicandam adnotatur. vt, Sunt quidam *Luc. 9.* de hīc sanctibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo. Neque enim hæc sententia ob id est confirmata: vt, postquam

3. Reg. 17. Filius hominis vifus esset in regno venire, illi statim mortem gustarent, sed id significatur, non eventum, vt illi gustarent mortem, antequam id, quod promittebatur, esset confectum. Item ex illo, Non cognovit illam, *Math. 16.* donec peperit: non sequitur illam post partum fuisse cognitam, sed illam peperisse antequam illa eam cognosceret, atque ideò nullo pacto quod ex ea natū esset, ab illo genitum fuisse dici posse, fed Deo. neque ideò arguitur, eam postea fuisse cognitam. sicut etiam ex illo: Et Michol filia Saulis non peperit usque ad diem mortis sua, argui non potest, Michol post diem mortis *2. Reg. 6.* sua peperisse.

D E L O C O.

C A P. XVI.

LO CV M præterea diuisio ac separatio cum termino constitunt: sicut scriptum est, Dixitque Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis. Et fecit Deus firmamentum, diuisitque aquas *Gen. 1.*

quæ erant sub firmamento, ab iis, quæ erant super firmamentum. & fuit ita. Est autem huius orationis, Factum est ita, magna & illustris in Hebraica lingua approbationis significatio. Indicat namque vates, illam diuisiōnem ac rerum constitutionem recte & sapienter factam fuisse, eamque vnam ex iis rebus esse, quæ luci & diei attribuantur, ut pote ratione & consilio magno constantem, atque ob eam causam diei vnius tempus lucem & commoditatē sibi vendicantem. Et factum est, inquit, vesperè & manè dies secundus. Ex ea autē re consequitur ad rerū rationes tum cōponendas & cōfirmandas, tum cognoscendas ac differendas magnam esse locorum notationis commoditatē: multa enim quibusdam locis sunt, quæ in aliis vel non omnino fieri, vel non commodē fieri possunt. Ex quo euenit, ut gestarum quoque rerum veritatem inuestigandam & inueniendam, locorum quoque non minus, quam temporum, rationes expeditantur. Atque ita videmus Eliam non sine certo consilio ultra Iordanem pergere iussum, inde è conspectu hominum igneo curru cripendum. Christum nunc in campestribus locis, nunc in templo, & in portu de diuinis rebus differentiē, populos docuisse, idque ab eo iudicibus de doctrina inquirentibus fuisse responsū. Ex locorum præterea ratione, magnam rebus aut actionibus vel honestatē & dignitatē, vel contraria infamiam & notam accedere solere, multis testimoniis est obseruatum. Sic enim Christus munus ab altari, non altare à munere sanctificari, ait. sic Zacharia inter templum & altare occiso, grauius ex loci sanctitudine facinus commissum fuisse confirmat. Sic Cathedræ Mosis auctoritatē populo commendat, sanctamque esse vult. neque eam ministrorum malitia eleuari aut imminui sinit. His accedit, quod multæ res esse soleant, quarum vel ratio vel vñus ex loci tantum vel descriptione vel annotatione cognoscatur: vt *B H M A.* & prætorium, Iudicum, confessum, Golgotha, supplicij locum indicant. Atque adeò tantum in huiusmodi annotationibus momenti ad cognoscendum est, vt vel ex sola locorum differentia, partes, studia, consilia & ordines tum rerum, tum personarum cognoscatur. Etenim D. Paulus Christianæ Ecclesiæ societatem & factum collegium à prophaniis Gentium cœtibus sola locorum intus & extra distinctione indicavit. Quid enim mihi *1. Cor. 5.* de iis, qui foris sunt, iudicare? nonne de iis, qui intus sunt, vos iudicatis? Multum igitur ad iudicium, atque adeò ad omnem cognitionis partem locorum explorata ratio lucis afferit. Cum primis autem locorum discrimina cognosci operæ pretium fuerit, & quatenus vnaquaque res ad loci definitionem, quatenus rursus ad propriam

S I V E , D E ARCANO SERMONE.

priam naturam spectet, peruidere. Namque loca vel in rebus, vel circa res, vel saltem non sine rebus ipsis esse solent. Prima igitur locorum partitio in rerum naturam certam & in solam loci definitionem sit. Loca enim, quæ naturam certam indicant, præter loci rationem, aliud quippiam naturæ ipsi proprium, & ad eam sententiam, de qua sermo est, accommodatum connotare solent.

Prioris generis sunt, mundus, cælum, terra, aëris, aqua, nebulae, nubes, ignis, mare, litus, insula, fluuius, ager, fons, puteus, cisterna, lacus, fouea, spelunca, desertum, mons, collis, planum, declive, vallis, area, via, semita, petra, vrbs, platea, domus, & pleraque alia. Posterioris vero sunt, locus altus, excelsus, humilius, profundus, latus, angustus, primus, medius, extremus: & qui inter hos esse possunt plures ordine, vt primus, secundus, atque horum differentiae, vt intra, supra, vltra, citra, circum, ante, retro, & quæ relationes inter se habent, vt dextrorum, sinistrorum, anterior, posterior, vltior, citior, inferior & superior, quæque locis accidere possunt, vt frequentia, infrequentia, occultatio, apertio, conclusio. Est & alia quoq. locorum diuisio ex rerum aut personarum proprietate vel vñu pertita. Alia namque loca publica, priuata alia sunt. Publicorum exempla sunt: Mundus, cælum, terra, aëris, ignis, infernus, aqua, nebulae, nubes, mare, litus, insula, fluuius, fons, puteus, cisterna, fouea, spelunca, lacus, desertum, ager, mons, collis, campus, declive, vallis, area, via, semita, strata, petra, vrbs, oppidum, vicus, platea, prætorium, forum, piscina, temple, synagoga, murus, suburbanum. Priuatorum vero: Tentorium, domus, conclaue, cubiculum, lectus, hærea, turris, solarium, teclum, pinnaculum. quæ partes domus, atque harum etiam partium certæ partes: vt, porta, ostium, fenestra, limen, murus, maceris, sepes, horti quoque, piscina, vinea, villa, prædia, naues: cathedra atque adeò mensa ad locorum rationem pertinent. Accidit autem non raro, vt idem locus & publicum gentium conuentum frequentissimum significat: vt, Ascenderunt super latitudinem terræ. sic etiā Habacuk copiosum exercitum describens, dixit Ambulantem in latitudine terra. Porro abditus obscurusque locus, liberiorem commoditatē ad aliquid vel non probatum vel maestum & triste agendū affere solet: vt, Ego in occulto locutus sum nihil: & Sedet in insidiis in occultis, *Iohann. 18.* vt interficiat innocentem. & Quod si hoc non audieris, in abscondito plorabit anima mea à facie superbiae. Excelsus autem locus, tutum & periculorum contemnentem etiū, qui inhabitet, indicat: vt, Qui ambulat in iustitiis, & loquitur veritatem: qui proiecit auaritiam ex calunnia, & excutit manus suas ab omni inuiditate; qui obturat aures suas & claudit oculos suos ne videat malum. Ita in excelsis habitabit, munimenta faxorum sublimitas eius. Significat etiam præter tutam habitationem, potentia & maiestatem, atque eximiam quādām & manifestam *veritatem:* qua qui preditus est, nullius indigeret: vt, Quis sicut Dominus Deus non habet, qui in altis habitat, & humiliata respicit in calo & in terra? Nunc vero quarundam rerum situs perlustrabimus, quatenus ad locorum rationem pertinere cognoverimus. Namque eorum vel propriam naturam, vel alias quāpiam definitionem etiam in hoc opere indicati sumus. M V N D V S arcana loci significatione quoddam quasi theatrum est humanarum actionum, tum malis, tum bonis hominibus refertum; in quo vñusquaque suam perfornam agit; frequentioribus tamē in aliis & improbi, quām boni argumentis spectaculis celebris. Huic theatro non iure aut natura, sed tyrannide, & fraude Lucifer præfet: qui princeps huius mundi dicitur, quantum potest, conatur, ne qua bonis & piis personam suam agendi facultas & copia sit: aut si minus id efficerit posse, hoc saltem studet, vt ratiō bonarum personarum numerus in scenam prodeat, isq. strepitū & negotio facto impediatur, vel sibilis & irrisio nibus explodatur, vel gravis periculis & incommodis afficiatur. Atque ita mundus, hoc nomine ad hominum mores relatus, improborum magis, quām bonorum generum locus est. Cuius rectores tenebrarum *Ephes. 6.* harum dicuntur rectores. Sic diuinus Iohannes definīt: Omne, quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbiae vitae: & Mundus totus in maligno est constitutus. Quām vero leues huiusmodi fabulae, quām inconstans & versatile theatrum hoc sit, in quo boni vt peregrini, improbi ve- rō, vt theatri possesse & domini feso effuerint, idem Apostolus

enim extra separationis atque excommunicationis index pars; atque ita extra synagogam fieri, est synagogæ societas & iure abdicari. Intra vero, proximam atque præsentem omnino rem significat: vt, Regnum Dei in- *Iohann. 17.*

Præterea communicationem vel ciuitatis vel societas, & negotiorum: vt, Peregrinus, qui est in- *Deut. 5.* tra portas tuas. S V P E R I O R locus, maiestatem, autoritatem, efficacitatemque indicat: vt, Vidi Dominū *Amos. 9.* stantem super altare. L A T V S locus siue latitudo, captiuitatis & migrationis atque dispersionis est signum. Quoniam sicut vacca lascivius declinavit Israel: nunc oſ. 4. pascet eos Dominus quasi agnati in latitudine. Quanquam vero hæc omnia relationis notam sequuntur, tamen eadem relatio sine locorum definitione explicari non potest. Locorum præterea communia alia accidentia sunt, quæ propriis adnotacionibus explicantur: vt locus non frequentatus, vñitatem & desolationem ostendit. sic apud Iſaiam. Pro eo quod fuisti derelicta *Iohann. 60.* & odio habita, & non erat, qui pertransiret. & Vice Sion *Thess. 1.* lugent, eo quod non sit, qui veniat ad solennitatem. Locus angustus, quo quis concluditur, pressus & consilij inopiae notam habet. Eſfundit frameam, & conclude ad *Psal. 34.* uerū eos, qui tribulant me. Contrā vero spacioſum occupare locum, calamitatem & difficultatem evadisse est. Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco *Psal. 31.* spatio pedes meos. Aliquando locus amplior & latior gentium conuentum frequentissimum significat: vt, Et *Apocal. 20.* ascenderunt super latitudinem terræ. sic etiā Habacuk copiosum exercitum describens, dixit Ambulantem in *Habac. 2.* latitudine terra. Porro abditus obscurusque locus, liberiorem commoditatē ad aliquid vel non probatum vel maestum & triste agendū affere solet: vt, Ego in occulto locutus sum nihil: & Sedet in insidiis in occultis, *Psal. 10.* vt interficiat innocentem. & Quod si hoc non audieris, in abscondito plorabit anima mea à facie superbiae. Excelsus autem locus, tutum & periculorum contemnentem etiū, qui inhabitet, indicat: vt, Qui ambulat in iustitiis, & loquitur veritatem: qui proiecit auaritiam ex calunnia, & excutit manus suas ab omni inuiditate; qui obturat aures suas & claudit oculos suos ne videat malum. Ita in excelsis habitabit, munimenta faxorum sublimitas eius. Significat etiam præter tutam habitationem, potentia & maiestatem, atque eximiam quādām & manifestam *veritatem:* qua qui preditus est, nullius indigeret: vt, Quis sicut Dominus Deus non habet, qui in altis habitat, & humiliata respicit in calo & in terra? Nunc vero quarundam rerum situs perlustrabimus, quatenus ad locorum rationem pertinere cognoverimus. Namque eorum vel propriam naturam, vel alias quāpiam definitionem etiam in hoc opere indicati sumus. M V N D V S arcana loci significatione quoddam quasi theatrum est humanarum actionum, tum malis, tum bonis hominibus refertum; in quo vñusquaque suam perfornam agit; frequentioribus tamē in aliis & improbi, quām boni argumentis spectaculis celebris. Huic theatro non iure aut natura, sed tyrannide, & fraude Lucifer præfet: qui princeps huius mundi dicitur, quantum potest, conatur, ne qua bonis & piis personam suam agendi facultas & copia sit: aut si minus id efficerit posse, hoc saltem studet, vt ratiō bonarum personarum numerus in scenam prodeat, isq. strepitū & negotio facto impediatur, vel sibilis & irrisio nibus explodatur, vel gravis periculis & incommodis afficiatur. Atque ita mundus, hoc nomine ad hominum mores relatus, improborum magis, quām bonorum generum locus est. Cuius rectores tenebrarum *Ephes. 6.* harum dicuntur rectores. Sic diuinus Iohannes definīt: Omne, quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbiae vitae: & Mundus totus in maligno est constitutus. Quām vero leues huiusmodi fabulae, quām inconstans & versatile theatrum hoc sit, in quo boni vt peregrini, improbi ve- rō, vt theatri possesse & domini feso effuerint, idem Apostolus

1. Tim. 5. Item, Redire retro, inconstitiam, fugam & debilitationem interpretamur. In conuertendo inimicum meum terrorum, infirmabuntur & peribunt a facie tua. Huic proximum est reuerti, quod discedentium, & valericet motu indicat: vt, Reuersa abiit in terram suam cum seruis suis. Longè state, humiliatis moribusque signum aliquando est Christus indicavit: vt, *2. Tim. 17.* Publicanus a longè stans, nolebat nec oculos ad cælum eleuare. Aliquando etiam, Longè, obliuionem & desperationē significat: vt, Quid Domine discessisti longè, despiciens in tribulationibus? Illud autē oppositā huic significatiōnē habet. Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum: & Veruntamen prope timentes eum salutare ipsius. *3. Tim. 10.* Extra autem esse dicuntur, qui à regni caelestis communione sunt alieni: vt, Et calcatus est lacus extra civitatem. Inde tenebrae exteriores dicta. Est

Psal. 74. priam naturam speget, peruidere. Namque loca vel in rebus, vel circa res, vel saltem non sine rebus ipsis esse solent. Prima igitur locorum partitio in rerum naturam certam & in solam loci definitionem sit. Loca enim, quæ naturam certam indicant, præter loci rationem, aliud quippiam naturæ ipsi proprium, & ad eam sententiam, de qua sermo est, accommodatum connotare solent.

Prioris generis sunt, mundus, cælum, terra, aëris, aqua, nebulae, nubes, ignis, mare, litus, insula, fluuius, ager, fons, puteus, cisterna, lacus, spelunca, lacus, desertum, ager, mons, collis, campus, declive, vallis, area, via, semita, strata, petra, vrbs, oppidum, vicus, platea, prætorium, forum, piscina, temple, synagoga, murus, suburbanum. Priuatorum vero: Tentorium, domus, conclaue, cubiculum, lectus, hærea, turris, solarium, teclum, pinnaculum. quæ partes domus, atque harum etiam partium certæ partes: vt, porta, ostium, fenestra, limen, murus, maceris, sepes, horti quoque, piscina, vinea, villa, prædia, naues: cathedra atque adeò mensa ad locorum rationem pertinent. Accidit autem non raro, vt idem locus & publicum gentium conuentum frequentissimum significat: vt, Ascenderunt super latitudinem terræ. sic etiā Habacuk copiosum exercitum describens, dixit Ambulantem in latitudine terra. Porro abditus obscurusque locus, liberiorem commoditatē ad aliquid vel non probatum vel maestum & triste agendū affere solet: vt, Ego in occulto locutus sum nihil: & Sedet in insidiis in occultis, *Psal. 10.* vt interficiat innocentem. & Quod si hoc non audieris, in abscondito plorabit anima mea à facie superbiae. Excelsus autem locus, tutum & periculorum contemnentem etiū, qui inhabitet, indicat: vt, Qui ambulat in iustitiis, & loquitur veritatem: qui proiecit auaritiam ex calunnia, & excutit manus suas ab omni inuiditate; qui obturat aures suas & claudit oculos suos ne videat malum. Ita in excelsis habitabit, munimenta faxorum sublimitas eius. Significat etiam præter tutam habitationem, potentia & maiestatem, atque eximiam quādām & manifestam *veritatem:* qua qui preditus est, nullius indigeret: vt, Quis sicut Dominus Deus non habet, qui in altis habitat, & humiliata respicit in calo & in terra? Nunc vero quarundam rerum situs perlustrabimus, quatenus ad locorum rationem pertinere cognoverimus. Namque eorum vel propriam naturam, vel alias quāpiam definitionem etiam in hoc opere indicati sumus. M V N D V S arcana loci significatione quoddam quasi theatrum est humanarum actionum, tum malis, tum bonis hominibus refertum; in quo vñusquaque suam perfornam agit; frequentioribus tamē in aliis & improbi, quām boni argumentis spectaculis celebris. Huic theatro non iure aut natura, sed tyrannide, & fraude Lucifer præfet: qui princeps huius mundi dicitur, quantum potest, conatur, ne qua bonis & piis personam suam agendi facultas &

Apostolus cum aliis perspè declarant. & Mundus transit, & cōcupiscentia eius. Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. & alibi: Charissimi, propter hoc mundus non nouit vos, quia non nouit Deum; & Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum, & hic est Antichristus, de quo audistis, quoniam venit, & nunc iam in mundo est: & ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur, ideo mundus eos audit. In hoc apparet charitas Dei in nobis, quoniam filium suum virginatum misit Deus in mundum, ut viuamus per eum. Et illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et illud: Ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum. Et vos nolite querere quid manducetis, aut quid bibatis, & nolite in sublimi tolli: hac omnia agentes mundi querunt. & Mānifesta te ipsum mundo. & Tempus meum nōdum aduenit: tempus autem vestrum semper est paratum. Nō potest mundus odire vos, me autem odit; quia ego testimoniū perhibeo de illo, quod opera eius mala sunt. Et vos deorsum estis, ego de supernis sum: vos de mundo hoc estis, ego non sum in hoc mundo. Ego quæ audiabam eo, hac loquor in mundo. & quoniam sum in mundo, lux sum mundi. Et in iudicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant. Qui odit animam suam in mundo, in vitam æternam custodit eam. & Cūm dilexisset fuos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Complura alia exempla in sacris libris legitur, quæ huius theatri definitione & personarum differentia explicari possunt. Ex quibus illud: Nōnne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide & hæredes regni? & Petrus inquit, Fugientes eis, quæ in mundo est, concupiscentia corruptionem. Et misit Deus diluvium mundo impiorum. & Si enim refugientes inquisitiones mundi in cognitione Domini nostri & Salvatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur. & Paulus, Gloria, inquit, nostra hæc est, testimonium conscientiae nostræ, quod in simplicitate & sinceritate Dei, & nō in sapientia carnali, sed in gratia Dei cōuersati sumus in hoc mundo; abundanter autem ad vos. & Spectaculum facti sumus mundo. Et scripsi vobis in epistola: Ne commisearimi forniciarii, non vtique forniciariis huius mundi, alioqui debueratis de hoc mundo exisse. Huc ea quoque pertinent, quæ Apostoli de mundi sapientia atque stultitia differunt, & de elementis mundi etiam. fatis abundeque exemplorum in hanc sententiam prodiximus. OBSERVAVIMVS etiam scriptum mundum ex metonymia homines, hoc est, ipsos theatri atque fabularum huiusmodi non boni argumenti actores significare: vt, Mundus eum non cognovit. & Væ mundo a scandalis. & Ecce qui tollit peccata mundi: & Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum virginatum daret. & Non misit filium suum Deus in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. & Quomodo Deus iudicabit hunc mundum? Et amissio eorum reconciliatio est mundi. & Neque ipsum arbitror mundum capere eos, qui scribendi sunt, libros. Est vbi mundus diuitias, opes, potentiam & gloriam humana significet: vt, Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur? Est etiam vbi mundi nomen habitabilem terra orbem interpretetur: vt, Ita in vniuersum mundum, & prædicare euangelium. & Vbicunque prædicabitur euangelium hoc in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit. & Tam multa vtpueta genera linguarum sunt in mundo.

M VNDI partes certam quoque significandi rationem significant, tum ex loco & situ, tum ex accidēti aliquo. Situs partes, quæ cardines vel venti dicuntur, quatuor sunt; Oriens, Occidens, Meridies & Septentrio: sicut scriptum est. Noli timere, quia ego tecum sum: ab Oriente adducam semen tuum; & ab Occidente congregabo te: dicam Aquiloni, Da; & Austro, Noli prohibere. Affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ. Aliis etiam verbis mundi partes indicantur. Nam Orientem Longè Iaia appellavit: Ecce Iaia, hi de longè venient. Dextrum præterea & laevum idem pro Meridie & Septentrio dicit. Ad dexteram enim Iaia, & ad laevam penetrabis, & semen tuum gentes hæreditabit. Amos etiam Mari duplice & Septentrio atque Amos, 7. Ortu mundum conclusit. Tota autem orbis habitatio ab ortu Solis vtque ad occasum significatur: sicut scriptum est. Ecce ego saluabo populum meum de terra Zech, 7. Orientis, & de terra occasum Solis. & Ab ortu Solis vtq. Malach, 2. ad occasum, magnum nomen meum in gentibus. Præterea deserti montibus Septentrionalis plaga terminatur. Quia nec ab Oriente neque ab Occidente, neque à desertis montibus. Porro autem, rerrò, dextrorum, & sinistrorum quatuor mundi partes apud Iob dicuntur. Iob, 23. Est & harum partium significatio alia, quæ ad rerum facilitatem & eventum referunt. Meridies enim, vt clarius & illustrior natura est, ita prosperum eventum significat: Septentrio autem calamitosum, & minus felicem exitum arguit: vt, Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocunq; loco occiderit, ibi erit.

ALTIVDIO.

Copiam, ad arcum sermonem translata, copiam, magnitudinem & immensitatem atque perfectionem etiam significat; & rem aliquam vel personam in summo definitionis sua gradu constitutam. Namque translatio sumitur à mari vel à cælo, vtrumque enim altum dicitur. Arque ita sicut est, Veni in altitudinem maris. Et, Secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum. & Secundum altitudinem cæli à terra multiplicasti misericordiam suam, super timentes sc. & O altitudine diuitiarum sapientie & scientie Dei! Summus superbia & ambitionis gradus altitudo dicitur: vt, In curvatur altitudo virorum. & Visib; super fructus Iaia, 10. magnifici cordis regis Afrur: & super gloriæ altitudinis oculorum eius. & Visib; superbiæ Moab, & altitudinem cordis eius. & Pro eo, quod sublimatus est Ezech, 31. in altitudine: & eleuatum est cor eius, in altitudine sua. Amos, 2. & Altitudo cedrorum altitudo eius. & Desfruentem omnem altitudinem extollente se aduersus sciētiam Dei.

CÆLVUM.

EDITISSIMVS & supremus totius mundi locus, cælum est, atque ab omni calamitate & perturbatione alienus. Quā ob rem præter cætera loca omnia, Dei sedes illa esse dicitur: sicut scriptum est, Cælum sedes mea est. Ex eo autem consequitur, maiestatem, auctoritatem, dignitatem atque efficientiam omnem, in cælo tanquam in primo & præcipuo omnium loco esse, indequæ ad inferiora vñi atque efficacitate permanare: sicut scriptum est, Et mandauit nubibus pſal. 77. desuper, & ianuas cæli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis. & Cataractæ genit. 7. cæli aperta sunt, & facta est pluvia super terram. Est præterea hic locus omnium pulcherrimus & elegantissimus, quicque Dei maiestatem & gloriam aperitissimè omnium indicet: sicut scriptum est, Altitudinis firmamentum pulchritudo eius est: species cæli in visione glorie. & rufus, Celi enarrant gloriam Dei, & opera magni- Ezech, 43. num eius annuntiat firmamentum. Quæ verò ad sermonis arcani interpretationem de cælesti loco spectant, eiusmodi sunt. Imprimis locus ipse, vt sublimis & excellens habitatorem suum maximum, supremum ac potenterissimum, necon ab hominum infinita conditione longissimè semótum indicat, neque cum vila alia ex inferioribus rebus naturæ suæ dignitate comparabilem. Ex qua ratione illud est: Cælum celi Dominio, terra autem pſal. 11. dedit filii hominum & illud. Hæc dices filii Isracl, Vos Exod, 29. vidistis, quod de cælo locutus sum vobis. Non facietis Deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis. Illius etiam loci adnotatione potentia, virtus, atque efficientia habitantis ostenditur: vt, Deus autem noster in cælis, pſal. 11. omnia

omnia, quæcumque voluit, fecit. Summam etiam erga mundum vniuersum prouidentiam cæli sedes vt altissima, ita propiciendis rebus & summo consilio ac iudicio gubernandis opportunissima probat. Ex quo generale illud est. Astiterunt reges terræ, & Omnis caro corruperat viam suam super terram, & repleta est terra iniuste, & Ecce reges terræ congregati sunt: conuenienter in unum. Et iniuriam operamini in terra. & Perit sanctus de terra, & rectus in hominibus non est. & Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. & Non appetat vñlā magnificare se homo super terram. & Oculos suos statuerunt declinare in terram. Et qui de terra est, de terra loquitur, & primus homo de terra terrenus. 1 Cor, 1. & Quæ fursum sunt, sapientia, & non quæ super terram, pſal. 9. & Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram. Iohann, 3. Et epulati estis super terram. Iohannes etiam genus hominis, & impium: qui autem diligit iniuriam, odit Apocal. 6. minū prædicat, qui empti sunt de terra, hisq; opponit Oſe, 1. negotiatorum terræ & abominationes terra. Huius sententia est: Reliquerunt nomina sua in terris suis, & oculos suos statuerunt declinare in terram.

EST aliquando cum terra facer locus dicatur, ad Deum videlicet rerum omnium dominum, possefitem gubernatoremque relata: vt, Cælum est sedes mea, Iaia, 66. & terra scabellum pedum meorum. & Nolite iurare per sanctum, terram, quia scabellum est pedum eius.

Nomnunquam etiam terra, adiuncto viuentium nomine, vita & aucta huius vitalis vñi significat; reconditione significatio ad alterius vita felicem statutum referuntur. Credo videre bona Domini in terra vñi. Vira beatæ, vñi, & Beati pacifici, quoniam ipsi possidebunt pſal. 17. terram. Manifestè etiam huiusmodi status tum bonorum, consiliis, studiis, actionibusque delectari ostendit, eaq; ab iis exigere, qui cæli ciues adscribi cupiant. Huius argumenti illa sententia est. Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Ex his autem quæ indicata breuiter sunt, quale regnum cælorum sit, & quali conditione, quibus moribus, quibus rebus vñtarij iij, qui eius regni communicatione fruuntur, existimare licet. Est enim sanctissimum ciuium illustrissima frequentia Deo regi & Christo filio eius per Spiritum sanctum in regnum adscripta, qualis illum locum, hoc est, cæli deceat. De quo nobis alias commode, Rege ipso fauete, exactior instituetur sermo. Illa denique dicendi forma ex metonymia Deus ipse indicatur. Sicut autem fuerit voluntas in cælo, sic fiat, & clamauerunt voce magna in cæli, dicens: Quid faciemus istis, & quod eos ducemus? Et sancta tua cōcūlata sunt & cōtaminata sunt, & sacerdotes tui facti sunt in luctum, &c.

FERRA.

TERRA locus qualis & qualium rerum sit, opposita cæli dignitati cōfideratio indicabit. Etenim infimo sita constituta, & crassissimæ atq; grauissimæ totius mundi retrimenti cōstans, persimiles amatores atq; possessores habitatoresq; cōtinet, eos videlicet, qui nihil præter terra sapiunt, maximè verò postquam à Deo hominum culpa maledicta fuit: sicut scriptum est. Maledicta terra in opere tuo, spinas & tribulos germinabit tibi. Nam antea felicior multo fuerat, que post peccatum reddita est infelix, si cum illo priori rerum statu cōparetur. Ea verò duplex hominum cōditio est. Alterum genus est eoru, qui filij Adam dicuntur, qui huius mundi & terræ vñi vehementer delectantur & afficiuntur. Alterum verò eorum qui filij Dei nominantur, qui non magis huius terræ amore tenentur, quam hospites & peregrini eius loci, quem nec sibi proprium, neque commodum, nec idoneum arbitrantur: de quibus scriptum est. Chafifimi, obsecro vos, tanquam aduenas & peregrinos abstinerere vos à vitiis & concupiscentiis, quæ militant aduersus animam. Sermonis autem ratio ex hac ratione fuerit facile definienda, cuius multa exempla sunt: vt, Ille cōsulabit nos à labore manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus. & Gigantes erant super terram in diebus illis. Postquam enim ingressi sunt filii Dei

omnis habitator eius?

TERRA etiam pro regione & loco certo, cuius an-

te mentio facta sit: vt, Adorauit populum terræ. &

Negotièr in terra & exerceant eam, quia spatio & latitu-

dine cultoribus indiget. Præterea certo nomine adiun-

to prouinciam, regionem vello locum aliquem describi-

mus: vt, Terra Canaan, terra Babylonis, terra Ägypti,

pti, terra Zabulon, & terra Nepthalì.

PRO RÒ terra fines sue termini vniuersum ter-

rarum orbem definit: vt, Conuertimini ad me om-

nes fines terra. Et in omnem terram exiuit sonus eo-

pſal. 19. & in fines orbis terra verba eorum, & Spes om-

nium finium terra & in mari longè. & Meruant euru pſal. 64.

omnes fines terra. ILLUD autem, quod apud propheta-

s cum possesso adiuncto legi foler, affectum si-

gnificationemque habet suis locis adnotatam vel com-

parationis, vel laudis, vel horrois & terroris. vt, Terra Iaia, 1.

C ystra

vestra desolata. Et propitiationis tempore in vniuersa terra vestra. & Zelatus est Dominus terram suam. &, Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Egypti. & disperdam terram vestram. &, Peribitis inter gentes, & hostilis vos terra consumet. &, Terra Gigantum reputata est, & in ipsa habitauerunt gigantes.

Miseria.

Psal. 7. Psal. 43.

Habitu-
tores.

Gen. 11. Gen. 17. Gen. 19.

Psal. 65. Psal. 95. Psal. 96.

A E R.

C A P. X V I I.

ME D I V S inter calum & terram aquasque locus, Aer est, sive hunc expansionem, sive firmamentum, sive calum appellare libeat. Namque ob situs, natura, atque figura firmitudinis que in his omnibus nominibus dici in sacra philosophia obseruator: sicut scriptum est. Et secundum Deus firmamentum, diuisit aquas, quae erant sub firmamento, ab ijs quae erant super firmamentum: & factum est ita: voravitque Deus firmamentum calum. Est autem ille locus omnium, quae a terra spectantur, aut percipiuntur ex alto, rerum theatrum, estque anibus ad frequentandum peragrandum: que concessus: sicut scriptum est. Dixit etiam Deus, Producant aquas reptile animae viventis, & volatile super terram sub firmamento cali. Et qui prae sit pisibus maris, volatibus cali, &c. Quocunque vero ex illo loco vel prospici, vel in terras deniti solent, ea sive utilitatem & commodum, sive detrimentum incommode adferant, diuinæ prouidentia semper, interdum etiam iudicij & animaduersionis aperta argumenta secum afferunt. Eorum autem genera hoc loco indicare opere pretium fuerit. Primiti varij lucis aspectus & colores non sine tempestatum significacione in aere sunt: sicut scriptum est. Facto vespero dicitis, Serenum erit, rubicundum est enim calum, & manu: Hodie tempestas, rutilat enim triste calum. Faciem ergo cali diuidicare nos. Deinde etiam nubes sunt, quae & lucis usum imminuere, & pluuias per sepe afferre solent: sicut scriptum est. Cum obduxero calum nubibus, & Qui operit calum nubibus, & parat terram pluuiam, & Nebrosa aqua in nubibus aetis. Cataractæ cali apertæ sunt, & facta est pluuius super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Et clausæ sunt cataractæ cali, & prohibita sunt pluuiæ de calo. Et illud, Irratuq. Dominus claudat calum, & pluuiam non descendat. Et terra montuosa & campestris de calo expectans pluuias. Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, calum, ut pluuiam tribuat terra tue in tempore suo. Et Domine cum exires de Seir, & transpires per regiones Edom: terra morta est, calique ac nubes distillauerunt aquis. & Si clauso calo pluuiam non fluxerit propter peccata populi, &c. Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in calo, & eleuat nebulas ab extremitatibus terræ. Nunquid sunt in sculpilibus gentium, qui pluuiam, aut cali possint dare imbræ? Nontie tu es Dominus Deus noster, quem expectauimus? Tu enim fecisti omnia haec. Ex eodem etiam loco rorem defendere manifestis testimonij docemur. Est autem roris duplex ratio: altera, qua agri plantarumque superficies vda redduntur: altera vero, qua virtus & facunditas, & maximè ad fructus alendos commoditates, terris, cum opportunitate contigerit, afferuntur. Prioris generis exempla

funt. Fœnum, vt bos, comedes, & rore cali infundenter. &, Nabuchodonosor ex hominibus abiectus est, tandem ut bos comedit, & rore cali corpus eius infunditum est. Posterioris vero illa. Det tibi Deus de rore cali. &, In pinguedine terræ & in rore cali desuper erit benedictio tua. Et Deus patris tui erit adiutor tuus, & benedicet tibi benedictionibus cali desuper. Et Moses de Ioseph Gelu quoque ait. De benedictione Domini terra eius de portis Dent. 33. cali & rore. Gelu propterea in aere concrescere docent facia scripta. De cuius vtero egressa est glacies, & gelu Iod. 37. de calo quis genuit? & ignis, grando, nix, glacies, & spiritus procellatum, quæ faciunt verbum eius.

V E N T O S praterè tum cardinales quatuor, tum venti. Exteros omnes hi interiebros, aëris occupare arque frequentant locum cognovimus. Videbam, inquit Balaam, in visione mea, & ecce quatuor venti cali pugnabant in mari. Et transluit Austrum de calo, & induxit in virtute sua Aphricum. Si quid etiam iucundum & com modum in terras hominum vobis aptum demissum fuerit, id diuina virtute effectum, tamen in aere factum esse, inde etiam descendere dicitur. Cuiusmodi manus Exod. 16. na fuit, queni panem sive cibum dixit Dominus ad Moysen, Ecce ego pluam vobis panes de calo, & Panem cali dedit eis. & Pane cali saturauit eos. Neque vero hoc felium, quæ vtilia iucundaque sunt, sed quæ incommunitatem calamitatemque affere putantur. Dei confilio in hominum sive admirationem, sive terrorē, sive animaduersionem, sive vltionem & pecnam missa, in aere sunt. Cuius generis sunt densæ atque horridæ nubes, tonitrua, fulgura, ignis, sulphur, lapides, Calamities corruptiones ac morbi & pestilentiae: de quibus scriptum est. Super hoc calum turbabo, & mouebitur terra de loco suo proper indignatione Domini exercituum. &, Induam calos tenebris, & faccum potiam operimentum eorum, & Dabo prodigia in calo & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi. &, Dominus pluit super Sodomam & Gherorram sulphur & ignem à Domino de calo. Et cum fugerent filios Israel & essent Iose. 10. in deserto Bethoron, Dominus misit super eos lapides magnos de calo. Et Elias quinquagenario respondens 4 Reg. 1. dixit, Si homo Dei sum, descendat ignis de calo, & deuor te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis I. Paralip. 12. de calo, & à David invocatus Dominus exaudiuit in igne de calo super altare holocausti. Et Job. 13. nuntiarum lob. 1. est, Ignis descendit de calo, & taclæ oves puerorum consumpsit. Et in imprecationibus scriptum est. Percutiat te Dominus frigore, ardore & effu, aëre corrupto ac rubigine, & persequatur te, donec pereas. Sit calum, quod supra te est, teneum. &, Fames si oborta fuerit in terra aut pestilenta, aut corruptus aët.

D I X I M V etiam aërem regionem esse aubus ad volandum peragrandumque destinatam. sicut de coturnicibus scriptum est. Volantemque in aëre duobus Numer. 11. cubitis altitudine super terram. Et viam aquilæ in calo ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 10. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 11. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 12. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 13. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 14. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 15. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 16. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 17. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 18. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 19. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 20. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 21. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 22. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 23. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 24. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 25. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 26. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 27. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 28. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 29. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 30. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 31. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 32. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 33. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 34. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 35. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 36. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 37. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 38. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 39. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 40. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 41. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 42. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 43. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 44. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 45. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 46. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 47. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 48. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 49. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 50. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 51. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 52. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 53. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 54. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 55. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 56. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 57. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 58. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 59. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 60. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 61. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 62. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 63. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 64. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 65. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 66. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 67. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 68. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 69. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 70. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 71. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 72. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 73. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 74. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 75. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 76. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 77. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 78. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 79. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 80. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 81. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 82. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 83. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 84. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 85. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 86. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 87. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 88. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 89. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 90. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 91. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 92. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 93. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 94. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 95. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 96. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 97. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 98. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 99. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 100. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 101. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 102. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 103. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 104. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 105. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 106. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 107. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 108. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 109. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 110. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 111. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 112. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 113. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 114. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 115. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 116. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 117. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 118. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 119. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 120. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 121. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 122. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 123. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 124. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 125. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 126. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 127. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 128. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 129. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 130. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 131. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 132. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 133. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 134. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 135. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 136. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 137. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 138. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 139. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 140. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 141. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 142. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 143. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 144. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 145. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 146. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 147. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 148. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 149. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 150. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 151. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 152. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 153. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 154. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 155. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 156. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 157. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 158. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 159. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 160. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 161. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 162. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 163. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 164. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 165. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 166. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 167. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 168. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 169. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 170. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 171. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 172. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 173. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 174. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 175. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 176. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 177. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 178. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 179. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 180. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 181. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 182. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 183. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 184. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 185. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 186. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 187. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 188. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 189. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 190. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 191. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 192. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 193. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 194. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 195. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 196. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 197. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 198. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 199. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 200. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 201. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 202. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 203. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 204. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 205. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 206. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 207. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 208. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 209. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 210. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 211. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 212. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 213. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 214. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 215. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 216. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 217. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 218. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 219. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 220. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 221. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 222. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 223. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 224. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 225. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 226. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 227. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 228. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 229. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 230. Et ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in calo cognoscere. 2

Domini, & mirabilia eius in profundo. Neque vero leuis hæc Dei operum contemplatio hominibus esse debet, neque cōmētis & regionum peragrationibus tantum, sed pīcationi etiam copiolæ nauigatio opportuna est. Quæ mitit in mari legatos, & in vasis papyri super aquas. Et expandētes rete super faciem aquarum. In ea autem re diuinæ erga homines prouidentia argumentum quoque spectatur: sicut scriptum est, In verbo tuo laxabo rete. Iam vero sui ipsorum prospectū & cognitione aqua hominibus refert, atque natura lis speculi vicem p̄ebet: sicut scriptum est, Quomodo in aquis resplendet vultus prospicientium, &c. Multa porr̄ cum plantarum, tum rerum eriam aliarum genera aquas propterea amant, quod ad sua natura elegiantiam & copiam cum locum commodissimum forti possint. vt. Nunquid virere potest scipio absque humore? aut crescere carent sine aqua? & Tuit de semine terra, & posuit illud in terra pro semine, ut firmaret radices super aquas multas. Et mater tua quasi via in sanguine tuo, super aquam plantata est, & cœlauit fuit ramus eius prā aquis multis.

E s t etiam illa quoque illustris aquarum significatio, quæ ad expiationem & puritatē pertinet, propter quod viuentis aquæ natura locum ipsum, ubi continetur, purum conseruat: sicut scriptum est, Congregatio aquarum omnis munda est, & Purificabit eam tam in sanguine passerū, quam in aquis viuentibus. Quam ob rem ad expiationem vel significādam vel procurandam arcano sermone aquarum locus notari solet: vt, Eras autem Iohannes baptizans in Aenon iuxta Selim, quia aquæ multæ erant ibi, & venientes baptizabantur. Et dum irant per viam, venerunt ad quandam aquam: & ait Euuchus, Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?

E s t demum eximia illa huius loci laus, quod sumum illum antiquorum vatum principem. Mōsen aquæ non solùm continuenter, sed mortis discrimine totum incolumemque reddiderint, nomineq. suo omnibus postea seculis celeberrimo auxerint. Et vocavit illum Mōsen, dicens: Quia de aqua tuli eum. Contingit autem non raro eundem locum, qui cum arte & industria, tum Dei beneficio ad utilitatem hominum, ut docuimus, refertur, & natura sua & copia non modò inutilem, sed perniciosem & calamitosum censeri, maximique periculi nomine horret, atq. ad diuinam misericordiam & salutem in difficultate rebus aliquatenus notari. Ad hanc rationem illa spectant. Misit de celo, & assumpit me, & extraxit me de aquis multis, & transiuius per ignem & aquam, & deduxisti nos in refrigerium. Et circunderunt me aquæ. Et libera me de profundis aquarum, & Salua me Domine, quoniam intrauerunt aqua vsque ad animam meam. Et torrentem pertransfis anima nostra, forsitan pertransfisset anima nostra aquam intolerabilem. Contribula capita draconum in aqua, tu siccaſti fluios Ethan. Et trāſtulitos per mare rubrum, & transiuit illos per aquam nimiam; inimicos autem eorum demerit in mare. Et cùm transferis per aquas, tecum ero. Illud autem manifesti discrimini causa significatum est. Et crebro in aquam coniicit illum. Denique desolationem & interencionem illa indicant. In medio aquarum ponent eos. Et in aquis multis adduxerunt te remiges tui. Ceterum quedam sunt, quæ cùm aquis ut loco ascribantur, vel instabilitatem & inconstantiam, vel citè decrescentem ac pereuntem prosperitatem adnotant. vt, Et percutiet Dominus Deus Israel, sicut moueri solet arundo in aqua. Et transire fecit Samaria regem suum, quasi spuma superfaciem aquæ.

N V B E S L O C V S.

C A P . X I X .

NV B E S natura & vis quæ sit, quisue eius vsus, & qui hanc rationem spectent, sermones alias doce-

bimus. Nunc vero de nube, ut ad loci definitionem pertinet, breuiter est discendum. Principio autem diuinae clementiae certissimum monumentum, quod mundi elementia Dei. huius machina duratura est, in nubibus collocatum spectatur, quod spem hominibus faciat, terrapost antiquum illud diluvium non esse amplius aquis vastandum. Dixit enim Deus, Hoc est signum fœderis, quod do inter me & vos, & ad omnem animam viuentem, quæ est vobiscum in generationes sempiternas. Arcum meum ponam in nubibus cæli, & erit signum fœderis inter me & inter terram: cumque obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus; & recordabor fœderis mei vobiscum, & cum omni anima viuente, qua carnem vegetar, &c. Sunt igitur nubes perpetuum diuinæ clementiæ theatrum.

P R A T E R E A Dei cum mortalibus aliquando propius & familiariter agentis & colloquentis, vel suam erga res hominum curam & gubernationem apertius etiam ostendit, sedes esse solent nubes mediis inter cælum atque terram locus, quo se ille haec tenet cognoscendum demittit, ut maiestate suam etiam editori, & quod mortalis contendere nequeat, situ suspicendam adorandamque exhibeat. Cumque loqueretur Aaron ad omnem cœtum filiorum Israhel, respexerunt ad soliditudinem: & Ecce gloria Domini apparuit in nube. Cumque retulisset Moses verba populi ad Dominum, Dei cursus etiam illa quoque illustris aquarum significatio, quæ ad expiationem & puritatē pertinet, propter quod viuentis aquæ natura locum ipsum, ubi continetur, purum conseruat: sicut scriptum est, Congregatio aquarum omnis munda est, & Purificabit eam tam in sanguine passerū, quam in aquis viuentibus. Quam ob rem ad expiationem vel significādam vel procurandam arcano sermone aquarum locus notari solet: vt, Eras autem Iohannes baptizans in Aenon iuxta Selim, quia aquæ multæ erant ibi, & venientes baptizabantur. Et dum irant per viam, venerunt ad quandam aquam: & ait Euuchus, Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?

Mōses quoque Domini super eos erat per diem, Numer. 10. cùm incidenter. Et nubes quoque Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte: Et descēdit Dominus in iusu & in voce Archangeli & in tuba Dei descendit de celo; & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos, qui viuimus, qui relinquitur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus.

P raeſtatiæ. I L L V D porr̄ vulgatum magis & linguis ferè omnibus commune est: Quod propter naturam & situm rei ipsius, nubes excellentiæ cuiusdam signum, atque in commemoratio ratione supremi gradus formam præbent. Quoniam peruenit vsque ad cælum iudicium eius, & eleuatum est vsque ad nubes. & Domine in celo misericordia tua, & veritas tua vsque ad nubes. & Si ascenderit vsque ad cælum superbia eius, & caput eius tetigerit nubes.

I G N I S L O C V S.

C A P . X X .

E T I G N I S quoque, quatenus quidem loci definitio esse etiam potest, ad hanc rationem pertinet. Erit autem alia de eius natura atque efficientia disputatio. Neque vero certum aliquem igni locum notamus, sed ipsum ut locum definimus: cuius ut varia & vechemens vis semper, sic varia etiam ad rerum personarumque usum opportunitas est.

T hronus Dei. A c primū quidem ignis purissima eorum, quæ sub calo sunt, corporum natura, Deo se hominibus colendum timendumque ostendunt. Thronus ac locus est opportunus, ut pote purissimæ & efficacissimæ illius virtutis index. Sic Mōsi Deus apparuit in flamma ignis de medio rubi; & videbat, quod ignis arderet, & non combureretur. Et Dominus præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columnam nubis, & per noctem in columna ignis. Et respiciens Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis & nubis interfecit exercitum corum. Et totus mons Sinai fumabat,

O f. 10. Et quod descendisset Dominus Deus super eum in igne. Et nubes Domini incubabat per diem taberna-

culo, & ignis in nocte videntibus cunctis populis Israhel ostendi soleat. Ecce nubes lucida obumbravit eos: & ecce vox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui; ipsum audite. Et Apostoli, intrantibus Christo, Moys & Elia in nubem, tenuisse dicuntur, appellatumque filium, (dum fieri vox) inuentum est Iesum solum. Deinde ad Patrem in cœlum Apostolis spectantibus sublatum, & nube tandem ab eorum oculis suscepimus legimus. Eundem etiam munus sibi a patre mandatum iudicandi viuos & mortuos ita prædicantibus audierunt. Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cali cum virtute multa & maiestate. Arque hoc argumento sacerdotum princeps cum ceteris eiusdem collegi, sacerdos sermonis non ignaris, eum filium hominis sese applicantem, tamen Dei filium & hominum iudicem professum, intellexerunt. Amodò videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei & venientem in nubibus cali. Tunc princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemauit: quid adhuc nunc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Et Lucas inquit: Dixerunt autem omnes, Tu ergo es filius Dei? & Iohannes, Vidi, inquit, & ecce nubes candidam & super nubem sedentem similem filio hominis. Et aliis angelus exiit de templo clamans voce magna ad sedentem super nubem. Et misit qui sedebat super nubem, falcam suam in terram, & demessa est terra. Atque ex hac ratione magnū mysterium Paulus enuntiatabit eorum, qui viua Christi membra facti sunt, diuinatatem ex supra gratia communicata significans. Hoc enim vobis dico in verbo Domini: Quod nos, qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Domini, non præueniemus eos, qui dormierunt. Quoniam ipse Dominus in iusu & in voce Archangeli & in tuba Dei descendit de celo; & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos, qui viuimus, qui relinquitur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus.

P R A T E R E diuinæ maiestatis dignitatem, quæ ut purissima est, sic puram ignis regionem illæsa omnino atque integræ occupare potest, aliis etiam rebus & personis cum malis, tum bonis locus ignis esse definitur; eo tamen discrimine, ut bonis probationem & purificationem, malis vero interitum & consumptionem affert: cuius exemplum ab auro, argento & aliis rebus ad homines etiam, hominumq. consilia, studia atque facta trasfert; ita ut alii pericolo & internecioni, aliis vero latore quidem & difficultati primū, veruntur splendori & gloria tandem ignis fuisse intelligatur. Vtiusq. generis exempla aliquot a nobis proposita multorum, quæ in facie libris legitur, ad sententias cognoscendam ratione instar erunt. Ipse vero sciuit viam meam, & probauit me quasaurum, quod per ignem transit. & Eloquia Domini, eloqua casta, argutum igne examinari, probatum est tabernaculum, operuit illud nubes, à vesperi autem super teritorium erat quasi species ignis vsque manæ, sic fiebat iugiter. Per diem operiebat illud nubes, & per noctem quasi species ignis.

P R A T E R E diuinæ maiestatis dignitatem, quæ ut purissima est, sic puram ignis regionem illæsa omnino atque integræ occupare potest, aliis etiam rebus & personis cum malis, tum bonis locus ignis esse definitur; eo tamen discrimine, ut bonis probationem & purificationem, malis vero interitum & consumptionem affert: cuius exemplum ab auro, argento & aliis rebus ad homines etiam, hominumq. consilia, studia atque facta trasfert; ita ut alii pericolo & internecioni, aliis vero latore quidem & difficultati primū, veruntur splendori & gloria tandem ignis fuisse intelligatur. Vtiusq. generis exempla aliquot a nobis proposita multorum, quæ in facie libris legitur, ad sententias cognoscendam ratione instar erunt. Ipse vero sciuit viam meam, & probauit me quasaurum, quod per ignem transit. & Eloquia Domini, eloqua casta, argutum igne examinari, probatum est tabernaculum septuplum. Quoniam in igne probatur aurum & argentum; homines vero receptibiles in camino humiliationis. & apud Zachariam: Ducam tertiam partem per ignem; & vram eos, sicut vitur argentum; & probabo eos, sicut probatur aurum. Huc illud pertinet: Ille vos baptizabit in Spiritu sancto & igni. Et illud satr̄ arcane & grauissime admodum. Si quis tamen superedificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fænum, stipulam, vniuersaque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuersaque opus quale fit, ignis probabit. Itaque probis rebus, actionibus atque personis ignis probationem potius & gloriam, quam interitum, ob cam causam afferit, quod probitas & virtus diuini luminis & perfectionis radius quidam est. Atque unum ex Dei locis ignem esse ostendimus. Non igitur virtutis male cum igni coenunt ea parte, qua ignis probare & purificare dicitur. Alias autem ceteris rebus inutilibus ac fordidis ad interitum atque absorptionem ignis locus est natura atque Dei confilio adaptatus. Ut enim Paulus in Melite insula vice peram venenosam bestiam, neque sibi commodam, atque aliis fortasse nocitaram, in ignem coniecit; sic quæcunq. inutilia & prava sunt, ignis consumptiona, ut pœnae causa inadantur. Ex quo confilio ignis etiā ille exterius, cuius frequens in sacris mentio fit, à constitutione mundi, diabolo & angelis eius ac maledictis hominibus paratus est. Hinc vero euénit, ut ignis, siue ille exterius,

Psal. 139. siue hic, qui mortalibus aliás vſi est, poēta & supplicij significationē obtineat: sicut scriptum est. In ignem de-
Ips. 66. iijcies eos, in miseriis non subsistent. &, Quia ecce Do-
Zec. 3. minus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ eius, red-
Matt. 17. dere in indignatione furorē suum, quia in igne Domini-
Psal. 65. nus iudicabit. &, Iam securis ad radicem arborum posi-
Ips. 45. ta est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, ex-
Ezech. 5. ceditur, & in ignem mittetur. His etiam accedit, vt manifelatum discrimen atque laborem, difficultatem-
quæ ignis significet: que, nisi diuino auxilio, vinci ab ho-
minibus non possit. vt, Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & male patitur; nam sèpè cadit in ignem.
&, Transiūimus per ignem & aquam, & deduxisti nos in refrigerium. &, Cùm ambulaueris in igne, non com-
bureris, & flamma non ardebit in te: Quia ego Domi-
nus Deus tuus, sanctus Israël Saluator tuus. &, A pressu-
ra flammæ, quæ circundedit me, & in medio ignis non sum astutus. Illud autem rei huius & diuini auxilij in præsenti periculo exemplum est manifestissimum apud Daniellem. Respondit rex & ait: Ecce ego video qua-
Daniel. 3. tuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei.
DENIQUE ignis locus aliquando certam & firmā

Cant. 7. est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquauit, &, Fortis ut mors dilectio, dura sicut infernus æmu-
Ips. 37. latio. &, Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te; non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam. Et Petrus Christum à Deo, solutis doloribus inferni, suscitatum prædicat. Est autem & alter locus omnibus olim eorum, qui vita decederet, tam piorum, quam impiorum & prauorum animabus communis, diuīsus tamē & longo ipacio interieciō, alii & aliis, pro diuini iudicij ratione, definitus & ascriptus. Namque bonis & piis, quanquam nondum æternæ felicitatis vſus ante Christi mortem & resurrectionem fuerit, quies tamen & consolatio illo in loco erat, contrà vero impiis ac praulis tormenti ac miseriarum sensus erat grauissimus. Alteri parti nomen Christus fecit si-
Sinus
Abrahæ. num Abrahæ; alteri propriè inferni nomē reliquit; cum tamen alias inferus & infernus vterq. locus dicatur: si-
Lnc. 16. cut scriptum est. Factum est autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mor-
tuus est autem & diues, & sepultus est. Et in inferno ele-
uans oculos suos, vidit Abraham à longè & Lazarum in sinu eius. Et ipse clamans dixit, Pater Abraham mi-
serere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum

INFERNVS LOCVS.

C A P. X X

IN F E R N V s loci nomen significationem sortitum est variam, pro varia situs vel vlus ratione. Quicquid enim terræ superficie inferius iacet, Infernus dicitur, vna tamen adnotatione absumenti & excipiendi omnia, quæ viua ante fuerint. atque ita interitum infernus spectat, quantum ex illius natura est. Quam ob rem Hebraicē ^{h̄w} dicitur, quod semper petere & accipere soleat; sponte autem edere quicquam, aut excepta reddere non cupiat. Ex quo fit, vt omnis hominum de vita hac mortali excedētium status, inferni nomine sāpē in sacris libris indicetur, præsertim vbi sermo antiqua ante Euangelium promulgatum tempora spectet. Omnim enim illis ætatis morientium communis locus infernus erat, regione & nomine idem, definitione verò & vsu aliis aliis. **Q**uoniam verò homo dupli partē, anima permanente, & corpore cōstat mortali atque corrūptibili: sicut scriptum est, Ciniſ es & in cinerem reuertteris (vnico Christo sancto Domini ab hac corruptio- nis conditione excepto) utrique parti ab altera per mortem separata ſuis fuit olim attributus locus, inferni nomine diuerso tamen & ſitu. Namque corpori ea terra pars assignatur, quæ illustratè à Sole superficie proxima est; obſcura tamen ipſa & lucis vſu priuata; cuiusmodi ſunt, ſepulchra, foueæ, cifternæ, speluncæ, ſpecus, lacus & petrarum cavitates, & cætera, quibus cadauerat vel ſepeliuntur vel reconduuntur: denique vbi vel detrita vel corrupta abſumuntur. Namque his etiam nomini- bus appellatur ſepulchrum. Huic enim generi omni commune nomen infernus est; cuius multa exempla leguntur ijs, quæ nobis modò proferentur, ſimillima. De- ſcendam, inquit Iacob, ad filium meum lugens in infernum. &, Dathan atq. Abiron viui in infernum deſcen- diſſe, hoc est ante ſepulti, quām mortui fuiffe, dicuntur: Deſcēderunt quæ viui in infernum operti humo, & pe- rierunt de medio multitudinis. Et Dauid canebat, Fu- nes inferni circundederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. Et Job, Si sustinuero, infernus domus mea eſt, & in tenebris ſtrati leſtulum meum. &, **Q**uoniam non eſt in morte qui memor ſit tui, in inferno au- tem quis conſtebitur tibi? Et, Sicut oues in inferno po- ſiti ſunt, mors depascer eos. &, Veniat mors super illos, & defendant in infernum viuentes. &, Quia repleta adnotatio hæc eſt. Quæ verò ad hunc locum ſpectant, exempla illa ſunt. In profundissimum infernum de- ſcendent omnia mea, putâſne faltem ibi requies erit ^{Iob. 11.} mihi? Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad infer- na deſcendent. &, Nudus eſt infernus coram illo, & nullum eſt opeſimentum perditioni. &, Conuertantur peccatores in infernum, omnes gentes, quæ obliuſcun- tur Deum. &, **Q**uoniam non derelinques animam ^{Pſalm. 9.} meam in inferno. Et in loco illo de vtroque inferno ani- mæ, & corporis dictum eſt: Deduxisti ab inferno ani- mam meam: ſaluaſti me à deſcendentibus in lacum. &, **Q**uia misericordia tua magna eſt super me, & eruisti animam meam ex inferno inferiori. &, Nisi quia Do- minus adiuuit me, paulo minus habitaffer in inferno anima mea. &, Si ascēdero in cælum; tu illic es; & si de- ſcendero in infernum, ades. quanquam hic profundissi- mus atque abditissimus reconditissimusque omnium locorum ſignificatur: vt & apud Iob. Excelsior cælo eſt, ^{Iob. 11.} & quid facies? & profundior inferno, & vnde cognosces? Et, Per te ſignum à Domino Deo tuo in profun- dum inferni, ſive in excelsum uprā. Sed illa ad ſimpli- cem inferni ſignificationem referuntur. Ero mors tua ^{Oſe. 13.} o mors, & mors tuus o inferne. Prouides Dauid locu- ^{Aſtor. 2.} tus eſt de Christo; quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro eius vidit corruptionē. &, In nomine I E S v ^{Philip. 1.} omne genu fleſtatur cæleſtium, terreftrium & inferno- rum. Quæ autem ad improborum regionem referuntur, huiusmodi multa ſunt. Percutimus foedus cum morte, & cum inferno fecimus paſtum. &, Aquæ inun- ^{Iſai. 28.} dabunt, & delebitur foedus vestrū cum morte, & pa- ſtum vestrū cum inferno non ſtabit. Si enim Deus ^{2. Pet. 4.} angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni retractos in tartarum tradidit cruciandoſ. &, Ego ſum primus & nouiſſimus, & habeo claves mortis & in- ^{Apocal. 1.} ferni. &, Ecce equus pallidus, & qui ſedebat ſuper eum, ^{Apocal. 6.} nomen illi mors, & infernus ſequebatur eum. &, Dedit mare mortuos, qui erant in eo: & mors & infernus de- derunt mortuos, qui in ipſis erant. Et infernus & mors ^{Proverb. 15.} miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Et quod in Prouerbiis cau- tatur: Semita vite ſuper eruditum, vt declinet de in- ferno nouiſſimo. Huc pertinet Gehenne nomen, quod à valle olim detestandis ſacrificiis, & horribili deinde ^{adiecio}

adiecio sterquilinio infami , ad infernum inferiorem , cruciandorumque sedem translatum , & perpetuo vsurpatum est , siue gehenna solùm , siue gehenna ignis dicitur . vt , Timete eum ; qui , postquam occiderit , habet potestatem mittendi in gehennam . Est etiam , vbi infernus pro ipso mortuorum hominum statu & concilio usurpetur : vt , Infernus subter conferuatus est , in occursum aduentus tui suscitauit tibi gigantes . & , A sonitu ruinæ eius commouit gentes , cum deducerem eum ad infernum cum iis , qui descendebant in lacum . Nam & ipsi cum eo descendenter ad infernum ad imperfectos gladio . & , Loquentur ei potentissimi robustorum de me- cundum auræ flatum tendebant ad littus . Et pescatores sagena educta secus littus sedentes , pisces bonos in vasâ sua elegerunt , malos autem foras miserunt . Illud etiam obseruare expediet , opportunum esse littoris locum , vt nauem conscenfuri preces Deo ac vota fundant , eiufq. rei illustre Pauli & sociorum extare exemplum . Et positis genibus in littore orauimus : & cùm vale fecissemus inuicem , ascendimus in nauem . Porro littus eiectorum à mari locus est communis ; vbi infelupta corpora putrefacta . & , Viderunt Ægyptios mortuos super littus maris , & manum validam , quam exercuerat Dominus contra eos .

INSVLA LOCVS

CAP. XXII

In s v l & nomen commune est non solùm iis terra partibus, quæ vndique mari alluuntur, sed omnibus etiam regionibus iis, ad quas ex Syria, nisi per mare veniri commodè non potest; vt Græciæ & Italæ, & Hispaniæ: sicut scriptum est. Filij Iauan, Elisa, Tharsis, Chetim & Dodanim: ab his diuīs sunt insulae gentium, in regionibus suis vnuſquisq. secundum linguam suam, & familias suas in nationibus suis. Fuit autem Tharsis illa, quam postea Aphricam appellarunt. Ea quoniam continentibus terræ itineribus peragri à Palestina non potest, Insula non dicitur, quanquam nūibus etiam possit adiri: sicut scriptum est. Reges Tharsis & insulae munera offerent. Atque ita terra nomine Orientalem cōtinente omnem, quam Afiam dicunt, & Aphricam etiam: Insularum verò mentione cæteras, quæ ab illis mari interiecto distinguuntur, partes definimus. Rex verò Assuerus omnem terram & cunctas maris insulas fecit tributarias. & In die illa adiicit Dominus secundo manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyriis & ab Aegypto, & à Phethros & ab Æthiopia, & ab Elam, & à Senaar, & ab Emath, & ab insulis maris: & taceant ad me insulæ,

LITTVS LOCVS

CAP. XXII

Non incōmodam habitationē hominibus secundū maris littus esse , sacra scripta docent . Ex ea quippe ob nauigationis vsum multas vitā cōmoditates afferri constat. Idq. Iacob significabat eiusmodi regionē Zabuloni filio ascribens. Zabulon in littore maris habitabit, in statione nauium pertingens vsque ad Sydonem & Aser habitabat in littore maris & in portibus ab extremis terrā, qui descendit in mare, & plenitudo I^{sa.42.} cius, insulæ & habitatores earum . &, Ponam in eis signum; & mitram ex eis, qui saluati fuerint, ad gentes in I^{sa.66.} mare, in Aphricam & Lydiam, tenentes sagittam in Italiā & Græciam ad insulas longē. Aperte autem Ieremias nomen Insulæ quid significet, indicauit. Et regibus, inquit, insularum, qui sunt trans mare.

FLVMEN LOCVS

CAP. XXIII.

Dominica. 1. **Ioseph. 9.** **Matth. 13.** **Adam. 27.** que per gyrum terminus ab Aegyptio vique ad terram
Ægypti , & magni maris littore finietur . Et illud ,
Humiliora loca , campestria & montana contra Meridiem & littus maris . & Cuncti reges , qui versabantur
in campstribus & in montanis , & contra Meridiem , &
in maritimis , & in littore magni maris . Est etiam com-
modus locus ad ea , quæ in mari propè aguntur , spectan-
da , orantemque ex aduerso constitutum audiendum ,
quod & spacioſa intercapedo , & aquæ strata atque com-
planata superficies dicentis vocem liberius permeare
finat . Huiusmodi locum Christus , de diuinis rebus di-
cturus , aliquando sibi & populo parasse fertur . & Con-
gregata sunt ad eum turbæ multæ ita , vt in nauiculum
ascendens federet : & turba stabat in littore . Est præte-
ræ littus nauigantibus , & in marino labore exercitatis
hominibus vehementer desideratus & gratissimus cum
contigerit , vtpote qui periculis laboribusque modum
ponere putetur ; sicut scriptum est . Cum autem dies
factus esset , terram non agnoscabant ; sinum vero quen-
dam considerabant habentem littus , in quem cogitab-
ant , si possent , ejcere nauem : & leuato artemone se-

Apost. 2.1. pretandus arcans tamen & magni sacramenti locus apud D. Iohannem est. Et ostendit mihi flumini aquæ viua splendidum tanquam crystallum , procedentem de fede Dei & agni. In medio plateæ eius & ex vtræ parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim &c.

Ipsius. 44. Ex contrario etiam argumento fluminis commoditas ad habitandum confirmatur . Etenim flumen defactus ex aquarum inopia sterilem incultum locum efficit : sicut scriptum est , Qui dico Ierusalem, habiteris, & ciuitatibus Iudeæ, edificamini, & defelcta eius suscitabo. Qui dico profundo, defolare, & flumina tua ars faciam. Et ponam flumina in siccum: computrescet pescis sine aqua, & morientur in siti. &, Faciam alueos fluminum aridos, & tradam terram in manus pessimorum, & dissipabo terram & plenitudinem eius.

Amenitas. BONAM autem rationis huius in fluminibus com-

Numb. 24. mendandis partem sibi vendicat amenitas: sicut scrip-

Piseatio. tum est, Ut vallis nemorosa & horti iuxta flumina irri-

Exod. 7.4. guis, quæ omnia persequi, consilium fuit. neque enim artis est singula tradere, sed ea ad genitum rationem reuocare fuerit illi, qui eruditus sunt, facillimum. Ut verò

Levit. 11. quæ hoc loco volumus, indicata breuiter percurramus:

Ephes. 19. Flumen Euphrates, sive nominatum appelletur, sive an-

Exod. 19. tonomasticos fluminis vel flumini nomine tantum dicatur, precipuus,

Lotio. locum significare solet, quo Israëlitica regio à ceteris

Exod. 24. terris Orientem versus distinguitur. Est enim promissæ

Mos. 1. terræ illa plaga terminus Euphrates, ut scriptum est.

Reuertimini & venite ad montem Amorræorum, &

& Projiciam te in desertum, & omnes pescis fluminis

tui, super faciem terre. Iam illud notissimum est magnam

ad vestimenta & corpora lauanda commoditatem flumi-

nis copia creare. Ecce enim descendebat filia Pha-

raonis, vt lauaretur in flumine; & puellæ eius gradie-

bantur per crepidinæ aluei. Ideo verò commodus Ioh-

anni ad baptizandum locus apud flumen Iordanem

fuit delectus. Et egrediebatur ad Deum omnis Iudaëa re-

gio & Ierosolymite vniuersi, & baptizabantur ab illo in

Iordanis flumine.

*I*L V D verò silentio prætermittendum nō est, fuisse

Exod. 1. olim moris, ut i. qui ex suis sedibus belli iure & victoris arbitrio extracti alii commigrare cogeretur, secundum

Psal. 136. victoris populi flumina considerent & habitarent, sicut

Meditatio. scriptum est: Cùm essem in medio captiuorum iuxta

Vito. flumen Chobar. Et illud: Super flumina Babylonis il-

Kerub. 1. lic sedimus & fluminis, dum recordaremur tui Sion.

Daniel. 10. Fluminu aurem trañus idoneus sati meditantibus locu-

Gn. 41. s esse videtur, quod aquarum prospectus ipse, solitu-

Loca in bo-

nam & ma-

tim partæ. rum nature secundi atque aduersi vsus ratione sequun-

Rae. 1. tur. Vidimus enim cali locum felicissimum, inferni

autem siue gehennæ infelicem omnino. Cetera autem,

quæ haecenūs commemorauimus, nunc vtilitatis,

nunc verò incommodi rationibus explicata sunt, quod

etiam in omni terram inferiorum natura obseruan-

dum est. nihil enim tam simplex est & utile, quin vel

hominum vitio & culpa, vel alia importunitate detri-

mentum aliquando attulisse videatur, vt singulis tra-

ctandis docebimus. Ab hac igitur incommodi & detri-

Exod. 1. 14.

Apost. 12.

Exod. 1. 15.

Exod. 1. 16.

Psal. 41.

Exod. 1. 17.

Exod. 1. 18.

Exod. 1. 19.

Exod. 1. 20.

Exod. 1. 21.

Exod. 1. 22.

Exod. 1. 23.

Exod. 1. 24.

Exod. 1. 25.

Exod. 1. 26.

Exod. 1. 27.

Exod. 1. 28.

Exod. 1. 29.

Exod. 1. 30.

Exod. 1. 31.

Exod. 1. 32.

Exod. 1. 33.

Exod. 1. 34.

Exod. 1. 35.

Exod. 1. 36.

Exod. 1. 37.

Exod. 1. 38.

Exod. 1. 39.

Exod. 1. 40.

Exod. 1. 41.

Exod. 1. 42.

Exod. 1. 43.

Exod. 1. 44.

Exod. 1. 45.

Exod. 1. 46.

Exod. 1. 47.

Exod. 1. 48.

Exod. 1. 49.

Exod. 1. 50.

Exod. 1. 51.

Exod. 1. 52.

Exod. 1. 53.

Exod. 1. 54.

Exod. 1. 55.

Exod. 1. 56.

Exod. 1. 57.

Exod. 1. 58.

Exod. 1. 59.

Exod. 1. 60.

Exod. 1. 61.

Exod. 1. 62.

Exod. 1. 63.

Exod. 1. 64.

Exod. 1. 65.

Exod. 1. 66.

Exod. 1. 67.

Exod. 1. 68.

Exod. 1. 69.

Exod. 1. 70.

Exod. 1. 71.

Exod. 1. 72.

Exod. 1. 73.

Exod. 1. 74.

Exod. 1. 75.

Exod. 1. 76.

Exod. 1. 77.

Exod. 1. 78.

Exod. 1. 79.

Exod. 1. 80.

Exod. 1. 81.

Exod. 1. 82.

Exod. 1. 83.

Exod. 1. 84.

Exod. 1. 85.

Exod. 1. 86.

Exod. 1. 87.

Exod. 1. 88.

Exod. 1. 89.

Exod. 1. 90.

Exod. 1. 91.

Exod. 1. 92.

Exod. 1. 93.

Exod. 1. 94.

Exod. 1. 95.

Exod. 1. 96.

Exod. 1. 97.

Exod. 1. 98.

Exod. 1. 99.

Exod. 1. 100.

Exod. 1. 101.

Exod. 1. 102.

Exod. 1. 103.

Exod. 1. 104.

Exod. 1. 105.

Exod. 1. 106.

Exod. 1. 107.

Exod. 1. 108.

Exod. 1. 109.

Exod. 1. 110.

Exod. 1. 111.

Exod. 1. 112.

Exod. 1. 113.

Exod. 1. 114.

Exod. 1. 115.

Exod. 1. 116.

Exod. 1. 117.

Exod. 1. 118.

Exod. 1. 119.

Exod. 1. 120.

Exod. 1. 121.

Exod. 1. 122.

Exod. 1. 123.

Exod. 1. 124.

Exod. 1. 125.

Exod. 1. 126.

Exod. 1. 127.

Exod. 1. 128.

Exod. 1. 129.

Exod. 1. 130.

Exod. 1. 131.

Exod. 1. 132.

Exod. 1. 133.

Exod. 1. 134.

Exod. 1. 135.

Exod. 1. 136.

Exod. 1. 137.

Exod. 1. 138.

Exod. 1. 139.

Exod. 1. 140.

Exod. 1. 141.

Exod. 1. 142.

Exod. 1. 143.

Exod. 1. 144.

Exod. 1. 145.

Exod. 1. 146.

Exod. 1. 147.

Exod. 1. 148.

Exod. 1. 149.

Exod. 1. 150.

Exod. 1. 151.

Exod. 1. 152.

Exod. 1. 153.

Exod. 1. 154.

Exod. 1. 155.

Exod. 1. 156.

Exod. 1. 157.

Exod. 1. 158.

Exod. 1. 159.

Exod. 1. 160.

Exod. 1. 161.

Exod. 1. 162.

Exod. 1. 163.

Exod. 1. 164.

<div style="float: right; margin-right: -1

Lut. 14. quid puteus tametsi non certum interitum, tamen ma
nifestum periculum indicet: vt, Cuius vestrum asinus
aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet il-
lum die sabbathi?

C I S T E R N A L O C V S.

C A P . X X V I .

PR O X I M A autem putoe ratione in comitio modis aquae com-
moditas, habitationis vsum cetera locus obtinet. Namque
Dent. 6. viuētis aquae in opiam pluuium collectio supplet: vt,
Domos plenas cunctarum opum, quas non extruxisti,
cisternas, quas nō fodiisti, & Hæc dicit rex Assyriorum,
Facite mecum quod vobis est vtile, & egredimini ad
4. Reg. 17. lacu inferiori, in tenebris & in umbra mortis. Et Da-
nielis in lacum leonum detruji frequens mentio est. Et
lapſa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super
2. Paral. 26. me. Et inuocau i nomen Domini de lacu nouissimo.
Et eduxit me de lacu miseria. Posuerunt me in lacu in-
Judith. 7. feriori, in tenebris & in umbra mortis. Torcularis
explora, defecerunt cisterna & collectiones aquarum
omnibus habitantibus Bethuham. Et sicut frigidam fe-
Ierem. 6. cit cisterna aquam suam, &c. Et de plebe pauperum,
Ierem. 39. qui nihil penitus habebant, dimisit Nabuzardan magister militum in terra Iuda, & dedit illis vineas & ci-
sternas in die illa. Et David aquam de cisterna, quæ est
2. Reg. 23. in Bethlehem, desiderasse dicitur. Illud verò arcana magis significacionem obtinet, & legitimum matrimoniū vsum honestè indicat: Bibe aquas de cisterna tua.
Thoru. Atque in puritatē & munditiae definitionibus cisternæ, perinde atque puteus, aquæ viuentis censentur: sicut
Proverb. 5. scriptum est. Fontes verò & cisterna & omnis aqua-
rum congregatio munda erit. Neque verò in turbatis
Latibulum. & calamitosis rebus cisterna minus commoda latibula quā fœvez, antra & specus hominibus præbent.
1. Reg. 13. Namque filii Israhel in arce positi (afflictus enim erat populus) absconderunt se in speluncis & in abditis, in petris quoque & in antris & in cisternis.
Nota signif. C E R T A M præterea & communem pluribus locis adnotacionem cisterna conservant: vt, Et Saul etiam ipse abiit in Ramatha, & venit vñque ad cisternam maguan, quæ est in Socho. Et egredens Ioab à David, misit nuntios ad Abner, & reduxit eum à cisterna Syra. Et illud: Quos cùm comprehendissent viuos, iugulaerunt in cisterna iuxta cameram quadraginta duos viros.

A P V D Ieremiam cisterna pertuſe vanum laborem & studium significant in re iniuli & in disciplina stulta insumptum. Duo enim mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.

L A C V S L O C V S.

C A P . X X V I I I .

E A N D E M ferè cum cisterna & vñus & sermonis ra-
tionem lacus nomen spectat. Est enim vñ aquarum ad vñ mortalium congregatio, siue natura, siue in-
dustria constet, lacus dicatur: vt, Extende manum tuam super aquas Aegypti, & super fluvios eorum &
2. Reg. 7. riuos ac paludes & omnes lacus aquarum. Et illud:
Qui in vñibus Ceni, & qui in Harama, & qui in lacu Afan. Et desideravit David aquam de lacu, & dixit, O si quis daret mihi potum aquæ de cisterna, &c. Et la-
cū fecit inter duos muros, & aquam pñcina veteris. Illud autem apud Isaiam, ex translatione, & ædificandi opere peritum, suo loco exactius exponentum est, quod maternum vñerum, vnde prima cuiuspiam origo extiterit, qualis Saræ Isaelitarum matris fuit, lacus signifi-
1. Reg. 30. cat. Attende ad petram, vnde excisi estis; & ad ca-
uernam lacus de qua præcisi estis. At verò in alterius vñs ratione, hoc est, in duriori significatione, lacus no-
men pro carcere horrido, obscuro atq. aspermo vñspur-
patur, & nonnunquam pro horrendo illo infernorum loco, vbi & piorum animæ olim detentæ fuerunt, & im-
proborum perpetuo detinentur. sic Ieremias in do-
Infornus. lumen laci ingressus dicitur. Et tulerunt Ieremiam, &

Isai. 51. Cæcer. Infornus. Item, Fouea profunda os alienæ. Et, Cuius? cui rixa? cui fouea? cui sine causa vulnera? cui suffusus oculorum? nonne ijs, qui comoratur in vñ? Et absconde super in puluere simul, & facies eorum demerge in foueam. Et formido & fouea & laqueus super te, qui habitator es terra. &, Sic cæcer. Mæth. 15. cæcum ducat, ambo in foueam cadent.

S P E L V N C A L O C V S.

C A P V T X X I X .

S P E L V N C A, siue ea hominum labore & industria parata, siue naturæ ipsa sponte oblata sit, eosdem & re ipsa, & nominis adnotacione vñus præbet sui. Fuit enim

Habitatio. enim aliquando non incommodus ad habitandum locus maximè ijs, qui à periculo tuiores esse cupe-
Genef. 19. rent: vt Lot, qui cùm in Segor manere timuisset, in spelunca cum duabus filiabus mansisse dicitur. Sam-
Ind. 15. son etiam descendens habitauit in spelunca petra-
3. Reg. 19. fugiens & māsi in solitudine. &, Ipse autem secedebat in desertum, & orabat. Observauimus prætereā deser-
tum habitationis adscriptū, pauperum tamen & extre-
ma fortis hominum, atque ferinam proprie vitam tradu-
centium: vt, In desertis habitabant torrentium, & in
cauernis terræ, vel super glaream:

A LIAS autem omnium commodorum catentem, & hominum habitationem importunum, difficulta-
dias. spulchru. spelunca opportuna habentur, & ad eam etiam sig-
Genef. 23. nificantem rem nomen ipsum vñspuratur. vt: Det mihi speluncam duplē, quam habet in extrema parte agri sui. Confirmatusque estager quondam Ephronis, in quo erat spelunca duplex, atque ita sepelinum Abraham Saram vxorem suam in spelunca duplicitate fuisse in deserto, conclusit eos desertum. Et cur induxisti nos in desertum istum; vt occideretis om-
Genef. 49. nem multitudinem famæ? &, Nunquid parum est, Abrahæ in possessionem monumenti. &, Ecce ego congregor cum patribus meis, sepelire me cū patribus meis in spelunca duplicitate, & in agro Ephron Ethei. &, Erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei.

V E R V M nulla magis, quā fugæ & latebrarum atque periculi declinandi causa, spelunca peti solent, vnde ipsa speluncarum habitat metum & presidium corum, qui lateant, arguit: sicut scriptum est, Fugeant enim quinque reges, & se abscondant in spelunca Macea. Et filii Israhel fecerunt sibi antra & speluncas in montibus, & munitissima ad repugnandum loca. Et cùm vidissent filii Israhel se in arce poitos (afflitti enim erat populus) absconderunt se in speluncis &c.

Et, Abiit ergo David inde, & fugit in speluncam Odolam. Abdias etiam centum prophetas sibi in speluncis custoditos narrat. Et Psalmi indicatio est, quem condiderit David, cùm fugeret à facie Saul in speluncam. Et Ieremia, Introibunt, inquit, in speluncas petrarum & in voragine terræ facie formidinis Domini. Sanctos quoque viros quosdam, persecutione declinanda: causa, in speluncis egisse, Paulus refert.

D E S E R T V M L O C V S.

C A P . X X X .

AD locorum quoque definitiones desertum pertinet, cuius & in iucundo nonnunquam, sapientia autem in tristis in iectio fit. Ac primo quidem Desertum idem in sacro sermone, quod Ager apud Latinos significat. vt, Ad te Domine clamabo, quia ignis con-
Ager. medit speciosa deserti: sed & bestiæ agri, quasi area sitiens imbreu, suspexerunt ad te, quoniam exiccati sunt fontes aquarum, & ignis deuorauit speciosa de-
Ind. 1. ferti. &, Nolite timere animalia regionis, quia germinauerunt speciosa deserti. Quidam verò hæc loca allegoricam interpretationem postulent, & hominum in inclusi mutationem per Spiritum sanctum faciem-
Ind. 2. dam significant, plurima alia in sacris libris sunt, in quibus agri rationem simplicem nomen deserti indicat, & ad pastus pecudum & armentorum significandos vñspur-
Exod. 3. patur. vt, Cumque minasset gregem ad interiora deserti. Et, Cōsurgens David descendit in desertum Pharan. Cum ergo audisset David in deserto, quod tonderebat Nabal gregem suum. Et audiui, quod tonderebat pastores tui, qui erant nobiscum in deserto. &, Nónne relinquit nonaginta nouem oues in deserto, & vadit, &c. Verò frequentior huius nominis vñspuratio in locis ab hominum consuetudine & vñ remotis adno-
1. Reg. 25. tatis obseruatur, quos Graci ἐπίμοις, Latini solitudines dicunt, qui locus ad contemplandum, orandum aque de diuinis rebus agendum commodius aliquando habetur: vt, Cumque intenisset eam angelus Domini iuxta fontem, qui est in solitudine in via Sur in deserto, dixit ad illam. Et Moses cum minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Horeb: ap-

FVG E etiam & latebris quæfendis desertum opportunum putatur. vt, Morabatur autem David in de-
serto. &, Ecce David in deserto est in Engaddi. Sed & de Gaddi transfigurant ad David, cùm latererit in de-
serto, bellatores viri robustissimi. Atque ex huiusmodi rerum & comoditatuum difficultate à Deo in homi-
num gratiā sublata contemplatione evenit, vt deserti nomen aliquando in diuinā prouidentia argumen-
tum in desertum. Cumque portauerit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, & dimisus fue-
rit in deserto, &c.

FVG E etiam & latebris quæfendis desertum opportunum putatur. vt, Morabatur autem David in de-
serto. &, Ecce David in deserto est in Engaddi. Sed & de Gaddi transfigurant ad David, cùm latererit in de-
serto, bellatores viri robustissimi. Atque ex huiusmodi rerum & comoditatuum difficultate à Deo in homi-
num gratiā sublata contemplatione evenit, vt deserti nomen aliquando in diuinā prouidentia argumen-
tum in desertum. Cum ergo audisset David in deserto, quod tonderebat Nabal gregem suum. Et audiui, quod tonderebat pastores tui, qui erant nobiscum in deserto. &, Nónne relinquit nonaginta nouem oues in deserto, & vadit, &c. Verò frequentior huius nominis vñspuratio in locis ab hominum consuetudine & vñ remotis adno-
tatis obseruatur, quos Graci ἐπίμοις, Latini solitudines dicunt, qui locus ad contemplandum, orandum aque de diuinis rebus agendum commodius aliquando habetur: vt, Cumque intenisset eam angelus Domini iuxta fontem, qui est in solitudine in via Sur in deserto, dixit ad illam. Et Moses cum minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Horeb: ap-

Genef. 16. **S**eruitus, **T**errito. **C**onsumptus. **N**on. **Exod. 13.** **Exod. 14.** **Exod. 15.** **Exod. 16.** **Exod. 17.** **Exod. 18.** **Exod. 19.** **Exod. 20.** **Exod. 21.** **Exod. 22.** **Exod. 23.** **Exod. 24.** **Exod. 25.** **Exod. 26.** **Exod. 27.** **Exod. 28.** **Exod. 29.** **Exod. 30.** **Exod. 31.** **Exod. 32.** **Exod. 33.** **Exod. 34.** **Exod. 35.** **Exod. 36.** **Exod. 37.** **Exod. 38.** **Exod. 39.** **Exod. 40.** **Exod. 41.** **Exod. 42.** **Exod. 43.** **Exod. 44.** **Exod. 45.** **Exod. 46.** **Exod. 47.** **Exod. 48.** **Exod. 49.** **Exod. 50.** **Exod. 51.** **Exod. 52.** **Exod. 53.** **Exod. 54.** **Exod. 55.** **Exod. 56.** **Exod. 57.** **Exod. 58.** **Exod. 59.** **Exod. 60.** **Exod. 61.** **Exod. 62.** **Exod. 63.** **Exod. 64.** **Exod. 65.** **Exod. 66.** **Exod. 67.** **Exod. 68.** **Exod. 69.** **Exod. 70.** **Exod. 71.** **Exod. 72.** **Exod. 73.** **Exod. 74.** **Exod. 75.** **Exod. 76.** **Exod. 77.** **Exod. 78.** **Exod. 79.** **Exod. 80.** **Exod. 81.** **Exod. 82.** **Exod. 83.** **Exod. 84.** **Exod. 85.** **Exod. 86.** **Exod. 87.** **Exod. 88.** **Exod. 89.** **Exod. 90.** **Exod. 91.** **Exod. 92.** **Exod. 93.** **Exod. 94.** **Exod. 95.** **Exod. 96.** **Exod. 97.** **Exod. 98.** **Exod. 99.** **Exod. 100.** **Exod. 101.** **Exod. 102.** **Exod. 103.** **Exod. 104.** **Exod. 105.** **Exod. 106.** **Exod. 107.** **Exod. 108.** **Exod. 109.** **Exod. 110.** **Exod. 111.** **Exod. 112.** **Exod. 113.** **Exod. 114.** **Exod. 115.** **Exod. 116.** **Exod. 117.** **Exod. 118.** **Exod. 119.** **Exod. 120.** **Exod. 121.** **Exod. 122.** **Exod. 123.** **Exod. 124.** **Exod. 125.** **Exod. 126.** **Exod. 127.** **Exod. 128.** **Exod. 129.** **Exod. 130.** **Exod. 131.** **Exod. 132.** **Exod. 133.** **Exod. 134.** **Exod. 135.** **Exod. 136.** **Exod. 137.** **Exod. 138.** **Exod. 139.** **Exod. 140.** **Exod. 141.** **Exod. 142.** **Exod. 143.** **Exod. 144.** **Exod. 145.** **Exod. 146.** **Exod. 147.** **Exod. 148.** **Exod. 149.** **Exod. 150.** **Exod. 151.** **Exod. 152.** **Exod. 153.** **Exod. 154.** **Exod. 155.** **Exod. 156.** **Exod. 157.** **Exod. 158.** **Exod. 159.** **Exod. 160.** **Exod. 161.** **Exod. 162.** **Exod. 163.** **Exod. 164.** **Exod. 165.** **Exod. 166.** **Exod. 167.** **Exod. 168.** **Exod. 169.** **Exod. 170.** **Exod. 171.** **Exod. 172.** **Exod. 173.** **Exod. 174.** **Exod. 175.** **Exod. 176.** **Exod. 177.** **Exod. 178.** **Exod. 179.** **Exod. 180.** **Exod. 181.** **Exod. 182.** **Exod. 183.** **Exod. 184.** **Exod. 185.** **Exod. 186.** **Exod. 187.** **Exod. 188.** **Exod. 189.** **Exod. 190.** **Exod. 191.** **Exod. 192.** **Exod. 193.** **Exod. 194.** **Exod. 195.** **Exod. 196.** **Exod. 197.** **Exod. 198.** **Exod. 199.** **Exod. 200.** **Exod. 201.** **Exod. 202.** **Exod. 203.** **Exod. 204.** **Exod. 205.** **Exod. 206.** **Exod. 207.** **Exod. 208.** **Exod. 209.** **Exod. 210.** **Exod. 211.** **Exod. 212.** **Exod. 213.** **Exod. 214.** **Exod. 215.** **Exod. 216.** **Exod. 217.** **Exod. 218.** **Exod. 219.** **Exod. 220.** **Exod. 221.** **Exod. 222.** **Exod. 223.** **Exod. 224.** **Exod. 225.** **Exod. 226.** **Exod. 227.** **Exod. 228.** **Exod. 229.** **Exod. 230.** **Exod. 231.** **Exod. 232.** **Exod. 233.** **Exod. 234.** **Exod. 235.** **Exod. 236.** **Exod. 237.** **Exod. 238.** **Exod. 239.** **Exod. 240.** **Exod. 241.** **Exod. 242.** **Exod. 243.** **Exod. 244.** **Exod. 245.** **Exod. 246.** **Exod. 247**

cum educeret eos, aquam de petra produxit eis. Illud præterea addendum hisce videtur, quod desertum aliquando in Geographia rationibus, maximè autem in promissa Istaclis regione termini certi Libano oppositi significationem obtinet. vt, Ponam autem terminos tuos à mari rubro usque ad mare Palæstinarū, & à deserto usque ad fluminum, tradam in manibus vestris habitatores terræ. Et omnis locus, quem calcaverit pes vester, vester erit à deserto usque ad Libanum; à flumine magno Euphrate usque ad mare occidentale erit termini vestri; & à deserto & Libano usque ad fluminum magnum Euphratem. Ferè autem omnia, quæ de deserto annotauimus, de solitudinis nomine accipi rectè posunt, quod ex eodem Hebraico verbo ferè semper vertitur.

D E S E R T U M.

D E S E R T U M rem inutilem & sine fructu aliquo interdum significat. vt: Nunquid solitudo factus sum Israeli, aut terra scrotina &c. locum etiam commodis vacuum & miseriis plenum significat. vt: Nunc transplantata est in desertum: in terra inuia & sitiens.

A G E R L O C V S.

C A P . XXXI.

A G E R, quatenus ad loci definitionem pertinet, varias in oratione indicat res. Atque primum quidem ipsum Agri Hebraicū homē, locum ab vrbibus distin-
ctum, vel natura sponte vel hominum cultu variarum plantarum feracem, alendisque tum hominibus, tum feris idoneum significat. Hebraicē dicitur ἄγρος voce deductā à verbo abundatiā & fertilitatiē significante. Huius annotationis plurima exempla sunt. vt: Omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret. Et percussit grande in omni terra Agypti cuncta quæ fuerunt in agris, ab homine usque ad iumentum. Et Moses locustam omnia ligna, quæ erant in agris, corrustrariaebebat. Et illud egregium fatis. Dabit pluviam terra vestre temporaneam & scrotinam, vt colligatis frumentum & vinum & oculum, secundumque ex agris ad pascenda iumenta. & Vt ipi comedatis & saturemini. & Vt comedet fructus agrorum. & Odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Et immittam in vos bestias agri, quæ consument vos & pecora vestra. Et obliuiscetur, quod pes conculcerat ea, aut bestia agri conterat. & Cognoui omnia volatilia cœli, & pulchritudo agri mecum est. & Potabunt omnes bestiae agri. Interdum etiam ager, idem quod apud Latinos, significat certam regionis vel terræ partem, vrbibus vel oppidis adscriptam, limitibusque contentam suis. vt, Cum autem Iosue esset in agro vrbis Iericho. &, Chariath-Arbe, quæ vocatur Hebron in monte Iudah, & suburbana eius per circuitum. Agros verò & villas eius dederat Caleb.

N E Q Y E solum communē pluribus, sed priuatam singulorum possessionem, quam prædium dicunt, agri nomine intelligimus. vt, Det mihi speluncam duplēcē, quam habet in extrema parte agri sui. Et confirmatus est ager quondam Ephronis, in quo erat speluncad duplex respiciens Mambre, tam ipse, quam spelūca, & omnes arbores eius in cunctis terminis per circumferentiam, Abrahæ in possessionem, videntibus filiis Heth. Et si laeserit quispiam agrum vel vineam alicuius. Et sex annis seres agrum tuum: septimo autem anno sabbathum erit terra requiescentis Domini: agrum non seres & vineam non putabis.

E x his rationibus atque vībus agri nomen ad laborem & opus indicandum usurpat. vt, En, vt cernitis, terram vestram Pharaon possidet, accipite semina, & serite agros. & Putabam nos ligare manipulos in agro. &, Erat autem filius eius senior in agro. &, Quis autem vestrum habet seruum arantem aut pascentem, qui tenebris de agro dicat illi statim, Transi, recumbe? Præter-

ea & locum vastum vel solum, atque à frequētia ho-
minum alienum, agri nomen significat. vt: Hæc dicit Ierem. 26. Dominus, Sion quasi ager arbitur. Et projiciam te in terram super faciem agri. Et super faciem agri cades, quia ego locutus sum, ait Dominus. Aliquando incul-
tior & neglectior terra pars, quæque nihil humanae in-
dustriæ acceptum referat, sed sponte se se ipsam ornat, ager dicitur. vt: Considerate lilia agri quomodo crescant, & non laborant, neque nent.

Q U A T E N S us verò ad humanarum actionum op-
portunitatem spectat, ager fugit ut latebras vel peri-
culi declinationem significat. Gladius foris, & pestis &
fames intrinsecus: qui in agro est, gladio morietur; &
qui in ciuitate est, peste & fame deuorabitur. Petitur Secretum, autem interdū ager ad secreta vel cōsilia capienda, vel facinora remotis arbitris obeunda. Sic Iacob misit & vocauit Rachel & Liam in agrum, ubi pascebant greges: dixit eis &c. Et veni dilecte mi, egrediamur in agrum, cantic. 7. commotemur in villis. Et cum essent in agro Cain & Abel, insurrexit Cain aduersus Abel fratrem suū, & inter-
fecit eū. & Sin autem in agro repererit vir puellā, quae desponsata est, & apprehendens cōcubinerit eū ea, ipse morietur folus, puella nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam sicut latro confusus contra fratrem suū, & occidit animam eius; ita & puella perpessa est, sola erat in agro, clamauit & nullus affuit, qui liberaret eam. &, Surge itaque nocte cum populo, qui tecum est, & latita in agro, & primo manè oriente sole irruere super ciuitatem. &, Quod cum nuntiatum esset Abimelech, ibidem. tulit exercitū suum, & diu in tres turras, tendens infidias in agris. &, Praealuerunt aduersus nos viri, & egressi sunt ad nos in agrum. Et dico vobis, quid fecerint nobis Syri, sciu quod fame laboramus, & idcirco egressi sunt de castris, & latitant in agris, dicentes: Cū egredi fuerint de ciuitate, capiemus eos viuos.

M A G I S verò arcanae significationis exempla sunt, in quibus ager, aut mundum hunc yario hominum & Mundus rerum atque studiorum generē conferunt, aut euangelij rationē admirandam, vel Christiana disciplinam. Iudic. 9. Iudic. 10. Iudic. 11. Iudic. 12. Iudic. 13. Iudic. 14. Iudic. 15. Iudic. 16. Iudic. 17. Iudic. 18. Iudic. 19. Iudic. 20. Iudic. 21. Iudic. 22. Iudic. 23. Iudic. 24. Iudic. 25. Iudic. 26. Iudic. 27. Iudic. 28. Iudic. 29. Iudic. 30. Iudic. 31. Iudic. 32. Iudic. 33. Iudic. 34. Iudic. 35. Iudic. 36. Iudic. 37. Iudic. 38. Iudic. 39. Iudic. 40. Iudic. 41. Iudic. 42. Iudic. 43. Iudic. 44. Iudic. 45. Iudic. 46. Iudic. 47. Iudic. 48. Iudic. 49. Iudic. 50. Iudic. 51. Iudic. 52. Iudic. 53. Iudic. 54. Iudic. 55. Iudic. 56. Iudic. 57. Iudic. 58. Iudic. 59. Iudic. 60. Iudic. 61. Iudic. 62. Iudic. 63. Iudic. 64. Iudic. 65. Iudic. 66. Iudic. 67. Iudic. 68. Iudic. 69. Iudic. 70. Iudic. 71. Iudic. 72. Iudic. 73. Iudic. 74. Iudic. 75. Iudic. 76. Iudic. 77. Iudic. 78. Iudic. 79. Iudic. 80. Iudic. 81. Iudic. 82. Iudic. 83. Iudic. 84. Iudic. 85. Iudic. 86. Iudic. 87. Iudic. 88. Iudic. 89. Iudic. 90. Iudic. 91. Iudic. 92. Iudic. 93. Iudic. 94. Iudic. 95. Iudic. 96. Iudic. 97. Iudic. 98. Iudic. 99. Iudic. 100. Iudic. 101. Iudic. 102. Iudic. 103. Iudic. 104. Iudic. 105. Iudic. 106. Iudic. 107. Iudic. 108. Iudic. 109. Iudic. 110. Iudic. 111. Iudic. 112. Iudic. 113. Iudic. 114. Iudic. 115. Iudic. 116. Iudic. 117. Iudic. 118. Iudic. 119. Iudic. 120. Iudic. 121. Iudic. 122. Iudic. 123. Iudic. 124. Iudic. 125. Iudic. 126. Iudic. 127. Iudic. 128. Iudic. 129. Iudic. 130. Iudic. 131. Iudic. 132. Iudic. 133. Iudic. 134. Iudic. 135. Iudic. 136. Iudic. 137. Iudic. 138. Iudic. 139. Iudic. 140. Iudic. 141. Iudic. 142. Iudic. 143. Iudic. 144. Iudic. 145. Iudic. 146. Iudic. 147. Iudic. 148. Iudic. 149. Iudic. 150. Iudic. 151. Iudic. 152. Iudic. 153. Iudic. 154. Iudic. 155. Iudic. 156. Iudic. 157. Iudic. 158. Iudic. 159. Iudic. 160. Iudic. 161. Iudic. 162. Iudic. 163. Iudic. 164. Iudic. 165. Iudic. 166. Iudic. 167. Iudic. 168. Iudic. 169. Iudic. 170. Iudic. 171. Iudic. 172. Iudic. 173. Iudic. 174. Iudic. 175. Iudic. 176. Iudic. 177. Iudic. 178. Iudic. 179. Iudic. 180. Iudic. 181. Iudic. 182. Iudic. 183. Iudic. 184. Iudic. 185. Iudic. 186. Iudic. 187. Iudic. 188. Iudic. 189. Iudic. 190. Iudic. 191. Iudic. 192. Iudic. 193. Iudic. 194. Iudic. 195. Iudic. 196. Iudic. 197. Iudic. 198. Iudic. 199. Iudic. 200. Iudic. 201. Iudic. 202. Iudic. 203. Iudic. 204. Iudic. 205. Iudic. 206. Iudic. 207. Iudic. 208. Iudic. 209. Iudic. 210. Iudic. 211. Iudic. 212. Iudic. 213. Iudic. 214. Iudic. 215. Iudic. 216. Iudic. 217. Iudic. 218. Iudic. 219. Iudic. 220. Iudic. 221. Iudic. 222. Iudic. 223. Iudic. 224. Iudic. 225. Iudic. 226. Iudic. 227. Iudic. 228. Iudic. 229. Iudic. 230. Iudic. 231. Iudic. 232. Iudic. 233. Iudic. 234. Iudic. 235. Iudic. 236. Iudic. 237. Iudic. 238. Iudic. 239. Iudic. 240. Iudic. 241. Iudic. 242. Iudic. 243. Iudic. 244. Iudic. 245. Iudic. 246. Iudic. 247. Iudic. 248. Iudic. 249. Iudic. 250. Iudic. 251. Iudic. 252. Iudic. 253. Iudic. 254. Iudic. 255. Iudic. 256. Iudic. 257. Iudic. 258. Iudic. 259. Iudic. 260. Iudic. 261. Iudic. 262. Iudic. 263. Iudic. 264. Iudic. 265. Iudic. 266. Iudic. 267. Iudic. 268. Iudic. 269. Iudic. 270. Iudic. 271. Iudic. 272. Iudic. 273. Iudic. 274. Iudic. 275. Iudic. 276. Iudic. 277. Iudic. 278. Iudic. 279. Iudic. 280. Iudic. 281. Iudic. 282. Iudic. 283. Iudic. 284. Iudic. 285. Iudic. 286. Iudic. 287. Iudic. 288. Iudic. 289. Iudic. 290. Iudic. 291. Iudic. 292. Iudic. 293. Iudic. 294. Iudic. 295. Iudic. 296. Iudic. 297. Iudic. 298. Iudic. 299. Iudic. 300. Iudic. 301. Iudic. 302. Iudic. 303. Iudic. 304. Iudic. 305. Iudic. 306. Iudic. 307. Iudic. 308. Iudic. 309. Iudic. 310. Iudic. 311. Iudic. 312. Iudic. 313. Iudic. 314. Iudic. 315. Iudic. 316. Iudic. 317. Iudic. 318. Iudic. 319. Iudic. 320. Iudic. 321. Iudic. 322. Iudic. 323. Iudic. 324. Iudic. 325. Iudic. 326. Iudic. 327. Iudic. 328. Iudic. 329. Iudic. 330. Iudic. 331. Iudic. 332. Iudic. 333. Iudic. 334. Iudic. 335. Iudic. 336. Iudic. 337. Iudic. 338. Iudic. 339. Iudic. 340. Iudic. 341. Iudic. 342. Iudic. 343. Iudic. 344. Iudic. 345. Iudic. 346. Iudic. 347. Iudic. 348. Iudic. 349. Iudic. 350. Iudic. 351. Iudic. 352. Iudic. 353. Iudic. 354. Iudic. 355. Iudic. 356. Iudic. 357. Iudic. 358. Iudic. 359. Iudic. 360. Iudic. 361. Iudic. 362. Iudic. 363. Iudic. 364. Iudic. 365. Iudic. 366. Iudic. 367. Iudic. 368. Iudic. 369. Iudic. 370. Iudic. 371. Iudic. 372. Iudic. 373. Iudic. 374. Iudic. 375. Iudic. 376. Iudic. 377. Iudic. 378. Iudic. 379. Iudic. 380. Iudic. 381. Iudic. 382. Iudic. 383. Iudic. 384. Iudic. 385. Iudic. 386. Iudic. 387. Iudic. 388. Iudic. 389. Iudic. 390. Iudic. 391. Iudic. 392. Iudic. 393. Iudic. 394. Iudic. 395. Iudic. 396. Iudic. 397. Iudic. 398. Iudic. 399. Iudic. 400. Iudic. 401. Iudic. 402. Iudic. 403. Iudic. 404. Iudic. 405. Iudic. 406. Iudic. 407. Iudic. 408. Iudic. 409. Iudic. 410. Iudic. 411. Iudic. 412. Iudic. 413. Iudic. 414. Iudic. 415. Iudic. 416. Iudic. 417. Iudic. 418. Iudic. 419. Iudic. 420. Iudic. 421. Iudic. 422. Iudic. 423. Iudic. 424. Iudic. 425. Iudic. 426. Iudic. 427. Iudic. 428. Iudic. 429. Iudic. 430. Iudic. 431. Iudic. 432. Iudic. 433. Iudic. 434. Iudic. 435. Iudic. 436. Iudic. 437. Iudic. 438. Iudic. 439. Iudic. 440. Iudic. 441. Iudic. 442. Iudic. 443. Iudic. 444. Iudic. 445. Iudic. 446. Iudic. 447. Iudic. 448. Iudic. 449. Iudic. 450. Iudic. 451. Iudic. 452. Iudic. 453. Iudic. 454. Iudic. 455. Iudic. 456. Iudic. 457. Iudic. 458. Iudic. 459. Iudic. 460. Iudic. 461. Iudic. 462. Iudic. 463. Iudic. 464. Iudic. 465. Iudic. 466. Iudic. 467. Iudic. 468. Iudic. 469. Iudic. 470. Iudic. 471. Iudic. 472. Iudic. 473. Iudic. 474. Iudic. 475. Iudic. 476. Iudic. 477. Iudic. 478. Iudic. 479. Iudic. 480. Iudic. 481. Iudic. 482. Iudic. 483. Iudic. 484. Iudic. 485. Iudic. 486. Iudic. 487. Iudic. 488. Iudic. 489. Iudic. 490. Iudic. 491. Iudic. 492. Iudic. 493. Iudic. 494. Iudic. 495. Iudic. 496. Iudic. 497. Iudic. 498. Iudic. 499. Iudic. 500. Iudic. 501. Iudic. 502. Iudic. 503. Iudic. 504. Iudic. 505. Iudic. 506. Iudic. 507. Iudic. 508. Iudic. 509. Iudic. 510. Iudic. 511. Iudic. 512. Iudic. 513. Iudic. 514. Iudic. 515. Iudic. 516. Iudic. 517. Iudic. 518. Iudic. 519. Iudic. 520. Iudic. 521. Iudic. 522. Iudic. 523. Iudic. 524. Iudic. 525. Iudic. 526. Iudic. 527. Iudic. 528. Iudic. 529. Iudic. 530. Iudic. 531. Iudic. 532. Iudic. 533. Iudic. 534. Iudic. 535. Iudic. 536. Iudic. 537. Iudic. 538. Iudic. 539. Iudic. 540. Iudic. 541. Iudic. 542. Iudic. 543. Iudic. 544. Iudic. 545. Iudic. 546. Iudic. 547. Iudic. 548. Iudic. 549. Iudic. 550. Iudic. 551. Iudic. 552. Iudic. 553. Iudic. 554. Iudic. 555. Iudic. 556. Iudic. 557. Iudic. 558. Iudic. 559. Iudic. 560. Iudic. 561. Iudic. 562. Iudic. 563. Iudic. 564. Iudic. 565. Iudic. 566. Iudic. 567. Iudic. 568. Iudic. 569. Iudic. 570. Iudic. 571. Iudic. 572. Iudic. 573. Iudic. 574. Iudic. 575. Iudic. 576. Iudic. 577. Iudic. 578. Iudic. 579. Iudic. 580. Iudic. 581. Iudic. 582. Iudic. 583. Iudic. 584. Iudic. 585. Iudic. 586. Iudic. 587. Iudic. 588. Iudic. 589. Iudic. 590. Iudic. 591. Iudic. 592. Iudic. 593. Iudic. 594. Iudic. 595. Iudic. 596. Iudic. 597. Iudic. 598. Iudic. 599. Iudic. 600. Iudic. 601. Iudic. 602. Iudic. 603. Iudic. 604. Iudic. 605. Iudic. 606. Iudic. 607. Iudic. 608. Iudic. 609. Iudic. 610. Iudic. 61

Colles autem vel lacte fluentes, vel alia utilitatis adnotatio-
nem insignes, felicem rerum statum & magnam re-
nouationem significant quando colles natura sua mi-
nus secundi sunt. Quam ob rem summa illa per Christum
efficienda prosperitas, his imaginibus descripta
olim à vatisbus fuit: vt, Et erit in die illa, stillabunt mó-
tes dulcedine, & colles fluēt latē. & Ecce dies veniunt,
dicit Dominus, & comprehendet arator messem, & cal-
cator vñā mittentē semen, & stillabunt montes dulce-
dinem, & omnes colles culti erunt. Sed hæc, vt dixi-
mus, arcana significationem adhuc habent. Et aperi-
am in sublimibus collibus flumina. Illa etiam ad my-
sterium spectant, quæ de collibus apud sacerdos scripto-
res predicantur, quo nomine præciuos illos patres,
quibus diuinarum ratio rerum credita fuit, indicari so-
let, vt Adam, Seth, Enoch, Noe, Abraham, & carteri,
quos patriarchas appellant. vt, Benedictiones patris tui
confortata sunt benedictionibus patrum eius, donec
veniat desiderium collum aeternorum. &, Suscipiant
montes pacem populo, & colles iustitiam, &, Quia in
laetitia egredi emini, & in pace deducemini. Montes &
colles cantabunt coram vobis laudem. Et illud, quod
superius recitauimus, arcana etiam significatione ad
hoc genus est referendum. De collibus considerabo il-
lum. Non rara autem exempla existunt, in quibus fa-
stum superbiamq. humanam & ambitionem, quæque
ex his in orbe profiscuntur studia, collum nomine in-
dicantur. vt, Triturabis montes & communes, & colles
quasi pulucrem pones. Et omnis mons & collis hu-
miliabitur. Et vidi montes, & ecce mouebantur, &
omnes colles conturbati sunt.

P R A E T E R A colles certum cuiusdam gesta rei mo-
num entum conferuandum referunt. vt, Fecit quoque
quod iussérat Dominus, & circuncidit Iosue in colle
præptiorum. Ad terminorum quoque definitiones
colles certi nominibus inducuntur. vt, Nónne David
latitat apud nos in munitionis locis in colle Hekila?
Et venerunt vñque ad collem aquæ-duetus, qui est ex
aduerso vallis itineris deserti in Gabaon. &, Reueretur
omnis terra vñque ad desertum de colle Remon ad Au-
strum Ierusalem. Pertinet etiam ad certam Topogra-
phiæ partem describendam. Et erit in die illa, dicit Do-
minus, vox clamoris à porta pífcium, & vñlatus à se-
unda, & contritio magna à collibus. Colles porrò val-
libus adiuncti omnem regionis agrum complectuntur.
vt, Et implebo montes eius occiforum in collibus tuis
atque in vallis tuis, &. Hoc dicit Dominus monti-
bus & collibus, torrentibus vallisq. desertis.

V A L L I S L O C V S.

C A P. XXXV.

V A L L I S & montibus adiacent, & diuersum lon-
gè situm obtinent. Sunt enim vñ illi alti, sic & ha-
contrà depressæ ac profundæ, atque idè diuersis ac fe-
rè oppositis vñbus opportuna. Plerumque autem inter
montes iacentes amena valles visuntur, nomina à præ-
cipuis plantarum, quas proferunt generibus fortitæ. vt,
Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua
Irael ut valles nemorosa. &, Cumque venissem vñque
ad vallem botri. &, De Taphuah petrificat contra ma-
re in vallem arundineti. &, Porro Saul & filii Irael con-
gregati venerunt in vallem Terebinthi. Et dixit Achab
ad Abdiam, Vade in terram ad vniuersos fontes aqua-
rum & in cunctas valles, si forte possimus inuenire her-
bam. His etiam accedit nativa quædam vallium ferti-
litas, segetibus & frumentis colendis opportuna. vt, Por-
rò Berthamite meebeat triticum in valle. Et induiti
sunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento. Et
erit sicut colligens spicas in valle Rephaïm. Et erit flos
decidens gloriæ exaltationis eius, qui est super verti-
cem vallis pinguium. Ut autem in vallis amena &
commoda pacis tempore, ita durioribus belli temporis

Amoenitas

Felicitas

Num. 24.

Num. 33.

Iofie. 16.

1. Reg. 17.

3. Reg. 17.

Calanitas.

1. Reg. 6.

Psal. 64.

Iofai. 17.

Iofai. 17.

Calanitas.

A R E A certo cognomento adnotata locum signifi-
cat rei gesta indicande idoneum, eundemque tuis.
Locus no-
tus. & plurimi cognitus. vt: Cumque inuenissem eam an-
gelus Domini in solitudine, quæ est in via Suf. &, Mor-
tua est ergo Rachel, & sepulta in via, quæ dicit Ephra-
ta. Et non eos duxit Dominus per viam terræ Philisti-
norum, quæ vicina est. &, Cras mouete castra & reuer-
timini in solitudinem per viam maris rubri. Et cunctus
populus incedebat contra viam oliue quæ respicit ad
desertum. Solet præterea via varijs casibus &, laboribus

nymicæ

patrē: ex quo fit, vt inter periculorum loca conni-
meretur, sollicitudinemque quibusdam cogitatione sui
fuerat. vt, Si tulisteris & istum, & aliquid ci in via cō-
figuratur, deducetis canos meos cum mortore ad inferos.
&, Dimisit ergo fratres fuos, & proficisciens ait, Ne
de gregibus, de area & torculari tuo. &, Annuntiaverū
David dicentes: Ecce Philistij oppugnat Cœlā, & di-
cipiūt areas. &, Te saluet Dominus. unde possum te salu-
are? de area, an de torculari? &, Nunquid credes illi,
quoniam semper reddat tibi, & aream tuam congrega-
get? &, Area & torcular non pascet eos. &, Implebun-
t area frumento, & redundabunt torcularia vino.
Mefiss etiam & tritū tempore area messoribus &
agricolis cubile præbet. vt, Lauare igitur, & vng-
ere, & induere cultioribus vestimentis, & defende in
aream; non te videat homo, donec esum potumque
finierit. Defenditque in aream, & fecit omnia, quæ
sibi imperauerat sōcrus. Præterea area ex tritū vñ
puluerem continet & communissimum, & maioris
aqua copia ad cohærendum egentem; sicut scriptum
est: Inte fecerat enim cos rex Syria, & redigerat
quasi puluerem in tritura areæ. Et illud: Sed & be-
fit agi, quasi area strictis imbrem, suspererunt ad te.
Ex hoc autem evenit, vt fœnum in area conculcatum
deterius habeatur, quæ id, quod ad aream allatum
non sit, sicut scriptum est. Ipsi autem non cognoue-
runt cogitationes Domini, & non cognoverunt consi-
lium eius, quia congregauit cum quali fœnum areæ.

A R C A N A autem ratione area Ecclesiam significat
Christianam, omnium hominum genere plenam; quo-
rum pars vñiles & probati; pars verò improbioris &
inutiles esse censentur. Altera autem pars triticum,
altera paleæ dicuntur, sicut scriptum est. Cuius venti-
labrum in manu sua; & permundabile aream suam, &
congregabit triticum suum in horreum, paleas autem
comburet igni inextinguibili. Est etiam vbi area idé,
quod Latinis plantarium arborum, sit. vt, Nonne cùm
tetigerit eam ventus viens, siccabitur, & in areis ger-
minis sui aresceret?

V I A L O C V S.

C A P. XXXVI.

PUBLICUS LOCUS

V I A publicus, apertus, & omnibus patens, neque
villi, nisi per iniuriam aut vim aut culpam, præclu-
sus vel negatus locus est. Ex qua ratione frequens via
mentio in lacris inuenitur. vt, Amasa autem confi-
sus sanguine exsiccabat in media via. Videlicet quidam
vir, quid subfisteret omnis populus ad vidēdum eum,
& armavit illum de via in agrum, & subfisterent tran-
seuntis propter eum. Amato ergo illo de via, transibat
omnis vir fequens Iob, &c. &, Qui cùm abiisset, inuen-
it eum leo in via, & occidit, & erat cadauer eius proic-
tum in via. Et ecce viri transeuntes viderunt cadauer
projectum in via, & leonem stanteum iuxta cadauer. &,
In vijs sedebas expectans eos, quasi latro in solitudine.
&, Vox in vijs audita est, ploratus & vñlatus filiorum
Ezech. 11. Israel. &, Plurimos occidisti in via hac, & impletis vias
Num. 3. eius interfectis. &, Paruuli eius elisi sunt in capite om-
nium viarum. Et ecce duo cæci fedentes secus viam au-
diuerunt, quid Iesus transire. &, Plurima autem turba
Math. 21. strauerunt vestimenta sua in via. &, Die media in via,
Act. 26. vidi, Rex, de cœlo supra splendorem solis circumful-
fisse lumen.

CERTUS LOCUS

E S T etiam via aliquando loci alicuius certus index
& plurimi cognitus. vt: Cumque inuenissem eam an-
gelus Domini in solitudine, quæ est in via Suf. &, Mor-
tua est ergo Rachel, & sepulta in via, quæ dicit Ephra-
ta. Et non eos duxit Dominus per viam terræ Philisti-
norum, quæ vicina est. &, Cras mouete castra & reuer-
timini in solitudinem per viam maris rubri. Et cunctus
populus incedebat contra viam oliue quæ respicit ad
desertum. Solet præterea via varijs casibus &, laboribus

D 2

nem

nem aliquando interpretamur. vt, Quia dereliquisti Dominum Deum tuum in eo tempore, quo ducebat te per viam, & nunc quid tibi in via Agypti, vt ibas aquam turbidam? &, Viuit via tua Berlbee. &c. Etio cōfidentes aduersario tuo citò dum es in via cū eo. Præterea via ipsa varia argumenta iter agentibus, qua: trætentur, tappeditare solet. Et in via interrogabat discipulos suos, dicens: Quem me dicunt esse homines? Et interrogabat eos, dicens: Quid in via tractabatis? At illi tacebant, si quidem in via inter se disputauerant, quis eorum maior esset. &, Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Et Angelus Philippo, Surge, inquit, & vade contra Meridianum, ad viam quæ descendit ab Ierusalem in Gazam, hac est deserta: & qui deinde sequuntur de via. Iam vero via adnotacione aliqua adiuncta varias significaciones ostendunt, vt, Via publica & tria & recta ingredi, pacem & innocentiam proferit est. vt, Transibimus per terram tuam, publica gradiemur via; non declinabimus nec ad dextram, nec ad sinistram. Via obscura & lubrica periculum coninat. vt, Fiant viæ illorum tenebrae & lubricum. Viæ deserta vastationem & solitudinem. vt, Immittantur in vos bestias agri, quæ confundant vos & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, desertaq; fiant viæ vestra. Huius etiam sententia est: Viæ Sion lugent, eò quod non sit qui veniat ad solennitatem. His oppositum significant in deferto aperte & frequentes. vt, Ecce ego facio novam, &c. Ponam in deferto viam. &, Ponam omnes montes meos in viam, & semita mea exaltabuntur. Ut vero nihil magis peruum & commune omnibus, quam via est; sic nihil vilius, abiectius, & omnium contemptui magis expolitum est, quam viatum lutum: quod candem hominum conditionem significat, cum ad similitudinem in oratione vslrpatur: hoc est, conditionem abiectionis, & omnium directioni & conculationi expressam. Et erunt quasi fortes conculeantes lutum viarium in prælio &, Dum seminat, quadam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres celi, & comedenterunt ea.

S E M I T A L O C V S.

C A P. XXXVII.

S E M I T A eandem ferè cum via definitionem obtiner, nisi quod angustior, atque ad obseruandum difficultor est, refutarique ad singularem quandam alicuius vestigii annotationem & obleruationem, sicut scriptum est: Viæ tuas Domine demonstra mihi, & semita tuas edoce me. Quanquam autem via una sit, semita ad eam viam referenda numero plures esse solent, quod semita singularium personarum vestigia sunt, sicut scriptum est. Involvunt sunt semita gressuum eorum, & semitam ignoravit auis, nec intuitus est eam oculus vulturis. Non calcearunt eam filii infitorum, nec pertransiuit per eam leæna. Et volucres cæli & pīces maris, qui perambulant semitas maris. &, Perfice gressus meos in semitis suis, ut non moucantur vestigia mea. &, In semita iustitiae vita: icer autem deuium ducit ad mortem. Est autem semita, quo certior, eo aptior insidiis paradisi locus, sicut scriptum est: Fiat Dan coluber in via, cerasites in semita mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò. &, Abscondita est in terra predica eius, & decipula illius super semitam. Et semitam meam circumsepsi, ut transire non possim, & in calle meo tenebras posuit. &, Sic semita omnis auari, animas possidentium rapiunt. Varia autem semita ab eodem initia, turbationem ac metum & fugam arguant, & scriptum est: Et caderent per duas semitas vertentes terga, quarum una ferebatur in Bethel, & altera in Gabaa. & paulò post. Qui fugam arte simulantes interiunt consilium, ut absfrancerent eos de ciuitate, & quasi fugientes ad supradictas semitas perduerent.

I A M vero semita cum adiunctis arcana magis ha-

bere videtur significationem, vt semita reæ iustitiam, innocentiam & simplicem probatamque virtutis rationem; curuæ vero his aduersa indicent. Sic apud Iaiam, Semita iusti reæ est, reætus callis iusti ad ambulandum. &, Parate viam Domini, reætas facite semitas eius. Et Mathe. 3. contraria, Semita eorum incurvata sunt: omnis qui calcat in eis, ignorat pacem. Et munera de sinu impius accepit, vt peruerterat semitas iustitiae. Semita infrequentes loci valitatem, & commerciorum atque cōsuetudinis raritatem ostendunt, metum etiam & terorem periculique formidinem significant. vt, In diebus Sangar Iudic. 5. quieverunt semita; & qui ingrediebantur per eas, ambulauerunt per calles deuios. At vero semita in aqua facta, felicitatis & boni consequenti facilitatem, diuinique beneficj presentem copian, atq; adeo magnam rerum obsecundationem interpretari possumus. vt, Hec Iudic. 43. dicit Dominus, qui dedit in mari viam, & in aqua torrentibus semitam.

P E T R A L O C V S.

C A P. XXXIX.

P E T R A quoque nomen ad locorum naturam & rationem aliquando appellatur, & quibusdam interdum iesibus commodiū vitum præber, quibusdam vero incommoditatis affect significationem. In primis veð petra, quæ mole sua maiores, pondere grauiores, & duratione diuturniores sint, in itinere, termino. Notarum, locorumque notis censemur: vt, Ego stabo coram te ibi super petram Horeb. &, Fuit autem terminus Amorrah ab ascensi Scorpionis Petra & superiora loca. Er tolle carnes & azymos panes, & pone super petram illam. & Reuterius est ergo Saul desitens persequi David, & perrexit in occursum Philistinorum. propter hoc vocauerunt locum illum Petram diuidentem. Atque in tutorum & munitorum natura locorum petra præter cetera genera appellatur. vt, Ecce iesi locus apud me, & stabis supra petram: cumque tranfibit gloria mea, ponam te in foramine petre. &, Si in petra posueris nimum tuum. Et Samson descendens, habitauit in spelunca petra Ethan. Et qui reinanterunt de Beniamin, fugerunt in solitudinem, & pergebant ad petram, cuius vocabulum est Remmon. &, Dominus petra mea & robur meum & saluator meus; & in petra exaltauit me. Et lepusculus plebs inuialida, qui collocat in petra cubile suum. Ex eadem ratione fit, vt fuge atque latibus aptus locus, petra habeatur. vt, Ingredere in petram, & abscondere in defossa humo. &, Ingreditur in fissuras petraum, & in cauernas faxorum a facie Domini. Atque nonnullis animantium generibus aptus ad manuolum commorandumq; locus, petra est; alius autem ineptus & inutilis astimatur. vt, Nunquid nolli partus ibicum in petris? & Nunquid ad preceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum? In petris manet, & in præruptis silicibus comoratur, atque inaccessis rupibus. Et super ea volucres cæli habitaribunt, de medio petrarum dabunt voces. Et mones excelsi cœpus, petra refugium erinaceis, contra verd, Nunquid currere queunt in petris equi? aut arari potest in bubulis? Porro adificiorum fundamenta firmissime viuæ & natuæ petra substernunt. sicut scriptum est. Fundamenta æterna supra petram solidam. Et omnis qui audit verba mea hac, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui adificauit domum suam super petram. Vitæ etiam & natuæ petre lepulchris perpetuis maximam commoditatem præbent excise. Sic enim Ioseph sepulchrum, quod corpori Christi commodauit, in petra sibi excidisse scribitur. His non dissimile est, sepulchrum quod petra generis principium & primum aliquem ex maioribus arcane significat. vt, Attende ad petram, Iudic. 51. unde excisi estis; & ad cavernam, &c.

R U R S V S autem petra sterilis & infecundus natura locus, ad fertilitatem aliquando redactus, miraculum

singularemque proutidemps probat. vt, Qui eduxit riuos de terra durissima. &, Ut sageret mel de petra, oleumque de falso durissimo. &, In petris riuos excidit, & omne pretiosum vidit oculus eius. &, Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei. Et interrupit petra in cremo, & ad aqua uuit eos velut in abyso multa. &, Aliud coedit super petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Periculi autem & offensionis notationem petra nomen aliquando affert. vt, Beatus, qui tenebit & allider parulos suos ad petram. &, Abiorti sunt iuncti petra iudices eorum. &, In lapidem offensionis, & in petram scandali duabus dominibus Israël. His accedit difficillimi transitus aut precipiti significatio prominentis petra nomine inducto. vt, Erant autem inter ascensus, per quos nitebatur Iona, transire ad stationem Philistinorum, eminentes petras ex utraque parte.

V R B S L O C V S.

C A P. XL.

P R I M V S in locis hominum industria comparatis Vrbes est, quæ & alio nomine Ciuitas à Latino interprete dicitur. Neq; enim Latina lingua discrimen perpetuò in nostris versionibus obseruat, ut vrbes muros & aedificia, ciuitas vero ciues significet, sed vrbes & ciuitas interpretum arbitrio pro eadē Hebraica voce ḥy redduntur. Primus autem huiusmodi loci inuentor & auctor Cain sibi vndeque metuens fuisse dicitur, qui aedificauit ciuitatem, & appellauit eam de nomine filii sui Hanoch. Huius igitur loci inuentioiem nactus & suspicio prima excogitauit, quod aedificiorum & frequentia atque communis societatis vnu securiorem sibi vitam promitteret. Primùm igitur ciuitas sue vrbes murorum aedificiorumque structuram significat. Ex quo genere multa in facis leguntur. vt, Aedificauerunt vrbes tabernaculorum Pharaon Pithon & Rameſses. &, Aedificate ergo vrbes parvulis vestris & caulis ac stabula ouibus & iumentis. &, Da ergo mihi montem istum, quem pollicitus est Dominus te quoq; audiente: in quo Enacim sunt & vrbes magnæ atq; muratae. Et aquæ operient terram & plenitudinem eius, vrbe & habitatores eius. Et conclamabit omnis populus vocatione magna, & muri funditus corrunt ciuitatis. Vrbium & ciuitatū certa nomina rei gestæ monumentum conservare solent. vt, Idcirco vocatum est nomen vrbis illius Segor. &, Vnde appellauit eam Abundantiæ, & nomen vrbi impostum est Bersabe. & appellauit nōm vrbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur. Solent etiam vrbium nomina certorum locorum vel terminorum notis animaduertēdis ad sibi, sicut scriptum est. Ecce solemnitas Domini est in Silo anniversaria, que sita est ad septentrionem vrbis Bethel ad orientalem plagam via quæ de Bethel tendit in Sichim.

V R B E S viræ, iuri, commodityn & incommoditatū moditatum communionem & continere & significare obseruauimus. vt, Benedictus tu in ciuitate, & benedictus in agro. Et rufus, Maledictus ies in ciuitate, & maledictus in agro. &, Florebunt de ciuitate sicut fenum terræ. Propter loci etiam firmitudinem & habitatorum frequentiam, conferuandis & tuendis quoque tum vita, tum vñi opportunis rebus, vrbes petuntur. vt, Omne frumentum sub l'haaronis potestate condatur, serueturque in vrbibus. &, Dixit que puer, Veni, obsecro, declinemus ad vrbem Iebusorum. &, Parvulos nostros & mulieres & pecora atque iumenta relinquentes in vrbibus Galaad. &, Deduxit eos in viam rectam vt irent in ciuitatem habitationis. Et constituerunt locum habitationis. Quod si vrbibus diripi accidat, frequentia magna que spolia inueniri & calamitosam edificare stragam consequitur, sicut scriptum est. Iudic. 3. Opulencia autem & spolia vrbium diripiuntur. &, Fiebat enim pauor mortis in singulis vrbibus & grauissima manus Dei. &, David manubias vrbis plurimas

SIVÈ, D E A R C A N O S E R M O N E:

41

singularemque proutidemps probat. vt, Qui eduxit riuos de terra durissima. &, Ut sageret mel de petra, oleumque de falso durissimo. &, In petris riuos excidit, & omne pretiosum vidit oculus eius. &, Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei. Et interrupit petra in cremo, & ad aqua uuit eos velut in abyso multa. &, Aliud coedit super petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Periculi autem & offensionis notationem petra nomen aliquando affert.

vt, Beatus, qui tenebit & allider parulos suos ad petram. &, Abiorti sunt iuncti petra iudices eorum. &, In lapidem offensionis, & in petram scandali duabus dominibus Israël. His accedit difficillimi transitus aut precipiti significatio prominentis petra nomine inducto.

vt, Erant autem inter ascensus, per quos nitebatur Iona, transire ad stationem Philistinorum, eminentes petras ex utraque parte.

tulit, & Abundantes & vberes vrbes ingrediebunt, & faciet, quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum eius, rapinas & prædam & diuitias eorum dissipabit. Vrbis etiam & ciuitatis nomen ciues ipsos habitatoresque significat. vt, Percusseruntque vrbem in ore gladii. &, Vir autem ille, postquam egredius est, nuntiavit vrbis, & Percusserunt ciuitates omnes per circuitum Geraræ, & Scies, quod vrbis illa vrbis rebellis est & nocens regibus & provincijs. &, Quid libi vulnus ciuitatis tumulantis? &, Quomodo facta est in meretricem ciuitas fidelis? Vrbes vel natura situ, vel operum stræta munitæ, securiore vitam & firmius præsidium promittentevidetur, vt, Ipsa terra bona an mala, vrbes qualiter, munitæ an absque muris. &, Terra cultores fortissimos habet, & vrbes grandes atque inuatas. Et vrbes, quæ adiacent torrenti Iebo & vrbibus monsternatis. Vrbes & viculi & castella omnem in vniuersum populum complectuntur. vt, Quidquid habere potuerunt depopulati sunt, tam vrbes, quam viculos & castella flammæ consumpsit. Vrbes patens & aperiens periculis & calamitatibus obnoxiam periuianque significat rem, sicut scriptum est, Ut vrbes patens & abs. Prov. 25: quod murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohære spiritum suum. Iam vero vrbes, quod Miseria, ad frequentiam & habitationem inuenta sit, si contraria in solitudinem redigunt, miserum rerum statum indicat, sicut scriptum est. Relicta est in vrbis solitudo, & calamitas opprimet portas. &, Quia poluisti ciuitatem in tumulum, vrbem forte in itinoram. &, Dominus dimissa est, multitudine vrbis relicta est. Ex hoc autem generi petuntur argumēta à contētione ad minorum locorum calamitatem affirmandā & ostendendā. vt, Aspexi, & ecce Carmelus deserto, & omnes vrbes eius destructæ sunt à facie Domini. A voce equitis & mittente, & tislagittam fugit omnis ciuitas. Et conteret vrbes munitas tuas, in quibus tu habes fiduciā, gladio. Et veniet prædo ad omnem vrbem, & vrbis nulla saluabitur: & peribunt vales & campætria, & vrbes deserterentur. &, Vbi est Rex tuus? maximè nunc salutē in omnibus vrbibus tuis. Et erit terra vestra deserta, & ciuitates vestre dirute. &, Quia dicitis in cogitatione, psalm. 138: accipient in vanitate ciuitates suas. Huc illud apud prophetam pertinet: Ecce Damascus definiet esse ciuitas. Oppidi Latinum nomen vulgata ver. Oppidum, sicuti in locis hominum industria comparatis Vrbes est, quæ & alio nomine Ciuitas à Latino interprete dicitur. Neq; enim Latina lingua discrimen perpetuò in nostris versionibus obseruat, ut vrbes muros & aedificia, ciuitas vero ciues significet, sed vrbes & ciuitas interpretum arbitrio pro eadē Hebraica voce ḥy redditum. Sed quod proprie oppidum verti posuit, id est quod apud Hebreos est ḥy ad verbumque sonat vrbem irruptionis, hoc est, in quam facile intrungi possit: cuius generis rara mentio, atque in iis tantum narrationibus est, vbi de expugnationibus vrbium agitur, vt, Præter opida multa valde. Et alibi, A ciuitate munita vñque ad villam irruptionis.

V I C V S L O C V S.

C A P. XLI.

V I C I homē Latinū nō perpetuò ex eadē Hebraica voce ab Interpretate redditur. Namq; aliquando pro Hebraico verbo ḥy redditum. Sed quod proprie oppidum verti posuit, id est quod apud Hebreos est ḥy ad verbumque sonat vrbem irruptionis, hoc est, in quam facile intrungi possit: cuius generis rara mentio, atque in iis tantum narrationibus est, vbi de expugnationibus vrbium agitur, vt, Præter opida multa valde. Et alibi, A ciuitate munita vñque ad villam irruptionis.

V I C V S L O C V S.

C A P. XLI.

V I C I homē Latinū nō perpetuò ex eadē Hebraica voce ab Interpretate redditur. Namq; aliquando pro Hebraico verbo ḥy redditum. Sed quod proprie oppidum verti posuit, id est quod apud Hebreos est ḥy ad verbumque sonat vrbem irruptionis, hoc est, in quam facile intrungi possit: cuius generis rara mentio, atque in iis tantum narrationibus est, vbi de expugnationibus vrbium agitur, vt, Præter opida multa valde. Et alibi, A ciuitate munita vñque ad villam irruptionis.

D 3 T o l o

Tolosam & Narbonam est. Vtraque autem significatio vocabulo Hebreo ἡδη respondet. Cuius mentio, quae in sacris libris fit, cum ad locum spectat, rem publicè palamque gestam plerunque indicat. vt, Iuxta illum ἐδισκαuit Raphaia filius Hur princeps vici Ierusalem . Et iuxta illum ἐδισκαuit Selluna filius Alohes princeps meditæ partis vici Ierusalem . &, Surgam & circuibo ciuitatis, & per vicos & plateas quarara quem diligit anima mea . &, Nolite tuba canere sicut hypocrite faciunt in synagogis & vicis . &, Exi citò in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes, debiles, cacos & claudos introduc . &, Surge vade in vicum, qui vocatur Rectus; & quare in domo Iude Saulum. Et exentes processentur vicum vnum . &, Eamus in proximos vicos & ciuitates, ut ibi prædicem . &, Quocunq; introbat in vicos vel in villas, aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos . &, Vade in dominum tuum; & si in vicum introieris, nemini dixeris . Qui verò ab interpretibus diminutiuo nomine viculi appellantur, pagi Latinè dici possunt, quales circa magnas vrbes esse solent, eiùdem ferè genitum familiarumq; ciuibus aut illorum cognatis frequentes. Hi Hebraicē οὐδὲ dicuntur, quod à ciuitatibus ipsiis oriundi sint: vt, Azotum & viculos eius. Et Madeba & Hesebon, cunctisq; viculis eorum, qui sunt in campis. &, Et habitauerunt in vribus Amorhei & in Hesebon & in viculis eius . &, Tam vrbes, quam viculos & castella flamma consumpserunt.

PLATEA LOCVS.

C A P . X L I I .

PLATEA, quod maximè omnium in vrbe publicus & perius locus hominumque concursu & transitu sit celeberrimus, ab insidiis tutus esse putatur, atque post priuatas vniuersiisque ædes ad hospitium pernoctationem idoneus, sicut scriptum est: Qui dixerunt, Minime, sed in platea manebimus . &, Quòd cùm intrassem, sedebant in platea ciuitatis . &, Videlicet sedebant in platea ciuitatis suis in platea ciuitatis . &, Quo so ne in platea maneas. Quam ob rem facinoris magni loco ducitur, si quid è platea publica petatur & detrahatur, cuiusmodi gloriam viri Iabes Galaad nati sunt: qui furati fuerant corpora Saulis, & Ionathæ de platea Bethsan, in qua suspenderant eos Philistijm. Ad hanc sententiam illud refertur. Non est ruina maccia neque transitus, neque clamor in plateis eorum. &, Nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos infidians. Et illud, Dicit piger, Leo est in via, in medio platearum occidens sum. Item illud publicam fraudem incredibilemque iustitia violationem significat. Et conuerfum est retrorsum iudicium, & iustitia longè stetit, quia corruit in platea veritas. Nam verò cædes in plateis factæ magnam & publicam calamitatem, atque labefactatum & contulsum ciuitatis statum indicat, idemque significant planctus & vulnus in platea editi. vt, In triuus eius accincti sunt facco, super testa eius, & in plateis eius omnis vulnus descendit in fletum. Et clamor erit super vino in plateis, deserta est omnis lætitia, translatum est gaudium terra. Et super omnia recta Moab, & in plateis eius omnis platus, quia contriti Moab sicut vas inutile . &, Ideo cadent iuuenies eius in plateis eius. Et immixtam pestilentiæ & sanquinem in plateis eius. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magna, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Egyptus. Quoniam autem platea perius locus, & transeuntum frequentia celeberrimus est; ideo lutum minus diu continet, vt pote vel quod redemptorum diligentia vel transuentum frequentia citissime aut aboleatur, aut abradatur. Quam ob rem huiusmodi similitudo detinendum magnum, & contempta rei vel personæ abolitionem significat, sicut scriptum est. Delebo eos ut puluerem terra, quasi lutum platearum communiam eos atque confingam. Et facta sunt

morticina eorum quasi stericus in medio platearum. Et ad gentem fallacem mitram eum, & contra populum futoris mandabo illi, vt auferat spolia, & diripiāt plateam, & ponat illum in conculcationem quasi lutum platerum . &, Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in misericordia. &, conculcationem quasi lutum platearum. ἐδισκαuit Tyrus munitionem suam, coaceruauit argentum quasi humum & aurum platearum. Præterea quo capacissimus in vrbe locus platea sit, rebus, quas celeberrimas & notissimas esse oporteat, agendis exponendisque petitur. vt: Et conuocauit vniuersos in platea portæ ciuitatis, & locutus est ad cor eorum. Et legit in eo aperte in platea, quæ erat ante portam aquarum, de manu vsque ad median diem, in conspectu virotum & mulierum & sapientium. &, Mardochaeus induitus facco, & spargens cinerem capiti, & in platea media ciuitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui. Et egreditus Athach iuit ad Mardochaeum stantem in platea ciuitatis ante ostium palati. &, Primus de regis principibus ac tyrannis teneat equum eius, & per plateas ciuitatis incendens clamet & dicat: Sic honorabitur quemcumque voluerit rex honorare. &, Deseruent fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. &, Surgam, & circuibo ciuitatem, & per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea. &, Circuite vias Ierusalem, & aspice & considerate, & querite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium & querentem fidem. &, Nónne vides quæ isti faciunt in ciuitatibus Iuda & in plateis Ierusalem? Et ἐδισκαuit tibi Iupanar, & fecisti tibi profubulum in cunctis plateis. &, Quocunq; introbat Iesus in vicos vel villas aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos . &, Exi citò in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes, debiles ac cacos & claudos introduc huc. Illud quoque ad capacitem frequentiamque pertinet. Et plateæ ciuitatis complebuntur infantibus & puellis ludentibus in plateis eius. Non absimili quoque ratione platearum locus ad nominis, persona vel rei celebritatē gloriamq; visurpat. vt, Memoria illius pereat de vita, & non celebretur nomen eius in plateis. &, Quando accedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi. &, Cùm oratis, non eritis sicut hypocrite, qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus. &, Non contendet, neque clamabit, nec audiet aliquis in plateis vocem eius. &, Manducauiimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docim. Allegoricos autem plateæ nomen pro patenti & aperto ampliando loco visurpat, qualis in humano capite aurum situs est: vt, Et claudent ostia in platea, in humilitate Eccl. 12. vocis molentis.

PRAETORIVM LOCVS.

C A P V T . X L I I I .

INTE R publica & communia loca Prætoris domus siue Palatum propriæ Prætorium dicitur & cœetur, in quo reorum cause examinari & iudicari solent magna adstantium frequentia, quibus facile cognosci possit quinam & quoniam modo agatur. Est itaque locus communis accusatori & reo, atque iudici & testibus, quatenus ad causas agendas pertinet: quatenus verò ad spectandas, omnibus altis communis est. Quam ob rem præter communione & societatem, exactam & legitimam causarum & rerum cognitionem significare videtur Prætorii frequentatio & vñs, atque eandem omnibus notam apertam que esse posse, vt pote publici & præcipui in ciuitate magistratus à Romanis dicundi iuris & publicam rem gubernandi causa constituti. Est autem animaduertendum, eos, qui in prætorium inducuntur, vt causam dicant, à proprio ciuitatis iure & priuilegio alienos, & in Romanorum potestatem omnino traditos censi, sicut scriptum est. Adducunt ergo Iacob. 18. in præto-

in prætorium Pilatus, & vocavit Iesum, & dixit ei, Tu es rex Iudeorum? Et ingressus est ad prætorium iterum, & dicit Iesu: Vnde es tu? Et Paulus in prætorium Herodis Felicis præsidis iussu custoditur. Et milites præsidis suscipientes Iesum in prætorium congregauerunt vniuersam cohortem, & extentes eum claniyde coiceam circuiderunt ei, &c. Hac omnia potestatem factam iudici, traditumque gentibus reuni significant. Id quod sera nimium Iudea pœnitentia confirmatur, sicut scriptum est. Adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi. Tunc videns Iudas, qui eum tradidit, quod damnatum esset. Quod verò publicam & multis cognitam ac testamat esse causam in prætorio actam necesse sit. D. Paulus docet: Ita, vt vincula mea manifesta fierent in Christo in omni prætorio. Illud verò non prætorij ipsius, sed ædium alienarum nomine interpretandum est, quod Iudei non introicerunt in prætorium, Iacob. 18. vt non contaminarent gentium consuetudine & communicatione tecum vnius, sed vt manducarent pascha, cuius nondum præterierat dies.

FORVM LOCVS.

C A P . X L I I I .

FORVM publicus locus, periuersaque apertus, in quo omnia palam sunt; otiorum præterea & cessanteum hominum conuentus ostentationis atque gloriae causa à quibusdam exquisitus. Est etiam vendendis rebus propter populi frequentiam, atque operis condendis opportunus, quarum rerum exempla illa sunt: De domo Thogormæ equos & equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum. Et vidit altos stantes in foro otiosos, & Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coequalibus suis dicunt &c. Publicam rem & contestatam spectatamque actionem hoc significat: vt illud etiam. Videntes quia exiuit spes quæstuseorum, apprehendentes Paulum & Sylam perduxerunt in forum ad principes, & offerentes eos magistratibus dixerunt &c. Et Scriba & Pharisei salutationes in foro amare dicuntur. & Paulus Christi notitiam propagare studens disputabat in synagoga cum Iudeis & colentibus, & in foro per omnes dies, ad eos qui aderant. Fori præterea vñs & commercium & consuetudinem significat, quanquam non admodum certè definita sit, nisi ijs, qui religionis studium ad superstitionem vñque profitentur. vt, Pharisæi, qui tenentes traditionem seniorum, à foro nisi baptizentur, non comedunt.

PISCINA LOCVS.

C A P . X L V .

PISCINA locus nō tam natura quam hominum opere constat, & priuati interdui, sepe autem publici iuriis atque vñsi est. Nihil verò illustris significatio nis habet, quatenus piscina est, nisi quod locorum vel terminorum ad actionum gestarum rerum monumenta vel indicia ostendit notas. vt, Ioab filius Saruie, & pueri David egressi sunt, & occurserunt eis iuxta piscinam Gabaon: & cùm in vnum conuenient, è regione sederunt, hi in una parte piscinæ, & hi in altera. Et suspenderunt eos super piscinam in Hebron. Et lauerunt currum eius in piscina Samaria. &, Tharthan, Rabfatis & Rabfaces cùm ascendissent, venerunt in Ierusalem, & steterunt iuxta aquæ-ductum piscinæ superioris, quæ est in via agri fullonis. Et Selillum filius Chol ἐδισκαuit muros piscinæ Siloe in horum regis &c. vñque ad piscinam, quæ gradi opere construxerat. Piscinæ autem, quod in euangelica historia celebratur mysterium, non ex loci ratione, sed ex diuina virtute definitur.

TEMPLOV M LOCVS.

C A P . X L VI .

D e templi maiestate, sanctitate & vñsi aliâs pluribus dicturi, nunc de eius loci ratione spectantibus

significationibus breviter agemus: illud imprimis prefati; Templum inter omnia mundi inferioris loca tum propter arcana significationem, tum propter vñsum præcipue religiosum haberi: quanquam aliâs mundus omnis templum esse cœnsatur, & humanus Religio animum commodissimum omnium Deo templū opteretur. Tamen quod certa loca esse oportet quoque, in qua homines religiosi cognoscendi, & colendæ causa publicè conueniant, sacra ad eam rem tempora instituitur, sanctitudine & cultu venerabilia, tam apud eos, qui veræ & probatae religionis expertes fuerint, quam apud eos, qui vera pietatis notitiam habent; hoc tamen discrimine, quod illi falsam, hi verò verâ & certam pietatis rationem sequantur: sicut scriptum est; Replebitur in bonitate domus tua: sanctu est templum tuum, mirabile in equitate. Principio autem communis religionis profectus, orationis & supplicationum, precium quoque atque gratulationum causa templum peti solet, quorum vñsum exempla illa sunt. Et ascendet vir de ciuitate sua statutis diebus, vt oraret & sacrificaret Dominino exercituum in Silo; sicque faciebar per singulos annos, cùm redeunte tempore ascenderet ad templum Domini. Ascenditque rex templum Domini, & omnes viri Iudea vniuersi, qui habitabant in Ierusalem cum eo, sacerdotes & prophetæ & omnis populus à parvo usque ad magnum: legitque cunctis audiéntibus omnia verbalib; fidebris, qui inuenctus est in domo Domini &c. qui de publica professione in illo loco narrantur. Et vniuersi sub manu patris sui ad cantandum in domo Domini distributi erant. &, Ego autem psal. 5. in multitudine misericordiæ tuae introibo in dominum tuum, ad forum tuum. Et vidit altos stantes in foro otiosos, & similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coequalibus suis dicunt &c. Publicam rem & contestatam spectatamque actionem hoc significat: vt illud etiam. Videntes quia exiuit spes quæstuseorum, apprehendentes Paulum & Sylam perduxerunt in forum ad principes, & offerentes eos magistratibus dixerunt &c. Et Scriba & Pharisei salutationes in foro amare dicuntur. & Paulus Christi notitiam propagare studens disputabat in synagoga cum Iudeis & colentibus, & in foro per omnes dies, ad eos qui aderant. Fori præterea vñs & commercium & consuetudinem significat, quanquam non admodum certè definita sit, nisi ijs, qui religionis studium ad superstitionem vñque profitentur. vt, Pharisæi, qui tenentes traditionem seniorum, à foro nisi baptizentur, non comedunt.

PISCINA LOCVS.

C A P . X L V .

PISCINA locus nō tam natura quam hominum opere constat, & priuati interdui, sepe autem publici iuriis atque vñsi est. Nihil verò illustris significatio nis habet, quatenus piscina est, nisi quod locorum vel terminorum ad actionum gestarum rerum monumenta vel indicia ostendit notas. vt, Ioab filius Saruie, & pueri David egressi sunt, & occurserunt eis iuxta piscinam Gabaon: & cùm in vnum conuenient, è regione sederunt, hi in una parte piscinæ, & hi in altera. Et suspenderunt eos super piscinam in Hebron. Et lauerunt currum eius in piscina Samaria. &, Tharthan, Rabfatis & Rabfaces cùm ascendissent, venerunt in Ierusalem, & steterunt iuxta aquæ-ductum piscinæ superioris, quæ est in via agri fullonis. Et Selillum filius Chol ἐδισκαuit muros piscinæ Siloe in horum regis &c. vñque ad piscinam, quæ gradi opere construxerat. Piscinæ autem, quod in euangelica historia celebratur mysterium, non ex loci ratione, sed ex diuina virtute definitur.

TEMPLOV M LOCVS.

C A P . X L VI .

D e templi maiestate, sanctitate & vñsi aliâs pluribus dicturi, nunc de eius loci ratione spectantibus

bus Adarecer tulit rex David æs multum nimis, de quo
4. Reg. 2. fecit Salomon omnia vasa in templo. Propter loci au-
tem religionem atque vius etiam faneritudinem, & Dei
reuerentiam præcipuam sanguinis humani, effusio etiam
legitima, alrena à templo esse debet, quanquam ali-
quando Salomon raro exemplo optatam in eo potius
Prophana-
tio. loco mortem Iob inferri non sine causa permisit;
aliás autem nefas est cædem in templo fieri, quod &
5. Paral. 23. idem Salomon hac etiam in causa vitandum curabat.
Sacrilegiū.
2. E. 3. Sed egressus Ioiada Pontifex ad centuriones & princi-
pes exercitus dixit illis, Educite illam extra septa tem-
pli, & interficiatur foris gladio. præcepitque Sacerdos,
ne occideretur in domo Domini. Eorum, quæ tem-
plo consecrata sunt, ablatio sacrilegij notam subit: vt
Vasa templi, quæ tulerat Nabuchodonosor.

cam : vbique dedit manum, ceciderunt fundamenta
cius, destructi sunt muri eius, quoniam vltio Domini
est. &, Cogitauit Dominus dissipare murum filia Sion. Amos. 1.
&, Mittam ignem in murum Gazæ & deuorabit fines
eius. &, Ruent in itineribus suis, velociter ascendent Nach. 1.
muros eius. &, Dies Domini exercituum super om-
nen turrim excelsam, & super omnem murum mu-
nitum. Et ego ero ei , ait Dominus , murus ignis in
circuatu. Multa præterea alia rationis huius exempla Propugna-
sunt. Huic vero proxima est propugnaculi significatio,
cuius non parua commoditas in muro esse existimatur.
vt, Quare accessisti ad murum , vt præliaremini ? an
ignorabatis, quod multa defuper ex muro tela mittan-
tur? &, Orauimus Deum nostrum; & posuimus custo-
dem super murum die ac nocte contra eos. &, Ego mu-

SYNAGOGA LOCVS
CAP. XLVII.

SYNAGOGA propriè non tam locus, quām ipse hominum conuentus est, qui tamen loco illi, in quo de sacris præcipue rebus agi solet, nomen communicauit suum. vt illud: Et synagogam ipse ædificauit nobis. & Amant primas cathedras in synagogis. Est autem locus cum precibus & supplicationibus frequentandis, tum disciplinæ publicæ & sacris rebus docendis commodus. Ideoque Christus frequentissimè in synagogis Iudeorum docuisse dicitur. Paulus etiam in multis disputabat synagogis. Publica etiam & solennis alicui indicta correctionis poena in synagoga subiri consuevit: cuius illud est sententia. Et in synagogis vapulabitis. &, Domine ipsi sciunt, quia ego eram concludens in carcere, & cadiens per synagogas eos, qui credebant in te. Notatur etiam in eo loco præcipue, vt in alijs publicis, hypocitarum hominum ostentatio omni conuentui aperte exposta. Namque ciuiusmodi amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus. Eiectio autem è synagoga communicationis abnegatio est, & ab alienatio à religiosa contumidine, quæ à nostris recepto iam verbo Excommunicatio dicitur. Ad hanc rationem illa pertinent. Iam enim conspirauerant Iudei, vt si quis confiteretur eum esse Christum, extra synagogam fieret. Et propter Phariseos non confitebantur, vt è synagoga non eijerentur. &, Absque synagogis facient vos.

Leuit. 25.
Religio.
Marc. 12.
Doctrina.

Math. 4.
Penitentia
publica.
Adio. 17. 22
4.

Marc. 13.

Matt. 6.

Excommuni-
cacio.

Iohann. 9.
Iohann. 12.

Iohann. 16.

Ciuitas,
Leuit. 25.
Numer. 35.

Apocal. 2.7.

Isaï. 36.
Ezech. 33.

Commoditas,
lofi. 2.

MVRVS LOCVS.
CAP. XLVII.

QUANquam omnis paries murus dici Latinis possit, ferè tamen omnis murus in sacris libris ex Hebraico יְהוָה redditus vrbium mænia & circuitum significat. cuius multæ ad vsum communitates obseruantur. Namque ad vrbium & locorum securitatem & præsidium firmius significantum aptè hoc nomen appellari solet. vt: Et ingressi sunt filii Israel per mediū siccii maris, erat enim aqua quasi murus ad dexteram eorū & ad laevam. Et exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare, nec ynus quidem superfuit ex.eis. Filij autem Israel perreverunt per medium siccii maris, & aquæ eis erant quasi pro muro à dextris & à sinistris. &, Explorate (inquit Moses) vrbes quales, muratae an absque muris. &, Cunctæ vrbes erant muratae muris altissimis. Illud etiam murorum præsidium quantum esse putetur, apertè indicat, quod in diris prædictionibus est conscriptum: Et destruantur muri tui siti atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni terra tua. Et illud. Conclamabit que ad spectandum sunt, & ita manifesta, vt neque eos qui in agro, nec eos etiam, qui intra urbem agunt, latere possint. Quam ob rem Saulis & filiorum cædaueræ in muro Bethlæ posita ab hostibus fuisse narrantur. Et Moabitarum rex Idumæorum regis filium in prælio arreptum super murum aocensō igni combussit. Et Israhelitarum rex cùm per murum Samariae ingressus, vestimenta sua dolens indignatusque discideret, celatum cilicum populo omni prodidit. Ad hoc etiam publicæ & expolitæ rationis genus illa pertinent exempla. Die ac nocte circundabit eam super muros eius iniquitas. &, Pygmæi, qui erant in turribus tuis, pharetras suas suspenderunt in muris tuis per circuitum. Illud porrò magnæ atque ab omni metu alienæ securitatis signum est, vrbes absque muris esse & coli. vt, Ascendam ad terram sine muro, veniam ad quiescentes habitantesq; securè: hi omnes habitant sine muro, vester & portæ non sunt eis. &, Curre & loquere ad puerum istum dicens: Absque muro habitabitur Ierusalem præ multitudo hominum & iumentorum in medio eius.

S V B V R B A N V S L O C V S
C A P . X L I X .

PO S T R E M V S ex publicis locis suburbanus est H-
braicē וְרֵמֶן dictus, quo nomine aliquando signifi-
catur ager verbi proximus, idemque certis limitibus de-
Agri.
finitus.

mus ad castra Syriæ, & nullum ibidem reperimus hominem, nisi equos, & asinos aligatos, & fixa tentoria. Significatur etiam tentorij nomine locus Deo imperatori sacer, cunctis in eius exercitum & imperium ad scriptis communis, ad religionis cultum & ad supplicationes expolitus, ac nonnumquam pro ipsis cortinis tue velis & aulaxis, quibus extensis locus circundari solet, usurpatur. vt, Faciesque tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, & purpura,occoque bis tincto. In tentorij manere & agere, de ijs dicitur, qui sine magnō sumptu & apparatu facilem consuetudinem, & familiaritatem, omni superbia & fastu alienam, profitentur & præstant. sic Deus aiebat. Nec enim manfi in domo ex eo tempore, quo eduxi Israël usque ad diem hanc, sed fui semper mutans loca tabernaculi, & in tentorio manens cum omni Israël.

sinitus, iumentis domesticis ad pascua destinatus. cuius exemplum est. Praecipe filii Israël, ut deit Leuitis de possessionibus suis vrbes ad habitandum, & suburbana eam per circuitum, ut ipsi in oppidis maneat, & suburbana sint pecoribus ac iumentis, que à nauris ciuitatum forinsecus per circuitum mille passuum spacio tenuntur. & Gaathitis dederunt Hebron in terra Iuda, & suburbana eius per circuitum. Et apud prophetā: Et erit omni ex parte sanctificatum quingentos per quingentos quadrifariam per circuitum quinquaginta cubitum in suburbana eius per gyrum. Non raro etiam suburbana dicuntur vici & oppidula vrbi viciniora, quibus eadem iuris, & iudiciorum communicatio est, vt: Habitauerunt in Galaad, & in Basan, & in viculis eius, in cunctis suburbanis Saron usque ad terminos. & Mitramus ad fratres nostros reliquos in vniuersas regiones Israël, & ad Sacerdotes & Leuitas, qui habitat in suburbanis vrbiuim. Atque turbatis bello aut belli suspicione temporibus, suburbanorum ut non tuta habitatione, ita minus frequens esse solet. Sic Roboam & Ieroboam regum æratibus, cum omnia dissidiis & iniuriciis flagrarent, Sacerdotes & Leuitae, qui erant in vniuerso Israël, venerunt ad Roboam de cunctis fedibus suis, relinquente suburbana & possessiones suas, & transeuntes ad Iudam & Ierusalem. Pomertiis, hortis, & vinetiis, animi & utilitatis causa comparatis, idoneus in suburbanis locus est. vt, De vinea Sodomorum vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ. &, Quoniam suburbana Hefebon deserta sunt, & vineam Sabama, &c. Atque haec tenus publica loca ad significacionem variam ratione in obseruandam peragranimus: nūc deinceps priuata velociter indicaturi percurrentur.

DE PRIVATIS LOCIS.

C A P. L.

PRI VATORVM locorum simplicissimus tētorium est, ilque mobilis & nulli certo loco perpetuus. Cuius primius usus labelo Mathusalem filio adscribitur, qui fuit pater habitantium in tentorijs atque pastorum. Itaque in tentorijs habiture, vaga & instabilis sede vti, significat: id quod pastorum nomen satis declarat, quorum plaustra vagas ritè trahunt domos, ut Poëta inquit. Tentorium autem figere, cominoratio nis & mansiois signum est quantocunque tempore fiat. Cuius exempla sunt. Iamque Iacob extenderat in monte tabernaculum. cumque ille consecutus fuisset cum cum fratribus suis, in eodem monte Gaiad fixit tentorium. Et profecti de Raphidim, & per mouentes usque in desertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco, ibique Israël fixit tentoria è regione montis, & Egressi de Oboth fixerunt tentoria in Ieabatim. Et egressi de Elim fixerunt tentoria super mare rubrum. Atque à pastorum olim consuetudine, ac peregrinationes deinde, denū ad militarem usum tentoria quoque culta fuere. Vnde, & figere tentoria super ciuitatem aliquam, obſidentium & bel la mouentium est. vt, Ad eam venient pastores, & greges eorum, fixerunt in ea tentoria in circuitu. Et idcirco ego tradam te filiis orientalibus in hæreditatem & collocabunt caulas suas in te, & ponent in te tentoria sua. Nocturno tempore reges, & principes in castri tentoria quietis causa petunt: Ita cùm vidisset David locum, in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner præcepit militiæ eius, & Saulem dormientem in tentorio venerunt Daud, & Abisai ad populum nocte, & inuenierunt Saul iacentem, & dormientem in tētorio, & hastam fixam in terra ad caput eius; Abner autem, & populum dormientes in circuitu eius. Atque tentoriū belli tempore defenerere, ingentis metus, & maxime trāpidationis indicium est manifestum. Sic enim Syrūrum exercitus surgentes fugerunt in tenebris, & dereliquerunt tentoria sua. Et leprosi duo fugam hostiū vehementissimam hoc arguēto confirmarunt. Ver-

testimonij & foedoris dicitur. Perinde quoque ut tentorij, tabernaculi frequentatio cuiuspiam societatem, & consuetudinem; defertio verò & fuga, ab alienationem & detestationem indicat. vt, Præcie vniuerso populo, ut separaret à tabernaculis Chore, Dathan & Abiron. Surrexitque Moyses, & abiit ad Dathan & Abiron, & sequentibus se senioribus, dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quae ad eos pertinent. Huc illud pertinet, Elegi abiecius esse in domo Dei mei magis, quam habitate in tabernaculis peccatorum. Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum. Et audiui vocem magnam de throno, dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus. Et tabernacula iustorum germinabunt. Auxilium, præsidium & tutelam in aliquo virtute sitam, tabernaculi nomen induxit significat aliquando. vt, Quoniam abscondit me in tabernaculo suo, in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui. &, Tabernaculum erit in embraculum diei ab astu, & in securitatem & abscondeinem à turbine & pluvia; & proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguorum. Fainiliam quoque & sobole tabernaculi vox appellata significat. vt, Tabernacula eorum in progenie & progeniem. &, Propterea Deus destruet te in finem, & eucllet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo. Et in tabernaculis eorum non sit, qui inhabitet. Incensa sunt tabernacula eius. Et suscitabo tabernaculum David, quod cecidit. TABERNACULUM in petra collocatum vel fixum, perpetuum monumentum indicare videtur, & perpetui nominis arguit cogitationem. vt, Excidiisti in excelso memoriale diligenter, & in petra tabernaculum tibi. &, Cùm defeceritis, recipient vos in æterna tabernacula. At vero tabernaculum vniuersitatis, breuem & instabile mansionem, peritumq; domicilium, nomen genuique extinguedum significat. vt, Agitatione agitatur terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum vniuersitatis noctis. Huius etiam generis illa sunt. Repente vastata sunt tabernacula mea, subito pelles me. &, Quoniam derelinquimus terram, quoniam deiecta sunt tabernacula nostra. &, Dissipauit quasi hortum centorum suum, demolitus est tabernaculum suum. Lappa in tabernaculis idem significat. Et depositionem tabernaculi sui instare, Petrus aiebat. Tabernaculum figure, bellum & obsidionem parare, & castrametari est. vt, Et figeret tabernaculum suum à Padno inter maria.

D O M V S L O C V S.
CAP. LII.

T A B E R N A C U L I S Domus successerunt, quæ ut ad pluragenda commodiore sunt, ita etiā vberiore sermonum & sententiarum suppedant materiam. Mansiōnem enim vel hominis vel animalis cuiuscunque, vel aliarum etiam rerum, Domum vocamus. vt, Reuerterebaturq; in Ramatha, ibi enim erat domus eius, & ibi iudicabat Israhel. &, Quis dimisit onagrum liberum, & vincula eius quis solvit? cui dedi in solitudine domum. &, Etenim passer inuenit sibi domum &, Herodij domus dux est eorum. Et etiam Ezechias latatus in aduentu eorum, ostendit eis Domum aromatum & domum vasorum suorum. &, Laada pater Maresa, & cognationes domus operatum byssum in domo iumenti. Et feminarum regiarum domum apud Susam fuisse legimus. His proxima illa sunt, domus seruitutis, pro ergaftulo seruorum. vt, Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti de domo seruitutis. Eduxique vos in manu forti, & redemi de domo seruitutis. &, Ut educeret de carcere vinculum, & de domo carceris sedentes in tenebris. Et dominus hyemalis commoda frigori arcendo habitatio est. vt, Rex aurem sedebat in domo hyemali in mēse nono. &, Percutiam domum hyemalem cū domo astriua. Et mulieres populi mei cieclitis de domo delitariū suarum. &, Esto misericordia in Deum protectorē, & in domum refugii. &, Haec est domus culinarū in qua coquent ministri domus Domini.

ni viictimas populi. &, Melius est ire ad domum luctus. vt, qmā ad domū cōuiuij. &, Quid peccavi tibi, quia misisti me in domum carceris? Domus etiam sepulchrum, eademque Domus aternitatis dicitur, sicut scriptū est. Et sepulchra corum domus illorum. Quoniam ibi homines in domum aternitatis sua. Domus etiam quietem, vt, otium, idoneumque meditationi significant locum. vt, Ego Nabuchodonosor quietus eram in domo mea. &, florens in palatio meo. &, Erunt verba hac, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis sedens in domo tua. Et docete filios vestros, ut ea meditentur, quando federis in domo tua. Rursus illa oratio inquietum & perturbatum vita vñum indicat. Nec in domo manebat, sed in monasteriis. DOMVS quoque urbanam vitam, & rem, vt ager, etiam rusticam significat. vt, Cunctaque genit. 34. vastantes, quæ in dominis & in agris erant. Est autem urbanavita inter urbanam & ruralem domum vario actionum iure distinctum discrimen, quod ad multorum locorum expendendam rationem obseruari expediat. nam, Qui vendidet domum intra vrbis muros, habebit licentiam redimendi, donec vñus impletatur annus: si autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorū iure vendetur. Domus viri vxori ascribitur, ac viri arbitrio gubernatur, sicut scriptum est. Vxor in domo viri cūm se voto constringeret & iuramento, si audierit vir, & ruerit, &c. Et si dilexeris eā, voluerisq; habere vxori, introduces eam in domum tuam, &c.

CUSTODIA & ETIAM rerum & rationi habenda domus apta est, idque aliquando nomen ipsum indicat. vt, Si videris bouem fratris tui, aut ouē errantem, &c. duces in domum tuā, eruntque apud te quadriū quartarū frater tuus, & recipiat. Paterna etiam domus pueri & virginibus ante nuptias & filiabus etiam viduis, quibus liberi non supersint, destinatur, vt, Sede in domo patris tui, & esto vidua. Et istae sunt leges, quas confituit Dominus Moysi inter virum & vxorem, & inter patrem, & filiam, quæ in pueri adhuc atate est, vel quæ manet in patris domo. &, Mulier si quippiam vnerit, & se constringeret iuramento, quæ est in domo patris sui, &, Quod si verum dixerit, & non est inuenita in ea virginitas, ejciet eam extra fines domus patris sui. &, Ite in domum matris vestrae, & faciat Dominus vobiscum misericordiam, sicut fecisti cum mortuis & tecum. Et nemo est, qui reliquerit domum aut parcēt aut fratres &c. Præterea domus patris vel propriæ alicuius cūm appellatur, iucundiorē conditionem, ac suauiore vita vñum peregrinationi & hospitio oppotuit significat. vt, Egregere de terra tua, & de cognitione tua, & de domo patris tui. &, Postquam eduxit me Deus de domo patris mei. &, Esto, ad terram ire cupiebas, & desiderio erat tibi domus patris tui. &, Oblivisci me fecit Deas omnium laborum meorum, & domus patris mei. &, Ite in domum matris vestrae, & Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam & obliuiscere domum patris tui. Nonnunquam, & psalm. 44. domus nomen melius, & commodius hospitium indicat, quām aut in taberna, aut in publico loco haberet. posuit. vt, Obscuro Domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi. Et fecit sicut illi fuerat imperatum, & introduxit viros in domum. Et eduxit ad eos Simeon, & introductis domum atruit aquā. &, Frangere esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam. &, Scio quid faciam, vt cūm amotus fuerit à villicatione, recipient me in domos suas. Atque officiū huius argumentum in domus ipsius preparatio est, sicut legitimus. Ingredere benedicte Domini: cur foristas? præparati domum, & locum camelis. Domus 2. Reg. 7. constructionis, materies, & opificium, vita conditionem sue tenuem sue opulentam indicat. vt, Videsne, 3. Reg. 22. quod ego habitem in domo cedrina, & arca Dei sit posita in medio pellium? Et vniuersa, quæ fecit Achab, & domus eburnea, quam adificauit. &, Myrra, gurra psalm. 44. & casia

& casia à vestimentis tuis, à domibus eburneis. &, Domos quadro latere ædificabit, & non habitabit in eis. Ex hac ratione ille locus allegoricus est ponendus. Quanta magis qui habitant domos luteas. Sepulchra regum & principum in domibus ipsorum aliquando construēta & parata legimus. Nam Ioab sepultus est in domo sua in deserto. & dormiuit Manasses cum patribus suis, & sepelierunt eum in domo sua. Domus plena rei cuiuspiam magnam copiam & affluentiam manifestat. vt, Si dederit mihi Balac plenam domum intraueritis, ibi manete, nec inde exeat. Hinc autem illa orationes obseruantur, quæ & frequentes occidunt, & certa significatione minimè carent, domi esse priuatæ & secretæ agere. Et cūm introiiset domum à turba, & ingressus domum, neminem voluit scire. Et in domo iterum discipuli eius interrogauerunt eum. &, Nunquid domosno habebis ad manducandum & bibendum? Et si quis esurit, domi manducet, & non in iudicium conueniat. Domos penetrare, est familiaritatem magnam accipari, & secrerorum confidorum arcana rumque consciū esse velle. vt, Ex his sunt, qui penetrant domos viduarum, &c. Domum scrutari, diligenter perquisitionem significat. vt, Cras hac eadem hora mittam seruos meos ad te, & scrutabuntur domum tuam & domum seruorum tuorum. &, Mūlier vna drachma perdita, accedit lucernam & euerit domum, & quærit diligenter. Venire domum, grauem de re aliqua curam significat in loco. vt, Venit ergo Achab in domum suam indignans & frendens super verbo, &c. &, Reuersus est rex Israel in domum suam audire contemnens. Redire sive ire in domum, rem sibi iam compositam ducentis, & confidentis est, curaque deposita quiescere cogitant. vt, Reuersus est in domum suam concepto factu. Et dixit David ad Vriam, Wade in domum tuam, & laua pedes vñe. Nuntiatumque est Dauid à dicentibus, Non iuit Vriam in domum suam. Et ait Vriam ad Dauid, Dominus meus Ioab & scribi do mini mei super faciem terra manent, & ego ingrediar in domum meam? Et ait rex ad mulierem, Wade in domum tuam, & ego iubebo pro te. Et dixit rex, Reuertatur in domum suam. Et Adonia dixit Salomon, Wade in domum tuam. Et dixit Dominus: Non habent isti Dominum. Reuertatur vñusquisque in domum suam in pace. Et reuersus est Iosaphat rex Iuda in domum suam pacificè in Ierusalem. &, Surge, tolle letum tuum, & vade in domum tuam, &, Reuertar in domum meam vnde exiui. Et misit illum in domum suam, dicens: Wade in domum tuam. &, Manit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, & reuersa est in domum suam. Domum alicuius confundere dicuntur, qui impetu facto expugnare & diripere cogitant. vt, Domos confident, per reuelras intrabunt. &, Quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & via sua eius diripere, nisi prius alligeratur fortē? Idem ferē est domos percutere. vt, Quia ecce Dominus mandabit, & percutiet domum maiorem ruinis, & domum minorem hisibz. &, Si sciret pater familiæ, quæ horafur venturus esset, vigilaret utique & nō sineret per fodi domum suam. & adificare, est certam sedem parare, Quiescere & negotiorum finem, quietemque sibi proponere. vt, Sapientia adificavit sibi domum. &, Sapiens mulier adificat domum suam, insipiens construētam quoque manibus destruit. & præpara foris opus tuum, & diligenter exercit agrum tuum, & postea adifices domum tuam. &, Subleuetur desertum ciuitatis, in domibus habitabit Gedar. &, Adificare domos & habitate. 8. Ipsi. 42. Quia super hoc misit in Babylonem ad nos, dicens: Longum est, adificare domos & habitare. Illa vero hinc cogitationi contraria sunt. Hereditas nostra vera est ad alienos, domus nostra ad extraneos. &, Aedifica- 7. Tren. 5. sepe. 1. Canis. 3. tem. 29. super. 1. sap. 1. f. Ne ingrediaris domum conuiuij, qui adificauit domum suam super

supra petrā . & paulo inferius de alio . Similis est homini , qui adificauit domum suam super arenam . Illa porro manifesto & frequenti sermone usurpata translatio est , ut domus pro familia , sibole & omni posteritate appelletur . vt , Ingridere tu , & omnis domus tua in arcam . & , Recto itinere perduxit me Dominus in domum fratris domini mei . & , Accipies vxorem filio meo de cognatione mea , & de domo patris mei . Et omnes anima domus Iacob , quæ ingressæ sunt in Ægyptum . Et qui ingressi sunt in Ægyptum Iacob , singuli cū domibus suis intriorerunt . & , Nonne vos estis , qui odistis me , & cieclistis de domo patris mei ? & , Qui habitare facit sterilem in domo . & , Domus , & diuitiæ dantur à parentibus . & , Tu eris super domum meam . & , Non timebit domus suæ à frigoribus niuis .

commodus cubiculum est . Esdras enim abiit ad cubiculum Iohannan filij Eliasib , & ingressus illuc panem non comedit , & aquam non bibit ; lugebat enim træsgressionem eorū qui venerant de captiuitate . & , Tu autem cum oraueris , intra cubiculum tuum , & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito . Latere ob metum vel animi inopiam cupientibus opportunum putatur cubiculum ; & cubiculi cubiculū maiorem etiam trepidationem arguit , sicut scriptum est . Vade popule meus , intra in cubicula tua , claudere ostia super te , absconde te modicum . & , Porro Bennadab fugiens , ingressus ciuitatem , in cubiculum , quod erat intra cubiculum . Et visurus es in die illa , quando ingressurus es in cubiculum intra cubiculum , ut abscondaris . Magnam quoque necessitudinem amoremque maximum cubi-

Natio. Pro gente & natione aliqua domus usurpatur. vt,
Ezech. 27. De domo Togormæ equos, & equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum. &, Domus Togorma latera
Ezech. 37. Aquilonis. Domus quoque in possesso suo casu usurpa-
culi communicatio indicat. vt, Inueni quem diligit anima mea ; tenui eum, nec dimittam donec introducam illum in domum matris meæ , & in cubiculum genitricis meæ.

**C V B I L E S I V E L E C T V S,
L O C V S, C A P. L V.**

<i>Genes. 24.</i>	Et dixit ad feruum tenorem domus tuæ. & Ipse erat	<i>Somnus.</i>
<i>Psalms. 54.</i>	incolitus in omni domo patris sti. Et illud, In domo Dei ambulauimus cù confensu. Ad hanc quoque definitio- nem pertinet. Et elegi abiectus esse in domo Dei magis, quām habitate in tabernaculis peccatorum.	<i>Prover. 30.</i>
<i>Familia- res.</i>	<i>POSTREMO</i> familiaris rei , & vite totius insti- tuendæ ratio, domus nomine significatur. vt, <i>Insum</i> est, vt aliquando prouideam domui meæ. &, Quid in- uenisti de cuncta substantia domus tuæ? &, Benedixit Dominus domui Ægyptij propter Ioseph. Et non acci- piam de domo tua vitulos. &, Nisi Dominus ædificaue- rit domum. &, Deprehensus quoque reddet septuplū. Et omnem substantiam domus suæ tradet. &, Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, quia comeditis domos viduatum.	<i>Cant. 7.</i> <i>Ipsa. 34.</i> <i>Ipsa. 57.</i> <i>Nahum. 2.</i> <i>Luc. 11.</i> <i>Thorus.</i> <i>Ipsa. 57.</i> <i>Ibident.</i> <i>Iocel. 2.</i>
<i>Genes. 30.</i>		<i>Rom. 11.</i>
<i>Genes. 31.</i>		<i>Genes. 49.</i>
<i>Genes. 39.</i>		
<i>Psal. 126.</i>		
<i>Prover. 6.</i>		
<i>Mattth. 26.</i>		

CONCLAVE LOCVS.

CAP. LIII.

EX priuatis locis Conclae est domus pars semota quidem, verum & familiaribus, & exteris magis exposita, quam cubiculum; in qua, & cubare per temporis commoditatem, & piandere accenare, & consilia cum amicis vel familiaribus inire principes solent. quarum rerum exempla illa sunt. Cum autem ingressi fuissent in dominum, ille dormiebat super lectum suum in conclavi. &, Dixit Amon ad Thamar, Infer cibum in conclave, vt vescar de manu tua. Et tulit ad Amon fratrem suum in conclavi. &, Eliseus propheta, qui est in Israel, indicat regi Israel omnia verba, quæcunque locutus fuerit in conclavi tuo,

Secretum. **E**ccl. 4.
Ver. 13.
Eccl. 6.

fili hominis, quid filij Israël faciunt in tenebris vnuſ. Ezech. 7.
quisque in abscondito cubilis sui? Idem etiam propter Cogitationis silentium, & secretam stationem, cogitationū officina, nibus.
& deliberationum opportunus locus esse censetur. vt, Iniquitatem meditatus est in cubili suo. &, Quæ dicitis psal. 35. in cordibus vestris, & in cubilibus vestris. &, Vx qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris. Somniorum quoque locus. vt, Visiones capitis tui Dani. 2: 4. in cubili tuo. Pro sepulchro aut mortui lectulo visurparatur etiam cubile. vt, In medio intersectorum posuerunt cubile eius. His contrarium euentum illa significant, quæ ideo grauiorē sensum adferre putantur. Si dixeris, cōsolabitur me lectulus meus, & reuelabor loquēs mecum in stratii meo. Que de cubili dicta sunt, eadē &

Ferentur. **E**ccl. 35.
Iob. 7.

C Y B I C V L V M L O C V S.

CAP. L I I I I .

Secretum. **V**ICIVM secretior ceteris domus partibus
locus est; cuius vsus ad cubandū, & dormiendum
principē expetitur. vt, Obsecro Domine mi, Ego &
mulier hęc habitabamus in domo vna, & peperi apud
eam in cubiculo. &, Samson in cubiculum vxoris in-
trare volebat. &, Bethsabee in cubiculo Dauidem Re-
gem allocutā est. &, Ducta est itaque ad cubiculum re-
gis Assueri. &, Ascendent ranæ in cubiculū lectuli tui.
Idem autem locus ijs rebus idoneus putatur, quibus
conficios nullos esse cupimus. Sic enim Ioseph à fratribus
& familia semotus, introiens in cubiculum fleuit.
&, Samson in cubiculo infidiae posita sunt. Et in cogi-
tatione tua regi ne detrahas, & in secreto cubiculi ne
maledixeris regi. &, Introduces Iosaphat filium Nansi
in interius cubiculum. Et quod locuti estis in cubicu-
lis, prædicabitur in teatis. &, Iosabèt Ioas infantem in
cubiculo lectulorum abscondit. Secretò orantibus locus

3. Reg. 3.
adit. 15.
3. Reg. 1.
Exod. 2.
Exod. 7.
Secretum
Bmsf. 43.
adic. 16.
ctelef. 11.
Reg. 9.
mt. 12.
Paral. 12.

Propositio, ut dominus Apelles recta fuit. scilicet, si recesseris
in lectum strati mei. &, Ponamus lectulum in cubiculo. **P**sal. 131.
Quando irruit somniū super homines, & dormiunt in
lecto. Adulteriorū locus. Ecce mittā cā in lecto & qui
māchantur cum ea, &c. &, Maledictus, qui dormit
cum vxore patris sui, & reuelat operimentum lectuli
eius. Adnotationem etiam securitatis habet lectus, au-
getque orationis sententiam. vt, **Q**uanto magis nunc,
cūm homines impij interficerunt virum innoxium in
domo sua super lectum suum. **D**ent. 27.
Secrētū
locus.
Exod. 7.

SECRETUM, & maximē conseruatum domus lo-
cum, minimeque penetrabilem, & peruum. vt, Al-
lēcent ranæ in cubiculum lectuli tui. Agrotantium
quoque locus lectus est, morbumque aliquando arguit.
vt, Afferte eum ad me in lecto vt occidatur. &, Do-
minus opem ferat illi super lectum doloris eius. &, La-
uabo per singulas noctes lectum meum. &, Adduxe-
runt paralyticum iacentem in lecto. Et conuersus ad
lectuli caput. &, Cuba super lectulum tuum & lan-
guorem simula. &, De lectulo, super quem ascendisti,

1. Reg. 19.
Psal. 40.
Psal. 6.
Matth. 9.
4. Reg. 1.
2. Pdg. 13.
1. Pdg. 13.

non surges. Societatem, & communem vitæ consuetudinem lecti communicatio indicat. vt, Erunt duo in lecto vno. Ad hanc rationem illud spectat, filium Surnamitidis in lectulo hominis Dei fuisse collocatum;

A d splendoris, & apparatus argumentū lecti quoque materies facit. vt, Mala aurea in lectis argenteis. &, Qui dormitis in lectis eburneis. . &, Sedisti in lecto pulcherrimo. Sub lecto esse, est abscondi. vt, Nunquid accenditur lucerna, vt sub modio ponatur aut sub lecto? Sepulchrum aliquando dicitur lectulus. vt, In tenebris stravi lectulum meum. Lectū etiam iti signum, & monumentum personæ cuiuspiam aut rei gestæ, cōseruit solere, ex illo discimus testimonio: Solus quippe Og Rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus eius ferreus, qui est in Rabath filiorum Ammon, nouem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis, ad mensuram cubiti virilis manus.

don. Aliquando area idem quod planitarium est. vt, Nonne cum tetigerit eam ventus, siccabitur, & in arcis germinib⁹ sui aresceret? A R E A propter conculturam frequentiam, & calorem concepit, & humorē omnem remittit, & sterili ac tenui puluere abundat, sicciorq; quācetera soli partēs, efficitur, sicut scriptum est. Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, as, argentum, & aurum: & redacta quasi in fauillam ætius areæ. &, Erunt sicut puluis raptus ex area. &, Sed & bestiæ agri, quasi area stiensimbre, suspexerunt ad te. Ex hac oblatione signum Gedeoni factum explicatur de vellere, & area.

TORCULAR LOCVS
CARVIT LVIII.

TO R C V I A R locus easdem sermonum obserua-
tiones suppeditat, annuosque vini, & olei prouen-
tus per sepe indicat, sicut scriptum est . vt, Reputetur
vobis in oblationem tam de areis, quam de torcularibus.
&, Inter aceruos eorum meridiati sunt, qui calcatis tor-
cularibus sitiunt. Et vino torcularia tua redundabunt. Iob. 14.
Prover. 3.
Illud autem temporum perturbationem , & hostium
metum indicabat, quod Gedeon excuteret, & purga-
ret frumenta in torculari. Præterea vltionem grauissimam, Indic. 6.
Perturbat. tio.
magnum & copiosam cædem torcular ex translatione
sue allegoria significat. vt, Torcular calcaui solus, & de Iob. 63.
Vtio.
gentibus non est vir mecum. Huius loci allegoria nobis
in commentarijs, Deo distante, explicabitur. &, Torcu- Iob. 3.
Thrin. 3.
lar calcauit Dominus virginis filia Iuda. &, Venite &
descendite, quia plenum est torcular, exuberant tor-
cularia, quia multiplicata est malitia eorum : &, Ipse Apocal. 15.
calcat torcular vihi furoris ira Dei omnipotentis. Quæ
verò in psalmorum inscriptionibus Latinis leguntur fe-
ce Pro torcularibus, non huius argumenti est explicare.

T Y R R I S L O G Y S

C A P . L V I .

T U R R I S TUM SECURITATIS , & PRÆSIDIJ , TUM PTÖ
SPECIUS , & ORNAMENTI CAUSA CONSTRUITUR , SICUT SCRIP-
TUM EST : FACIAMUS NOBIS CIUITATEM , & TURRIM , CUIUS
CULMEN PERTINGAT CÆLUM , & CELEBREMUS NOMEN NOSTRUM
ANTEQUAM DIVIDAMUS IN HVNIVERSA TERRA . & , CUM REUER-
FUS FUCIO VICTOR IN PACCE , DESTRUAM TURRE HANC . & , EDIFI-
CAVIT TURRIM IN MEDIO EIUS . & ABIMELECH AUDIERIS VITOS
TURRIS SICHIMORUM PARITER CONGLOBATOS . ERAT AUTEM TUR-
RIS EXCELLSA IN MEDIA CIUITATE , AD QUAM CONFUGERANT VIRI ,
& MULIERES . ET EDIFICEMUS CIUITATES ISTAS , & VALLEMUS
MURIS , & ROBOREMUS TURRIBUS . & , TURRIS FORTITUDINIS A
FACIE INIMICI . & , TURRIS FORTISSIMA NOMEN DOMINI . &
HUBERA MEA SUNT TURRES . EST ETIAM CERTA LOCORUM RIOTATI-
O IN TURRIBUS CONSTITUTA . VT , FIXIT TABERNACULUM TRANS
TURRIM GREGIS . ET VSQUE AD TURRIM CENTUM CUBITORUM
FANSTIFICAUERUNT EAM , & VSQ. AD TURRIM HANANEI VSQ.
AD PORTAM ANGULI . ET A TURRE SYENES VSQUE AD TERMINOS
ÆTHIOPIÆ . CUSTODIAE , PRÆSIDIJO , SPECULÆ , & PRÆCONIJS ATQ.
DENUNTIATIONIBUS OPPORTUNA TURRIS ESSE SOLET ETIAM EX-
TRA VRBES CONSTRUCTA . VT , EDIFICAUERUNT FILII ISRAEL EXCEL-
SA IN CUNCTIS VIBIBUS SUIS A TURRE CUSTODIUM VSQUE AD
CIUITATEM MUNITAM . ET IPSE PERCUSSIT PHILISTÆOS VSQUE
AD GAZAM , & OMNES TERMINOS EORUM A TURRE CUSTODIUM
VSQUE AD CIUITATEM MUNITAM . & , IOATHAN EDIFICAVIT IN
FALTUBUS CASTELLA , & TURRES . & , NARRATE IN TURRIBUS EUIS .

T H E S A U R O R V M REPOSITORIUM , SICUT SCRIP-
TUM EST . IIS AUTEM THESAURI , QUI ERAINT IN VICIS , & IN TURRIBUS ,
& IN VIBIBUS , PRÆTERAT IOATHAN FILII OSIA . ET FIAT PAX
IN VIRTUTE TUA , & ABUNDANTIA IN TURRIBUS TUIS .

¶ , INTER ACERUOS EORUM MERIDIATI SUNT , QUI CALCATIS TOR-
CULARIBUS SITIUNT . ET VINO TORCULARIA TUA REDUNDABUNT .

ILLUD AUTEM TEMPORUM PERTURBATIONEM , & HOSTIUM
METUM INDICABAT , QUOD GEDEON EXCUTERET , & PURG-
RET FRUMETA IN TORCULARI . PRÆTEREA VLTIONEM GRAUÍSSIMAM ,
MAGNAM & COPIOSAM CÆDEM TORCULAR EX TRANSLATIONE
SICU ALLEGORIA SIGNIFICAT . VT , TORCULAR CALCAVI SOLUS , & DE
GENITIBUS NOB̄ EST VIR MECUM . HUIUS LOCI ALLEGORIA NOB̄
IN COMMENTARIJS , DEO DISTANTE , EXPLICABITUR . & , TORCU-
LAR CALCAVIT DOMINUS VIRGINI FILIAE IUDAÆ . & , VENITE &
DESCENDITE , QUA PLENUM EST TORCULAR , EXUBERANT TOR-
CULARIA , QUA MULTPLICATA EST MALITIA CORVM . & , IPSE
CALCAT TORCULAR VIHI FURORIS IRA DEI OMNIPOTENTIS . QUE
VERO IN PSALMORUM INSCRIPTIONIBUS LATINIS LEGUNTUR LE-
PE PRO TORCULARIBUS , NON HUIUS ARGUMENTI EST EXPLICARE .

S O L A R I V M L O G V S :
C A P V T L I X :

S O L A R I V M ALTISSIMUS IN DOMINA LOCUS , TESTI VICE OB-
TINET , & IPSE APERTUS SOLI , & NOCTURNÆ ATRIÆ EXPOSI-
TUS , VBI QUA EXICCATI PARAHTUR , EXTENDI SOLENTE , QD EAMQ.
REM NON INTER SECRITA , SED INTER APERTA CEHFETUR LOCA ,
IDEOQUE MINOREM SUSPITIONEM FACIT OCCULTANDARUM
IBIDEUM RERUM ; EAQUE RES PRUDENTER A RAHAB AD EX-
PLORATORIBUS LIBERANDOS FUIT EXCOCITATA : QUA FECIT VIROS
ASCEDERE IN SOLARIUM DOMUS SUA , OPERUITQUE EOS STIPPI-
LA LINI , QUA IBI ERAIT . AD SPECIACULA ETIAM COMMODUS
LOCUS EST , VTPOTE ALTIUS , & LIBER , VT IN TEMPIO DAGONIS DE
TEMPLO , & SOLARIO CIRCITER TRIA MILIA . SANI SONÉ SPECIAS
COMMEMORATUR . DAVID QUOCQUE EX SOLARIIS VITÆ VYXER-

AREA LOGS

C A P . L V I I .

AR E A ad frumentum congregandum, & triturandum paratur: ex quo fit, ut pro fructuum copia vel inopia hoc nomen usurpetur. vt, Sicut de areis primitias separabis: & , Reputetur vobis in oblatione p̄fimiliorum tam de areis, quam de torcularibus. & , Quāndo collegeris de area fruges tuas. Etnō ligabis os bouis trituranitis in area fruges tuas. &, Nocte areā hordei ventilabunt. &, Annuntiauerunt Dauid : Ecce Philistijm oppugnant Ceilam, & diripiunt areas. &, Nunquid credes illi quoniam sementem reddit tibi, & aream tuam congreget? &, Area, & torcular nō p̄fascet eos. &, Permundabit aream suam. In area dormiunt agricultorē trituras tempore, sicut scriptum est. Descende in aream, non videat te homo, dōnec esum potumque finierit: quando autem ierit ad dormiendum, &c.

C A P . L X .

TEC T V M L O C V S.

Quietis nocturna. Refrigera-
tio. Aricatio

TEC T V M ædificij postrema, & altissima atq. aper-
tissima pars periculosis tēporibus ad propugnandū

TECTUM locys

C E R T O R V M locorum annotationi quoque areā nomina deseruunt. Postquam autem venerunt ad areā Nachor. &, Frat autem Angelus domini iuxta aream Arcuna Iebusæ, &, Cūm peruenissent ad aream Chi-
T E C T V M ædificij postremā, & altissima atq; aper-
tissima pars periculosis tēporibus ad propagandū
petuit, sicut scriptū est. Erat autē turris excelsa in me-
dia ciuitate, ad quā cōfugerant vii, & mulieres, & om-
nes principes ciuitatis, &c. Vnde tectorum expugnatio
omne præsidium superatum, & amissum significat, ut
intra. 9.

Quidnam quoque tibi est, quia ascendisti & tu omnis in tecta? Huc & illud pertinet. Super tecta eius, & in plateis eius omnis vultatus. &c. Super omnia tecta Moab & in plateis omnis planctus. Et in illa hora qui fuerit in tecta, & vasa eius in domo, ne descendat tollere ea. Est etiam locus patentissimus, in quo nihil fiat vel altius dicatur, quin audiri viderique possit, sicut scriptum est. Altaria quoque, quae erant super tecta canaculi Achaz, quae fecerant reges Iuda. &c. Vigilauit & factus sum sicut passer solitarius in tecta. Et eos, qui adorant super tecta militiam celi. &c. Quod in aure auditis, praedicate in tecta. T E C T O R V M fænum, quod & terra altitudine caret, & soli ventoque expositum maximè tentetur, neque inferius, vnde exugat, humorem habeat, & citò areficit, & rerum breuem durationem significat, sicut scriptum est. Fiant sicut fanum tectorum, quod priusquam euellatur exaruit. Et facti sunt, ut herba tectorum, quae exaruit antequam matureceret. Passer in tecta, peregrinum hospitio, & ope parentem, atque temporum iniurias expositum refert. Factus sum tanquam passer solitarius in tecta.

L O C O R V M P A R T E S .

C A P . L X I .

C O N S E Q V E N S esse videtur, vt quorundam locorum partes, quæ & ipsæ loca sunt, adeamus; quidq; ex ciuismodi locis ad sermonum significaciones explicandas peti possit, indicemus.

P A R I E S L O C V S .

P A R I E S dominus pars est, quæ & distinguendis partibus & tectis, contignationibusque sustinendis, portis, fenestris, aperturibusque faciendis, ornamentiisque addendis paratur, Salomon enim adificans dicitur tabulata per gyrum in parietibus domus, & ostium lateris medij in pariete erat domus dextra. & omnes parietes templi per gyrum insculpit variis celaturis & torno. Et caluit Cherubim in parietibus. Et in parietibus illius figens palum statuet cafulam. Et ecce omnis similitudo reptilium & animalium abominatio & vniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Paries ingentibus commodus est viris ad turpitudinem occultandam. Quæ ob rem velut procerbiali oratione Hebraicis viupatrum est, mingere ad parietem, ad eam extatam significandam, qua turpis & honesti cognoscendi homo composam factus est. vt, Non reliquit ex ea mitigentem ad parietem. Erat etiam locus lepræ in domibus tactis examinandæ & cognoscendæ, sicut scriptum est. Et cum viderit in parietibus eius quasi valliculas pallore fui rubore deformes. Et ingressus Sacerdos viderit reuersam lepram & parieres resperlos maculis, &c. Ad parietem prospicere, indignantium, & consilium, conspectum, sermonem, colloquiumque alterius aduentantium, demum cura maxima affectori est. Sic enim Achab projiciens se in lectum, auerit faciem suam ad parietem, & non comedit panem. Sic etiam Ezechias conuertit faciem suam ad parietem, & oravit Dominum. Post parietem stare, non longe abesse significat. vt, Ipse stat post parietem nostrum respiciens post cancellos, &c. In pariete etiam delubra à gentibus aperiunt & simulachra collocari solebant: sicut scriptum est. Et faciet ei dignam habitationem, & in pariete ponens illum. Intra priuatos parientes quicquam agere, arbitris remotis occultam rem patrantis est. vt, Quis me videt? tenebra cooperiunt me, & parientes circundant me. Parietum palpatio aut tactio, cæcum aut luce carentem aut perturbato animo arguit: sicut scriptum est. Palpauimus sicut cæci parietem, & quomodo si quis innitatur manu sua in parietem. Sunt etiam plantæ quadam, quibus opportunus ad nascendū & crescendū locus in parietibus est. Cuiusmodi est hyssopus, quæ egreditur de pariete, de qua etiā Salomon disputatione cōmemoratur.

M A C E R I E S .

P R O P R I E nomen hoc murum breuum, vel inter duo prædia interiectum, vel vni prædio aut vinea vel horto circundatum, significat, cuius tamen altitudo breuior & structura leuius confecta sit, ea vel sciuendorum prædiorum, vel infesta bruta arcendi causa comparatur, in qua solent aues nonnunquam cauernis oblatas conquiescentes ventumque aut solem nimium fugere, sicut scriptum est: Columba mea in foraminibus petrae, & in cauernis maceria ostende mihi faciem tuam. Ex translationis autem figura hoc nomen pro munimento, defensione, tutela, nonnunquam etiam pro distinctione & variarum partium dissidio, vñtpatur. vt, Diruam maceriem eius, & erit in conculationem significat, sicut scriptum est. Fiant sicut fanum tectorum, quod priusquam euellatur exaruit. Et facti sunt, ut herba tectorum, quae exaruit antequam matureceret. Passer in tecta, peregrinum hospitio, & ope parentem, atque temporum iniurias expositum refert. Factus sum tanquam passer solitarius in tecta.

S E P E S L O C V S .

S E P E S etiam ad eosdem cum macerie usus paratur, textilis tamen est, vel variis duriorum arbustorum & spinarum plantis complicata: sicut scriptum est, Iter proverb. 13, impiorum quasi sepes spinarum, & vbi non est sepes, diripiunt posse. Et auferant sepe eius, & erit in directionem. Et qui optimus est in eis quasi palitrus, & qui rectus quasi spina de sepe. Eo in loco locusta aliaq; bestiæ commorari solent, & venenosæ etiam serpentum genera delitescere deprehenduntur: sicut scriptum est. Qui dissipat sepe, mordebit eum coluber. Parvuli tui quasi locustæ locularum, quæ confidant in Nahum. 3, sepiibus in die frigoris, Vagorum & disperforum atque inopum commorationes aliquando apud sepes fiunt, Inopla. sicut scriptum est: Plangite & circuite per sepes, quo terem. 49, niam Melchom in transmigrationem ducetur. &, Exi Luc. 14, in vias & in sepes, & compelle intrare.

H O R T U S L O C V S .

V U L G A T I S S I M U S horti usus ad arborum herbarumque plantationes est, quæ tum vietus, tum etiam voluptatis animique causa comparantur, sicut scriptum est. Locutus est ergo Achab ad Naboth dicens: Da mihi vineam tuam, vt faciam mihi hortum oleum. &, Rex autem iratus surrexit, & de loco cœuij intravit in hortum arboribus constitutum. &, Feci hortos, & pomaria, & conseui ea cunctigenis arboribus. &, Regnum cælorum Luc. 13, simile est grano linapis, quod acceptum homo misit in hortum suum. Et terra illa inculta facta est, vt hortus voluptatis. &, Quasi hortus, voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deferti. Propter amaritatem, & secessum, atque etiam propter colloquij commoditatem hortus opportunus amatioribus locus putatur. Id quod mystico illo, & sententiarum pleno carmine Salomon indicabat. Surge Aquilo, & veni Auster, Cant. 4, per hortum meum, & fluant aromata illius. Et veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum secessus. &, Veni in hortum meum spongia mea, &c. Eiusdem secessus commoditas oratione, Contemplatione & contemplationi idoneum locum in hortis efficit. Sic enim Iesum Christum sapientia in hortum orandi, & pro nobis supplicandi causa secessisse legimus. Sciebat autem Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Iesu conuenerat illuc cum discipulis suis. Olim simulachrorum, & vanorum: cæorum cultibus horti etiam idololatria frequentabantur, vnde ex locorum notatione cultus, siue superstitio potius, à prophetis arguitur. vt, Eribuscis super hortis, quos elegeratis. &, Qui immolant in hortis, & sacrificant super lateres. &, Qui sanctificant, & mundos se purant in hortis. Sepulchra sepulchra præterea quorundam principi virorum, & regum in priuatis hortis constructa obseruauiimus. vt, Dormiuit ita que Manasses cum patribus suis, & sepultus est in horto domus

S I V E , D E A R C A N O S E R M O N E .

domus sue in horto Osa. Et Amon sepultus est in horto suo in horto Osa. Et in loco, vbi Christus crucifixus est, erat hortus, & in horto monumentum hiuum, in quo nondum quisquam positus fuerat. Hortus conclusus integratem, & sinceritatem omni peregrino vitio liberam mysticè significat. Hortus conclusus foror mea, & sponsa mea hortus conclusus. Hortorum plantatio, & cultura longioris commorationis diuturnaq; mansiois consummationem indicat. vt, Adfiscate domos, & habitate; plantate hortos, & comedite fructum eorum. Et illud; Conuertam captiuitatem populi mei Israel, & adfiscabunt, &c. & facient hortos, & comedent fructus eorum.

V I N E A L O C V S .

V I N E A locus est vitibus consitus, nō tam voluptatis, quæ fructus, & vtilitatis causa comparatus, qui in fundi & hæreditatis parte censemur, cuiusque primus post diluvii fator & cultor Noe fuit, sicut scriptum est. Cœpisse Noe vir agriculta exercere terram, & plantauit vineam, bibensque vinum inebriatus est. &, Terram frumenti, hordei & vinearum. &, Considerauit agrum, & emit eum: de fructu manuum suarum plantauit vineam. &, Magnificari opera mea, adfiscatis, ut mihi domos, & plantauit vineas. &, Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Et vinea erat Naboth Iesraelita, quæ erat in Iesrael. Et dixit Achab ad Naboth, Da mihi vineam tuam, vt faciam hortum oleum &c. Cui respondit Naboth, Proprius sit mihi Dominus, ne dem hereditatem patrum meorum tibi. Illud autem exheredationem, & miseram conditionem significat: Agros nostros, & vineas nostras alij possident.

P r o g r a m m a .

V I N E A oppidis propinquæ esse solent. Quæ ob rem ad insidias aliquando parandas exteris opportuna, oppidanisque inutiles fuere, sicut scriptum est. Cumque venisset ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis saurus, & rugiens, & occurrit ei. &, Ita latitare in vineis: cuinque videritis filios Silo ad ducendos chloros ex more procedere, exite repente de vineis, & rapite singulis vxores singulas. Pullum ad vineam ligare, fructuum copiam significat. vt, Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, ó filii, afiam suam. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine sua pallium suum. Vinea florens veris index est, atque futuri fructus prænuntiat spem, sicut scriptum est. Vineæ florentes dederunt odorem. &, Congregastis aquas piscinæ inferioris. &, Ninive Iesai. 22, quasi piscinæ aquarum aquæ eius. Præter eum vñum, quem aqua præbet, piscinæ nullus alijs obseruat, nisi Notatio. quantum certorum locorum manifestæ notationi indicandæ piscinarum nomina appellantur. vt, Ioab filius 2. Reg. 2, Saruia, & pueri David occurrerunt eis iuxta piscinam Gabaon. &, Suspenderunt eum super piscinam in Herod. 22, bron: sepelienturque regem in Samaria, & lauerunt currum eius in piscina Samaria. Piscina vero illa, in qua Iohann. 5, languentes aliqui curabantur, non ex naturæ vñu, sed ex probatâ. Dei singulari beneficio eam vim obtinebat.

P I S C I N A L O C V S .

P I S C I N A R V M aquarum confluentium receptaculum piscina est, arte plerunque parata in ijs locis, quæ viuentis aquæ penuria laborant: sicut scriptum est. Et extruxi mihi piscinas aquarum, vt irrigarem sylvam lignorum germinantium. &, Reliqua sermonum Eze. 4. Reg. 20, Indic. 14, Indic. 21, Congregasti aquas piscinæ inferioris. &, Ninive Iesai. 22, quasi piscinæ aquarum aquæ eius. Præter eum vñum, quem aqua præbet, piscinæ nullus alijs obseruat, nisi Notatio. quantum certorum locorum manifestæ notationi indicandæ piscinarum nomina appellantur. vt, Ioab filius 2. Reg. 2, Saruia, & pueri David occurrerunt eis iuxta piscinam Gabaon. &, Suspenderunt eum super piscinam in Herod. 22, bron: sepelienturque regem in Samaria, & lauerunt currum eius in piscina Samaria. Piscina vero illa, in qua Iohann. 5, languentes aliqui curabantur, non ex naturæ vñu, sed ex probatâ. Dei singulari beneficio eam vim obtinebat.

V I L L A L O C V S .

V I L L A propriæ domus in fundo sita est, agrorum, non ciuitatis iure definita: sicut scriptum est. Angariauerunt Simonem Cyrenæum, vieniente de villa. &, Mortuæ sunt ranæ de domibus & de villis, & de agris. Eze. 7. Mortuæ autem pro toto prædio nomē vñtpatur. vt, Abierunt, alius in villam suam. &, Venit Iesu in villam, quæ dicitur Gethsemani. Plerunque vero idem villa in sarcis libris, quod Latinæ pagis, dicitur. vt, Si in villa fuerit domus, quæ muros non habeat. Et Auoth. i villas Pagus. Iair, & ciuitates, & villa earum. Et Aroer & villa eius. Iohann. 5. &, Vñque ad villam, quæ erat absque muro. Solitudini 1. Reg. 5, & secessibus commodæ villa sunt. vt, Veni dilecte mi, egestiamur in agrum, commoremur in villis, &c.

P R A D I V M L O C V S .

P R A D I V M fundus est fructibus ex re rustica percipliendis aptus & comparatus: sicut scriptum est. Iuxta prædiū, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. &, In locis illis erant prædia principis in fulxe nomine Publij.

N A V I S L O C V S .

N A V I S ad nauigandum mercedeque asportandum Mercaturæ edificatur: sicut scriptum est. Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis. &, Farn. 31. ñaue est quasi nauis institoris de longe portans panem. Non declinauimus per agros nec per vineas. Vincarum demolitio aut percussio, bellum, depopulationem, & valstacionem arguit: vt, Percussit vineas corum & culicæ corum, &c. Capite nobis vulpes paruulas, quæ

E 2 bellicas

Piscatio. Psal. 116.
Mare. Mat. 1.
Mercatura
Ips. 2.
Joh. 23.
Exod. 16.
April. 7.

bellicas. Piscationi etiam commode sunt: sicut scriptum est. Facientes operationem in aquis multis. Et Iesus videt Iacobum & Iohannem fratrem eius componentes retia in navi, erant enim pescatores. Locus ipse, hoc est, nauis, per Metonymiam figuram aliquando visum patitur pro mercatoribus mercibusque, atque pro ijs, qui nauibus vel cōmeatus, vel piscationis, vel belli causa vuntur. vt, Dies Domini exercituum super omnes naues Tharsis. &, Vlulate naues maris. &, Nunc stupebunt naues in die paucis tui. Et tertia pars nauium interiit.

CATHEDRA LOCVS.

Dignitas.
I. Reg. 20.
Ezech. 27.
2. Reg. 23.
Psal. 106.
Psal. 1.
Iob. 29.
Math. 23.
Math. 11.

CATHEDRA ad sedendum extructa, muneri & dignitati adscribitur. Namque & regibus & praeceptoriis atque iudicibus cathedra apponitur, & ijs etiam, quibus honor exhibetur aut obseruitur, ut suis exemplis ordine docebimus. Cūm sedisset rex super cathedram suam secundum consuetudinem. &, Dixisti, Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris. &, David sedens in cathedra sapientissimus princeps. Et in cathedra seniorum laudent te. Et in cathedra pestilentiae non sedit. Et super cathedram Moysi federunt Scriba. Honoris autem illa sunt. Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi. &, Amauit autem primos recubitus in cenis, & primas cathedras in synagogis. Sunt etiam videntium abaci, quae cathedra dicuntur, quales Iesus Christus in templo cœuerit.

SOLIVM LOCVS.

Regia au-
ctoritas.
Gen. 41.
Ezod. 7.
Dani. 17.
Iob. 36.
Fronte. 16.
Iob. 23.
Iob. 26.
Ips. 6.
Ips. 47.

SOLIVM propriè regum est, munusque ipsum, hoc est regiam auctoritatem, & dignitatem significat. sicut scriptum est. Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediens, vno tantum folio regni precedam te. &, A primogenito Pharaonis, qui sedet in folio eius. &, Postquam rex federit in folio regni sui. &, Reges in folio collocat in perpetuum. Et iustitia firmatur folium, Dei etiā thronus ut regis magni, folium Latinè à nostro Interpreti dicitur, vt, Quis mihi tribuat, ut inueniam illum, & veniam vsque ad folium eius? &, Qui timet vultum folii sui. &, Vidi dominum in folio super folium excelsum & eleuatum. &, Non est folium filie Chaldaeorum.

THRONVS LOCVS.

Regia au-
ctoritas.
Inde. 3.
2. Reg. 3.
2. Reg. 14.
Honor.
3. Reg. 2.
Psal. 9.
Munus re-
gium.
Luc. 22.
Col. 1.
Apcal. 4.
Ibidem.

THRONVS eiusdem cum folio vñus, regiam quoque dignitatem, maiestatem, atque munus significat. Sic Eglo de throno surrexisse dicitur. &, sicut scriptum est, vt transferatur regnum de domo Saul, & eleueratur Thronus David super Iudam & super Israhel à Dan vsque ad Beersebagh. &, Rex autem & thronus eius sunt innocēns. Illud verò exemplum honoris & ornamenti est. Positvsque thronus matris regis quae sedi ad dexteram eius. Ad munus autem illa spectant. Sedisti super thronum, qui iudicas iustitiam. Et ad honorem & munus illa: Vt fedeatis super thronos duodecim iudicantes duodecim tribus Israhel. Siue Throni siue dominations. &, Adeamus cum fiducia ad thronum gratiae eius, ut misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus. Regiam autem dignitatē, munerisque auctoritatem, & ornamenti honoris que obseruantiam, simili omnia ferē exempla, quæ apud Iohannem theologum de throno leguntur, ostendunt. vt, Cūm darentia animalia gloriam & honorem, & benedictionem sedenti super thronum. &, De throno procedebant fulgura & voces, & tonitrua, & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei.

SEDES LOCVS.

SEDES Latinum nomine commune magis, latumq; est, quod & ad regum, iudicium & principum virorum thronum, folium & cathedram eius refertur: sape autē habitationem & ciuitatem, siue patriam vniuersiusque significat, omnibus tamē communem significationem

addit stabilitatis & firmitudinis cuiusdam. Horum exstabilitas est. Facientes operationem in aquis multis. Et Iesus videt Iacobum & Iohannem fratrem eius componentes retia in navi, erant enim pescatores. Locus ipse, hoc est, nauis, per Metonymiam figuram aliquando visum patitur pro mercatoribus mercibusque, atque pro ijs, qui nauibus vel cōmeatus, vel piscationis, vel belli causa vuntur. vt, Dies Domini exercituum super omnes naues Tharsis. &, Vlulate naues maris. &, Nunc stupebunt naues in die paucis tui. Et tertia pars nauium interiit.

MENSA LOCVS.

MENSA communis consuetudine cibi capiendo, & refractionis causa paratur, sicut scriptum est. Nec non & cibaria mensa eius. &, Requies autem mensa tua erit plena pinguedine. &, Parasti in conspectu meo menam aduersus eos, qui tribulant me. &, Nunquid poteris Deus parare mensam in deferto, aut cōtinuum parare mensam populo suo? Est etiam conuijus significans mensa nomen idoneum. vt, Iudei quoque, & Nehem. 5. inagistratus centum quinquaginta viri, & qui veniebat ad nos de gentibus, quae in circuitu nostro sunt, in mensa mea erant. &, Proposuit mensam singulos, &c. &, Sapiencia proposuit mensam suam. &, Mensa tua repleta sunt vomiti, quod ebrietatem significat. Mensa quoque communicatio & familiarissima consuetudinem & vitæ societatem, & eius, cuius mensa est, Consuetudinaria erga illos, quibus communicatur, significat. vt, Tu comedes panem in mensa mea semper. &, Mephiboseth filius domini tui comedet semper panem super mensam meam. &, Porro Mephiboseth habitabat in Ierusalem, quia iugiter de mensa regis vescebat. &, Filius tui sicut nouelle oliuarum in circuitu mensa tua. Huiusmodi consuetudinis deflationem aut fugam siue abalienationem illa indicant. Surrexit 1. Reg. 20. ergo Ionathas à mensa in ira furoris, & non comedit in die calendarum secunda panem. &, Quod non comedet in mensa Aman, nec milbi placuerit conuiuum regis. &, Proposuit Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis. Illud ex hac eadem ratione magna indignitate inprobabilitatemque proditoris Iudei arguit. Veruntamen ecce manus tradentis me cum est in mensa. Sub mensa alicuius comedere, canum propriè est: & si ad homines referatur, ab despectu, & contemptu significat maximum. vt, Catelli comedunt de nicis, quae cadunt de mensa dominorum suorum. Septuaginta reges, amputatis manuum ac pedum summittibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias. In sacris etiam mensa vñus numeratur, qua legitimo ritu ornata Deus ad consuetudinem horum inuitatus accedere dignatur. Huc spectabat illa mensa panibus propositionis instruenda; cuius præterea alia arcana magis significatio fuit suo loco, nobis Deo distante, aperienda. Et illud, Ipsa accedit ad mensam meam, ut ministrent mihi. Huius sacri prophanationem, & superstitionem ac sacrum peruerfam imitationem, illæ sententiae significauerunt. Qui ponitis fortunæ mensam, & libatis super eam. & Ioseph. 65. quae de Beli mensa apud Daniel narrantur. &, D. 1. cor. 19. Paulus, Non potestis, inquit, mensa Domini seruire & mensa demoniorum. Mensa etiam in plurali communicationem illam vietus significant, quæ Christiano nati.

Commu-

natio.

Non derelinque-

re, & ministrare mensis. Numulariorum rati-

publicanorum, & eorum, qui foenus exercent, mensa quoque dicitur. Oportebat, inquit, te dare pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens cum foenore exigerem illam. &, Christus mensas numulariorū euerit. Math. 11.

ARCA LOCVS.

PRIMAM, quam legimus, arcam à Noe fabrastam nouitius humanarum rerum, & animalium genera omnia à diluvij aquis cōseruandi causa, cumque capillæ.

Gnaf. 7. pacissimam domus instar habentem, quam suis partibus aliás describemus. Hæc, quod omnium animantium generi vitam, restitutionem, atque instauracionem ex diuino beneficio effecitura esset, nomen *parvum* obtinuisse videtur. Itaque conservacionis locus arca illa fuit arcana Christi significatione, in quo salus & vita omni orbis promissa & allata fuit. Cuius rei maior & sublimior nobis est sermo, quā vt huius argumenti angustijs capi possit. Fuit etiam alterum arca genus diuino iussu facta, quæ magna quoque significatione habet humani cordis, in quo diuinæ legis fœdus cōseruari debet. hac Hebraico vocabulo *parvum* dicitur, ad tabularum & libri legis, atque aliorum diuinorū beneficiorum monumenta cōseruanda, comparatus locus: quæ ob eam rem Arca fœderis appellata est. Scriptum est enim, Et posuit testimonium in arca. &, Arca fœderis Domini precedet vos. Illud autem non ex rei ipsius natura & ingenio, sed ex diuino beneplacito & confitilo factum est: vt arca hæc, quam dicimus, singularis quidam, & insignis diuini numinis & prouidentiæ locus haberetur, isque ob eam causam facer & obseruandus esset, ideoque arca fœderis Domini, & arca Domini, & arca sanctificationis diuinæ dicta esset: sicut scriptum est. Cumque transiſſent omnes, transiſſit & arca Domini. &, Ite & circuite ciuitatem armati, præcedentes arcam Domini. &, Cūm sacerdotes septem buccinis clangerent ante arcam fœderis Domini. &, Exurge Domine in requiem tuam tu & arca sanctificationis tua. Arca etiā numinis aut vas, rebusque alijs pretiosis reponendis & custodiendis, tam in sacram, quā in prophanicum vñsum paratur, vnde pro pecunia ipsa & tributis vñsurpatur. 1. Ezech. 1. sicut scriptum est. Et vt adificetur domus Dei scilicet de arca regis, id est, de tributis, quæ dantur in 2. Math. 4. regione trans flumen. Et cūm exactionem faceret Stratus, qui arcae erat præpositus.

Altari appro pinquare, familiaritatem cum Deo significare, ideoque reverenter, & obseruantia exhibitas cō Deo. Exod. 27. quando ingredientur tabernaculū testimonij, vel quādo appropinquant ad altare vt ministrant. Ad altare ascende, sacerdotalis dignitatis est, munusque ipsum transiſſent omnes, transiſſit & arca Domini. &, Ite & circuite ciuitatem armati, præcedentes arcam Domini. &, Cūm sacerdotes septem buccinis clangerent ante arcam fœderis Domini. &, Exurge Domine in requiem tuam tu & arca sanctificationis tua. Arca etiā numinis aut vas, rebusque alijs pretiosis reponendis & custodiendis, tam in sacram, quā in prophanicum vñsum paratur, vnde pro pecunia ipsa & tributis vñsurpatur. 1. Ezech. 1. sicut scriptum est. Et vt adificetur domus Dei scilicet de arca regis, id est, de tributis, quæ dantur in 2. Math. 4. regione trans flumen. Et cūm exactionem faceret Stratus, qui arcae erat præpositus.

MOLA.

MOLA ad frumenta molenda paratur, in eoque loco, vbi mola est, molitorem esse oportet, qui molam volat antiquo more: sicut scriptum est. Circuibat populus, & colligens illud frangebat in mola. Ministrum infimum. Vnde pro infimo ministerio accipitur, & ad condicionem servilem indicandam nomen vñsurpatur. vt, A primogenito Regis vñque ad primogenitum ancillæ, quæ erat in mola. &, Tolle molam & mole farinam, denuo da turpidinem tuam, &c. &, Erunt duas molentes in mola; vna assumetur, & vna relinquitur. Illud etiam orium, latitiam & rerum vñsum significat, quod legimus. Perdam ex eis vocem molæ, & lumen lucernæ. Et vox molæ non audietur in te amplius.

ALTARE LOCVS.

ALTARIS prima institutio, diuini cultus, & sacrificij faciendi causa coepit est, velut mensa quadam, ad quam Deus supplicibus hominibus propitiis futuris inuitaretur, sicut scriptum est. Adificauit autem Noë altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare. Est autem altare fœderis locus & diuina maiestatis index, sicut scriptum est. Et adificauit ibi altare Domino, qui apparuerat ei. &, Venerunt ad locum quem ostenderat ei Deus, in quo adificauit altare. &, Adificauit ibi altare, & appellauit nomen loci illius Domus Dei. Prætor vietiārum & hostiarum vñsum, adorationi, & supplicationis altare destinatur. Id enim sacrificij etiam genitus, atque adeo gratissimum Deo esse censetur. Namque Salomon stetit coram altari ex aduerso vñuersa multitudinis Israhel, & extendit manus suas, &c. &, Hoc tursum fecistis, operiebatis lachrymis altare Domini & fletu & mugitu. Erat autem altare duplex: alterum ancum hostijs cœsis incendens constructum; alterum multiplicauit Ephraim altaria ad peccandum.

A R A L O C V S.

A r a s perpetuò Latinus nosfer interpres eas esse voluit, qua non ex diuino instituto aut consilio, sed ex corrupto & damnando vani cultus studio struc̄tæ es-
tent. vt, Aras eorum destrue, confinge statuas lucos-
que succide. &, Destrues aram Baal patris tui, & nemus, quod cīca aram est succide. &, Posuit aram Baal in templo Baal quod adificauerat in Samaria. &, Secundum numerum viarum Ierusalem posuit aras ad confusionis, aras ad libandum Baalim. &, Demoliar aras vestras. &, Edifica mihi septem aras, & para tota-
dēm vitulos.

P O R T A L O C V S.

P O R T A quamvis aliorum locorum pars quædam sit, ipsa tamē in publicis cœnitu locis, lunt, autem & domus priuatae & templorum & publicarum ædium & virium portæ, omnēque id commune habent, vt aditus & exitus copiam faciant. Quamobrem in portarum mentione huiusmodi verbōrum, ingredi & egredi, usuratio est frequentissima. Sunt præterea & aliae rationes, qua in portarum nomine obseruando appellan-
tur, quarum illa subiiciemus exempla. Portæ iuris-
dictiōnem & dominium indicant possidentis & occu-
pantis vel affectantis. Possidet semen tuum portas in-
nimicorum suorum &, Crefcas in mille millia, & possi-
det semen tuum portas inimicorum suorum. &, Si re-
cepiterit & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui
in ea est, taluabitur, & seruet tibi sub tributo. &, Si af-
flixit cum inimicus cius portas obſidens. Et diligit
Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.

&, Equites ponent fides suas in porta. &, Quia des-
perata est plaga eius, tetigit portam populi mei usque ad
Ierusalem. Quia descendit malum a Domino in portam Ierusalem. &, Aperi Libane portas tuas, & co-
medatignis cedros tuas. Ad huiusmodi dominium illa spe-
cant Israel & Iuda vociferati sunt, & persecuti sunt
Philistæ usque dum venirent in vallem & usque ad
portas Acharon. &, Neque ingrediatur portam popu-
li mei in die ruinae eorum. Praesidij etiam causa porta
extruidunt & instruuntur: quam cum hostis obſidet,
oppidanos in angustias coniicit: sicut scriptum est. Et
hostes vastis regionibus portas obſedent, civitatis,
&c. Significat etiam portarum vias communione, conſuetudinem & ſocietatem. vt, Aperite mihi portas iustitiae & ingressus in ea, confitebor Domino. Hac
porta Domini, & iusti intrabunt in eam. Intra portas
vel domus vel viribus eiusdem eſſe, ad iuris cōmodorum,
& incommodeum communione & ſocietatem fa-
cit: sicut scriptum est. Non facies omne opus tu,
&c. &, Aduena, qui est intra portas tuas. Et omne iu-
mentum tuum & peregrinus, qui est intra portas tuas.
&, Peregrino qui est intra portas tuas da, vt
comedat, aut vende ei. &, Scit enim omnis popu-
lus, qui habitat intra portas viribus meæ, te mulierem
eſſe virtutis. Contrà verò extra portam constitui, ex-
communicationem & detractionem significat. Sic au-
tem Christus factus pro nobis maledictio, extra portam, vt D. Paulus adnotat, paſſus eſt. Adnotatur præ-
terea porta vt publicus locus ob ingredientiū & egredien-
tiū frequentiā; in quo quicquid geritur, manifestū effe-
oportet, sicut scriptum est. Responditque Ephron ad Abraham cunctis audientibus, qui ingrediebantur
portas ciuitatis illius. &, Confirmatus eſt ager Abrahæ
in possessionem, videntibus filiis Heth, & cunctis qui
intrabant portas ciuitatis illius. Conuentus olim com-
munis & incolarum & hospitum in portis virium fie-
bat, idemque locus celeberrimus habebatur, & mercato-
rii & concionibus etiam deputatus erat, sicut
scriptum est. Quando procedebam ad portam ciui-

tatis, & in platea parabant cathedral mihi. &, Ut an-
nuntiem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. &, Aduerſum me loquebantur qui ſedebant in porta. &, Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis Prom. 31, opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta. Amos 5. &, Duo modij hordei ſtare vno, & modius ſimila ſtare vno cras hoc eodem tempore in porta Samariae. Judicia, Iudicia etiam in portis olim exercabantur, loco & ciuibus & hospitibus cōmodissimo. Si iudicium inter Deut. 17, portas tuas videris verba variare. &, Ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores virbiſ, qui in porta ſunt. &, Non confundetur, cum loqueatur inimicis psalm. 126. ſtis in porta &, Ne conteras egenum in porta, quia iu- dicabit Dominus cauſam eius.

In porta aut ſuper portam ſedere ſolent proſpicien-
tes, & expectatione ſolliciti, aut qui hospites curioſe
obſeruantur. Sic enim Abſalon mane conſurgens ſtabat
iuxta introitum portæ in via: & omnem virum qui ha-
bebat negotium, vt veniret ad regis iudicium, vocabat
Abſalon ad ſe, &c. Et ſtetit rex iuxta portam, & egre-
diebatur populus, &c. &, David ſedebat inter duas
portas, ſpeculator verò erat in fastigio portæ ſuper mu-
rum. &, Surrexit rex, & ſedit in porta, & omni populo
nuntiatum eſt, quod ſederet in porta. Portarum quo-
que nomina ad certas locorum notas indicandas ap-
pellatur. vt, Perfecuti ſunt eos aduerſarij de porta vſq. 10. ad Sabarim. &, Hauſerunt aquam de ciftena Beth-
lehem, quæ erat in porta, &. A porta Sabarim vſque
ad portam anguli. &, Rex Israel & rex Iuda ſedebant
in area iuxta portam Samariae.

Illiud etiam obſeruatum eſt, aras falsis numinibus
in portis quoque conſecratas fuſſe gentium ritu. vt,
Iofas deſtruxit aras portarum in introitum oſtij Iofe-
4. Reg. 23. principis ciuitatis, quod erat ad finiſtram portæ ciui-
tatis. Portas ponere ſolent, qui adiſciū abſoluunt, idq.
huiusmodi oratio ſignificat: In primogenito ſuo funda-
mentū illius iaciat, & in nouiſimo liberorum ſuorum
portas ponat eius. Sed portæ in hoc loco valvas ipsas ſi-
gnificare poſſunt. Portarum frequentia & ſolitudo vr-
Celebrites. hibis aut loci celebritatem vel incelebritatem arguit. vt, ſolitudo.
Marebunt atque lugebunt porta eius, & defolata in
terra ſedebit. Luxit Iudea, & portæ eius corrueunt, ieron. 14.
& obſcurata ſunt in terra. & ſenes defecerunt de
Thren. 5. portis.

Illa verò, qua subiiciemus, obſeruationum genera-
&c. Significat etiam portarum vias communione,
conſuetudinem & ſocietatem. vt, Aperite mihi portas iuſtitiae & ingressus in ea, conſitebor Domino. Hac
porta Domini, & iusti intrabunt in eam. Intra portas
vel domus vel viribus eiusdem eſſe, ad iuris cōmodorum,
& incommodeum communione & ſocietatem fa-
cit: sicut scriptum eſt. Non facies omne opus tu,
&c. &, Aduena, qui est intra portas tuas. Et omne iu-
mentum tuum & peregrinus, qui est intra portas tuas.
&, Peregrino qui est intra portas tuas da, vt
comedat, aut vende ei. &, Scit enim omnis popu-
lus, qui habitat intra portas viribus meæ, te mulierem
eſſe virtutis. Contrà verò extra portam constitui, ex-
communicationem & detractionem significat. Sic au-
tem Christus factus pro nobis maledictio, extra portam, vt D. Paulus adnotat, paſſus eſt. Adnotatur præ-
terea porta vt publicus locus ob ingredientiū & egredien-
tiū frequentiā; in quo quicquid geritur, manifestū effe-
oportet, sicut scriptum eſt. Responditque Ephron ad Abraham cunctis audientibus, qui ingrediebantur
portas ciuitatis illius. &, Confirmatus eſt ager Abrahæ
in possessionem, videntibus filiis Heth, & cunctis qui
intrabant portas ciuitatis illius. Conuentus olim com-
munis & incolarum & hospitum in portis virium fie-
bat, idemque locus celeberrimus habebatur, & mercato-
rii & concionibus etiam deputatus erat, sicut
scriptum eſt. Quando procedebam ad portam ciui-

O S T I V M L O C V S.

O S T I V M ex eodem Hebraico nomine vertitur, eademque ſignificandi rationes ſubit. Nam iurisdi-
ctionem, praefidium, communionem, excommunicationem,
conuentum, celebratatem, expectationem, obſer-

obſeruationemque pro variorū verborū adiun-
tione ſignificat. Cuiſodiq; quoque locus eſt, ſive regia,
Custodia. & Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis Prom. 31, opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta. Amos 5. &, Duo modij hordei ſtare vno, & modius ſimila ſtare vno cras hoc eodem tempore in porta Samariae. Judicia, Iudicia etiam in portis olim exercabantur, loco & ciuibus & hospitibus cōmodissimo. Si iudicium inter Deut. 17, portas tuas videris verba variare. &, Ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores virbiſ, qui in porta ſunt. &, Non confundetur, cum loqueatur inimicis psalm. 126. ſtis in porta &, Ne conteras egenum in porta, quia iu- dicabit Dominus cauſam eius.

obſeruationemque pro variorū verborū adiun-
tione ſignificat. Cuiſodiq; quoque locus eſt, ſive regia,
Custodia. & Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis Prom. 31, opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta. Amos 5. &, Duo modij hordei ſtare vno, & modius ſimila ſtare vno cras hoc eodem tempore in porta Samariae. Judicia, Iudicia etiam in portis olim exercabantur, loco & ciuibus & hospitibus cōmodissimo. Si iudicium inter Deut. 17, portas tuas videris verba variare. &, Ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores virbiſ, qui in porta ſunt. &, Non confundetur, cum loqueatur inimicis psalm. 126. ſtis in porta &, Ne conteras egenum in porta, quia iu- dicabit Dominus cauſam eius.

obſeruationemque pro variorū verborū adiun-
tione ſignificat. Cuiſodiq; quoque locus eſt, ſive regia,
Custodia. & Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis Prom. 31, opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta. Amos 5. &, Duo modij hordei ſtare vno, & modius ſimila ſtare vno cras hoc eodem tempore in porta Samariae. Judicia, Iudicia etiam in portis olim exercabantur, loco & ciuibus & hospitibus cōmodissimo. Si iudicium inter Deut. 17, portas tuas videris verba variare. &, Ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores virbiſ, qui in porta ſunt. &, Non confundetur, cum loqueatur inimicis psalm. 126. ſtis in porta &, Ne conteras egenum in porta, quia iu- dicabit Dominus cauſam eius.

obſeruationemque pro variorū verborū adiun-
tione ſignificat. Cuiſodiq; quoque locus eſt, ſive regia,
Custodia. & Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis Prom. 31, opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta. Amos 5. &, Duo modij hordei ſtare vno, & modius ſimila ſtare vno cras hoc eodem tempore in porta Samariae. Judicia, Iudicia etiam in portis olim exercabantur, loco & ciuibus & hospitibus cōmodissimo. Si iudicium inter Deut. 17, portas tuas videris verba variare. &, Ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores virbiſ, qui in porta ſunt. &, Non confundetur, cum loqueatur inimicis psalm. 126. ſtis in porta &, Ne conteras egenum in porta, quia iu- dicabit Dominus cauſam eius.

obſeruationemque pro variorū verborū adiun-
tione ſignificat. Cuiſodiq; quoque locus eſt, ſive regia,
Custodia. & Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis Prom. 31, opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta. Amos 5. &, Duo modij hordei ſtare vno, & modius ſimila ſtare vno cras hoc eodem tempore in porta Samariae. Judicia, Iudicia etiam in portis olim exercabantur, loco & ciuibus & hospitibus cōmodissimo. Si iudicium inter Deut. 17, portas tuas videris verba variare. &, Ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores virbiſ, qui in porta ſunt. &, Non confundetur, cum loqueatur inimicis psalm. 126. ſtis in porta &, Ne conteras egenum in porta, quia iu- dicabit Dominus cauſam eius.

obſeruationemque pro variorū verborū adiun-
tione ſignificat. Cuiſodiq; quoque locus eſt, ſive regia,
Custodia. & Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis Prom. 31, opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta. Amos 5. &, Duo modij hordei ſtare vno, & modius ſimila ſtare vno cras hoc eodem tempore in porta Samariae. Judicia, Iudicia etiam in portis olim exercabantur, loco & ciuibus & hospitibus cōmodissimo. Si iudicium inter Deut. 17, portas tuas videris verba variare. &, Ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores virbiſ, qui in porta ſunt. &, Non confundetur, cum loqueatur inimicis psalm. 126. ſtis in porta &, Ne conteras egenum in porta, quia iu- dicabit Dominus cauſam eius.

obſeruationemque pro variorū verborū adiun-
tione ſignificat. Cuiſodiq; quoque locus eſt, ſive regia,
Custodia. & Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis Prom. 31, opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta. Amos 5. &, Duo modij hordei ſtare vno, & modius ſimila ſtare vno cras hoc eodem tempore in porta Samariae. Judicia, Iudicia etiam in portis olim exercabantur, loco & ciuibus & hospitibus cōmodissimo. Si iudicium inter Deut. 17, portas tuas videris verba variare. &, Ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores virbiſ, qui in porta ſunt. &, Non confundetur, cum loqueatur inimicis psalm. 126. ſtis in porta &, Ne conteras egenum in porta, quia iu- dicabit Dominus cauſam eius.

obſeruationemque pro variorū verborū adiun-
tione ſignificat. Cuiſodiq; quoque locus eſt, ſive regia,
Custodia. & Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis Prom. 31, opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta. Amos 5. &, Duo modij hordei ſtare vno, & modius ſimila ſtare vno cras hoc eodem tempore in porta Samariae. Judicia, Iudicia etiam in portis olim exercabantur, loco & ciuibus & hospitibus cōmodissimo. Si iudicium inter Deut. 17, portas tuas videris verba variare. &, Ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores virbiſ, qui in porta ſunt. &, Non confundetur, cum loqueatur inimicis psalm. 126. ſtis in porta &, Ne conteras egenum in porta, quia iu- dicabit Dominus cauſam eius.

obſeruationemque pro variorū verborū adiun-
tione ſignificat. Cuiſodiq; quoque locus eſt, ſive regia,
Custodia. & Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis Prom. 31, opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta. Amos 5. &, Duo modij hordei ſtare vno, & modius ſimila ſtare vno cras hoc eodem tempore in porta Samariae. Judicia, Iudicia etiam in portis olim exercabantur, loco & ciuibus & hospitibus cōmodissimo. Si iudicium inter Deut. 17, portas tuas videris verba variare. &, Ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores virbiſ, qui in porta ſunt. &, Non confundetur, cum loqueatur inimicis psalm. 126. ſtis in porta &, Ne conteras egenum in porta, quia iu- dicabit Dominus cauſam eius.

obſeruationemque pro variorū verborū adiun-
tione ſignificat. Cuiſodiq; quoque locus eſt, ſive regia,
Custodia. & Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis Prom. 31, opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta. Amos 5. &, Duo modij hordei ſtare vno, & modius ſimila ſtare vno cras hoc eodem tempore in porta Samariae. Judicia, Iudicia etiam in portis olim exercabantur, loco & ciuibus & hospitibus cōmodissimo. Si iudicium inter Deut. 17, portas tuas videris verba variare. &, Ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores virbiſ, qui in porta ſunt. &, Non confundetur, cum loqueatur inimicis psalm. 126. ſtis in porta &, Ne conteras egenum in porta, quia iu- dicabit Dominus cauſam eius.

obſeruationemque pro variorū verborū adiun-
tione ſignificat. Cuiſodiq; quoque locus eſt, ſive regia,
Custodia. & Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis Prom. 31, opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta. Amos 5. &, Duo modij hordei ſtare vno, & modius ſimila ſtare vno cras hoc eodem tempore in porta Samariae. Judicia, Iudicia etiam in portis olim exercabantur, loco & ciuibus & hospitibus cōmodissimo. Si iudicium inter Deut. 17, portas tuas videris verba variare. &, Ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores virbiſ, qui in porta ſunt. &, Non confundetur, cum loqueatur inimicis psalm. 126. ſtis in porta &, Ne conteras egenum in porta, quia iu- dicabit Dominus cauſam eius.

obſeruationemque pro variorū verborū adiun-
tione ſignificat. Cuiſodiq; quoque locus eſt, ſive regia,
Custodia. & Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis Prom. 31, opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta. Amos 5. &, Duo modij hordei ſtare vno, & modius ſimila ſtare vno cras hoc eodem tempore in porta Samariae. Judicia, Iudicia etiam in portis olim exercabantur, loco & ciuibus & hospitibus cōmodissimo. Si iudicium inter Deut. 17, portas tuas videris verba variare. &, Ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores virbiſ, qui in porta ſunt. &, Non confundetur, cum loqueatur inimicis psalm. 126. ſtis in porta &, Ne conteras egenum in porta, quia iu- dicabit Dominus cauſam eius.

obſeruationemque pro variorū verborū adiun-
tione ſignificat. Cuiſodiq; quoque locus eſt, ſive regia,
Custodia. & Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis Prom. 31, opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta. Amos 5. &, Duo modij hordei ſtare vno, & modius ſimila ſtare vno cras hoc eodem tempore

à Ieroboamo inducta, locus infamis & execrandus erat. Namque Ieroboamo posuit vnum vitulum in Bethel, & alterum in Dan; & factum est verbum hoc in peccatum. &, Ascédens altare, similiter fecit in Bethel, ut immolaret vitulus, quos fabricatus fuerat. &, Ascendit super altare, quod extruxerat in Bethel, quinta decima die mensis octaua, quem finxerat de corde suo. Cumq. audiisset rex sermonem hominis Dei, qui inclinaverat contra altare Bethel. Hanc superflutum cibra & vehementi exortatione prophetarū exagitant. vt, Et confundetur Moab à Chamos, siéut confusa est dominus Israhel à Bethel. &, Sic fecit vobis Bethel à facie malitia nequitiarum vestiarum. &, Cùm cōpero visitare super praevarications Israhel, super eum visitabo & super altaria Bethel. &, Venite ad Bethel, & impie agite. &, Nolite querere Bethel, & in Galgala nolite intrare.

G A L A A D L O C V S C E R T V S.

I N Cananæorum finibus Orientem versus mons est longus & magnus, à septentrione in meridiem procurrens, qui Ismaëlitæ regione à Cananæis dirimit. Huic nomen a Jacob & Laban sacer, fœdus amicitia confimantibus, factū est Hebraicē יְהוָה & Syriacē אֱלֹהִים, hoc est, cumulus tellis, siue testimoniū, vt in primo Mosis narratur libro.

V s v s nominis ad certam locorū & finium descriptionem adnotandam frequenter est, & ad itineris etiā rationem constituendam appellatur. Nam cùm mons altus sit & conspicuus, facile ab iter agètibus utrumque prospicitur: sicut scriptum est. Cumq. ab ijs set tam ipse quām omnia quæ iuris sui erant, & amne transmissio pergeret contra montē Galaad, & Laban assumptis fratribus comprehendit eum in monte Galaad. Et sedentes vt comedenter panem, viderunt viatores Ismaelitas venire de Galaad. Et Receperunt de monte Galaad, & reuersti sunt ex populo viginti duo millia virorum. In Ismaëlitica terra Orientalem terminum continet Galaad: sicut scriptum est, Percussitque Hazael omnes terminos Israhel à Iordanē contra orientalem plagam omnem terram Galaad, &c., Porro plaga orientalis de medio Aram, & de medio Damasci, & de medio Galaad. Est locus passionibus abundans, sicut scriptum est. Filii autem Ruben & Gad habebant pecora multa, & erat illis in iumentis infinita substantia. Cumq. videntur Iaser & Galad aptas animalibus alendis, &c.

E x ea re eff. cūn est, vt Rubenitis & Gadatis Manasse filii ad habitandum concessa fuerit, sicut scriptum est: Si transierint filii Ruben & filii Gad vobis in Iordanem omnes armati coram Domino, & vobis fuerit terra subiecta, date eis Galaad in possessionem. Porro filii Machir filii Manasse perierunt in Galaad, & vastauerunt eam interfesto Amorhaeo habitatore eius. Dedit ergo Moyses terram Galaad Machir filio Manasse, qui habitavit in ea. Et terram posseidimus tempore illo ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, Tribus ducum dimidia. quæ vineis hortisq. frequentes sunt. vt, Gloria fatus eius, & Charmeli eius ab anima usque ad carnē conformatur, & Cōuerteretur Libanus in Charmel, & Charmel in saltum reputabitur. &, Erit desertum in Charmel, & Charmelin saltum. &, Vineas quoque habuit & vinitores in montibus & in Charmelo. Est enim nomen à Ἰαρός deductum, idem quod Latinis vincum, significans. Namque Ιαρός vinea Hebraice est.

B A S A N L O C V S C E R T V S.

I N Moabitarum parte regio fuit Basan dicta, regno nomini dare fatis idonea, pauciorum commoditate & rusticarum plantarum magnitudine, copia & laude celebris, quam ab Ogho rege bello expugnatam Rubenita & Gadita pecunia rei deditissimi occuparunt. Eam olim terram Gigantum appellata fuisse Moyles testatur. Appellatur autem nomen ad certain locorum indicationem. vt, Verteruntque se, & ascendunt per viam Basan. &, A Mahhnaim vniuersam Basan: & A Saphat in Basan. &, Posfederunt terram à finibus Basan. Aliquando vero & arborum rusticarum comminatione, & passionum illustri mentione in sermonem inducitur. vt, Cum adipē arietum & agrorum filiorum Basan. &, Dan catulus leonis fluet largiter de Basan. &, Super omnes quercus Basan. &, Faustus est Iaphet. Saron sicut desertū. &, Concessa est Basan & Charmelus. &, Pasctetur Charmelus & Basan in mōte Ephrāim, &, Quercus de Basan dolauerunt in remos tuos. &, Vlulate quercus Basan, quia succus est, saltus maurus. Ezech. 27.

Medicamenta.

Gen. 37.

In illo loco arbores & plantæ crescunt, ex quibus resina & alijs fructus ad medicam materiam leguntur: vt scriptum est, Viderunt Ismaëlitæ viatores venientes de Galaad, & camelos eorum portantes aromata, & resi-

nam & staeten in Aegyptum. &, Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? &, Galaad, tu Item. 7. Item. 21. mihi caput Libani. &, Ascende in Galaad, & tolle resina nam virgo filia Aegypti: frustra multiplicabis medica mina, sanitas non erit tibi.

G A L A A D M Y S T I C E.

G A L A A D pulcherrimus mons, qui Libani caput Regnum dicitur; regnumque opulentum significat & prosperum: cuiusmodi fuit regnum Iuda, inter duodecim tribus, s. s. e. Hæc dicit Dominus, Galaad tu mihi Li. Item. 22. bani caput, si non posuero te in solitudinem, vrbes inhabitabiles.

C H A R M E L L O C V S.

C H A R M E L regio montana est, & Libani ramamentum, que habitatoribus suis nōm̄ communicat, regno olim integrō illustris: sicut scriptum est, Rex Iachanan. Iacob. 1. Charmeli vnu. hæc postea in fortē cessit tribui Iuda. Iof. 21. Maon & Charmel & Ziph, &c. &, Ascendite in Char. 1. Reg. 19. plenum.

L O C V S est nemoribus, sylvis, pascuis atq. vallibus frequens, in quo maxima pecorum armentorumque copia algebatur, alitique huiusmodi plantarum & agromū comoditatibus illustris. Quam ob tem in his generibus rerum indicandis nōm̄ Charmeli usurpat. Fertilitas, vt, Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, & possessio eius in Charmelo, & homo ille magnus nimis; erantque ei oues tria milia. &, Caput tuum, vt Charmelus. &, Pasctetur Charmelus & Basan. &, Ablata est Cantic. 7. Jerem. 50. Auos. 1. Exiccatus est vertex Charmelo, & de terra Moab. &, & Charmelus. Hic locus illustris redditus est rebus ab Helia pro religione expianda gestis, qui electus esse ab illo ob eam rem censetur, quod propter lucorum & syluarum copiam multis tempis in vanorum decorum cultum frequens est: sicut scriptum est. Veruntamen mittite & congregate ad me vniuersum Israhel in montem Charmeli, & prophetas Baal quadringtones quinquaginta, prophetasque lucorum quadringtones. Hoc etiam loco idem Hehas aliquandiu hasit, ibidem à S. 3. Reg. 17. 4. Reg. 2. 4. Reg. 14. Cedri. 3. Reg. 4. 4. Reg. 14. 2. Paral. 7. 1. Sal. 71. 1. Sal. 103. 1. Sal. 91. 1. Canic. 4. 1. Ezeph. 31. 1. Of. 14. 1. Nahum. 1. 1. Amenitatis 3. Reg. 4. 3. Reg. 9. 1. Canic. 5. Tribus ducum dimidia. Indic. 5. Indic. 10. Psal. 59. Indic. 10. Psal. 59. Indic. 10. Psal. 59. Genef. 1.

IDE M Charmel nōm̄ commune est eorum regioni, quæ vineis hortisq. frequentes sunt. vt, Gloria fatus eius, & Charmeli eius ab anima usque ad carnē conformatur, & Cōuerteretur Libanus in Charmel, & Charmel in saltum reputabitur. &, Erit desertum in Charmel, & Charmelin saltum. &, Vineas quoque habuit & vinitores in montibus & in Charmelo. Est enim nomen à Ἰαρός deductum, idem quod Latinis vincum, significans. Namque Ιαρός vinea Hebraice est.

B A S S A N.

Cepia. Facunditas Item. 50. Mich. 7. Malach. 1.

B A S S A N rerum abundantiam, fecunditatem & copiam, in loco, certam significat, ex Metonymia: vt, Reducam Israhel ad habitaculū suum. Et pasctetur Charmelus & Bassan. Et in medio Charmeli pascentur Bassan & Galaad iuxta dies antiquos. Et infirmatus est Bassan.

L I B A N V S L O C V S C E R T V S.

L I B A N V S mons in Syria est altissimus, longeque conspicuus, à vertice perpetuis niuibus cädenti nōm̄ habens, ab Occula in Orrū procurrit, Israhelique regionem à Syria Damasci diuidit. Ostiū habet apud Emath vrbum, quæ à Syria in Palestinam venit, perpetuò viuentum arborum & odoratissimarum plantarum laude insignis, sicut scriptum est. Et iuxta littus maris terram Chananaeorum, & Libani usque ad flumen magnum Euphratē. &, Transibo iigitur, & videbo terram hanc optimam trans Iordanem, & montem istum egregium & Libanum. &, Nunquid deficere potest petra agiti nōm̄ Libani? Quod verò ad loci attinet rationes, Libanus certis terminis adnotandis & describendis appellatur. vt, A deserto & à Libano & à flumine magno Euphrate. &, Per planitatem Libani subter montem Hermon. &, Omnium qui habitabant in monte Libano usque ad aquas Mascrephoth.

C E D R O R V M optimarum aliarumque arborū copiam plurimam ad adificiorum materias & aliarum rerum usus suppeditat, ideoque his nominibus insignis locus est: sicut scriptum est. Erdifputauit Salomon super lignis à cedro, quæ est in Libano, usque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete. &, Carduus Libani mit fit ad cedrum, quæ est in Libano, dicens. Et transierunt bestiæ saltus quæ sunt in Libano, & cōculauerunt carduum. Sed & ligna cedrina mittit mihi, & arceutina & pinea de Libano. &, Superextolletur super Libanum fructus eius. &, Saturabūtur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit. &, Iustus ut palma florabit, & sicut cedrus Libani multiplicabitur. Fistula & cinamonum cum vniuersis lignis Libani. &, Contristatus est super eum Libanus, & omnia ligna agri cōcussa sunt. Et odor eius ut Libani. &, Charmelus & flos Libani elonguit.

L O C V S etiam hic propter amenitatem ad lecessus expeditus fuit. Namque Salomon edificauit domum faltus Libani. Et hanc ob caufam scriptum est in similitudinibus arcans, species eius ut Libani.

A D hanc autē rationem cetera loca ex geographicas descriptionibus peti, atque obseruari opera pretium fuerit.

D E R E R V M C O M P O S I T A R V M
P R I M A R A T I O N E E T S E R M O N I S
obseruatione, C A P. LXIII.

L O C O R V M distinctionem rerum ipsarum definitio aut ex magnitudine & breuitate spectatur, variam in sermonibus obtinet, plurimarum rerū antiquissima pāris, varijs & multiplicibus auēta suffici, quibus plurimorum mixtiones generum efficiuntur, quamobrem à Deo γῆ appellata est, quod nōm̄ ex fecunditate & vtilitate inditum videtur. Nam perpetuo γῆ vocabulum in ea significatione usurpatur, quæ ad commodam hominum animaliumque aliorum habitatōm referri possit, quando ante huius virtutis & efficacitatis facultatem γῆ hoc est, a rens siue arida vocabatur, sicut scriptum est: Appareat arida. & factum est ita & vocavit Deus aridam γῆ pro quo verbo Latini Interpretes terram vertunt nomine etiam ijsdem literis inuersis tamē constat. Idē enim est ARĒTZ ex pācto z ex dupli litera γ quod T E R A inuerso modo sponūtiā. Ad terrā igitur naturā definitā, atque ab arida sterilitate distinguendam, prima lapidem min-

ralium metallorumque genera adhibita sunt, quorū naturas & rationes aliās, Deo docente, explicabimus: nunc suscepimus propositum tenentes comparationū similitudinumque usus ad sermonem inductos ostendere pergemus.

P E T R A.
C A P. L X I I I .

P E T R A pars in terra est durissima, quæ velut in corpore toto ossis vicem obtinet, cuius etiam partes ad usum aliquem excise, aut sua sponte decidētes, aut aliās separatae non propriè petra, sed lapides dicuntur. Petra namque ea dicitur, quæ corpore terra harret, aut quæ maxima, & firmissima cū sit, partes aliquot sui ad alios usus communicare potest. Itaque Petra totus aliquis locus saxosus, aut rupibus firmissimis frequens, & rupe ipse scopulique in mari siti dicuntur. vt, En ego stabo tibi super petram Horeb, & percutes petram, & exhibet ex ea aqua. &, Ponam te in foramine petra, & protegam dexterā meā, donec transeat. &, In spelunca petra Ethan. Et fedebant in Petra Remon. &, Absonderunt se in speluncis, & in abditis, & in petris quoque, & in antris.

P R O P T E R loci similitudinem & difficilem accessum significare solet praesidiū, & perfugium tutillū. Praesidum um maximē expositione aliqua nomini adiuncta. vt, Psalm. 26. In petra exaltauit me. Et statuit supra petram pedes meos. &, Lepusculus plebs inualida, qui collocat in petra cubile suum. &, Ingredere petram, & ablconde. &, Fige in petra tabernaculum tibi.

D V R V M & crudele mortis genus ad petram allis, infertur. vt, Beatus qui tenebit & allidet parvulos tuos ad petram. &, Absorpti sunt iūdi petræ iudices eorum. Pater etiam, & primus familiæ cuiuspiam parens, au. &, Et orque, petra nomine significatur. Namque ex eodem ceteri domus lapides, hoc est, filii & posteritas omnis deducitur. Appellatur autem familia ipsa, & genus crudelitas. &, Superextolletur super Libanum fructus eius. &, Saturabūtur ligna campi, & cedri Libani, & Carduus Libani mit fit ad cedrum, quæ est in Libano, dicens. Et transierunt bestiæ saltus quæ sunt in Libano, & cōculauerunt carduum. Sed & ligna cedrina mittit mihi, & arceutina & pinea de Libano. &, Superextolletur super Libanum fructus eius. &, Saturabūtur ligna agri cōcussa sunt. Et odor eius ut Libani. &, Charmelus & flos Libani elonguit.

L O C V S etiam facies suas supra petram. Et aliud cedidit supra petram, &c. Firmitudinem quoque constantiamque nullis horum viribus, aut hostiis artibus vincendam, petre nomine multis locis significat. vt, Similis est viro prudēti, qui edificauit domum suam supra petram. &, Ecce ponō in Sion lapidem offensionis & petram scandali. &, Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.

L A P I S.

L A P I S aut ex naturæ nobilitate & pulchritudine, aut ex magnitudine & breuitate spectatur, variam in sermonibus obtinet significationem. Namque vilissimi in eogenere sunt, qui funda aptantur. atque ita rem vel personam nullius vel preti, vel momenti significant. vt, Et deuorabunt & subiicient lapidis funda. hīc teli genus aliās nocentissimum significat.

Contrā verò lapides sancti, vel lapides coronæ, vel preciosū separationis, vt ilem, charam, & cuius rationem habet, iportear, significant rem. vt, Quia lapides sancti eleabuntur super terram eius. &, Quia placuerunt servis tuis lapides eius. & Dispersi sunt lapides sanctuarij.

Lapis angularis vel anguli vel fundamenti est, cui omnis adificij structura innititur, vel compages ligatur. Huiusmodi autem imagine Christus Ecclesiæ caput, & vtriusque populi pontifex, & conciliator indicatur. vt, Et non tollent de te lapidem inangulum, nec lapidem in fundamenta. &, Ecce lapis, quem dedi

vilis sit & frumenta, nullis vobis habili, præterquam ad ponderandum, implendum, & obstruendum, quod proprie pulueris est. sicut scriptum est. Super plumbum quid grauabitur? Quibus ex rationibus sermones inducuntur, qui vel pondus & grauitate maximam vel obstruendum, & cogitationem significant. vt, Submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus. &, Plumbi lamina vel certe sculpiuntur in silice. Hoc in loco obstruendo & communione: sicut scriptum est. Habete in vobis sal. Mare. 9. Colof. 4. Num. 19. 2. Paral. 13.

Ezod. 22. bellatam demolitus, sale conspersit, & scriptum etiam est;

Fili Amon quasi Ghomorra crunt, sicut scriptum est;

Gratias. & acerbus salis. Contraria vero sal opportune inducum, suauitatem, iucunditatem & pacem significat, eamque conseruatam, & nulla iniurie aut malitia fraudis.

Ezod. 15. corruptione admixtam, præterea faciem ac placidam, & res.

Iob. 19. & commodam officiosamque virtus confutetin & communione: sicut scriptum est. Habete in vobis sal.

Ezech. 22. & pacem habete inter vos. &, Sermo vester fit sale conditus. Hinc illa frequens mentio de paeto salis.

Virtutem etiam quandam eximam significat sal, qua rebus condicendis sapor & iucunditas, præterea etiam

firma fideliter quadam & à corruptione defendens vis, & gratia affertur. vt, Aut poterit comedи insolsum, quod

Iob. 6. non est sale conditum: Ex hac similitudine illi admiranda atque arcanæ euangelici mysterij virtuti nomine salis inditum est. vt, Vos estis sal terra. Et omnis victimam

Zach. 5. & immobilitatis argumentum fuit Zacharie, quod mulieri in amphora fidenti plumbi talenti in os injici ostendetur, atque ita interpretatus est angelus. vt,

A. & deficitur ei dominus in terra Sanaar, & stabilitur & ponatur super basim suam.

S C O R I A.

SORDIDISSIMA in omni metallorum natura, & ad omnem usum ineptissima pars, sunt scoria, quæ recrumenta ceterorum esse videntur, nec verè in terrâ, sed in sterilem quamdam & ineptam materiam referuntur. Quam ob, rem vilissimum, inutile & fardidissimum ingenium, vitæque rationem impurissimam, &

Deo penitus improbandam, significat nomen ad arcani sermonis rationem usurpatum. vt, Argentum tuum versum est in scoria. Et filii hominis, verba est mihi dominus Israel in scoriâ. & Excoquâ ad purum scoriâ tuam.

S V L P H V R.

CALIDISSIMUM omnium terræ excrementorum est sulphur ex pinguisibus pulueri sordibus & igne, vi concretum, quod à calore faciliter incendiun, à materia vero gratissimum teterrimum odorem foritur, neque vero semel incatum extingui facile potest. Igitur in grauissimi & præsentissimi atque celerissimi magnorū & detestandorum scelerū peccatis repetendis sulphur adhibetur: vt in Sodoma & vicinarii virbi exemplo videamus, in quo pluit sulphur & ignem à Domino. &, Videntes plagas terræ illius & infirmitates, quibus eam affligerit Dominus sulphure & solis ardore comburens, ita ut non feratur neque virens aliquid gerinet. & dicent omnes gentes, Quare sic fecit Dominus terræ huic? que hæc est ira furoris eius immensis? Igitur sulphuris vis nō modò præsentem animaduersionem, sed perpetuam & nunquam restituendam perditionem afferit & significat. vt, Aspergatur in tabernaculo eius sulphur. &, Ignis & sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum. Et humus eius erit sulphur. Atque ad damnatorum in inferno peccatis grauissimas & eternas indicandas D. Iohannes Sulphur apoc. 14. Ignis auxilium præsentissimum, & efficacissimum si-

Prae græ- gñificat: sicut scriptum est. Et ecce mons plenus equorum & curruum igneorum in circuitu Elisei. Significat

Genf. 19. etiam liberationem diuinam piorum, & punitionem impiorum. Quia ecce Dominus in igne veniet, & qua-

Dñi. 29. si turbo quadriga eius, &c. &, Propter hoc sicut deu-

Perpetua punitus, & fumus tormentorum eorum ascendet in scula seculorum.

Iob. 17. S A T.

In hoc verò terra succorum genere bonum est sal, quandiu nec nimis additum, nec infatuatum est. Namq.

Marc. 9. vtrumq. extremum vitiostatē arguit & infert magnam.

Genf. 14. Etenim quæ olim fertilissima & amoenissima fuerat terra, nunc mare salis facta omnium regionum sterilissima & infelicitissima est, aeternaque diuinæ vltionis monu-

Vastatio. mentum perpetuo & crassissimo sale conseruat. Idē vero sal si evanuerit, in quo salientur ad nihilum valeret.

Iob. 9. Igitur sal immodicè additum, sterilitatem & vastationem per-

petuam significat. Sic Abimelech Sichimam à se de-

Hostis

Hostis</

Canticum 7. dixi, Ascendam in palma, & apprehendam fructus eius. Diuturnæ quoque artatis imaginem palma repræsentat. vt, Sicut palma multiplicabo dies.

Victoria. Victoria quoq., & veræ, nullis que aduersis rebus imminutæ, aut diecæ virtutis signum palma est. Quam ob rem rebus præclaræ gestis in principium pompa à populo ob virtutis testimonium gestabatur, vel ab ipsis etiam, qui rei bene gestæ participes fuerant. vt, Cum laude & rani palmarum, & cinnyris, & cymbalis, & nabal, & hymnis. Et turba multa, quæ venerat ad diem festum, cùm audirent, quid venit Iesus Ieroofolymam, acceperunt ramos palmarum, & exierunt obuiam ei. & Iohannes videt turbam magnam stætes ante thronum in conspectu agni amicti stolis albis, & palmarum in manus eorum. Illud autem obiter obseruare opera prestitum duximus, Ciuitatem palmarum eandem esse, quæ alio nomine Iericho dicitur.

Q U E R C U S.

Quercus, quæ Hebrai נִין dicunt, quibusdā vñmus cl̄t, aliis & melius ilex, inter proceras & duras, atatque ferentes arbores cenfetur. Folia decidua haber, expoliaturque per hyemem frondibus, ramos extendit quam latissimè. Vnde & similitudines ducitur ad prosperitatem & amplificationem familiæ vel populi significandam. vt, Et erit in ostensionem sicut terebinthus, & sicut quercus, quæ expandit ramos suos.

Vires. Magnas etiam vites & robur arque potentiam refert quercus. vt, Ego autem exterminaui Amorthæum à facie eorum, cuius altitudo cedrorum altitudo eius, & fortis ipse quasi quercus.

Potentes. Quercus Basan potenteries & opulentiores homines significant. Namque nomen ipsum נִין vel נְזָן potentiam & extensionem indicat. sic Isaia, Super omnes quercus Basan, & Zacharias, Vlulate, inquit, quercus Basan. Quercus desuentibus foliis populum reipublicæ facie, & vita ornamenti atque commodis, & magis etiam arcane, diuina gratia desitutum, significat. vt, Cūm fueritis velut quercus desuentibus foliis.

O L I V A, O L E A S T E R.

Olivæ arbor, solido ligno, & non minus pulchro stipite, pingui tamen, ramos habet perpetuæ virientes, & qui tempestatem, præter cæteras arbores, diutissime ferant, & aquis immersi, nec tam citò corrumptar, nec vioreno amittant. Quam ob rem prima hec arbor resluti orbis argumentum Noë fecit. Fructus eius gustu acris, sed conditus iucundior redditur, & exprestus optimum liquorem remittit ad multos hominum vñs commodissimum; quod præter cætera ignem quoque alat lucentissimum & purissimum, lucentemque in mediis tenebris effundat iucundam, præterea inuncta corporum membra recreet & reficiat, atque ad multorum morborum paranda remedia adhibetur, sicut scriptum est. Nunquid possum deserere pinquedine mcam, quia dij vñntur & homines? &, Vt exhibaret faciem in oleo.

Perpetuitatem, durationem, soliditatem & virtutem egregiam significat oliva. Quam ob rem Salomonem diuos Cherubim de lignis oliuarum templo indidisse legimus, ex eademque materia osia & postes interioris adyti construxisse. Habet autem hoc proprium præter cæteras arbores oliuæ, quod æstate floret, & fructus per autunnum ad mediæ vñque hyemem perfert, omnemque illam temporis iniquitatem naturæ sua pinguedine & virtute sustinens compensat, maturitatemq; in radicibus & stipite concepto efficit magis, quam ex ambientis aëris commoditate. Quam ob rem interna animorum disciplinæ, atque virtutis verae & solidæ, ab omniq; communis & vulgari vñi longè remota, omniaque pericula & incommoda sustinentis, speciem reflectit: sicut scriptum est. Ego autem sicut oliua fructifera

in domo Dei, sperauit in misericordia Dei in æternum, & in seculum facili.

Homines eos, qui & religionis virtutem præstare debent, oliuas vocat Scriptura. vt, Dabo in solitudine cœ*Isaia 41.* drum, & spinam, & myrtum, & lignum oliua. De duabus oliuis vel oliuarum spicis, quibus fæcerdos & rex indicabantur, abunde in commentariis Zacharia scri*Zacharia 4.* psumus, & ad eundem modum exponere licet duas oliuas in Apocalypsi.

Oliuam populum Israelicum caelestis doctrinæ munib; auctum, & fidei virtute, vt decuit, valentem, non uno tantum loco Paulus Apostolus appellavit: olearium Gentes, strum vero populū gentilem. vt, Tu cum oleaster es, *Romanus 11.* insertus es in oliuam bonam. Porro novellæ oliuarum, *Filiij pectorum* filios paternæ pietatis ac virtutis discipulos, & imitatores repræsentant. vt, Filii tui sicut nouellæ oliuarum in *Psalms 117.* circuitu mensa tua.

Oliua fructu defæcta, anni sterilitatem & rerum inopiam arguit. vt, Quasi oliua projiciens fructu. & Men-*Iob 15.* tietur opus oliuæ. & Lignum oliuæ non floruit.

A M Y G D A L U S.

Amygdalus festinationem & præcocem rei ge. Festinatione rendæ maturitatem significat: quia amygdalus florem prima omnium arborum præfert. Atque hanc pœnam inferendarum festinationem intellexit Jeremias; *Jeremias 1.* cum virginem amygdalinam à Deo ostēsam vidit: quam Interpres noster Virgam vigilantem vertit. Est enim ipsi Hebraicum amygdali nomen, à verbo deductum, quod præuenire, & summo manè surgere significat. hæc ratio facile docebit significationem virginis Aaronis; quæ florens, atque proferens amygdalas, indicavit Leuitica tribus electionem ad sacerdotium, cum qua nulla tribus comparari in ea re posset: quando hæc præcelecta cæteris fuerat, vt amygdalus prima florem & fructum prolatura, cæteris arboribus anteuenit.

V I T I S.

Vitis lignorum humillima & infirmissima vñs est, arborisque speciem vix refert, fructus tamen copia atque vñi arboribus cæteris longe præstat: sicut scriptum est. Locuta sunt ligna ad vite'n, Veni & impere nobis, quæ respondit eis, Nunquid possum deferrere vinum meum, quod lætitiat Deum & homines? *Ecclesiastes 24.* & Ego quasi vñs fructuscaui. Expetit autem culturam vñs præter cæteras arbores, eamque curam fructus copia & elegancia persoluit. Ad hanc rationem illa pertinet Iacobi sententia: Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, ò fili mi, asinam suam, Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vñs pallium suum. Ex vite multæ rationes ad sermonum arcanorum vñsum petuntur, vt fecunditas & fructus atque sobolis & rei familiaris Soboles, prosperitatem. vt, Vxor tua sicut vñs abundans in latribus domus tuae. Et prosperum etiam rerum succensus, vñs vñs cum fructu onirocris significat. vt, Vide *Genes. 49.* coram me vitem, &c.

Significat etiam vñs populum religiosum & pius, *Pietatis.* cuius commendatio ex fructu, hoc est, ex pietatis studio & exercitatione petitur; dignitas autem & honor arque securitas ex diuinæ tutela præsidio contingit: alia vero si haec defint, misérum & instabilem atque perditum facillimum significat populum. Hanc omnem rem difertissimè Deus apud Ezechielem est persecutus. *Filius Ezechiel 15.* hominis, quid fieri de ligno vñs, &c. Atque ob huiusmodi virtutis defectum Israhel ab Hoshea vñs frondosa siue stulta est appellatus. Vitis frondosa Israhel, fructus *of. 10.* adæquatus est ei.

Magis autem arcano & maxima significatione pleno modo vñs Christum significat Ecclæ caput Catholicae. cuius virtus in membra dimans, optimorum fructuum fecunditatem suggerit. Ego sum vñs vera, *Ioannis 15.* & pater meus agricola est. & Sicut palmes non potest ferre

ferre fructum, nisi manserit in vite. &, Ego sum vñs dignum poenitentia. &, Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum; aut arborem malam, & fructum eius malum. &, Ex fructibus eorum cognoscetis eos. &, Terra dedit fructum suum. &, Fructus impij ad peccatum. Non raro autem fructus pro ipso humanorum studiorum & operum premio consequenti, sue

Matthew 3.

Matthew 12.

Matthew 7.

Psalm 66.

Proverb. 10.

ratione usurpat. Etenim ut arborum plantationis, sic etiam humanarū actionum fructum esse, Deus voluit;

qui malā plantauerit arborem, malos;

qui bonam, bons;

fructus percipiet.

vt, Acquiesce igitur ei, & habeto

Iob 22.

pacem; per hæc habebis fructus optimos. &, Dicetho

Psalms 57.

vt, si utique est fructus iusto, utique est Deus iudicans.

eos. &, Fructus iusti ligum vita, & De fructu oris sui

Proverb. 11.

vñsquisque replebitur bonis. Et dicite iusto, quoniam

Psalm 3.

bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedet. &, Visitabo super vos iuxta fructum studiorum vestrorum, dicit Dominus. &, Quod si viuere in carne, *Philippi 1.* hoc mihi fructus operis est.

F R U C T U S S I V E F I C U V E N A.

F R U C T U S inter utilissimas arbores locum habet non postremum, quod fructum ferat suaem, & non solum maturitatis tempore vñtem, sed ad hyemis quoque & bonam anni partem afferuat facilem ac perpetuæ iunctum, eundem præterea ad saturatatem vñque fine documento edulem. Aliæ vero arbor ipsa excisa non satis idoneas ad opus materias suppeditat, ut pote infirmioris ac minus denti ligni. Iam vero generositatem fucus paradisi ille voluptatis probat, in quo hanc planam fuisse Moses indicat.

Fecunda regionis ac temperati cæli signum est fucus arboris opportuna copia, sicut scriptum est. Terram frumenti & hordeorum, in qua fucus & malognanata nascentur &, De ficibus loci illius tulerunt, &, Adduxit nos in locum istum, qui seru non potest: qui nec fucus gignit.

Inter cæteras arbores certissima veris & astutus index fucus est. Vere enim inuenit grossos, astutæ autem aduentante ramos progerminatos, & integræ folia ostendit: sicut scriptum est. Ficus protulit grossos suos. &, A fico disceite parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit, & folia enata, scitis quia propè estæstas. Ficus etiam Jerosolymam ciuitatē, & eum, qui ad illam pertinebat, Iudaicum populum parabolæ significat, vt, Arborem fici habebat quidam, &c.

Idque non modò nomine, sed ipsa planta etiam representat est, quam Christus pertinat, quod sine fructu inueniret, excretus est. Et apud Ieremiam; Non sunt fucus in fulcina.

Extremæ autem sterilitatis signum est ficum desideratus fructus. vt, Ficus enim non florebis, & non erit germin in vineis. &, Vineæ confusa est, & fucus elonguit. Cætera exempla omnia ad hæc, quæ commemorauimus, genera referuntur. Iam vero de fructibus nonnulli dicamus.

F R U C T U S.

C A P . L X X .

F R U C T U V M genera omnia ad animantium, præcipue vero ad hominum vñsum producita sunt: sicut scriptum est. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram & vñuersa ligna, quæ habent in semetipsis semen generis sui, vt sine vobis in escam & cunctis animalibus terra, omniq; volucri cæli, & vñuersis, quæ mouentur in terra, in quibus est anima viuens, vt habeant ad vñcendum. Sunt autem fructus, terre, & regionis fertilitatis, & commoditatis ad habitandum indices: sicut scriptum est. Et ostendunt fructus terra, & narrauerunt, dientes, Venimus in terram ad quam misisti nos, quæ revera fluit laete & melle, vt ex his fructibus cognosci potest.

Est autem nomen fructus Hebraicæ ἀρά à verbo ἀρά deductum, quod significat propagare, generare & demum amplificare, virtutemque suam profere.

Ex qua re effectum est, vt nomen fructus pro omnib; fructo & propagatione tam hominum & aliarum animalium, quam arborum etiam usurpetur. vt, Sumentis vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ. &, Benedictus fructus ventris tui, & fructus terre tuae, fructus que iumentorum tuorum. Et quodcumque reliquum erit de domo Iuda, mittet radicem deorū, & faciet fructum sursum.

Officium humanum cuiuscumque personæ aut conditionis aut muneris, fructus dicitur. Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. &, De fructu manuum suarum plantauit vineam. &, Vitis frondosa Israhel, fructus adæquatus est ei. &, Facite fructum

dignum poenitentia. &, Aut facite arborem bonam,

& fructum eius bonum; aut arborem malam,

& fructum eius malum. &, Ex fructibus eorum cognoscetis eos. &, Terra dedit fructum suum. &, Fructus impij ad peccatum. Non raro autem fructus pro ipso humanorum studiorum & operum premio consequenti, sue

ratione usurpat.

Etenim ut arborum plantationis, sic etiam humanarū actionum fructum esse, Deus voluit;

qui malā plantauerit arborem, malos;

qui bonam, bons;

fructus percipiet.

vt, Acquiesce igitur ei, & habeto

Iob 22.

pacem; per hæc habebis fructus optimos. &, Dicetho

Psalms 57.

vt, si utique est fructus iusto, utique est Deus iudicans.

eos. &, Fructus iusti ligum vita, & De fructu oris sui

Proverb. 11.

vñsquisque replebitur bonis. Et dicite iusto, quoniam

Psalm 3.

bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedet.

visitabo super vos iuxta fructum studiorum

Philippi 1.

vestrorum, dicit Dominus. &, Quod si viuere in carne,

hoc mihi fructus operis est.

F R U C T U S etiæ proliberis usurpat. vt, Comedunt mulieres fructum suum.

Operum etiam præmia fructus dicuntur. vt, Quem ergo fructum habuisti in illis, in quibus nunc erubescis? Fructus etiam doctrina efficientiam vñsumque significat, s. s. e. Ut aliquem fructum habeam in vobis, sicut in ceteris gentibus.

Fructuum collectio pacem & securitatem significat, s. s. e. Vos autem colligite vindemiam & mellem, & oleum, & condite in vñcis vestris, & manete in vñribus *Isaiah 40:10* vestris. Fructus astii brevissima durationis sunt, & omnes, nulli relicto, colliguntur; aut pereunt sponte decadentes s. s. e. Hæc ostendit mihi Deus: Et ecce vincitom pomorum. Hebraicæ, calathum astiæ vestrum legimus. Fructuum autumnalium racematio laboriosa *Amos 8.* Rætus, & exigui emolumenti s. s. e. Væ mihi, quia factus sum, sicut qui colligit in autumno racemos; non est bottus ad comedendum.

V V A.

V V A fructu omnium præstantissima & vñs & aëferationis causa habet. Namque & matura comedunt ad saturatatem vñque minimi documento: sicut scriptum est. Ingressus vineam proximi tui, comedere vuas quantum tibi placuerit. Vinum etiam remittit optimi & suauissimum potum, si quis modice sumat (aliæ vero nocentissimum.) vt, Vin

Familia. quercus, quæ expandit ramos suos. Generis & populi alicuius partes & familiæ apud Ezechielem rami dicuntur. Cumque germinascer, crevit in vineam latiorem, humili statuta, respicientibus ramis eius ad eam. & Asfur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis. & Si radix sancta, & rami sancti.

Propagationis Propagationis spem ramus quoque apud eundem significat. vt, De vertice ramorum eius tenerum distinguita; & plantabo super monte excelsum & eminentem, &c.

Negotiationis Negotiorum & rerum frequentia, prosperitatique speciem, ramorum nomine autores describunt. vt, Eleuati sunt rami eius praesquis multis. Totius porro rerum status prosperi imaginem Daniel eleganter expressit. Magna arbor, & fortis, & proceritas eius contingens calū, aspectus illius erat vixque ad terminos vniuersitatis terra, folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius. Etesca vniuersorum in ea, subter eam habitabunt animalia, & bestiae in ramis eius conuersabuntur volucres cali. & Oleas, Erumperadix eius ut Libani: ibunt ramis eius, & erit quasi oliua gloria eius.

F R O N D E S .

R A M I S decus frondes sunt, & nimium astum artent. Ramos ligni denarum frondium antonomasticis Posterioris. Deus ad festum tabernaculorum celebrandum sumi iussit. Significant autem frondes nepotes ad familias propagandas idoneos. vt, Summitatem frodium eius aufluit, & transportauit in terram Chanaan. &, In terra bona super aquas multas plantata est, vt faciat frondes. Et fructus eius, & frondes eius creuerunt ex aquis multis, &, Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondibus nemorosus.

F O L I V M .

F O L I V M arborum, & herbarum dicitur, idemque præferat atque de frondibus diximus. Est autem minime in partibus planarum dignitatis folium, & facile corruptitur, singulis annis deponitur, & vbi exciderit, nullius ponderis aut momenti esse censetur, nisi ex singulari naturæ facultate ad medicinam sit vtile, idque dum ramis hæret, vel leuissima venui mouetur vi, & postquam decidit, citè perit vel impellitur. Quam ob rem pro re leuissima ac nullis viribus valente vñipatur. vt, Terrebit eos sonitus folij volantis. &, Cōtra folium quod vēto rapitur, ostendis potentiam tuam. &, Cecidimus quasi folium vniuersi. Species etiam, & forma dignitas que personarum singularium folij nomine significatur, quantum exterius decoris ostendit potest. quod si ex vera virtute oratur, gratum perpetuumque est: sin vero inanem tantum ostentationem præferat, deciduum, & ingratum habetur. Hinc illæ sententiae. Et folium eius non defluerit. Et erit folium eius viride. &, Folia eius pulcherrima. Et illæ rufus, Et eritis velut quercus defluentibus folijs. &, Defluit folium de vinea. &, Nihil inuenit in ea præter folia.

S I L V A E S I V E S A L T V S .

S I L V A, aut prestantissimæ in silua vel saltu arbores, magnates significat. vt, Gloria saltus eius & carmeli eius ab anima vñead carnem consumetur.

D E L V M I N A R I B V S
E O R V M Q V E E F F I C I E N T I A .

C A P . L X X I I I .

ATQVÆ adeo ut ea, quæ condita fuerant, omnia, quæ deinceps condenda erant, lucis, & noctis vicissitudine, & commoditate vñerentur, propriæque naturæ virtutes aptius, & commodiū ostenderent, & producerent singula, cælestib[us]que efficientijs terrestria iuari possent, dixit Deus, Fiant luminaria in firmamento cali, & dividant diem ac noctem, vt sint in signa, & temporis, & dies & annos. Fecitque Deus duo luminaria,

luminare maius, vt præcesset diei, & lumina minus, vt præcesset nocti. Et stellas: & posuit eas in firmamento celo, vt præcessent diei ac nocti, & lucecent super terram. Ex hac autem præfectura diei ac noctis, vices, & variæ efficientiæ, pro stellarum & luminarium varia ratione, oriuntur. Hinc signa accipiuntur temporestatum, hinc tempora constituantur mensum duodecima, atq. annorum quaterna. Atque de luminaribus, quatenus ad lucis, & luminis definitionem attinet, abunde iam differuntur: nunc verò alia ratione est agendum. Luminaria merentia miserrimorum & calamitosorum temporum indicia sunt: sicut scriptum est, Omnia luminaria ex cali marerent faciam super te. Significant autem luminaria, summa ac plane diuina virtute præditos homines, quales iñ sunt, qui diuini spiritus efficientia renouati, nouas & admirabiles Dei creaturas inter ceteros mortales agunt: sicut scriptum est. Inter quos lucetis, sicut lucifer in mundo.

S O L .

S O L maius lumine splendore caloreque suo cætera omnia vincit, atque effectu ipso superat: sicut scriptum est. In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Exultauit, vt gigas, ad currendum vñam, à summo calo egredio eius. Et occursus eius vixque ad summum eius, neque est qui se abscondat à calore eius, &, Solem in potestate diei, & lunam, & stellas in potestatem noctis. Atque in significationum generibus diei partes sol cum primis indicat iuxta cōstitutu fibi à Deo præceptū. vt, Erūt in signa & temporis. Quam ob rem prima, vñima, media diei, & Dici pars similitudis noctis partes huiusmodi orationibus adnotantur. Sol egressus est super terram. ortuque est statim sol: &, Cūm incaluerit sol. &, Reddes ei ante solis occasum. &, Antequam sol occiperet, sopor irruit super Abraham. Neque vero temporum tantum, sed tertiarum etiam, & locorum index sol est. vt, Trans Iordanem ad solis ortum. &, Qui vergit ad solis occubatum. &, A solis ortu usque ad occasum, omnis terra significatur. & apud Sapientem, Sub sole vniuersus orbis est. Sol eximiam virtutis, & dignitatis pulchritudinem do, atque diuinum quoddam significat decus. vt, Lux solis erit septempliciter. Et non occidet vñra sol tuus. &, Hoc dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunæ, & stellarum in lumine noctis. &, Nigrefcere faciam stellaras eius. &, Stella retraxerunt splendorem suum.

Sol iustitia Christus est: sicut scriptum est, Et orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitia, & sanitas eius. &, Facies eius erat vt sol.

Solem & Lunam patrem, & matrem interpretatus est Jacob. Eadem simil prosperitatem significant, vt, Iusti, & Lux Lunæ sicut lux Solis, & lux Solis erit septempliciter.

Eadem etiam naturalem hominum intellectum, & illius opus rationacionem, arcane indicant. vt, Nō erit intellectus tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor Luna illuminabit te, sed erit tibi Dominus in luce sempernam. &, Occumbet sol super prophetas, & obtemperabit super eos dies.

Solis obscuratio, & cæterorum luminarium obtenebratio, calamitosæ, & miserrima tempora significat. vt, Erit in die illa, occidet sol in meridie. &, Sol, & Luna obtenebriuntur.

L V N A . Secundum à Sole lumine, est mensum spaciæ cursu proprio definiens: sicut scriptum est. Fecit lucam in tempora. Eadem noctis tempus ad efficientiam præcipue occupat: sicut scriptum est. Per diem sol non vret te; neque luna per noctem. &, Lunam, & stellas in potestatem noctis. &, De pomis fructuum solis ac lunæ.

Apud

S I V E , D E A R C A N O S E R M O N E .

Marc. Apud onirocritas luna mātrem significat. vt, Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti, num ego & mater tua & fratres tui adorabimus te?

Perfectio. Luna in comparationibus perfectam quandam naturam, & suo in genere absolutam significat: sicut scriptum est. Sicut Luna perfecta in æternum, & testis in calo fidelis. Ex qua ratione illud apud Job explicandum est: Ecce luna etiam non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius.

Felicitas. Luna felicitatis & secundarum rerum præcipue spiritualium vñsum significat. vt, Et erit lux lunæ sicut lux solis.

Lux mētis. Luna & sol mentium lucem, & naturalem cognoscendi facultatem. vt, Non erit tibi amplius sol ad lumen per diem, nec splendor luna illuminabit te, & c. Pulchritudinis quoque exemplum luna est. vt, Pulchra vt luna, elesta vt sol. Luna plena gratia diuinæ vñsum commodissimum significat. Quali luna plena in diebus suis lucet.

Inconstantia. Luna levitatem & inconstantiam animorum, quorūdā refert: sicut scriptum est, Stultus sicut luna mutatur.

S T E L L A E .

Noctis imperium cum Luna stellæ obtinent luentes, & pulchritudinem efficientiamque suam mundo ostendentes: sicut scriptum est. Et lumine minus vt præcesset nocti, & stellas. Et Lunam & stellas in potestatem noctis. Earum numerus & vñs omnium hominibus ignotus, Deo autem conditor notus est. Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat. Ex his autem rationibus stellarum nomen in sermonem inducitur. namq. aut innumerabilem multitudinem significat. vt, Multiplicabo sement tuum sicut stellas cali. Et cibis hodie sicut stella cali, &, Plures fecisti negotiations tuas, quām stelle sunt cali. Aut etiam significat variā ingenia hominum, eademque præstabilita, virtutēque diuersas. vt, Et stelle non sunt mundæ in conspectu eius. &, Stella à stella differt.

Copia. Arcanæ etiam stellæ, & Ecclesiæ & Ecclesiærū ministros indicant. vt, Septem stelle, angeli sunt septem Ecclesiærū. Aliquando idem exiccat & exigit aquas. vt, Vident spicas Copia. Pharaon vento rrente percussas. & Deus in mare induxit ventum ridentem tota nocte, qui deficavit pavimentum maris. hic est sub solitus ventus. Aliquando nubes disficit, & serenum calum reddit, vt aquilo: sicut scriptum est; Ventus Aquilo dissipat pluviās.

Omnium autem ventorū communis est vehementia, celeritas, & libera vagatio: sicut scriptum est, Spiritus vbi vult spirat, & audis vocem eius. Ex his autem rebus significaciones, & comparationes ac similitudines sumuntur. Celeritas. vt, Elaphus est super penas venti. &, Qui ambulas super pennas ventorum. Impulsionis. vt, Sicut puluis, quem proicit ventus à facie terre, & Contra folium quod vñto rapitur; ostentat. Impulsio: dis potentiā tuam. &, Monebuntur ligna syluarum facie venti. &, Ventus transiens fugabit eos.

Stella matutina in medio nebula gratiam & decus refert apud Ecclesiasticum. Ex cali luminarium & stellarum ordine & habitu vario variè etiam in firmamento rerum constitutiones efficiuntur, vt serenum, nubilum, pluvia, imbre, fulgura, tonitrua, fulmina, ignes, grandis, nix, glacies, & spiritus procellarum: quæ omnina & verbum Dei faciunt, & significatio nō carent, atque ita scriptum est de luminaribus. vt sint in signa & temporis.

S E R E N V M . **S E R E N I** cali similitudo Deum propitium, fauitemque significat; sicut scriptum est. Et viderunt Dei Iacob, & sub pedibus eius quasi opus lapidis saphirini, & quasi calum, cum serenum est.

N V B E S . **N V B I V M** prima secundum naturam significatio humoris est, ex quo ipsa concrescunt; quæ si densa, & cōmunes fuerint, pluviam indicat proximam. vt, Cum-

que obduxero nubibus calum, &c. &, Nubes distilleruntur aqua. &, Qui ligat aquam in nubibus. &, Terciæ. &, nubibus aqua in nubibus aeris.

Aliquando pro calo ipso, & cali in terras efficientia Calum. vñspuratur. vt, Veritas tua vñque ad hubes: & quis in nubibus aquabitur Domino?

Persepe etiam nubes Dei latenter presentiam, sed manifestam efficientiam significat. vt, Nunquam deficit columna nubis. Et cum eo pariter columnam nubis. &, Gloria Domini apparuit in nube. &, Veniam ad te in caliginem noctis. &, Impluit domus Dei nube, &c. Compleuerat enim gloria Domini domum Dei. Nubes illa lucida & illuminans noctem, que filios Israeles in mari precedens ducebat, Christi corpus verū, & Christi corporis mysticum significabat. Cuius arcana rationes ex eius. &, Pulchritudinis quoque exemplum luna est. vt, Pulchra vt luna, elesta vt sol. Luna plena gratia diuinæ vñsum commodissimum significat. Quali luna plena in diebus suis lucet.

Nubes & altissimi volatū specie referunt. Celeritas, vt, Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbae. ad fenestras suas? Et ita presentem & citissimam orbis gubernationem & prouidentiam. vt, Qui ponis nubem. &, ascensum tuum. &, Ecce quasi nubes ascendit, & quasi tempestas currit eius.

Nubes dies, tristitia, obscuræ, & calamitosa tempora interpretamur. vt, Dies nubis tempus gentium erunt. &, Solem nube tegat. &, In die nubis & caliginis. Copiam & dehincatem atque communionem virtutis apud eundem vatēm nubes indicat. vt, Ascendens super populum Israel quasi nubes.

Postremo rem quæ deficere & dissipari, dissipabilitas potest, nubes significat. vt, Deleui quasi nubem iniurias tuas.

V E N T U S .

C A P . L X X I I I .

V E N T U S, hubes cogit, pluviāque efficit. Unde miraculi indicandi catifa dictum est. Non videbis ventum neque pluviām, & alveus iste replebitur aquis. Aliquando idem exiccat & exigit aquas. vt, Vident spicas. &, Pharaon vento rrente percussas. & Deus in mare induxit ventum ridentem tota nocte, qui deficavit pavimentum maris. hic est sub solitus ventus. Aliquando nubes disficit, & serenum calum reddit, vt aquilo: sicut scriptum est; Ventus Aquilo dissipat pluviās.

Onnum autem ventorū communis est vehementia, celeritas, & libera vagatio: sicut scriptum est, Spiritus vbi vult spirat, & audis vocem eius. Ex his autem rebus significaciones, & comparationes ac similitudines sumuntur. Celeritas. vt, Elaphus est super penas venti. &, Qui ambulas super pennas ventorum. Impulsionis. vt, Sicut puluis, quem proicit ventus à facie terre, & Contra folium quod vñto rapitur; ostentat. Impulsio: dis potentiā tuam. &, Monebuntur ligna syluarum facie venti. &, Ventus transiens fugabit eos.

Fluxas ac fugas & incerta rei. vt, Memento quia ventus est vita mea. &, Qui conturbat domum suam, possidebit ventos. &, Qui retinet eam, quasi ventum teneat. &, Ventus & inane simulachra eorum.

Populus auræ vel inconstantis sententiae. vt, Arundinam à vento agitatam. Et circumferri omni vento doctrinæ dixit Paulus.

Ventorum quatuor nominibus vel omnibus vel singulis appellatis, quatuor mundi plaga indicantur. vt, Orbis cardines. Congregabit electos à quatuor ventis. &, A quatuor ventis veni spiritus.

M E R I D I E S . Meridiēs rē publicē, & magna cū animi deliberazione atque constatia gerendā significat. vt, Induxi super matrem adolescentis pastorem meridiē.

Significat etiam terram Israëliticam ijs, qui Babylone tradidit. Sie apud Ezechielē Hebraicē est, Fili hominis, posse faciem tuam ad meridiēm, & illa ad sanctuaria.

Rem etiam clarissimā & maximē conspicuā indicat. G meti.

Vafiras. commoratur. Quam ob rem euersionis, desolationis & solitudinis argumento est. vt, Replebuntur domus eorum draconibus. &, Afer erit in habitaculum draconum. &, Babylon in habitaculum draconum. Horribilis autem Draconum vox miseram & calamitosam lamentationem refert. vt, Faciam planctum velut draconum.

S E R P E N T S.

I N V I S A hominibus, & infesta serpentium natura est, animalium, præter cetera omnia terrestria, & marina genera viuacissimorum, & callidissimorum: sicut scriptum est. Sed & serpens erat callidior cunctis animalibus terra, quæ fecerat Dominus Deus. Et estote prudentes sicut serpentes.

Mala mens Malam mētem, & malum animum, & rem aut personam nocentem serpens significat. vt, Serpentes, & geminina viperarum. &, Nunquid pro pīsce serpentem dabit? Summum periculum ab hostibus, idque per insidias allatum, serpentium nomen indicat: sicut scriptum est. Q uia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio. &, Mandabo ibi serpenti, & mordebit eos. &, Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occulte detrahit.

Porro serpens diabolum humani generis acerrimum & nocentissimum hostem illum significat, qui explicationis causa antiquus serpēs dicitur. vt, Serpens erat callidior, &c. &, Sicut serpens Heuam feduxit. Et serpēs antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas.

C O L V B E R.

C O L V B E R, insidiatorem, & nocentem, oppræsore quæ significat: vt, Fiat Dan coluber in via. &, Ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber. &, Qui dissipat sepiem, mordebit eum coluber. &, Si ingreditur domum, & admoueat manum suam super pacientem, & mordeat eum coluber.

S C O R P I O.

S C O R P I O N V M oua, negotia laboriosa, & inutilia, ipsiūq; auctoribus nocentia indicant. vt, Oua aspidū sive scorpionū ruperunt. Sunt enim scorpiones venenatae ac maligna naturæ, eiusmodi. ingenia indicant hominū, atque adeo demonum malorum studia arte quæ significant, s.s.e. Quoniam incredulī, & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. &, Si petierit oua, nunquid illi porrigit scorpionem? &, Dedi vobis potestate in calcidi super scorpiones, & serpentes. &, Data est illis potestas, sicut habent potestatē scorpiones terræ.

R A N A E.

R A N A E immunda animalia, & loquacia pseudoprophetas significant. s.s.e. Et vidi de ore draconis, & de ore bestiæ, & de ore pseudopropheta spiritus tres immundos, in modum ranarum.

A V E S V O L V C R E S.

C A P . L X X V I I .

M U L T I P L E X avium genus est & ceterarum animantium, quæ pennis vntuntur, omnibus autem communis est fibolis numerositas. Nam quæ infecundissima habentur, singulis tamen annis nec minus quam geminos pullos procreant: sicut scriptum est. Aues quæ multiplicentur super terram. Sunt autem in avium genere quædā feræ, rapaces, & carniucae; quædam verò mitiores, moribus omnino dissimiles. Quam ob rem variis hominum mores viraque pars refert. Atque ex hac re factum est, vt mitiores ad sacrificia petentur, alij reieclis, idq; non sine arcana significatione, quod in esu ipsarum etiam est obseruandum. Ex hoc genere comparationes ac similitudines sumuntur, & alias etiam pertinent ad sermonem rationes.

Dexteritas Ex celeritate motus, & volatus, qua hoc genus præter ceteras omnes animantium naturas valet: si-

cut scriptum est, Homo natus ad laborem, & avis ad volutum: fit ut ministerij celeritas huiusmodi imaginibus dicteretur. vt, Vocans ab Oriente auem, & de terra Ioh. 16. dicteretur. vt, Vocans ab Oriente auem, & de terra Ioh. 16. longinquum vitrum voluntatis meæ.

Instabilitas, & sedis ac mansionis incertitudo, atque instabiles, paupertas, avium similitudine ostenditur. vt, Sicut avis fugiens, & pulli de nido auolantes, sic erunt filii Moab Matth. 7. in transienu Arnon. &, Vulpes habent foueas, & volucres cali nidos. &, Ephraim quasi avis auolabit.

Vagos, aduenias, & ignotos etiam significant avis. vt, Aduena Ita & volucres cali veniant & habitent in ramis eius, &, ope. 9. In ramis eius conuersabuntur omnes volucres cali. Quia Daniel. 4. & aues cali portabunt vocem tuā: & qui habent pen- Eccl. 10. nas, annuntiabant sententiam.

Volucres cali diabolum aliquando significare docuit Diabolus. Christus Dominus. Charitatis, & affectus, & cura Chari- erga fuos imaginem imitantur aues. vt, Quoties volui Congregare filios tuos, quemadmodum congregat auis nuditum suum? &, Sicut aues volatæ, sic proteget Domi- Ioh. 31. nus filios Israel, &c.

Sæpe autem avium rapacium commemoratio magna stragem, & sepultura defictum portet. vt, Lacerauit volucres carnes tuas. &, Qui mortuus ex Basa fuerit in regione, comedent eum volucres. &, Feris auibus, omnig; volatili, & bestijs terra dedi te ad deuorandum. &, Clamaui voce magna dicens omnibus avi- Eccl. 19. bus, quæ volabant per medium cali, Venite, & come- Apoc. 19. dite. Auium defectus loci vastationem significat. vt, Ioh. 9. tamen vilis pretij, passeris nomine dicitur. vt, Nonne Volutæ, duo passeres esse veneunt, &c.

A Q V I L A.

F O R T I S S I M A, & robustissima in avium genere, & velut regina, Aquila est in rapacium natura enumera- rata: sicut scriptum est, Aquilam scilicet, & gryphen, &c. Dmt. 14. Estque in eo genere ceterarum omnium velocissima, & quæ volat in superna omnium altissimè contende- Dmt. 14. dat: sicut scriptum est. Nunquid ad præceptum tuum Ioh. 39. eleuerunt aquila, & in arduis ponet nidum suum?

Praefidij, & tutelæ significationem habet Aquila. vt, Turela. Quomodo portauerim vos super alas aquilarum, & assumperim mihi. &, Sicut aquila prouocans ad vo- Dmt. 32. landum filios suos, & super eos volitans.

Celeritatem in confiencia re, & dexteritatem celeritas, etiam significat aquila volatus. vt, Adducet super te Dmt. 27. Dominus gentem de longinquo, & de extremis terræ in similitudinem aquila volantis cum impetu. &, 2. Reg. 1. Saul & Jonathan aquilis velociores canebat David. &, Ioh. 4. Velociores aquilis equi eius. &, Quasi aquila super ope. 7. domum Domini.

Propter singularem mutandæ plumæ naturam symbolum est Aquila magnæ tristitia primum, deinde in staurationis rerum secundarium. vt, Dilata calnitum Mich. 1. Mæstria tuum vt aquila. &, Renouabitur vt aquila iuuentus Pfd. 102. tua.

Rapaces & audi atque lucro inhiantes, & prædae, Rapacitas, aquilarum nomine, significantur. In ea enim re ceteras aues aquila antecellunt: sicut scriptum est, Per- Ioh. 9. transferunt, quæsinæs poma portantes, & sicut aquila volans ad escam. &, Comedant eum filii aquila. Proverb. 30. &, Volabunt quasi aquila festinans ad comedendum. Halac. 1. Matth. 24. &, Vbicunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquila. Huius vitij vitandi causa, aquila in esu carnium prohibetur: sicut scriptum est. Aquilam scilicet & gryphen.

Aquila regium symbolum est, vnde & Babylonicum re- Regnum. gnū aliquando Aquila nomine significatur est. vt, Aquila grandis magnari alarum, longo membrorum ductu. &, Leona illa, quæ alas habebat aquila, Danieli visa, hoc Daniel. 7. significabat: atq; ita interpretatus est El'dras: Aquilam, 4. Ebd. 11. quam vidisti ascendentem de mari, hoc est regnum, quod visum est in visione Danieli fratri tuo.

Aliquam-

S I V E , D E A R C A N O S E R M O N E .

Aegypti Aliquando regnum Aegypti, vt apud Ezechielem. regnum. Et facta est aquila altera gradiis magnis multisque plu- Ezech. 17. mis. In Apocalypsi duobus locis aquila regnum, tertio Apocal. 7. mis. In Apocalypsi duobus locis aquila regnum, tertio Eccl. 4. autem magis arcana rem significat.

A C C I P I T E R.

Ex rapacibus autibus accipiter quoque est: singulis annis mutat plumas: sicut scriptum est. Nunquid per sapientiam tuam plumeſcit accipiter, expandes pennas suas ad austrum? In feritatis igitur detestationem in clborum vībus repudiabatur: sicut scriptum est, Accipitrem iuxta genus suum.

P A S S E R.

Vtis auis ex mansuetiori genere passer est, certa se de carent, & loca mutans, inter munda genera compatus, imbellis omnino, & qui nullum aliud genus kēdat. Quam ob rem non sine magna significatione humanae nature ad sacrificia expetebatur. Est autem vtis, & esui aptus.

Significat autem in comparationibus humilitatem humilitas, à potentia & superbia alienam, deinde paupertatem, paupertas & solitudinem, atque diuina prouidentiam & præsidij expectationem, vt, Multi dicunt animæ meæ, transmigrata in montem sicut passer. Et factus sum sicut passer folitarius in teatro. &, Anima nostra sicut passer ereta est de laqueo venantium.

Vagatio, & loci incertitudinē. vt, Sicut auis ad

alta transiulans, & passer quolibet vadens. Res vtis, tamen vilis pretij, passeris nomine dicitur. vt, Nonne Vilicus.

S T R V T H I O N E S.

Q V A E D A M avium genera sunt, quæ in desertis, & desolatis atque aridis, & in cultris locis agunt, suoque cantu vastitatē ipsam indicate res horridiorē redunt. Ip̄s his connumerantur quædam, quibus Hebrewum nomen est θύνη siccitate deductum, & qui appellantur θύνη, quos nō incubare ovis excludēdis aīunt. Latini filios struthionis interpretantur. Hoc genus, & vastitatem & tristitiam, horrem & suorum etiam negligentiam significat, & ideo inter vetitos cibos enumeratur. Horum rationum exempla sunt. Frater fui draconum, & socius struthionum. &, Habitabunt ibi struthiones. &, Filia populi mei crudelis quasi struthio in deserto.

C O L V M B A.

C O L V M B A domestica ac familiaris auis gallina est, atque adeo vilis, quæ simil cum gallo familiam aliquam re-

fert non male curat, sed gallus arrogantiā quam- Pfd. 30. asportari solet: sicut scriptum est. Quemadmodum ap̄sportatur gallus gallinaceus. Vnde, & peregrinationis Peregrina- etiam imaginem exprimit. Galli cantus certam temporis Marc. 13. horam notat. vt, An galli cantu, an mane. &, Priusquam Tempus gallus bis vocem dederit, ter me negabis. &, Statim gal- certum. lus cantauit. Gallina autem cura, & affectus & Ioh. 17. sollicitudinis erga suos symbolū est. vt, Quoties volui Cura. congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos, sub alis. &, Sub umbra alarum tuarum protege nos. Et ita vos collegi, vt gallina pullos suos sub 4. Ebd. 8. alas suas.

P E R D I X.

P E R D I X cibi causa expetitur, ideoque acupem timet maximè, quem non nimium fugere potest, propterea quod nec volatu valer lōgo, nec pedibus ad curandum sit velocissimus, quam ob rem latibula querit. In similitudinem autem affertur hominis afficti, & exagitati à potestoribus magna contentione: sicut pressura scriptum est. Sicut persequitur perdix in montibus. 1. Reg. 26. Nonnunquam diuitiarum alienarum malesuadam Avaritia appetentiam, & iniustam possessionem perdix signifi- cat. vt, Perdix fuit quæ non periperit.

H I R V N D O.

H I R V N D O peregrina auis est, quæ certa tempora anni ad migrandum obseruat. Vnde ad certam munere. Prouidentia, ris cuiusque & officij obseruationem ostendit, tam ap̄pellatur, vt ciconia etiam. vt, Turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus suum. Expectatio, & desiderij symbolum hirundinum pulli sunt. vt, Sicut pullus hirundinis, sic claimabo.

C I C O N I A.

C I C O N I A peregrina attis temporis opportuni prouidentiam imitatur, & docet: sicut scriptum est. Tur- Ioh. 7. tur & hirundo, & ciconia custodierunt tempus suum.

G 3 Vollandi

V O L A R E.

Celeritas. V O L A N D I verbū celeritatē humāna māiorē, vltra omnem comparationem significat, s. s. e. Et ascen-
Psal. 17. dīs super Cherubim, & volauit super penas ventorum.
Psal. 54. &, Quis dabit mihi penas sicut columbae, & volabo,
Proverb. 33. & requiescam? & Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere. Quia facient sibi penas quasi aquila, & volabunt in cālum. &, Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbae ad fenestras suas?

O V V M.

Diuinitas. O V A diuitias & fortunas populoꝝ significat, s. s. e. Et sicut colligunt oua, quae relata sunt: sic ego vniuersam terrā congregavi, & non fuit, qui moueret pennā.

Cogitatio. Cura, cogitationis, & intenti studij significationem indicat oua ex similitudine avium aut reptilium à quibus fiunt & fouentur, s. s. e. Ouā aspidum ruperunt, & telas araneā texuerunt. hoc loco magnum studium, & auctoribus ipſis inutile, alij verò pernitiosum significatur, vt inferius explicat Propheta: Qui comedet ex ouis coruū, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum.

Vilis res. Aliquando rem vtilem & salubrem significat ouum. vt, Si filius patrem petierit ouum, nunquid porrigit ei scorpionem?

A L A E, P E N N A E.

Volatus. A L A E & pennae, ad volandum datæ sunt volucrībus, s. s. e. Quis dabit mihi pennas, sicut columbae, & volabo? Celeritatem autem significat: vt, Habebat alas, velut alas miluij. Et spiritus in aliis earam.

Turela. Significat etiam protectionem efficacem, & tutelā, pro rerum necessitate, & temporum vīō opportunam. Namque fortiores aues vt aquila, pullos suos, quos alii fouent & ruerunt, mutare possunt in loca commōda, & tuta, s. s. e. Expandit alias suas, & afflūpsit eum, atque portauit in humeris suis. &, Sub vmbra alarum tuarum protege me. &, Quoties volui congregare filios tuos, vt congregat gallina pullos suos sub aliis.

Vela. Alia per metonymiam velorum nauis imaginem, & nauigationis significationem habent; vt, Væ terræ cymbalo alarum, quae est trans flumina Āethiopiar. &, Quatuor orbis plagas, terræ alas dixit Ezechiel.

Fuga. P E N N A E ad velocissimam fugam significandam inducuntur, s. s. e. Quia facient sibi penas quasi aquila, & volabunt in cālum. &, Quis dabit mihi penas sicut columbae, & volabo, & requiescam? & ecce elongauifugiens, & mani in solitudine. &, Si sumperero penas meas diluculo, & habitauerō in extremis maris.

Protectionem, & tutelam aliquando pennarum nomine interpretamur. vt, Si ego vniuersam terram congregavi, & non fuit, qui moueret pennam. &, Sub penis eius sperabis.

I N S E C T O R V M G E N E-
R A Q Y A E D A M .

C A P. L X X V I I I .

Zelos. A P E s insectorum omnium generosissimum est, & efficiētia utilissimum, exiguo corpore, tamen prudētissimo, & admirabilē fēnū politica vite, & ciuitatis instar habet, & in commune laborat; mel conficit omnis dulcedinis extreum: sicut scriptum est, Brevis in volatilibus est apes, & initium dulcoris fructus eius.

Cōspiratio. In sermonum similitudinibus apes, magnam, & contentiosam multorum hominum vim, & conspirationem ad aliquem alium exigitandū, & mīlestandum indicat: sicut scriptum est. Egressus Amorphaeus, qui habitabat in montibus, obuiam veniens persecutus est vos sicut folient apes persequi. &, Circundederunt me sicut apes. &, In die illa sibilabit Dominus apī, quae est in terra Assur. hic frequentem quoque exercitum significat.

M V S C A.

M V S C A infestum insectum est, & detrimentum, calamitatem & corruptionem afferit, & significat; for- didosque homines imagine refert, inter plagas numeratur: sicut scriptum est. Et venit multa grauissima in Plaga. Exod. 7. omnem terram Āegypti, corruptaque est terra ab huiusmodi muscis. &, Muscas mortientes perdunt suavitatem Eccl. 10. Exercitus. Isa. 7. sive illa hominibus familiaria, sive sy- lvestria sunt: cuiusmodi sunt Armenta, pecora, cérui, capre, vri & alia. Altera verò ferarum, & earum, quae rapu & sanguine viuent, aut carnibus vescuntur; qualia leones, tygrides, pardi, lupi, vulpes, canes & feles com- memorare possumus. Illa prior pars totius generis nomen commune nōn sibi usurpare solet. hæc posterior nō propriè, hoc est viuens sive animans dicitur: nostri Interpretes interdum bestiam, non nunquam etiam feram vertunt.

L O C V S T A.

L O C V S T A inter plagas recensetur infestissimas, & nimū nocentes, breuis tamen est vita animal, & quod contento itinere in exitium tendat: sicut scriptum est. Sicut vmbra cūm declinat, ablatus sum, & excussus sum sicut loculæ. Ex hac natura quedam genera co- meduntur, cuiusmodi vīctum tenuem, & facile para- Leuit. 11. Matt. 3. bilem Iohanni Baptista Euangelistæ aſcribunt.

Est autem loculæ signum calamitatis magna Dei Calamitas, consilio ad correptionem hominum allate. vt, Ego in- Exod. 10. ducam cras loculam. &, Sementem multam iacies in Deut. 27. terram, & pauca congregabis, quia loculæ deuorabunt omnia. &, De fumo putrei exierunt loculæ in terram, & Ios. 1. data est illis potestas, &c. &, Residuum loculæ come- dit bruchus.

Multitudinem hominum nimiam, & nocentem si- Frequentia Ierem. 46. gnificat loculæ. vt, Multiplicati sunt super loculæ, & non esteis numerus. &, Veniebant cum tabernaculis Iudic. 6. Nāthām. 3. suis, & instar locularum vniuersa complebant. &, Cu- stodes tui quai loculæ. Et paruili tui quasi loculæ locu- carum. Significat etiam officiorum, & actionum Societas. Proverb. 30. cōficiantem cōstantem sibi ipsi & certam. vt, Regem lo- custa non habet, & egreditur vniuersa per turmas suas.

A R A N E A.

A R A N E A perpetuo labore consumitur raro & ex- riguo fructu potita; eosque significat, qui in leuissimi Vita labo- rebus, & curis vitam impendunt alijs breuem & arum nis plenam. vt, Tabescere fecisti, sicut araneā, animam. &, Anni nostri sicut aranea meditabuntur. Ara Psal. 37. Specim. 79. nearum tele magnum labore in rebus inutilibus ma- gna spe, sed frustra posuit significant. vt, Nō placebit ei Iob. 7. vecordia sua, & sicut tela aranea spes eius. &, Oua aspi- dum ruperunt, & telas araneæ texuerunt. &, Quoniam Isa. 59. Ofe. 8. in aranearum telas erit vitulus Samariae.

C A R I E S.

C A R I E S calamitatem, & internectionem paulatim afferendam significat. vt, Ego ero quasi tinea Ephaim, Intección. & quasi putredo domui Iuda. Illud putredo Hebrai. Ofe. 5. cē caries est.

A M I M A L I A Q Y A-
D R V P E D I A.

C A P. L X X I X .

O M N I V M animantium naturæ in quatuor genera summa a facris auctoribus dividitur. Ea sunt quatuor, quod animal dicunt Latini: qvī, quod volatile dicimus: w̄w̄, quod calatile: & γ̄w̄, quod notabile vertere possumus. Ad primum genus omnes quadrupedes referuntur: Ad secundum pennatum omnes species: Ad tertium verò minorum animantium & humilium, quae quatuor quidem pedibus mouentur, & terram calcant, sed eam proximè contingunt, vt mures, ranæ, bufones, rubetae. Quarti verò generis illa sunt, quae vel quaternis vel pluribus etiam pedibus procurunt, rependo tamen magis quām calcādo. In qua

S I V E, D E A R C A N O S E R M O N E.

In qua definitione serpentē, yipē, lacerti, stelliones, & omnes in vniuersum bestiolarum, & verium formæ continentur; quorū omnium ferē naturā in arcānū ceremoniis & ritibus immunda censetur. Ac de tribus quidē postremis generibus nonnihil differunt: nunc deinceps primum genus tractabimus, quod duabus etiam partibus distinguuntur. Altera propriè est manuētioris naturæ animantium, quæ paſtu & terra fru- ditibus alibñt, sive illa hominibus familiaria, sive sy- lvestria sunt: cuiusmodi sunt Armenta, pecora, cérui, capre, vri & alia. Altera verò ferarum, & earum, quae rapu & sanguine viuent, aut carnibus vescuntur; qualia leones, tygrides, pardi, lupi, vulpes, canes & feles com- memorare possumus. Illa prior pars totius generis nomen commune nōn sibi usurpare solet. hæc posterior nō propriè, hoc est viuens sive animans dicitur: nostri Interpretes interdum bestiam, non nunquam etiam feram vertunt.

A N I M A L.

P R I N C I P I O Behema omne animal à rationis vīō alienum significat. Quam ob rem serpens ex Deo au- diuit: Maledictus tu inter omnia animantia & bestias

Gens. 3. terra. &, Deleuit omnem substantiam, quæ erat super terra, ab homine vīque ad pecus. & pérpetua est hæc distinctione hominis & nōn in facris libris. In hoc ge-

Gens. 7. nere duæ adhuc definitions obseruantur: altera animalium mundorum; cuiusmodi sunt, bos, ovis, capra & cérui: altera immundorum, vt equi, asini, muli, suis, & leporis, quorum omnium rationes & naturas

Noacho exploratas vīsū constat. Vtrumque genus af- ferunt ad similitudines & comparationes hominum peruersi iudicij, & qui de rebus ex opinione magis & sensu, quām ex ratione ac veritate statuunt. vt, Quid reputati sumus vt iumenta, & sordidūs coram vobis?

&, Qui docet nos super iumenta terra, & super volu- cres cāli crudit nos. &, Comparatus est iumentis insi- pīcentibus, & similis factus est illis. &, Vt iumentum fa- ciat sum apud te.

Huius generis animalium defectus extremam vastationē significat: vt, Adhuc audietur in loco isto, quem Ierem. 33. vos dicitis esse desertum, eo quid non sit in eo, nec ho- mo nec iumentum in ciuitatibus Iuda & foris Ierusal- em, quæ desolatae sunt absque homine, & absque ha- bitatoris & absque pecore. &, Vastabit terram hanc, & cessare faciet ex ea hominem & iumentum. Gentes à

Ierem. 36. Lege & certo notitiae Dei vīo alienas significat allego- ricos nomen hoc, addito agri nomine. vt, Sed & be- stiae agri, quasi area sitiens imbre, suspexerunt ad te.

Exlex. & Nolite timere animalia regionis, quia germina- rent speciosa deferti. Et valitas animalium deter- bitemos.

A N I M A N T E S.

A N I M A N T I V M natura inimicarum mutuā pax, temporum felicitatem & tranquillitatem maximā si- gniſicat. vt, Lupus & agnus pafcentur simili: sic leo & bos comedent paleas.

Dofolatio. Felicitas. Ier. 6. & cōficiantur. Hoc loco & multis alijs peculiari-

Vafatio. Ier. 34. & delectus populus ovis dicuntur. vt, Et statuet ovis

Imperia. Ier. 1. & exillis, nonne relinquat nonaginta iudeam in deserto, & queret illam, &c. Hoc loco & multis alijs peculiari-

Daniel. 7. & delectus populus ovis dicuntur. vt, Et statuet ovis

Nations. Ier. 10. exillis, nonne relinquat nonaginta iudeam in deserto, & queret illam, &c. Hoc loco & multis alijs peculiari-

Ador. 10. & delectus populus ovis dicuntur. vt, Et statuet ovis

animantia silvestria, in vribus habitantia, loci va-

stationem arguent: vt, Ibi habuit foueam ericius. Et entriuiri catulos, & circumfodit, & fouit in vmbra eius: Illuc congregati sunt milii.

Animalia fera quatuor, regna quatuor sive orbis im- peria apud Danielē significant. Animalia varia varias

gentes & orbis terræ nationes interpretatus est D. Pe- trus. Et animalia immūda gentes idolorum cultrices.

B O S.

I N hoc autem atisimalium genere primas tenet bos, hominibus ad multa vīlis, siquidem & agri colēndis,

& curribus, oneribusque trahendis ituare, & horum

femelle lacte pafcerē possunt: & occisum etiam hoc animal, muridum, esuīque aptum habetur. Constat autem minori sumptu & negligentiore cu-

stodiām sui fert: sicut scriptum est. Et leo quasi bos comedet paleas. Et foenum vt bos comedet. Quas ob Diuitie 1. 11. Diuitie 4. res omnes inter præcipias diuitias in re rustica hoc ge- nus habetur: sicut scriptum est. Habeo boves & asinos, Gen. 32. & seruos, & ancillas, &c. Fuere ei boves & oves & asini. Gen. 12. Et boues eorum crasfæ. Est autem bos certa aliquius psal. 143. res & possedit propria, nimīciū ciūs, à quo alitur; cuius vīus ad ipsum tantum spērat, nequē vīspari ab alio Bos.

Non bouem, non asinum. Boves sive vaccæ, & quod semel per annum pariant, & anni etiam labores atque Anūs. agri cultura opus adiuvāt, annorum symbola sunt apud Gen. 41.

Bos cornupēta nocens animal significat, non tamē ad nocendum natum, sed ex propria prauitate ad id adductum, atque allegoricos hominem nocentem, cūm tamen nocere ab hominī natura sit alienum. Vnde illa præcepta sunt de bove cornupēta vitanda & cu- stodiēndo, atque inhibendo, ac nonnūquā puniendo.

Argumento ex contentionē duō significat bos rem Alienū: alienam, quam opportunè adiuvare debeamus. vt, Nō videbis bouem fratris tui, aut ouem errantem; & praeterib. &, Si videris asinum fratris tui, aut bouem ce- cidiſſe in via, non despicias, sed subleuabis cum eo, & Cuius vestrum asinus aut bos cadet in foueam.

Bos triturans hominem ad alterius commoda labo- rant & intentum. vt, Non ligabis os bovis triturantis. Dm. 2. 5. 1. Cor. 9.

Illud etiam ex comparatione dictum est: Cognovit Scriturā: bos posseſſore ſuum, & asinus pafſepe domini ſui: Ifsrael non cognovit, &c. Ad hanc comparationis etiā ratione illud pertinet. Boues & pécora non guſtent Iob. 5. quicquam, & iumenta clament ad Dominum in for- tudine.

V I T V I S.

V I T V I S faginatus populi opulentum, excisio- Populus danatus: ni tanti iudicio diuinō destinatum interpretamur. s. s. e. Mercenarij quoque ciūs, qui versabantur in me- dius eius, quāli vituli faginati vīsi sunt: & fūgerunt, nec stare potuerunt, quia dies interfectionis eorum venit.

Vituli & tauri, principes & potentes, & Principes, superbi dicuntur, vt, Quoniam effusū ſunt sicut vitulus super herbam, & mugilis ſicut tauri. Et hostes fortes inimici: & feri vituli dicuntur. vt, Circundederunt me vituli multi: tauri pinguis obſlederunt me.

O V I S.

O V I S animal natura ſua vīle, omni ex parte inno- cēns, præterea & mīte, quod cura indiget paftoris, alijs

peritū facili, & cōrribus ac periculis obſtinxit; si- gnificat autem homines quales eſe oportet, qītos li-

benter Deus in ūa custodiam tutelamque recipiat, s. s. e. Itē potius ad oīes, qua perierunt dōmīus Ifsrael. Matth. 7.

Et attendite à falsis prophetis, qui veniūt ad vos in vestimentis oīum, intrinſecus autem ūlpi rāpaci-

ces. Et si fuerit alīci cētūm oīes, & errauerit vīna Matth. 18.

ex illis, nonne

Innocentia.
Officium.
Exod. 34.

pecudes primum obtinet gradum. vt, Tanquam quis ad occisionem ducitur est. Significat igitur hominem simplicem atque villem, & officiosum erga alios, innocentem pariter & purum. Quam ob rem primogenitus asini oue redimitur in ceremoniis antiquis.

Populus.
Numer. 27.
Ierem. 13.
Psal. 117.
Ierai. 53.

Hoc genus maximè omnium cura diligentia que indiger hominum, ideoque populum significat: cui si diligens & sedulus desideretur rector, perit prorsus, & in via dilabitur, atque in exitum tendit. Est autem haec translatio in factis libris illustris & multis exemplis nota. vt, Ne sit populus Domini sicut oves absque pastore. &, Vbi est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum tuum? &, Grex perditus factus est populus meus, pastores eorum seduxerunt eos. &, Errauit sicut ovis quæ periit. Quare serum tuum Domine. Et omnes nos quæ oves errauimus.

Dives.
Exod. 24.
Psal. 143.
Damnati.
Psal. 43.

Oves pinguis ditissimi in populo homines dicuntur. vt, Pinguissimum pecus assume, compone quoq. strues ossium sub ea. Et oves corum factos, abundantes in egressibus suis. Oves occisionis, homines ad peccatas ex diuini iudicii sententia iustissima traditi. vt, Dedit nos tanquam oves escaram. & Aestimati sumus sicut oves occisionis. Cùm de ouibus mèntio fit, Deus pastorem & custodem refert, qui suæ curæ mercedem exigit, virtutum, pietatis, exercitationem & bonorum opem cumulum. vt, Et dixi ad eos, si bonum est in oculis vestris, afferre mercedem meam; & si non, quiete. Ouium paupl in loco desolationem & vastitatem significat. vt, Derelictæ ciuitates Aroer gregibus erunt, & requiescent ibi, & non erit qui exterrit.

A R I E S .

Lam. 4.
Dan. 3.
Principes.
Ezech. 39.

ARIES in ouium gregi masculus stupida natura, sed petulantior, quam femina, est capitolum animal, & erga debiliores sui gregis violentum, salax quoque & contentiosum. Ideoque non sine significatione ad sarcina adhibetur, in quibus adeps præcipue inconditur & armis: atque in sacrificiis pro peccato duo arietes offerebantur, sed discrimen est inter immaculatum arietem, & maculatum, de quibus aliquando opportunitate dicere dabit Deus. Sunt arietes in Basan optimi.

Soleit autem arietum nomen pro principibus & potentibus atque tyrannis usurpari. vt, Carnes fortium comedetis, & sanguinem principum terra biberis.

Persarum regnum.
Daniel.
Perse & Madi.

Arietem cornu omnia percentem & ventilantem, quem Daniel vidit, regnum Persarum est interpretatus. Arietem vero bicornem, Persarum & Medorum exposuit.

A G N U S .

Simplicitas.
Eros.
Psal. 113.
Lectura.
Ignorantia.
Prouerb. 7.
Ost. 4.
Innocens.
Ierai. 5.
Ierai. 11.
Ierai. 30.
Luc. 10.
Iohann. 21.
Iesu-
Christus.

AGNUS, ultra naturæ simplicitatem, etatis etiam imperitum habet. Quam ob rem simplicissimus & innocentissimus est. Id quod tum lufu & saltu, eum etiam errore declarat. Namque intrepidè cum coæqualibus colludit, nihil nocens cuiquam, sed quadam quasi falsoatione gestiens. Cùm vero errat, perturbatus omnino, atque ducis desiderio maxime affectus esse videtur. vagatur autem nimium, & quod cursum intendat neficit. Ex quo fit, vt in innocentis & miseri, atque errantibus vel populi, vel hominum cuiuspiam similitudinem vocetur. Magna latitiae & gestulationis similitudinem explicit Vates. Montes exulta sunt, vt arietes, & colles sicut agni ouium. Simplicitatis vero & ignorantiae imaginis optimè Sapiens expressit. Quasi agnus lacrymæ & ignorans, quod ad vincula stultus trahatur. &, Nunc pascet eos Dominus quasi agnum in latitudine. Simplices & puri, innocentes ac iusti homines, agni dicuntur. Et pascuntur agni iuxta ordinem suum. Et habitabili lupus cum agno. Pascetur in possessione tua in die illo agnus spaciose. &, Ego mitto vos sicut agnos in medio luporum. Populum quoque pium & nouam Ecclesiæ lobalem referunt agni: sicut scriptum est. Pasc agnos meos.

Iesum Christum Dei Filium ad totius humana na-

turæ expianda peccata à patre destinatum & missum. Agnum Dei faci auctores appellant: qui quasi agnus coram tondente se obmutuit. &, Ecce agnus Apocal. 5. Dei, qui tollit peccata mundi. & qui occisus est, & aperte librum & soluit septem signacula eius.

C A P R A , C A P E R , H I R C U S .

CAPRA inter munda pecora censetur, insolentius animal, quam ovis, laete carneque vtilis, & pilis etiam, ex quibus telæ fiunt, quas pluia minime omnium penetrat. Quam ob rem ex huiusmodi pilis vela ta-

ta. vt, Ne sit populus Domini sicut oves absque pastore. &, Vbi est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum tuum? &, Grex perditus factus est populus meus, pastores eorum seduxerunt eos. &, Errauit sicut ovis quæ periit. Quare serum tuum Domine. Et omnes nos quæ oves errauimus.

Oves pinguis ditissimi in populo homines dicuntur. vt, Pinguissimum pecus assume, compone quoq. strues ossium sub ea. Et oves corum factos, abundantes in egressibus suis. Oves occisionis, homines ad peccatas ex diuini iudicii sententia iustissima traditi. vt, Dedit nos tanquam oves escaram. & Aestimati sumus sicut oves occisionis. Cùm de ouibus mèntio fit, Deus pastorem & custodem refert, qui suæ curæ mercedem exigit, virtutum, pietatis, exercitationem & bonorum opem cumulum. vt, Et dixi ad eos, si bonum est in oculis vestris, afferre mercedem meam; & si non, quiete. Ouium paupl in loco desolationem & vastitatem significat. vt, Derelictæ ciuitates Aroer gregibus erunt, & requiescent ibi, & non erit qui exterrit.

H O E D U S .

HOEDVS propter atatem & temperataribus affectibus est, & meliori ac situatori carne commendabilior, quam capra aut hircus. Vnde & splendidioribus coniuuiis adhibetur: sicut scriptum est. Et faciam tibi indic. 15. hœdum de capris. Significat autem HOEDUS manus, fuerit ingenii homines, minusque importunos. vt, tudo. Pardus cum hœdo accubabit. Hœdi in agmine pri- f. 11. mi incedunt, ideoque fugam præripientium symbo- f. 12. lorum sunt, vt, Eftote quasi hœdiante gregem.

Populum ob noxam & peccata puniendum significat in loco. vt, Deducam eos quasi agnos ad viçtimam, Item. 51. Panis adduci.

Hominum partem illam, quæ vel à religione aliena est, vel cùm religionem veram profiteatur, tamen eiusdem religionis virtutem & simplicitatem moribus non refert, atque ad sanctitatis vera gradum non peruenit. Hœdos appellavit Christus. Et statuet oves qui dem à dextris, hœdos autem à sinistris.

C E R V U S .

CERVUS pedum pernicate & cursu valet velocissimo, atque habitu corporis eleganti gratus est, sibi affectus vehementer expedit aquam. Significat autem dexteritas, dexteritatem in rebus agendis & promptitudinem maximam, vt, Neptali cervus emissus dans eloquia pul. Genes. 49. chritudinis. Similis esto dilecte mi capre hinnuloque cervorum. Magnam liberationem & expeditam liberatio. euasione periculi indicat cerui similitudo inducta. vt, Qui posuit pedes meos tanquam cervorum.

Integrali sanitatem significavit Isaias, dicens: Tunc ifai. 35. Sanitas. faliat sicut cervus claudus. Vehemens desiderium Aviditas. cerua sitiens refert: sicut scriptum est. Quemadmodum desiderat cerua ad fontes aquarum, ita desiderat Psal. 41. anima mea ad te Deus. Illud vero maximam sterilitatem & communem significat, quod apud Jeremiam Ierem. 14. Sterilitas. legitimus. Nam & cerua in agro peperit & reliquit, quia non erat herba. Personam amabilem & gratiam, qua- Prover. 5. lem sponsam & vxorem viro oportet esse. Ceruam char- Gratiæ. rissimam dixit Sapiens. Hinnulus in hoc genere gra- tissimus & iucundissimus & aspectu & habitu putatur. Cant. 4. 7. Quam ob rem frequens in Caticis huius comparatio- nis mentio est.

B U B A L U S .

STYRIDIUS, quam boui, bubalo ingenium est & indocilus, idque significavit Amos. Nunquid curre Stupidas. queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis?

C O R N V .

CORNVA regnum imaginem exprimere non Regna. uno loco videmus. Cornu simplex vnicum imperium Alexan-

Alexandri regnum. Daniel. 3. quod deinde in quatuor regna diuisum est, apud Danielem exponimus. Hircus autem capraruim magnus factus est nimis: cumque creuisset, factum est cornu magnum: & orta sunt quatuor cornua subter il- lud. Aliquando superbiam, arrogiantiamque significat cornu, vt, Nolite exaltare cornu. Nolite tollere in alium cornu vestrum. Cornu & vngulæ robur & arma ad impellendum & propugnandum, atque vincendum significant. vt, Quia cornu tuū ponam ferreum, & vngulas tuas ponam arcas.

Superbia. Autogantia. Psalm. 74. Mith. 4. Cornu virtutis, fortitudinis & victoriae symbolum est, 5. s. e. In beneplacito tuo, exaltabitur cornu nostrum: & Exaltabitur sicut vnicornis cornu meū. De- cuss. Honor. Psal. 111. cus etiam & honorem significat. vt, Cornu eius exaltabitur in gloria.

E Q U V S .

E QUVS animal bellum gerendo idoneum est. Nam & equitem dorso gerit, & currus trahit commodissime & expeditissime; frenis enim patet, & facilimè ducitur: sicut scriptum est. Equus paratur ad diem belli. Prost. 21. Iacob. 3. Item. 5. Solent autem impotentiori libidine in foeminas exardescere, copiosissimoque abundant femine.

Ex equis etiam rationes petuntur ad arcani sermo- nis structuram. Magnum enim & magnis viribus & appetitu instrutum bellum esse putatur, in quo equi sunt, cuius rei multa exempla sunt. Equum & ascen- forem deiecit in mare. Fortitudo mea & laus mea. Dominus. Et montem plenum equorum cùm vidit Elišæ puer, magnum sibi ac præceptoris præsidium aduersus inimicos missum intellexit. Et humanorum appara- tuum ad bellum maximus esse censetur currus & equi. vt, Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri sperauimus. Et à fortitudine tua Domine ne dormitauerunt, qui ascenderunt equos.

Honor. Est etiæ honoris in signe, equo vehi, maximè à rege, vel principe donato. Huius rei causa Mardonius sequo- vetus speciādus & honorandus per urbem ducutus est. & scriptum etiam est. Vidi seruos in equis, & principes ambulantes super terram. Libidinosum & impoten- ti nequitia hominem, vel gētem aliquam, equus signi- ficat: idque ad arcana libidinem, hoc est idolatria quoque refertur. vt, Equi amatores & emissari facti sunt, vnuquisque ad vxorem proximi sui hinnunt. Et inianuit libidine super concubitus eorum.

Zach. 1. Regna or- bus. Psal. 6. Eleph. 10. Libido. Nequitia. Idolatria. Item. 5. Cervi. 23. Equus velocitatem significat. vt, Vir ascendens equu rufum. Regnum Babylonum equi rufi, nigri vero Persecum, at albi Græcorum, varij vero Romanorum imperium Zachariae significabant.

Homo ne- quissim. Hominem à rationis vsu alienum, & appetitu magis, quam iudicio actum, equus aliquando in similitudini- bus refert. vt, Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.

M V L V S .

MVLV etiam ad bellum, sed ineptiores, ad onera verò accipienda & portanda aptiores sunt. horum vnu- regibus & regum etiam filii ad vehendum erat. Salomonem enim super mulam regis David circuitum, omni populo regio nomine salutandum legimus.

Stupidas. Psal. 31. Tobi. 6. Eftote. 1. Eftote. 2. Eftote. 3. Eftote. 4. Eftote. 5. Eftote. 6. Eftote. 7. Eftote. 8. Eftote. 9. Eftote. 10. Eftote. 11. Eftote. 12. Eftote. 13. Eftote. 14. Eftote. 15. Eftote. 16. Eftote. 17. Eftote. 18. Eftote. 19. Eftote. 20. Eftote. 21. Eftote. 22. Eftote. 23. Eftote. 24. Eftote. 25. Eftote. 26. Eftote. 27. Eftote. 28. Eftote. 29. Eftote. 30. Eftote. 31. Eftote. 32. Eftote. 33. Eftote. 34. Eftote. 35. Eftote. 36. Eftote. 37. Eftote. 38. Eftote. 39. Eftote. 40. Eftote. 41. Eftote. 42. Eftote. 43. Eftote. 44. Eftote. 45. Eftote. 46. Eftote. 47. Eftote. 48. Eftote. 49. Eftote. 50. Eftote. 51. Eftote. 52. Eftote. 53. Eftote. 54. Eftote. 55. Eftote. 56. Eftote. 57. Eftote. 58. Eftote. 59. Eftote. 60. Eftote. 61. Eftote. 62. Eftote. 63. Eftote. 64. Eftote. 65. Eftote. 66. Eftote. 67. Eftote. 68. Eftote. 69. Eftote. 70. Eftote. 71. Eftote. 72. Eftote. 73. Eftote. 74. Eftote. 75. Eftote. 76. Eftote. 77. Eftote. 78. Eftote. 79. Eftote. 80. Eftote. 81. Eftote. 82. Eftote. 83. Eftote. 84. Eftote. 85. Eftote. 86. Eftote. 87. Eftote. 88. Eftote. 89. Eftote. 90. Eftote. 91. Eftote. 92. Eftote. 93. Eftote. 94. Eftote. 95. Eftote. 96. Eftote. 97. Eftote. 98. Eftote. 99. Eftote. 100. Eftote. 101. Eftote. 102. Eftote. 103. Eftote. 104. Eftote. 105. Eftote. 106. Eftote. 107. Eftote. 108. Eftote. 109. Eftote. 110. Eftote. 111. Eftote. 112. Eftote. 113. Eftote. 114. Eftote. 115. Eftote. 116. Eftote. 117. Eftote. 118. Eftote. 119. Eftote. 120. Eftote. 121. Eftote. 122. Eftote. 123. Eftote. 124. Eftote. 125. Eftote. 126. Eftote. 127. Eftote. 128. Eftote. 129. Eftote. 130. Eftote. 131. Eftote. 132. Eftote. 133. Eftote. 134. Eftote. 135. Eftote. 136. Eftote. 137. Eftote. 138. Eftote. 139. Eftote. 140. Eftote. 141. Eftote. 142. Eftote. 143. Eftote. 144. Eftote. 145. Eftote. 146. Eftote. 147. Eftote. 148. Eftote. 149. Eftote. 150. Eftote. 151. Eftote. 152. Eftote. 153. Eftote. 154. Eftote. 155. Eftote. 156. Eftote. 157. Eftote. 158. Eftote. 159. Eftote. 160. Eftote. 161. Eftote. 162. Eftote. 163. Eftote. 164. Eftote. 165. Eftote. 166. Eftote. 167. Eftote. 168. Eftote. 169. Eftote. 170. Eftote. 171. Eftote. 172. Eftote. 173. Eftote. 174. Eftote. 175. Eftote. 176. Eftote. 177. Eftote. 178. Eftote. 179. Eftote. 180. Eftote. 181. Eftote. 182. Eftote. 183. Eftote. 184. Eftote. 185. Eftote. 186. Eftote. 187. Eftote. 188. Eftote. 189. Eftote. 190. Eftote. 191. Eftote. 192. Eftote. 193. Eftote. 194. Eftote. 195. Eftote. 196. Eftote. 197. Eftote. 198. Eftote. 199. Eftote. 200. Eftote. 201. Eftote. 202. Eftote. 203. Eftote. 204. Eftote. 205. Eftote. 206. Eftote. 207. Eftote. 208. Eftote. 209. Eftote. 210. Eftote. 211. Eftote. 212. Eftote. 213. Eftote. 214. Eftote. 215. Eftote. 216. Eftote. 217. Eftote. 218. Eftote. 219. Eftote. 220. Eftote. 221. Eftote. 222. Eftote. 223. Eftote. 224. Eftote. 225. Eftote. 226. Eftote. 227. Eftote. 228. Eftote. 229. Eftote. 230. Eftote. 231. Eftote. 232. Eftote. 233. Eftote. 234. Eftote. 235. Eftote. 236. Eftote. 237. Eftote. 238. Eftote. 239. Eftote. 240. Eftote. 241. Eftote. 242. Eftote. 243. Eftote. 244. Eftote. 245. Eftote. 246. Eftote. 247. Eftote. 248. Eftote. 249. Eftote. 250. Eftote. 251. Eftote. 252. Eftote. 253. Eftote. 254. Eftote. 255. Eftote. 256. Eftote. 257. Eftote. 258. Eftote. 259. Eftote. 260. Eftote. 261. Eftote. 262. Eftote. 263. Eftote. 264. Eftote. 265. Eftote. 266. Eftote. 267. Eftote. 268. Eftote.

Exuberācia natūra. **I**n bonam partem adēps dicitur, vt, Adipem suum concluserunt, os eorum locutum est superbiam. &, Prodij quasi ex adipē iniquitas eorum; transferunt in affectum cordis.

P I N G V E D O.

Fertilitas. **P**INGVEDO hubertatem & fertilitatem significat, vt magnus ille onirocrita interpretari nos docuit. Septem boues pulchrae, & septem spicae plenæ, septem huiusmodi sunt. Diuitias & gloriam. Et erit in die illa, attenuabitur gloria Iacob; & pinguedo carnis eius marcescet. &, Occidit pingues eorum.

O s s a.

FIRMISSIMA in corpore pars ossa sunt, quibus cetera caro membraque omnia fulciuntur: ea post consumptam carnem diu durant, & quandam velut corporis conservant substantiam. Quam ob rem sua ossa vt ex Aegypto in terram promissam asportarentur, testamento mandauit Ioseph. Et quoniam detracta caro crescere rursus & restituīt etiam in senioribus corporibus, ut curandis vulneribus accidere videamus; ossa vero detracta non restituuntur: ex eo efficitur, vt rem ipsam vel personam ossa magis, quam caro referant, ut pote que non mutantur, sed eadem manent, certaque naturam continent. Ex his natura obseruantur. In illa enim parte sensuum integra & plena communicatio, & cogitationum conuentus, & deliberationum, consiliorumque poltema absoluīt est. Quam ob rem ut situm sumum, sic natura primum & principium membrum habetur. Ideoq. frequentes in sacrificiis manuum super hostiariū capita impositiones sunt, & in ministrorum initiationibus & consecrationibus frequens etiam huius rei, nec significatione carens mentio est. Et fundens oleum super caput eius. &, Pones tiaram in caput. Et imponet manus super caput victimæ.

Labor, Quies. **O**ssa laboris & quietis subiectum sunt. vt, Omnia ossa mea dicent, Domine quis similis tibi? &, Ossa vestra quasi herba germinabunt. Et contremuerunt omnia ossa mea, &, Misit ignem in ossibus meis.

Robur & integritas virtutum, harumq. defectus ossium nomine appellato in vtramque partem indicatur. vt, Non est pax ossibus meis. Et omnia ossa eius marcescēt. Et contubuita sunt ossa mea. Et ossa eius velut fistulae arteriæ. Ossa plena medullæ, virtutis & sanitatis consistentiam significant; contraria verò vacua. vt, Medullis ossa illius irrigantur. &, Sanitas quippe erit vmbilico tuo, & irrigatio ossium tuorum. &, Fama bona impinguat ossa. &, Purrodo ossium iniuria. Et spiritus tuus exsiccatur ossa. Atque ossa confrastra extrema calamitatem significant. Ossa mortuorum immunditiam & corruptionem: vt similes esse dixit Christus hypocritas sepulchris dealbatis, quæ exterius apparent speciosa hominibus, intrinsecus autem sunt plena ossibus mortuorum.

Compagines & medullæ penitissima quæque rerum significant, s. s. e. Pertingens est verbum Dei, vsque ad divisionem animi ac spiritus, compagum quoque ac medullarum. Ossa etiam ciuitatum vel regni & reipublicæ principes appellavit propheta. Congeré, inquit, frusta eius in eam, omnem partem bonam, femur & armum electa & ossibus plena. Pinguissimum pecus affsume, compone quoque strues ossium sub ea.

N E R V I.

NERVI in corpore membris colligandis & motibus exercendis aptantur. Signum autem est nervi iesii, que motum vitiat: sicut scriptum est. Tegit neruum femoris eius, & statim emarcuit: ipse verò claudicauit pede. Admirandum Dei in homine opificum neruorum aptatio indicat: sicut scriptum est. Ossibus & nervis compiegisti me. Significat autem neruorum vsus vitam & vitæ exercitationem. vt, Dabo super vos nervos. Ervidi & ecce super ea nervi.

C V T I S.

CVTIS membra omnia vestit, atque ab iniuriis temporum & cæli defendit: durioris, quam caro, & to-

lerantioris naturæ est; speciem & venustatē membrorum precipiè continet & ostendit, aut amissam arguit. Impuritatē omnem prodit, vt in scabie & lepra manifestè deprehēditur, vt, Cūm viderit lepram in cute. Et si color albus in cute fuerit: & cutis, quam ignis exusserit. Atque toto illo capite de lepra, cutis virtus tagiotum confuetudinem virtuosam & sua contagia los corrum- pentem significant. Maciem & debilitatem maxime. xiam vel famem illa oratio indicat. Cutis inea aruit, lob. 7. & contrafacta est. &, Deuorat pulchritudinem cutis il. lob. 18. illius. Et cutis mea denigrata est. Et adhacit cutis eorum ossibus, hoc famis indicium est.

Rerum integrum/latum cutis integritas & decus. Rerum contraria verò cutis imminucio significant. vt, Communiet, & consumet vniuersa regna. Atque haec tenus de partibus, quas homogeneas philosophi vocant. Nunc porr̄ deinceps partes illas perstringemus, quæ ex iis, quas superius commemorauiimus, constant, & animæ ac vita instrumenta sunt, & communī verbo membra vocantur.

C A P U T.

PRIMA in animali corpore pars caput est, ex quo in cetera membra vis distribuitur, idque velut arx quædam est, in qua præcipua animæ virtus & efficientia gubernatioque obseruator. In illa enim parte sensuum integra & plena communicatio, & cogitationum conuentus, & deliberationum, consiliorumque poltema absoluīt est. Quam ob rem ut situm sumum, sic natura primum & principium membrum habetur. Ideoq. frequentes in sacrificiis manuum super hostiariū capita impositiones sunt, & in ministrorum initiationibus & consecrationibus frequens etiam huius rei, nec significatione carens mentio est. Et fundens oleum super caput eius. &, Pones tiaram in caput. Et imponet manus super caput victimæ.

Omnium rerum principium & præcipua quæque pars caput eleganter appellatur. vt, In capite libri scriptum est de me. Et lapidem, quem reprobauerunt sedificantes, hic factus est in caput anguli. Et caput circuitus eorum. Et in capite turbarum clamitat. Et conuersus ad lectuli caput. Princeps in negotio vel regno, vel consilio, vel alia quacunque ratione caput dicitur. vt, Caput Syriae Damascus, caput Damasci Rasim. &, Di. lob. 7. lob. 9. sperdet Dominus de Israël caput & caudam, incurvantem & refrenantem. Longævus & honorabilis ipse caput. Et confituit te Dominus in caput & non in caudam. Et confituit te Dominus in caput gentium.

Caput pro persona ipsa usurpatum sepiissimum. vt, Fiant Personæ in capite Iosephi, & in vertice Nazarei inter fratres suos. &, Dolor ipsius in caput eius. &, Gloria mea & exaltans psalm. 3. caput meum. &, Addatur gratia capiti tuo. &, Benedictio Domini super caput iusti.

Prinicipes etiam absolutè capita appellantur aut vertices. vt, Deuorabit partem Moab & verticem filiorum tumultus. Confilium, studium & cogitationem studiis initam, caput etiam dicimus. vt, Ipsum conteret caput tuum.

F R O N S.

FRONS pudoris, vereundie & modestiae theatri principes præcipuum est: vnde si haec absunt, impudentia imprudentia. Atq. improbitatis maximæ argumentum sumitur, s. s. e. Domus Israël attrita fronte est. Aliquando autem in virtute, aliquando verò in virtute & constantia frontis durities ponitur. vt, Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum. Perpetuus locus professionis & studij professio, indicandi in fronte est. s. s. e. frequentissimè. Donec apostol. 9. signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. &, Ne apoc. 7. laderent, &c. nisi tantum homines, qui non habebant signum Dei in frontibus suis.

C O L L U M , C E R V I X.

COLLUM proxima capiti pars cæterarum membra cum capite coniungit, libertatem vel seruitutē indicat, ideoque vario terum genere vel ornatur vel impeditur:

vt torque

vt torque vel iugo, atq. ornamenti appendendis decet. Amplexibus etiam necessariissimum aptatur: sicut scriptum est. Et complexatus est eum, & stringens collum eius. Et collo torque auream circumponuit. Et supplex varia ad ornanda colla contigerit. Igitur in seruitutis & libertatis sermonibus mentio collis fit. vt, Negabuntem iniicii tui, & tu eorum colla calcabis. &, Ponite pedes vestros super colla regum istorum.

Superbia & arrogantiæ atque proteruitatis signum est collum exterrit, id quod Iudaës filiabus Iudaës exprobat. Vrbem aliquam regiam & præstantiorem cæteris collum significat. vt, Et ibit per Iudæam inundans, & transiens usque ad collum eius. Idem de ceruice obleruauimus in libertatis & seruitutis atque etiam contumacia significationibus.

P E C T V S.

PECTVS cogitationum officina est, quam ob rem in sacrificiis mysticis poltulatur. Et Aaron iubetur insigne iudicij supra pectus gestare. In arcans autem sermonibus pectus cogitationes & consiliorum inceptiones. vt, Supra pectus tuum gradieris. Et cum eleuasset faciem & ardētibus oculis furem pectoris indicasset.

V I S C E R A.

Afflictus. **V**ISCERA affectibus plurimum commouentur s. s. e. Cōmota sunt viscera eius. Pro corde aliquando nomen hoc usurpatur. vt, Quis posuit in viscib⁹ hominis sapientiam? Et spiritum rectum innova in viscib⁹ mei. Sæpiissimè affectum, cogitationem & amorem atque commiserationem significat. vt, Viscera mea ad murum coeli lateris. Et multitudo viscerum tuorum & miserationum tuarum super me continuit secundum. Et viscera eius abundanti in vobis sunt.

C O R.

Afflictus. **C**OR cognitionis & affectuum omnium fons est, & significationem obtinet studiorum. s. s. e. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est cor tuum. Mente & intellectu quoq. significat. vt, Obsecratum est insipiens cor eorum. Et ipse autem non sic arbitratur: & cor eius non sic existimat. Cor fortitudinis fides est, fortitudinemque significat. vt, Et cor tuum non formidet. &, Erit cor fortium Moab, in medio eorum sicut cor mulieris. Denim sapientia, intellectus, prudentia & existimationis significationem cor obtinet, atque ita ei gentes. &, Qui eduxit ad dexteram Moyse. Et dexter tua suscepit me. Et a resistibus dexteræ tuae. Et dexteræ tuae inueniat omnes inimicos tuos. Et haec mutatio dexteræ excelsi, & Dexteræ Domini fecit virum. Et dexteræ etiam Meridiei, & laeva Septentrio. nem. vt, Ad dexteram enim, & ad laevam penetrabis. Potentiam & imperium. vt, Ponam in mari manum Imperium, & in fluminibus dexteræ eius. &, Dixit dominus Gratiam gratia. quæ diuinamque tutelam significat dexteræ, & sinistra improbationem, & repudiationem. vt, Statuet quædiu à dextris, hædos autem à sinistris. Auxiliū vim habet. vt, Auertit retrosum dexteram suam. Et facie inimici. Reſtituto & consilium rectum dexteræ nomine indicatur; contraria verò sinistra, vt, Cor sapientis in dextera eius, & cor stulti in sinistra illius.

Iuramenti symbolum dexteræ est: sicut scriptum est. Iurauit dominus in dextera sua. Et apud Ezechielem charact. 4. charact. 6. et symbolum rei habet dexterum latum: sicut scriptum est. Et cum compleueris hanc, dormies super latum tuum dexterum secundum.

S I N I S T R A.

SINISTRA manus ad res agendas minus habilis, quam dexteræ est; ad ferenda verò onera; atque ad res fortiter comprehendendas aptior. Sifaram enim manu dexteræ malleum, sinistra verò clavum atripuisse legimus. & Gedconis milites tenuerunt sinistram manibus iudei. lampades: & dextris sonantes tubis. Est autem sinistra H 2 inferioris

Duo brachia magnum robur. vt, Brachia mea populos indicabunt. Brachium auxilium & societatem. Iud. 51. Auxilium. Exech. 31. eius in medio nationum.

M A N V S.

MANVS omniū humani corporis membrorum ad multos variosque usus, atque adeo ad multarum rerum exercitationem habiliissima est, & vni homini præcipue data, quæ rationis & mentis varia cognitioni ad usum inferuntur. Est autem varius de manibus sermo, quatenus varius earum habitum obseruamus: de quo nobis aliâs proprio loco dicendum est. nunc vero de carum arcana aut symbolica significatione agimus.

Ministerium cordis manus significat, & omnem vim Ministerie & virtutem, aut efficacitatem humanam. vt, Omnis cordis manus dissolvetur, & omne cor contabescet.

Amicitia & societas habet symbolum. vt, Ecce de Amicitia. dit manum suam. Potentia & violentia significatio. Ezech. 17. Cognitionis. Cogitationes. Potentia. Potentia. & rationis varia cognitio. Ezech. 18.

Manus etiam opera actionesque significant; vni de manus innocentes & nocentes dicuntur. vt, Lauabo inter innocentes manus meas. Et secundum puritatem manuum mearum, quæ est in me. &, Innocens imperium. & mundo corde. Imperium quoque manus dicitur. vt, Et ponam in mari manum eius, & in fluo Psal. 89. minibus dextram eius. Manus Domini bona, auxiliū & gratiam. vt, Et dedit ei rex secundum manum gratia. bonam Domini super eum: Et venit in Ierusalē iuxta Ezech. 7. manum Domini bonam super se.

Alias, manus Domini, tribulationem vel paclam, vel afflictionem significat. vt, Extende paululum manum afflictio. Iob. 1. tuam. Et alioquin mitte manum tuam. Et quia manus Iob. 2. Domini tetigit me. Denique omnem efficientiam manus significat. vt, Tradidetur in manus gladij.

Manus multa rapendi facultatem. vt, Vbi manus rapina. multæ sunt, claudere.

D E X T E R A.

MANVS dexteræ agem, & qui præcipius in operæ est, indicat; contraria sinistra, eum, cuius nihil in opere efficiuntur. vt, Nesciat sinistra tua id quod facit dexteræ tua. Significat etiam opus, actionem & effectum. & efficientiam. vt, Nec dicit, Forte mendacium est in dextera tua. Hac dicit Dominus Christo in eo Cyro, Iud. 6. cuius apprehendit dexteram, vt subiicit ante faciem eius gentes. &, Qui eduxit ad dexteram Moysem. Et dexteræ tua suscepit me. Et a resistibus dexteræ tuae. Et dexteræ tuae inueniat omnes inimicos tuos. Et haec mutatio dexteræ excelsi, & Dexteræ Domini fecit virum. Iud. 54. et latum. Dextera etiam Meridiei, & laeva Septentrio. Meridiei. nem. vt, Ad dexteram enim, & ad laevam penetrabis. Potentiam & imperium. vt, Ponam in mari manum Imperium, & in fluminibus dexteræ eius. &, Dixit dominus Gratiam gratia. quæ diuinamque tutelam significat dexteræ, & sinistra improbationem, & repudiationem. vt, Statuet quædiu à dextris, hædos autem à sinistris. Auxiliū vim habet. vt, Auertit retrosum dexteram suam. Iud. 1. et facie inimici. Reſtituto & consilium rectum dexteræ nomine indicatur; contraria verò sinistra, vt, Cor sapientis in dextera eius, & cor stulti in sinistra illius.

Iuramenti symbolum dexteræ est: sicut scriptum est. Iuramenti Iurauit dominus in dextera sua. Et apud Ezechielem charact. 6. et symbolum rei habet dexterum latum: sicut scriptum est. Et cum compleueris hanc, dormies super latum tuum dexterum secundum.

SINISTRA manus ad res agendas minus habilis, quam dexteræ est; ad ferenda verò onera; atque ad res fortiter comprehendendas aptior. Sifaram enim manu dexteræ malleum, sinistra verò clavum atripuisse legimus. & Gedconis milites tenuerunt sinistram manibus iudei. lampades: & dextris sonantes tubis. Est autem sinistra

Ezod. 6. malè sita, s. s. e. Non scio loqui, quia incircuncisus labiis sum. Visuratur labium pro lingua linguaque prolatione sive dialecto. vt, Erat terra labij vnius & verborum corundem. Et vnius est populus, & vnum est labium. &, Ibi confusum est labium vniuersae terrae.

Oratio. Labium etiam vel labia, verba ipsa, orationemque significant à mentis consilio profectam. vt, Animæ, qua iurauerit & protulerit labiis suis, vt vel malè quid faceret vel bene. Et in omnibus his non peccauit Iob labiis suis. Et non loquentur labia mea iniquitatem. Et labia dolosa in corde, & corde locuti sunt. Et labia nostra à nobis sunt. Et venenum apudim sub labiis eorum. huius generis plurima exempla sunt.

Imperium. Frenum in labiis imperium, quod detractare quispiam nequeat. vt, Ponam frenum in labiis tuis.

Fabula publica. Labium lingue & verbum populi, fabula publica est, quam populus de miseris visurpat. vt, Et ascendistis super labium lingue & opprobrium populi.

Suauius-quaesita. Labia dulcia suauiuentiam, contrà verò amara. quorum multa exempla sunt.

F A C I E S , V V L T Y S .

Totius corporis sumimum & dignissimum locu facies obtinet, animi ultra ceteras partes index perturbati probatus, non tamen perpetuò certus laudantur igitur, & indicantur multorū mores & ingenia ex facie: vt Rachelis, Daudis, & aliorum. Est autem perturbati animi argumentum in facie frequentissimum. vt, Quare concidit facies tua? Facies verò nomen ad multiplicitis sententias orationes visurpat: ex quibus bona pars ad habitus referuntur. de quo arguento, altero libro nobis est agendum: partem verò simpliciter hoc loco expomemus. Faciem pro nabo vertit. Interpres: Inspiravit in faciem eius spiritum vita. Facies animi mutationem indicat. vt, Video faciem patris vestri, quod non sit erga me, sicut heri & nudius tertius. Presentiam & aspectum vel respectum. vt, Abscondit se Adam & vxor eius a facie Domini, in medio ligni paradisi. Efficacitatem & auctoritatem. vt, Repleta est terra iniquitate a facie eorum.

Gratiam & benevolentiam adiuue. vt, Nisi venerit frater vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam. &, Recede à me, & caue ne ultra video faciem meam. Et ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. &, Abscondit faciem meam ab eo, & erit in deuotionem. &, Multi requirunt faciem principis. &, Illuminet vultum suum super nos. Gratiam quoque & studium alterius, passiu significatione, facies indicat. vt, Ecce, audiui vocem tuam. &, Honoraui faciem tuam. &, Ne confundas faciem meam. &, Ex militari personis facierum. Nonnunquam indignatio & ira faciei nomine indicatur. vt, Ponam faciem meam contra eam. &, Ponam faciem meam super hominem illum, & cognitionem eius succidam. Achab etiam indignabundus faciem diuertisse scribitur.

Notitiam & cognitionem facies significat. vt, Abseconde cum à facie Arthalia, vt non interficeretur. In faciem aliquid fieri, aperte, palam. vt, Nisi in faciem benedixerit tibi. &, Arguam te, & statuam contra faciem tuam. Et foderunt ante faciem meam foucam. Improbè, publè & aperte, ac sine respectu, quod sis in faciem, vel ante faciem, fieri dicitur. vt, Quem vos quidem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati. Et si finetis, si quis in faciem vos cedit. Facies dura in partem malam proterua & contraria facies indicium est. vt, Filii dura facie; & indomabilis corde. In bonam quoque partem facies dura conserstantiam & fortitudinem significat. vt, Ecce dedi faciem tuam valentiorum faciebus eorum, & frontem tuam duriorum frontibus eorum.

O C V L I , P A L P E B R A E , C I L I A .

O C V L I , pulcherrima & utilissima, charissimaque

in tota facie pars, quæ præter ornametum, vsum etiam affert optimi sensus, sicut scriptum est. Aurem audientem & oculum videntem Deus fecit utrumque. Audionibus etiam & indicationibus illa pars deferuit, vt ex nutibus obseruatur. in quo varia genera sunt, quadam probata, improbata alia: sicut scriptum est. Annuit Proph. 6 oculis, terit pede. Et oculi qui sublannat patrem. Quicquid Proph. 10 & vigilis præcipue vel occupantur, vel exercitunt oculi: sicut scriptum est. Ne dederis somnum oculis tuis, Proph. 6. ne dormirent palpebra tuae. Oculorum verò nomen, varia significatio in sermonibus visurpat: id quod in libro De habitu & gestu docebimus: nunc simpliora tantum genera indicare contenti.

Oculi mentem, iudicium, cognitionem, opinionem & fidem significat. vt, Visi sunt oculis insipientium morti. Et lucerna corporis tui est oculus tuus. &, Non intelligit, quoniam omnia videt oculus eius, & qui fixit oculum, non considerat?

Curam & prouidetiam, tutelam, gratiam, fauorem, custodiā. Ecce oculi Domini super metuentes eum. &, Oculi Domini super iustos, & oculi eius in pauperem respiciunt. &, Firmabo super te oculos meos. &, Super lapidem vnum septem oculi sunt.

Presentiam, facultatem & potestatem. vt, Mille annantes oculos tuos, tanquam dies hesterni quæ praterit.

Cognitionem & consilium atque attentionem: item appetitum. vt, Illumina oculos meos, ne vnguam obdormiant in morte. Et oculos suos statuerunt declinare in terram. Et oculi mei semper ad Dominum. Vnusquisque offendit oculorum suorum abijcat.

Oculi, prophetas & præpositos ministros arcane significant. vt, Claudet oculos vestros, prophetas & Ios. 19. principes vestros.

Oculus dexter, prudentiam & rectum consilium, & Prudentiam charissimam. vt, Gladius super oculum dextrum eius. & Oculus dexter eius tenebrescens obscurabitur. &, Si oculus tuus dexter scandalizat te.

Oculi etiam impudentiae & nequitiae indices habentur. vt, Fornicatio mulieris in oculis eius: & ab omnibus irreuerentia oculorum eius cause. Oculi & oculorum pupillæ rem amabilem, charam & obseruandam. vt, Serua legem meam, quasi pupilla oculi tui. &, Custodi me Domine ut pupillam oculi. &, Qui tetigerit vos, tangat pupillam oculi mei.

Oculus malus inuidiam, auaritiam. vt, An oculus tuus nequam est. Et nequam est oculus liudi. &, Oculus malus, blasphemias, &c. Oculi elati superbia indices. vt, Eleuasti oculos tuos in excelsum contra sanctum Israël. Et oculi sublimes hominis humiliabuntur. Et oculi sublimes deprimentur. Oculi iuctus brevissimum tempus, & quasi momētum significat. vt, In momento, in istu oculi.

P A L P E B R A E .

PALPEBRAE oculis ad custodiā & recreationem, somniisque capiendi vici studinem addite sunt. Quam ob rem aperte attentionem, remissa & occulta, negligientiam vel securitatem significant. vt, Palpebra meæ caligauerunt. Et si dederis somnum oculis meis, & palpebris meis dormitionem. Et oculi eius ut palpebra dilucili. Et palpebra eius interrogant filios hominum.

A V R E S .

AVRES obedientiam & veritatis cognoscendæ studiū significant. vt, Qui habet aures audiendi audiat. Matth. 13.

B A R B A .

BARBA viris, & ad humoris, in capite, excretionē, & ad oris decus, dignitatemque data est, unde ludibrii loco habetur incōcīna barba præcisio, sicut scriptum est. Tulit itaque Hanon seruos David, rasitique dimidiā partem barbae eorum, &c. Et impexa horrensque Mephobeth filius Saul descendit in occursum regis

regis illotis pedibus & intonſa barba. Contrà verò de coris & latitiae causa, barba pexa, suavi vnguentu in ungitur. Sicut vnguentum in capite, quod descendet in barbam, barbam Aaron. Barba rasa mœstitia signum erat, & doloris. vt in cunctis capitibus eius caluitum, & omnis barba radetur. &, Octoginta vii rasi barba, & scissis vestibus, & squallentes.

D E N A T V K A L I B V S Q V I - B U S D A M A C T I O N I B V S S I V E A F F E C T I O N I B V S .**C A P . L X X X I I I .**

ATQVE de corporis humani partibus; ad quas etiam aliorum animalium membra referuntur, satis ad indicandum sermonem dixisse, nobis videmur. Nunc verò quedam actiones, quæ ad vitam & vitæ vsum pertinent, obseruande sunt. Illarum autem dupli modo distincta ratio est. Nam quedam homini cum cæteris animalibus communes, etiam in ipsis natura initis fuerit, quarum vñus & post peccatum perseveravit: nec tamen vitio vel culpa vel defectu aliquo omnino alienus, vt comedendi & gignendi, pariendi que consuetudo: quæ cuim integra olim & sine molestia cōtigisset, humana culpa corruptionē admiserūt. Sicut scriptum est. In dolore paries filios tuos. Quodam verò fuit, quæ sui ortus occasionē à culpā habuere, quanquam non semper aut omnibus cum accidunt, culpam arguant, vt morbi, lassitudines, labores, curæ, necessitates, inopiaz, diuitiaz, paupertas, ceteræque animorum & corporum affectiones, ac tandem mors. Vtrumque genus, quam commodissimo potuerimus ordine, & quam breuissima oratione tractabimus.

D V L C E .

IVCNDVM & gratum auditui, visui aut existimationi iucundum, translato verbo, dulce dicitur. vt, Gratum. Animæ enim esurienti etiam amata dulcia esse videntur. &, Dulcis & rectus Dominus. &, Quam dulcia Psal. 24. faucibus meis eloquia tua! Et pro pulchro, bono & honesto visurpat etiam. vt, Ponentes amarum in dulci. & dulce amarum.

A M A R V M .

AMARVM insutac est, & ad animum, ingenium, tristesse, moresque transfert; & significat difficile & importunum aut triste. vt, Cum esset Anna amaro animo. &, Tristitia. Quia amara erat anima vniuersitatisque viri, super filii suis & filiabus. Ex irritatione etiam hoc modo significatum legitimus. vt, Tu nosti patrem tuum & viros, qui cum eo sunt, esse fortissimos, & amaro animo. Et gentem amaram & velocem.

Difficultatem & molestiam illa significant exempla: Molestia. Intenderunt arcum rem amaram. &, Nouissima autem illius amara quasi absynthium. Malum & importunum amarum dicimus. vt, Ponentes amarum in dulci. &, dulce in amarum. &, Amarum est, reliquie irritatio. & nolite amari esse ad illas. &, Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vestris.

P A N I S .

PANIS præcipuum in hominum vñtu laudem obtinet. vt, Qui solus vitam alere possit, s. s. e. Sufficiencia vita hominis in pane & aqua. Vnde panis pro omnibus vñtu ratione visurpat. vt, Sic comedent filii Israël pacem pollutum. Panis verò & aqua vñtu simplicem deservit, vt, Panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt. Et repleti prius pro panibus, se locauerunt. Et non satiabitur pane mea non est panis.

Panem alterius comedere, est vita partem illi debet. vt, Qui edebat panes meos, magnificauit super me supplancementem. Panis rem vñtem & necessariam significat. vt, Si quem petierit filius eius panem, nunc quid lapidem dabit illi? Panis donum & beneficium significat. vt, Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus. Et cibauit illum pane vita & intellectus.

Comedere panem cum aliquo, coniunctum celebra re est. vt, Comederunt cum eo panem. Panis fratello, communicatio corporis Christi est, interprete Paulo.

M E L .

MELLIS nomen suavitatem & iucunditatem si- iucunditas. regis

gnificat: Adiuncto autem lactis vel butyri nomine, abundantiam, prosperitatemque perfectam indicat. vt. In die illa leuauit manum meam pro eis, vt educerem eos de terra Agypti, in terram, quam prouideram eis, fluente laete & melle. &, Non videat riuiulos fluminis, torrentes mellis & butyri. Et mel & lac sub lingua tua. Mel & fauus sapientia & scientia. vt. Comede fili mi, mel, quia bonum est, & fauum dulcissimum gutturi tuo. Mel etiam rem optabilem iucundamque significat: cuius modi sunt voluptates & delitiae, quibus modum adhibere oportet, s. s. e. Mel inuenisti, comedere quod satis est tibi, ne forte satiatus euomas illud.

F A V V S.

F A V V S dulcedinis, suavitatis atq. iucunditatis primas tenet, remque tum suauem, tum salubrem significat, s. s. e. Dulciora super mel & fauum. Et fauus distillans labia tua. &, Comede fili mi mel, quia bonum est, & fauum dulcissimum gutturi tuo.

C O N V I V I V M.

C O N V I V I V M amicitiae & hilaritatis causa instituitur, atque ad rei alicuius initiatam monumentum; vt in natalibus ablactationibusq. liberorum; & in nuptiis & magnorum consiliorum augmunerum initia, sicut de Abraham, Ioseph, Samson, Absalon, Assuerioque scriptum est. Significat autem coniuvium latitiam & iucundum vitam vsum. vt, Secura meus quasi iuge conuiuum, &, Ecce serui mei comedent, & vos esurieris. Voluptatem & delitias quoque significat. vt, Melius estire ad dominum luctus, quam ad dominum conuiuij, &, Ne ingrediaris dominum conuiuij, neque vadas ad planendum. Confuetudinem & familiaritatem. vt. Noli esse in conuiuis peccatorum. Et filii Iob singulis diebus faciebant conuiua per domos. &, Nunquam manducaui omne commune & immundum. Arcanè confuetudinem & cōmunicationem significat. Et fecerunt tumulum, & comedenter super eum. &, Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum.

F E R M E N T U M.

D O C T R I N A malæ & pestilentis, quæ & veritatem & honestatem contaminet, fermenti nomen significationem indicat. vt, Cauete à fermento Pharisæorum, & à fermento Herodis. Et modicum fermentum totam massam corrumpit. Significat etiam originalis peccati contagem illam, quæ humanum genus omne & inficit, & cōtaminavit, de qua scriptum est, Expurgate vetus fermentum, & non in fermento veteri, nec in fermento malitiæ. Praterea & secreta ac latentis vis, atque ab exiguis initiis ad magnam & manifestam efficaciam pertinentis significacionem habet fermentum, s. s. e. Simile est regnum cœlorum fermento, quod accipiens mulier abscondit in farina: fata tria, donec fermentetur totum.

A Z Y M V M.

A Z Y M V M arcanae significationis est, & mentem syncreticas ab omni malitia remotam, omnij. dolo alienam, atque omnino simplicem & candidam significat. vt, Expurge vetus fermentum, vt sit noua consperatio, sicut estis azym. Itaque epulenior non in fermento veteri, nec in fermento malitiæ & nequitia, sed in azymis sinceritate.

M A S S A.

M A S S A totum negotium simplex & bene institutum, à priuata ratione & inuidia alieni, significat, s. s. e. Si delibatio fandra, & massa fandra. Et modicum fermentum totam massam corrumpit.

B V T Y R V M.

B V T Y R V M & lac vicius abundantiam, & ex conseruenti, fertilitatem & optimum rerum vsum. vt, Prae- vberate lactis comedent butyrum. Butyri & mellis flu mina summas delitias & iucundissimæ vita facultatem interpretantur. vt, Non videat riuiulos fluminis; tor-

rentes mellis & butyri. Butyrum & oleum prosperita tem & rerum copiam. vt, Quādo lauabam pedes meos Iob. 19. butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.

P O T V S.

P O T V S altera alimenti pars est, qua & nimius calor temperatur, & membrorum lassitudine reficitur. eius enim natura vt liquida magis, ita citius in venas penetrat. Sunt autem varii potus, in quibus simplicissimus aqua est, & commodo tempore gratissimus. Ita Reg. 23. David potum aqua de puto Bethlehem desiderasse scribitur. Inter officia humana commoda & grata potus opportune exhibitus numeratis, s. s. e. Bibe do Gnef. 14. mine mi: & canclis tuis dabo potum. Et esurui, & Math. 25. deditis mihi potum. &, Quisquis potum dederit vni Math. 10. ex istis minimis meis.

Contra etiam miseriam vehementem atque efficiem potus significat, addita annotatione felis, amaritudo. Miseria re. dñi, & felis. Ierem. 8. in lachrymarum. vt, Potum dedit nobis Dominus aquam felis. &, Potum dabis nobis in lachrymis, Ierem. 79. in mensura. &, Vx qui potum dat amico suo, mittens Habac. 2. fel suum & inebrians.

L A C.

L A C cibum simplicem, suauem tamē atque vti. Simplicitas lem interpretamur, quod eius doctrinæ symbolum est, doctrinæ. qua homines ante adeptam sanctificationem imbutos esse oportet. hanc doctrinam penitentie vocamus, qua & recta in Deum fide & bonorum operum exercitatione & consuetudine definitur: de qua scriptum est. Tanquam parvulus in Christo lac vobis potum de. 1. Cor. 3. Hebr. 5. 1. Peir. 2. dñi, non escam: nōdūm enim poteratis. Et facti estis quibus lacte opus sit, nō solidi cibo. Sicut modo geniti infantes rationabiles, sine dolo, lac concupiscit. Huius lactis significacionem indicabat sponsus mysticæ locutus, Babi vinum meum cum lacte meo.

Lactis copia felicitatem & secundarum rerum vsum: Prosperitas atque ad spiritualem prosperitatem spectat hæc ratio, s. s. e. Et erit in die illa, nutrit homo vacam boum & duas oves: & præ hubertate lactis comedet butyrum. Lac & vinum affluentiam suavitatis & tranquillitatis. vt, Venite, emite absque argenti, & absque villa commutatione vinum & lac.

Lac & mel omnis saturitatis & iucunditatis fructu Abundantia indicant, quibus aquarum copia addita perpetuas delitias affluentesque ostendit, s. s. e. In die illa leuauit manum pro iis, vt educerem eos de terra Agypti, in terram, quam prouideram eis, fluentem laete & melle, quæ est egregia inter omnes terras. Et erit in die illa, stillabunt montes dulcedine: & colles fluent laete: & per omnes riuos Iuda ibunt aqua.

D O R M I R E.

D O R M I R E ad naturam animalis recreatione spe. & stat, significat autem absolute quietem & tranquillitatem atque securitatem: vt, Dormieris, & non erit qui extreter. &, Ego dormiui, & soporatus sum. Et in pace in idipsum dormiam & requiescam.

Nonnunquam vero negligere vel negligétiā dormiendo verbo indicamus. vt, Ecce non dormitabit, neque dormiet qui custodit Israel. &, Vsque quo piger dormies: &, Igitur non dormiamus sicut & ceteri.

Dormire, iacere, & vite quasi vñ expertem esse, in interpretamur aliquando. vt, Et tu dormies super latus tuum sinistrum, & ponas iniquitatem domus Israel super numero dictrum, quibus dormies super illud.

Dormire etiam cum aliquo, honeste dicitur, pro con cumberc, vt, Inebriemus patrem nostrum vno, dormiemusque cum eo. &, Qui dormierit cum nouerca Luit. 20. &c. Dormire etiam idem quod mori est in sacrificiis libris. vt, Dormiam cum patribus meis. Et erit cum dormierit dominus meus rex cum patribus suis, &c.

S O M N V S.

Q V I E T E M somnus significat, vt, Si dedero somnū Ques. oculis meis, & palpebris meis dormitionem. Et sua- p. 13. p. 13.

S I V E, D E A R C A N O S E R M O N E.

93.

videtur. Et animam esuriente faciat bonis. &, P. 106. Beati qui esurunt & sitiunt iustitiam.

Præterea inopiam maximam & grauissimam hoc Inopia. verbū significat. vt, Diuites eguerunt, & esurierunt. &, P. 13. Furatur enim, vt esuriente implat animam. &, Atti. P. 19.

mi dissoluta esuriet. IDEM autem & fames significat, inopiam, videlicet, vel spirituali, vel temporalium Inopia. bonorum. vt, Farnem patientur vt canes. &, Atte. P. 38. nuerit fame robur eius. &, Non affliger fame anti- 106. 17.

Dormiat somnum sempiternum. &, Vado, vt à somno excitem Lazarum.

Negligentia & socordia somnus appellatur. vt, No- 106. 17. fatio. li diligere somnum. &, Vsque quo de somno confuges? P. 20.

Somnum etiam pro concubitu Sapiens dixit, Ex de- 106. 17. cōscibit. Sapiens. lectamento somni conuenientis.

C V B A R E.

Indignatio IN D I G N A N T I S hominum, & præ animi impotentiā stare non valentis, est cubandi habitus aliquando, 3. Reg. 21. s. s. e. Venit ergo Achab in domum suam indignans & frendens, super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth Israhelites, dicens, &c. Et projiciens se in lectu- 106. 17. lum suum, auerit faciem suam ad paritem, &c.

S O M N I V M.

S O M N I V M pro vaticinio aut vaticinij quadam Vaticinium genere, qui dormientibus offerunt. vt, Iacob videt in somniis scalam stantem. &, Abimelech per somnium Gen. 28. Gen. 31. Deus est vius & locutus. Et de Iosephi, Pharaonis, & aliorum somniis multa. Significat etiam somnū incertum spectrū dormienti vñsum. vt, Non augurabimini, 106. 17. Incertum vñsum. Leuit. 19. nec obseruabitis somnia. Vanu & instabile consilium Vanares & hoc nomine dicitur. vt, Et erit somnum visionis nocturnæ multitudo omnium gentium. &, Velut somnium auolans, non inuenietur, transiit sicut visio nocturna. &, Velut somnum surgentium, Domine, in ciuitate tua, imaginem ipsorum ad nihil rediges.

A D M I R A T I O, S T U P O R.

ADMIRATIO, stupor & huiusmodi animorum Grauissime affectiones, ex grauissima & insperata re cognita iam res.

VIGILARE, & VIGILIA.

VIGILIA propriū animatiū vñz opus est, quando somnus mortis magis, quam vñz, obtinet imaginē, 106. 17. s. s. e. à contrario sensu. Ipse ad sepulchra ducetur: & in congerie mortuorum vigilabit.

Significat autem hoc verbum acre & incensum stu- 106. 17. dium, & euētus optati expectationem. vt, Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo, situit in te anima mea. Et,

Beatus qui custodit vias meas, & qui vigilat ad fores meas quotidie. Diligentem quoque custodiā, operamque alicui rei gerendæ adhibitam, & consiliorum frequentiam hoc verbo interpretatur. vt, Nisi Domini nos custodierit ciuitat, frustra vigila qui custodit eā.

&, Obstupscite & admiramini; fluctuate & vacillate. Inebriamini, & non à vino: mouemini, & nō ab ebrie- 106. 17. tate. Et eris opprobrium & blasphemia, & exemplum Ex. 5. in omnibus gentibus. &, Stupebant autem omnes, qui L. 2. illum audiebant, super prudentia & responſis eius, & videntes admirati sunt. Et admirata est vñiuēſa terra Apoc. 13. post bestiam.

C O N F V S I O.

CONFUSIO eorum est, qui sententia, voto & exspectatione frustrantur, s. s. e. In te, Domine sperauit, sententia. non confundar in æternum. Consilium inopis confundit. Omnes iniqua agentes. &, Spes P. 24. Rom. 5. autem non confundit.

V O X, S O N V S, C L A M O R, V L V S, LATVS, FREMITVS.

ANIMANTIVM ferè omniū communis vox est: Sermo vero homini vni datus est ad societatem humanam celebrandam & conseruandam præcū- 106. 17. pue inſtitutus: deinde ad omnem animi motum explicandum productus. Sed de voce & sonitu, qui instrumento aliquo editus vocis vicem subit, prius agendum est.

Vox sponsi & sponsæ, molarumque sonus latitiae argumentum edunt: vt, Perdamque ex eis vñz.

cem gaudijs & vocem latitiae, vocem sponsi & vocem sponsæ, vocem molæ, & lumen lucerne. &, Vox gaudijs 106. 17. & vox latitiae, vox sponsi & vox dicentium;

Confitemini Domino exercitum.

Vox admonitionis custodia & concititus causa edi- 106. 17. tur. vt, Vox enim annuntiantis à Dan, & notum fa-

cientes idolum de monte Ephraim, concitate gentes, &c. Vox turbæ exercitum arguit. vt, Vox multitudi- 106. 17. dinis in montibus quasi populorum frequentium, vox sonitus

Denuntiationes.

Ezech. 7. sonitus regum & gentium congregatarum. Tuba-
rum & buccinæ sonus vel clangor denuntiat vel bel-
lum, vel miseros aliás, & calamitosos dies, vel paenitentiam
exponimus. vt, Extrema gaudij lucretus occupat. &, Stultitia gaudium est stulto. &, Gaudio dixi, quid frustra deciperis? Magis autem recondito sensu illam animorum pacem & tranquillitatem significat, quam Pax Christus per spiritum sanctum illis donat, quos ex veteri homine in nouum transmutat. vt, Intra in gaudium Domini tui. &, Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omnino populo. &, Hec locutus sum Iohann. 15, vobis, vt gaudium meum in vobis sit: & gaudium vestrum impletur. Et gaudium nemo tollerat Rom. 15, vobis. &, Deus autem spicere vos omni gaudio & pace in credendo, &c. &, Fructus autem spiritus, charitas, gaudium, pax.

Clamor indignationem in aduersarium indicat: vt,

Vox Domini ad ciuitatem clamat. Clamor etiam

qui Hebraice rppy dicitur, vim, iniuriamque perpe-

rum est, eamque indicat. vt, Ecce clamabo vim paties;

& nemo audiet. &, Speculaui vt faceret iustitiam, & ecce

clamor. Vox magna, & intrepida, liberam & constan-

tem animi propositi confessionem & professionem si-

gnificat. vt, Et respondit Matthathias, & dixit magna

voce: Et si omnes gentes regi Antiocho obedient, &c.

L A C H R Y M A E.

Dolor ex iniuria. L A C H R Y M A dolorem & molestiam doloris & molestiam causam significant. vt, Verti me ad alia, & vidi calumnias, quæ sub Sole geruntur; & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem.

V L V L A T U S.

Desiderium V L V L A T U S rerum oportuniissimarum vel charissi-

marum desiderium arguit. vt, Super Nabo & super Medaba, Moab v'lulabit. &, Anima eius v'lulabit sibi. &

Item. 25. V'lulate naues maris, quia vastata est domus vnde veni-

re cōfuerant. &, V'lulate pastores, & clamate: & con-

spergite vos cinere optimates gregis. Et vox clamoris

pastorum, & v'lulatus optimatum gregis, quia vastauit

Dominus pascua eorum.

Calamitas. Salutis etiam desperatione & certam calamitatem

v'lulatus indicat. vt, V'lulate, quia propè est dies Domini,

quasi vastitas à Domino veniet. &, Agite nunc di-

uites plorate, v'lulantes in miseriis vestris, que adue-

nient vobis. Fremitus frequentissimum exercitum,

translatu' à flūctibus verbo. vt, Conserget tumultus in

populo tuo, siue fremitus ex Hebraico.

R I S V S, R I D E R E.

Iucunditas. R I S V S iucundam & laram rem significat. vt, Ri-

Felicitas. sum fecit mihi Dominus. &, Donec impletar risu os

10b. 8.

Gen. 11. Voluptas.

Ezel. 3. Ezel. 6.

Ezel. 2.

Iacob. 4.

Ezel. 10.

Plausus.

Ezel. 7.

Iacob. 13.

Proverb. 29.

Iacob. 5.

Iacob. 9.

Iacob. 29.

Iacob. 10.

Iacob. 11.

Iacob. 12.

Iacob. 13.

Iacob. 14.

Iacob. 15.

Iacob. 16.

Iacob. 17.

Iacob. 18.

Iacob. 19.

Iacob. 20.

Iacob. 21.

Iacob. 22.

Iacob. 23.

Iacob. 24.

Iacob. 25.

Iacob. 26.

Iacob. 27.

Iacob. 28.

Iacob. 29.

Iacob. 30.

Iacob. 31.

Iacob. 32.

Iacob. 33.

Iacob. 34.

Iacob. 35.

Iacob. 36.

Iacob. 37.

Iacob. 38.

Iacob. 39.

Iacob. 40.

Iacob. 41.

Iacob. 42.

Iacob. 43.

Iacob. 44.

Iacob. 45.

Iacob. 46.

Iacob. 47.

Iacob. 48.

Iacob. 49.

Iacob. 50.

Iacob. 51.

Iacob. 52.

Iacob. 53.

Iacob. 54.

Iacob. 55.

Iacob. 56.

Iacob. 57.

Iacob. 58.

Iacob. 59.

Iacob. 60.

Iacob. 61.

Iacob. 62.

Iacob. 63.

Iacob. 64.

Iacob. 65.

Iacob. 66.

Iacob. 67.

Iacob. 68.

Iacob. 69.

Iacob. 70.

Iacob. 71.

Iacob. 72.

Iacob. 73.

Iacob. 74.

Iacob. 75.

Iacob. 76.

Iacob. 77.

Iacob. 78.

Iacob. 79.

Iacob. 80.

Iacob. 81.

Iacob. 82.

Iacob. 83.

Iacob. 84.

Iacob. 85.

Iacob. 86.

Iacob. 87.

Iacob. 88.

Iacob. 89.

Iacob. 90.

Iacob. 91.

Iacob. 92.

Iacob. 93.

Iacob. 94.

Iacob. 95.

Iacob. 96.

Iacob. 97.

Iacob. 98.

Iacob. 99.

Iacob. 100.

Iacob. 101.

Iacob. 102.

Iacob. 103.

Iacob. 104.

Iacob. 105.

Iacob. 106.

Iacob. 107.

Iacob. 108.

Iacob. 109.

Iacob. 110.

Iacob. 111.

Iacob. 112.

Iacob. 113.

Iacob. 114.

Iacob. 115.

Iacob. 116.

Iacob. 117.

Iacob. 118.

Iacob. 119.

Iacob. 120.

Iacob. 121.

Iacob. 122.

Iacob. 123.

Iacob. 124.

Iacob. 125.

Iacob. 126.

Iacob. 127.

Iacob. 128.

Iacob. 129.

Iacob. 130.

Iacob. 131.

Iacob. 132.

Iacob. 133.

Iacob. 134.

Iacob. 135.

Iacob. 136.

Iacob.

I.ii. 65. non erit amplius infans dierum : & senex, qui nō compleat dies suos. Huc pertinet: Et viri baculus in manu eius, præ multitudine dicium. Prudentia quoque sapientia & auctoritatis significationem obtinent nomina hæc, vt, Corona dignitatis senectus. Et in cathedra seniorum laudabunt te. Et dignitas seniorum canicies. *Proverb. 16.* *Psal. 106.* *Psal. 118.* Et super senes intellexi. Debilitas, & imbecillitas, his etiam nominibus indicatur, vt Pater noster senex. &c. *Debilitas.* *Genf. 19.* Erat autem Abraham senex. Et habeas qui consoletur animam tuam, & enutriat senectutem tuam. *Amb. 4.*

S O C I E T A T E S E T
R E L A T I O N E S .
C A P . L X X X V .

EX iis, quas superius indicauimus, etatibus & personis hominum inter consuetudines ac societates oriuntur. Quarum variae species sunt.

SOCIUS, SOCIETATIS

Mutua opera. Genet. 3. Gene. 33. Exod. 31. S O C I E T A T I S ratio mutuam operam & auxilium postulat & significat. vt, Mulier, quam dedisti mihi solum ipsa dedit mihi, & comedи. &, Gradiamus simul, eroque socius itineris tui. Et dedi ei socium Ooliab.

Conse-
tudo.
Similiendo
Iob. 30.
Commu-
nicatio.
Isaia. 1.
1. Cor. 10.
philip. 1.

Vita quoque & conditionis similitudinem, vox haec significat. vt, Frater fui draconum & socius struthionum. Et principes tui socij furum. &, Nolo vos socios fieri demoniorum. Et socios gaudij mei omnes vos. Et in altero socij taliter conueriantur effecti. &, Vos estis in societate filij eius.

CONCVRSSVS

C O N C V R S V S .
CONCVRSVS plerumque cognoscendi causa fit,
et in rebus repentinis, admirationemque efficit: & ferè
tumultibus & turbis affinis est, s. s. e. Populus concur-
rens augebatur cum Absalon. &, Concurrite vindique-
re victimam. Admirationis & commodi proprii causa
etiam fieri solet. Sic enim concurrebant multitudo vi-
cinarum ciuitatum Ierusalem, adferentes argos, &c.
&, Cum nullus obnoxius sit, de quo possimus reddere
rationem concursus istius.

CONVENTY.

C O N V E N T U S.
Idem studium. **C O N V E N T U S** idem multorum studium arguit, & significat, communionemque consiliorum aut rerum: à cōcūrsu, hoc differt, quod qui cōueniunt, quam ob rem conueniatur sciunt: qui vērō concurrunt, plurimique ignorant, antequam conuenierint. Itaque affinis est concursus tumultibus quā conuentus, s. s. e. **Genes. 14.** Omnes hi conuenierunt in vallem silvestrem, quæ nunc

Omnes in Conuerentur in Vincula Inscripti, quia nunc
Num. 20. est mare salis. Cumque indigeret aqua populus, con-
Psal. 2. nenerunt aduersum Moysen & Aaron. &c. Principes
conuenerunt in unum, aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. &c. In conueniendo populos in vnu,
Psal. 101. & reges, ut seruiant Domino. Et protexisti me à con-
uentu malignantrium. Hæc omnia præter eam, quam
Facultas. indicauitus, rationem, facultatem quoque ad agen-
dum significant. Nam coniunctis viribus facilius expe-
ditur negotium.

Fatio.
Religio.
Gens. 25.
Gens. 35.
Status.
Defunctorum vita.
Gens. 49.
Ecclesia.
Communitas. Vita.
Ezod. 30.
Leuit. 7.
Morsui.
Ezech. 26.

P O P V L V S .

P O P V L V S non solum gentem & numerum caputum, sed religionis & studiorum quoque partes ab aliis discretas significat. vt , Duo populi ex ventre tuo dividentur: populusque populum superabit. Significat etiam genus & partes certas notissimas, quas quisque imitetur & sequatur. vt , Et appositus est populo suo. &, Ego congregor ad populum meum. Quibus in locis & aliis eiusmodi, status eorum, qui ex hac vita decesserent, significatur . Et in illis etiam locis populus Ecclesiam, & vitæ, dignitatisque communionem significat. Exterminabitur de populo. Et peribit de populis suis. Populus sempiternus illi dicuntur, qui iam diu perierunt: vt , Detaxero te, cum his, qui descendunt in lacum sempiternum.

CIVITAS.
Appd Latinos Interpretes, Ciuitas plerumque

Exod. 23. Et peregrino molestus non eris; scitis enim adueniarum animas, quia peregrini fuistis in terra Aegypti. Et agri in sepulturam peregrinorum empti mentio in Euangelio facta est. Et aedificabunt filii peregrinorum muros tuos &c. **Peregrini** quoque nomen adiectiuum idem significat quod rarum & egregium, vel alienum à communione consuetudine, ut altaris peregrini cultus. Et peregrinum est opus eius, ab eo. Et induit sunt ueste peregrina. Illud etiam animaduertendum est, res virium & terrarum peregrinationis sue tanquam ad se patrum pertinentes, à peregrinis negligi, maximè vero ab iis, qui breui tempore commorantur. Ex qua ratione huiusmodi loca explicari possunt. Quare quasi colonus futurus es, & quasi viator declinans ad manendum &c, Obscero vos tanquam aduenas & peregrinos, abstinerre a carnalibus concupiscentiis. Et idem Petrus, ob eam causam peregrinationem vitam hanc dixit, & nisi hic alienigena. Et vos scitis, quomodo abominatio sit vito Iudeo accedere ad alienigenam. Interdum aut hospitis, aduentus, peregrini, alienigenaeque significations permisceri solent: id quod sententiæ ratio suis in locis indicabit.

Autor. 10.

Math. 27.

Ijsi. 60.

2. Paral. 14. Alienigenæ vel peregrini nomen, in sermonibus de bello, tetrorem abget, s. s. e. Et dissipabo terram & plenitudinem eius, in matribus alienorum. Significat etiam hominem à sacrorum communione, atque ex consequenti, à morum consuetudine alienum & profanum quicquam. ut, Omnis alienigena non comedet ex eo. &c. Ne quis accedat alienigena & qui non est de stirpe Aaron. Et duximus vxores alienigenas: &c, Mihi alienigenæ subditæ facti sunt. &, Non est iniunctus, qui redirect, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.

Ezech. 36.

Soph. 1.

Neglectio.

Ieron. 14.

1. Pet. 2.

1. Pet. 1.

G E N S.

GENTIVM homine pleritique ex appellantur.

CENS. IV. Nomina pietatis ex appellatione, quæ à vero Dei cultu aliena sunt; distinguunturq. hoc nomine ab Ecclesia olim Israelicita. Nunc verò Ecclesia & à Synagoga, & à Gentibus, & ab hereticis & schismatibus.

GEN

A D V E N A.
AD VEN A idem quod hospes est , sed qui diutius
commoratur,& publicis commodis non tam fungitur,
quam vtitur , vt pote quia & ratione & ierū vsu distin-
guitur; atque ita illum significat , cui ciuitatis & popu-
li dignitas tribuitur. vt , Ingressus es ut aduen a , nun-
quid ut iudices? & , Aduena sum & peregrinus , vos da-
te mihi sepulchrum vobiscum . Inopie quoque signifi-
cationem habet aduen a nomen. vt , Non negabis mer-
cedem indigentis & pauperis fratri tui : siue aduen a
qui tecum commoratur in terra , & intra portas tuas
est . & , Non peruerteris iudicium aduen a . Et non reuer-
teris colligas reliquias , sed relinques adtien a , pupillo
ac vidua. Et iam non estis hospites & aduen a , sed estis
cives ciuitorum & domestici Dei.

Alienus.
Genef. 19.
Genef. 23.
Inops.
Dominus. 24.
Ephes. 2.

maticis distinguitur. Igitur gentium nomen alienatio-
nem significat ; s . s .: E. Effunde iram tuam in gentes ,
qua te non ruerunt. Et dabo tibi gentes haereditatem
tuam ,& possessiones tuas terminos terrae . Aliquando
nomen gentium pro posteritate Chanaan vsupatur. vt ,
Chanaanei
Psalm. 43.
Manus tua gentes disperdidit.
B A R B A R I vel alienigenæ vel alieni nomen ap-
pellatum , terrori est & horrori maximo : ideoque in
hunc modum frequenter apud prophetas legitimus. vt ,
Terror.
Dissipabo terrâ & plenitudinem eius in manus alienorū .
G E N T E S P R I V A T A E.
S C H Y T H A E immanes ac barbari habentur; s . s .: E.
Miceros autem , qui , etiam si apud Scythas causam di-
xissent , innocentes iudicarentur. Graci Israelet-
1. Mach. 4.

VIATOR.

V I A T O R vel peregrinus animum sui tantum itineris conficiendi studiosum, & obuias in itinere res, auctoritate queque sine cura vel sollicitudine spectantem, a Negligentia propterea res omnes alias negligenter tanquam ad se pertinentes indicat, s.s.e. Quare futurus es quasi colonus, & quasi viator, declinans ad manendum. Huc iam. 14. etiam illa D. Petri oratio spectat: Obscero vos tanquam aduenas & peregrinos, abstinere a virtutis. Significat etiam hominem hospitem ignotum, & brevissimam consuetudinem exceptum, cum quo minimum negotium aut amicitia ante fuerit intitum. nec futurum expetit.

aut amicitia ab ea fuerit initum, nec futurum expectetur. Estque in ratione humanae societatis extremus gradus. vt, Fortis non mansit peregrinus, ceterum metu viatori aperiui. Præterea vulgarem, aut quemlibet In certa con dictio. loco. vt, Interrogate quemlibet de viatoribus: & habent eadem illum intelligere cognoscetis. Et terra deseruit, exulta quæ quondam fuerat desolata in oculis omnium viatoris, id est, publicè. Improuisum & impaturum negotium, tamen certum viatoris similitudine indicamus. vt, Veniet tibi quasi viator egestas.

ALIENIGENA.
ALIENIGENA illum significat, qui quaque
codem ciuitatis & religionis iure vtatur, tamē in tribu-
bus Israels non connumeratur, sed aliunde oriundu-
Cu[m] minor censetur. Quam ob rem, à sacrorum ministerio excla-
Emph. 17. ditur & functione, s. s. e. Tam vernaculi quam em-
Ezod. 12. ptiti, & alienigenæ circuncisi sunt. Et hæc est relig-
Ezod. 12. Phæ: Omnis alienigena non comedet ex eo. Et alii
Ezod. 12. nigena non comedet ex eis, quia sancti sunt. Et insi-
3 Reg. 8. per, Et alienigena, qui non est de populo tuo Israe-
l, cum venerit de lōginquo &c. Et mihi alienigenæ an-
Paganus. ci facti sunt. Sapè etiam eum significat, qui nō
Ephes. 14. solùm à genere, sed ab Israélitarum religione aliena-
Luc. 17. est. vt, Detestor cubile incircuncisorum, & omnis ali-
nigena. &, Non est inuentus, qui daret gloriam De-

æcorum

ris, sapientibus & insipientibus debitor sum.

¹ ARABEM pro pastore prophete dixerunt - per Svc pater

pro parte

ALLEGORIA.

STATION

DE REBUS HUMANIS
VSVI INVENTIS.

Paganus. ci facti sunt. Sapere etiam eum significat, qui non
solum à genere, sed ab Israëlitarum religione alienus
est. vt. Detestet cubile incircumcisorum, & omnis alienigenæ. & Non est inuentus, qui daret gloriam Deo,
Ephes. 14.
Luc. 17. CAP. LXXXVI.

Verbum scriptum. Literæ sacræ divinorum librorum studium significant. vt, Memento, quod ab infante sacras literas nosti Testimonium eriam & affirmationem, certamque sententiam literæ significant. vt, Videamus literis scripti vobis. &, Nos neque literas accepimus de te à Iudea. Litera autem in singulari numero ipsam simplicem sacræ legis obseruationem à mysterio & spiritu sciuntam interpretatur. vt, Qui per literam & circuncisionem præuaricator legis es. Et circumcisionis cordis in spiritu, non litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est. Et idoneos nos fecit ministros noui Testamenti, non litera, sed spiritus; litera enim occidit, spiritus autem vivificat.

Ezech. 9. Thau litera apud Ezechielem tessera erat & signum eorum qui à communis daninatiorum sententia ad vitam excepti essent.

Minime res. Iota & apex, minimæ notæ sunt, lesque aliarum comparatione minimæ, & minimæ extrema significant, vt, Amen dico vobis, donec transeat celum & terra, iota unum aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.

Math. 5. **Numerus.** **Cœtares.** **Exod. 1. t.** **Lent. 2. s.** **N Y M E R V S.** ad certam rem iudicandam refertur, Sin autem minor est numerus, quām vt sufficere possit ad comedendum agnum. &, Quinquaginta & quinquaginta duo, iuxta numerum annorum.

O. do. Ordinem etiam certum numerus significat. vt, Qui habetur in numero à viginti annis, &c. Et iuxta numerum prouinciarum. &, Qui educit in numero militiam cœli. Et alias de numero discipulorum.

Terminus finitus. Numerus præterea, numeratio, & numerabile, res certas, & ab infinito omnino distantes indicat. Vnde negatio numeri, multitudinem & penè infinitudinem arguit. vt, Ingens quippe numerus erat. Et absque ullo numero. Neque erat numerus vulgi. &, Multiplicati super numerum, qui persequuntur me. &, Studiorum infinitus est numerus.

V N I T A S. **V N I T A S** concordiam & pacem, ac mutuam omnino animorum & rerum conformitatem significat, cui pluralitas aduersatur. vt, Solliciti seruare unitatem spiritus in vinculo pacis. Et donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei. Et multitudinis credentium erat cor unum & anima una.

L v d y s. **S u a u i t e r a g e.** **P o n e b. 3.** **S a l t a r i o.** **I d i c . 1 6 .** **I. Reg. 18.** **I d o l o l a r i a .** **I. Cor. 10.** **M u s i c a .** **L a n c i a .** **I s a i . 3 0 .** **I s a i . 6 5 .** **P a x .** **O d i u m .** **E z e c h . 2 1 .** **A p o l . 1 8 .** **D e M u s i c æ v s u & exercitatione, nos aliâs plura & exactius Deo proprio differemus: nunc vero de eius artis & nominum significacione pauca indicabimus. Musica exercitatio letitiae vslum fructumque indicat apud Prophetas, s. s. e. Et erit transitus virginæ fundatus quam requiescere faciet Dominus super eum in tympanis & citharis. Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clavabitis præ dolore cordis. Pacem, quietem & otium Musica quoque significat. vt, Quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum, & sonus cithararum tuarum non audietur amplius. & vox citharedorum & musicorum, & tibia canentium, & tuba non audietur in te amplius.**

Et aliquando corruptorum delitiis hominum abusus musicæ. vt, Sume citharam, circu civitatem, me retrix obliuioni tradita, bene can, frequenta can-

tum, vt memoria sit tui. &, Qui canitis ad vocem psalterij, sicut David putauerūt fe habere vasa cantici.

V I T I A A N I M I E T C O R P O R I S.

C A P . L X X X V I I .

A N I M I ac corporis post peccati labem, multa via sunt, ex quibus quædam culpam semper argunt. Quædam vero naturæ solum infirmitatem sepiissimum ostendunt, ex quibus non semper culpa notari potest, vt sunt morbi, afflictiones, & id genus alia, quæ & sine scelere esse possunt, & cum scelere quandoque sunt. Quædam autem animo & corpori communes sunt, vt, Latitia, pudor, & erubescencia. Quædam alterius partis propriæ: vt astus, frigus, morbus corporis, dementia, peccatum, superbia, & cetera peccata omnia, quæ animorum cœsentur vita: de quorum significacione, quæm commodissima serie dicturi sumus.

T U R P I T V D O.

T U R P I T V D O, sicut ignominia, calamitosum tempora significat, in quibus decus & splendor omnis amputatur, s. s. e. Omnes, qui glorificabant eam, spreuerunt illam, quia videunt ignominiam eius.

A E S T V S.

A E S T V S afflictionem vehementem aliunde allatam significat, quamvis, qui patiuntur, evitare aut declinare, & effugere difficillimum sit. vt, Percutiat te Dominus ardore, & astu, & aere corrupto, & rubigine, & persequatur donec pereas. &, Tabernaculum erit in vmbra diei ab astu. Et quia factus es spes à turbine, & vmbra cum ab astu. Et non percurret eos astus & Sol, quia miserator eorum teget eos. &, Non cadet super illos Sol, neque illus astus, quia agnus, qui in meo throni est, reget illos.

F R I G V S.

F R I G V S etiam afflictionis genus significat, quæ animis non tam exagit, quæm premat & deciciat, s. s. e. Percutiat te Dominus febre, & frigore. Et non erit lux, sed frigus & gelu.

I N F I R M I T A S.

I N F I R M I T A S nonnunquam idem est, quod Latinitas, morbus. vt, Infirmitas haec non est ad mortem. Aliquando pro omni miseria, passione & afflictione. vt, Aliquando in vinculo pacis. Et donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei. Et multitudinis credentium erat cor unum & anima una.

E B R I E T A S.

L V D Y S. **S u a u i t e r a g e.** **P o n e b. 3.** **S a l t a r i o.** **I d i c . 1 6 .** **I. Reg. 18.** **I d o l o l a r i a .** **I. Cor. 10.** **M u s i c a .** **L a n c i a .** **I s a i . 3 0 .** **I s a i . 6 5 .** **P a x .** **O d i u m .** **E z e c h . 2 1 .** **A p o l . 1 8 .** **D e M u s i c æ v s u & exercitatione, nos aliâs plura & exactius Deo proprio differemus: nunc vero de eius artis & nominum significacione pauca indicabimus. Musica exercitatio letitiae vslum fructumque indicat apud Prophetas, s. s. e. Et erit transitus virginæ fundatus quam requiescere faciet Dominus super eum in tympanis & citharis. Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clavabitis præ dolore cordis. Pacem, quietem & otium Musica quoque significat. vt, Quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum, & sonus cithararum tuarum non audietur amplius. & vox citharedorum & musicorum, & tibia canentium, & tuba non audietur in te amplius.**

Et aliquando corruptorum delitiis hominum abusus musicæ. vt, Sume citharam, circu civitatem, me retrix obliuioni tradita, bene can, frequenta can-

S I V E , D E A R C A N O S E R M O N E.

tot

C A C I T A S.

I Israhelitæ reprobatio. SIGNIFICAT autem cœcitas illam reprobationis punitionem, quæ Iudeis ob Christum repulsum, accedit, s. s. e. Cœcitas ex parte contigit in Israhel, & excœcauit Dominus mentes incredulorum.

Ignorantia. Cœcitatem corporis vitium, sensusque defectum esse omnes norunt: ad animum autem relatum, ignorantiam & insensitatem arguit, eamque vel ex supina negligientia, vel ex affectato studio admissam. vt, Indignatus est Christus super cœcitatæ cordis eorum. Sic etiam Paulus gentes alienatas fuisse ait à via Dei, per ignorantiam, quæ est in illis, propter cœcitatæ cordis ipsorum. Et illud etiam huius significacionis est: Cœcitas sunt, & duces cœcorum.

M A C R E D O.

Stemper. M A C R E D I N E M sterilatis significacione expli- Gensis. 41. care docuit nos Ioseph in somniorum interpretatione.

C L A V D V S.

Milit. CLAVDV S miserum & calamitosum, & à perfec- Mith. 4. tione & integritate alienum significat. vt, In die illa congregabo claudicantem.

C O N F V S I O.

CONFVSTIO erubescientiam significat, quæ vel vi- Opprobriu. tium ipsa sit, vel ex vitij opprobrii natam. plerūque enim arguit, vel consilii, vel sententiae mutationem, non à ratione, sed à proposito frustratione profectam. vt,

I Reg. 10. Nünquid ignoro quia diligis filium Isai, in cœfusione tuam, & in confusionem ignominiosæ matris tui? &, Isai. 8. Qui oderunt te, induentur confusionem. Et ferant confessum confusionem suam, qui maligna loquentur super me. &, Qui stérerit estate, filius confusionis est. Et Apocal. 3. non apparet confusio nuditatis tuae.

C O N F R A C T I O.

CONFRACTIO calamitatem magnam, vel allatum, vel acceptam significat. vt, Tanquam vas fuligines eos, &, Confringam eos, nec poterunt stare. Et in ira populos confringam, &, Confringit me, posuit me desolatam: &, Confractio confringentur.

Impro. ALIQUANDO contractio significat, disruptionem aliquam in muro vel macerie factam, quæ subiti possit locis. Ex translatione usurpatur pro irruptione in gentem vel turmam aliquam factam. vt, Edixit, vt disperderet eos, si non Moyses electus eius stetisset in confractione, in conspectu eius, hanc confractioñem Hispanice portillo dicimus:

D O L O R I.

Afflictio. DOLOR patientium impotentem afflictionem & grauissimam miseriæ significat, s. s. e. Antequam parturire, peperit. Antequam venire raptus eius, peperit masculum. Priora duo verba, parturire & venire partum, Hebraicè, dolores parturientium significant. Et dissoluta est Damasci: verba est Damascus.

Ieron. 49. tremot apprehendit eam. angustia & dolores tenetunt eam quasi parturientem. Afflictionem quoque repentinam & inevitabilem, hoc modo describunt satiri auctores: Tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in utero habentis: & non effugient.

M O R S.

MORS corporis quanquam omnibus timetur & vulgarissima sit, tamen quid ea sit, nemo viventium non uit, neq. indicare potest, nisi ex priuatione vel negatione, vt, carentia vita esse dicatur. Atq. haec omnis sensus expers est, vulgarisq. nomine à cunctis cognoscitur, hoc modo: nam aliâs scriptum est, Nunquid aperta sunt tibi porta mortis, & ostia tenebrosa vidisti?

Pecatum. At vero est aliud maximum malum, quod translato luxuriam & ebrietatem secessit, & potandum usque ad vesperam. &, Videte ne forte grauenter corda vestra in crapula & ebrietate, & non in coqustrationibus & ebrietatibus. Animorum etiam perturbationem, & mentis impotentiam sapientia contraria ad ruinam Insipientia. Dauinici. pronam ebrietates significat. vt, Inebriate eum, quoniam contra Dominum crederet est. &, Ecce ego implebo omnes habitatores terræ huius, & reges, qui sedent de terra, & stirpe David super thronum eius, & Sacerdotes & Prophetas, & omnes habitatores Ierusalem ebrietate.

Imultis alijs eiusmodi infaustis nominibus indicatur. Omne autem grauissimum nomen miseria superat sensu, de qua scriptum est, In quacunque die comedens, ex eo morte morieris. Et mors peccatorum pessima, &, Inclinata est ad mortem via eius. &, Pedes eius descendit in mortem. &, Qui sedebant in regione umbra mortis, lux orta est eis. Et percussus fœdus cum morte. &, Qui credit ei qui misit me, habet vitam eternam, & in iudicium non venit, sed transist à morte in vitam. Et per peccatum mors.

Mors peccatum significat, quod à domo Domini alienum esse oportet, s. s. e. Nunc ergo repellant procurum fornicationem suam, & ruinas regum suorum à me, & habitabo in medio eorum semper. Cadavera regum hoc loco significant ruinæ. Mortuus peccatorum aut peccatum ipsum significat, s. s. e. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit latuus illius?

Et quis me liberabit à corpore mortis huius? Et qui destruxit quidem mortem. Aliquando etiam mortis nomine dicitur reprobatio eorum, qui non credunt congregabo claudicantem.

CADAVER. CADAVER predam apud Matthæum significat: Præda. Vbiunque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquila. Græcè propriæ mortuæ est. Significat etiam cadaver, Operam arcane, operâ mortuæ, hoc est, peccata hominum contumaciam, s. s. e. Nec cadaver contigerit, &, Qui tetigerit cadaver hominis mortui, & immundus fuerit septem diebus, &c. Cadaver infelixum relinquere, ignominia genus habebatur grauissimum, s. s. e. Non sepeleantur in sterquilinum super faciem terra erunt, & gladio & fame consumentur, & erit cadaver eorum in escas volatilibus cœli & bestiæ terra.

V I T A. VITA, præterid, quod ad animalē definitionem & perfectionem refertur, quæ vnumquodq. animal suum genus propriè tuerit, actionesque exercet suas: aliud sublimius significandi argumentum spectat; quo conditio illa beatissima indicatur, quæ propria Deo est, & beatissima per gratiam spiritibus & hominibus communicatur.

S. s. e. Sanctus vocabitur omnis, qui scriptus est in vita in Ierusalem. &, Quoniam apud te est fons vita, &, Lignum vita est iis, qui apprehendunt eam. &, In ipso translatione usurpatur pro irruptione in gentem, qui vita erat lux hominum. &, Sicut pater habet vitam in semetipso, & Panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mudi vita. &, Vita manifestata est. Et Christus ipse vita vere dicitur, s. s. e. Ego sum via, veritas & vita.

S A L V S. S A L V S apud Interpretem nostrum vitæ vsum iucundum nonnunquam significat. vt, Per salutem lucida vita. Pharaonis. Aliquando liberationis & auxilij liberatio, vel subsidij allati significacionem obtinet. vt, Pro salute subdidi, enim vestra misit me Dominus. &, Fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus est milii in salutem. &, Cras erit vobis salus cum incalcerit Sol. Et Domini est salus: & super populum tuum benedictio tua.

Præterea diuinum beneficium vita æterna, in hominibus per Christum collocandum, salus indicat, nul natus in locis. vt, Et salus mea non morabitur: dabo in Sion salutem, & Israeli gloriam meam. Et posui te in lucem gentium, vt sit salus mea, & que ad extremum terra. Et erexit cornu salutis nobis in domo David, & ad dandam scientiam salutis plebi eius in remissione peccatorum eorum, & Euangeliū virtus Dei est, ad salutem omni credenti. Cum a salutantibus salutis nomen Iucunditas usurpatur, omnem bona valetudinis & vita, veraeque virtus prosperitatis vsum significat, vt, Is, qui in dispersione Iacob. 1. sunt,

funt, fratibus salutem. & Salutem dicunt fratre, qui sunt in Ierosolymis Iudei.

P A X.

Concordia. **P**A X concordiam & quietem significat. vt, Nolite arbitrari, quia pacem veni mittere in terram. Non veniam pacem mittere, sed gladium.

L A E T I T I A, G A U D I U M,
E X V L T A T I O.

LAETITIA, gaudium & exultatio animi, affectio-
nis & indicationes etiam sunt in corpore, ex iucunda-
re ius. rei sensu vel opinione profecta. vt, In gaudio cordisq.
Deut. 28. 1. & dñe. 6. Ierititia, propter rerum omnium abundantiam. & Fe-
cerunt solemnitates aymorum septem diebus in la-
titia, quoniam latificauerat eos Dominus, &c.

Significat etiam mysticè felicitatem illam fortē, quā noui Testamenti fidibus & obedientibus hominibus obtigit, vt sūt filii Dei, liberū à miseria illa grauiissima seruitutis peccati, s. s. e. Et latititia semper veniet super caput eorum: gaudium & latititia obtinebunt, & fugient dolor & gemitus. &, Gaudium & latititia inuenientur in ea. &, Videbimus in latititia vestra. Et cre-
dentes exultabit latititia inenarrabili & glorificata. Et tristitia vestra cōuerteretur in gaudium, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo sollet à vobis. &, Fructus autem spiritus, est charitas, gaudium & pax.

V I T I A A N I M I:

ANIMI vicia suas etiam habet significatio-
nes, praeferit id, quod frequenter vobis significant. vt

I M P U R I T A S.

Improbatio. **A**bominatio. **N**aturamque significat, allegoricos accepta; maxi-
mam vero abominationem multib[us] impuritas indicat:
vbi. 1. Facta est Ierusalem quasi polluta mēstruis inter eos.

P E C C A T U M.

Concep-
tua-
Originalis. **P**ec-
cata
ad-
dictio-
nem. **O**blis-
cio. **R**em. 3.
Rom. 5.
Rom. 6.
Rom. 7.
Rom. 8.
Rom. 9.
Rom. 10.
Rom. 11.
Rom. 12.
Rom. 13.
Rom. 14.
Rom. 15.
Rom. 16.
Rom. 17.
Rom. 18.
Rom. 19.
Rom. 20.
Rom. 21.
Rom. 22.
Rom. 23.
Rom. 24.
Rom. 25.
Rom. 26.
Rom. 27.
Rom. 28.
Rom. 29.
Rom. 30.
Rom. 31.
Rom. 32.
Rom. 33.
Rom. 34.
Rom. 35.
Rom. 36.
Rom. 37.
Rom. 38.
Rom. 39.
Rom. 40.
Rom. 41.
Rom. 42.
Rom. 43.
Rom. 44.
Rom. 45.
Rom. 46.
Rom. 47.
Rom. 48.
Rom. 49.
Rom. 50.
Rom. 51.
Rom. 52.
Rom. 53.
Rom. 54.
Rom. 55.
Rom. 56.
Rom. 57.
Rom. 58.
Rom. 59.
Rom. 60.
Rom. 61.
Rom. 62.
Rom. 63.
Rom. 64.
Rom. 65.
Rom. 66.
Rom. 67.
Rom. 68.
Rom. 69.
Rom. 70.
Rom. 71.
Rom. 72.
Rom. 73.
Rom. 74.
Rom. 75.
Rom. 76.
Rom. 77.
Rom. 78.
Rom. 79.
Rom. 80.
Rom. 81.
Rom. 82.
Rom. 83.
Rom. 84.
Rom. 85.
Rom. 86.
Rom. 87.
Rom. 88.
Rom. 89.
Rom. 90.
Rom. 91.
Rom. 92.
Rom. 93.
Rom. 94.
Rom. 95.
Rom. 96.
Rom. 97.
Rom. 98.
Rom. 99.
Rom. 100.
Rom. 101.
Rom. 102.
Rom. 103.
Rom. 104.
Rom. 105.
Rom. 106.
Rom. 107.
Rom. 108.
Rom. 109.
Rom. 110.
Rom. 111.
Rom. 112.
Rom. 113.
Rom. 114.
Rom. 115.
Rom. 116.
Rom. 117.
Rom. 118.
Rom. 119.
Rom. 120.
Rom. 121.
Rom. 122.
Rom. 123.
Rom. 124.
Rom. 125.
Rom. 126.
Rom. 127.
Rom. 128.
Rom. 129.
Rom. 130.
Rom. 131.
Rom. 132.
Rom. 133.
Rom. 134.
Rom. 135.
Rom. 136.
Rom. 137.
Rom. 138.
Rom. 139.
Rom. 140.
Rom. 141.
Rom. 142.
Rom. 143.
Rom. 144.
Rom. 145.
Rom. 146.
Rom. 147.
Rom. 148.
Rom. 149.
Rom. 150.
Rom. 151.
Rom. 152.
Rom. 153.
Rom. 154.
Rom. 155.
Rom. 156.
Rom. 157.
Rom. 158.
Rom. 159.
Rom. 160.
Rom. 161.
Rom. 162.
Rom. 163.
Rom. 164.
Rom. 165.
Rom. 166.
Rom. 167.
Rom. 168.
Rom. 169.
Rom. 170.
Rom. 171.
Rom. 172.
Rom. 173.
Rom. 174.
Rom. 175.
Rom. 176.
Rom. 177.
Rom. 178.
Rom. 179.
Rom. 180.
Rom. 181.
Rom. 182.
Rom. 183.
Rom. 184.
Rom. 185.
Rom. 186.
Rom. 187.
Rom. 188.
Rom. 189.
Rom. 190.
Rom. 191.
Rom. 192.
Rom. 193.
Rom. 194.
Rom. 195.
Rom. 196.
Rom. 197.
Rom. 198.
Rom. 199.
Rom. 200.
Rom. 201.
Rom. 202.
Rom. 203.
Rom. 204.
Rom. 205.
Rom. 206.
Rom. 207.
Rom. 208.
Rom. 209.
Rom. 210.
Rom. 211.
Rom. 212.
Rom. 213.
Rom. 214.
Rom. 215.
Rom. 216.
Rom. 217.
Rom. 218.
Rom. 219.
Rom. 220.
Rom. 221.
Rom. 222.
Rom. 223.
Rom. 224.
Rom. 225.
Rom. 226.
Rom. 227.
Rom. 228.
Rom. 229.
Rom. 230.
Rom. 231.
Rom. 232.
Rom. 233.
Rom. 234.
Rom. 235.
Rom. 236.
Rom. 237.
Rom. 238.
Rom. 239.
Rom. 240.
Rom. 241.
Rom. 242.
Rom. 243.
Rom. 244.
Rom. 245.
Rom. 246.
Rom. 247.
Rom. 248.
Rom. 249.
Rom. 250.
Rom. 251.
Rom. 252.
Rom. 253.
Rom. 254.
Rom. 255.
Rom. 256.
Rom. 257.
Rom. 258.
Rom. 259.
Rom. 260.
Rom. 261.
Rom. 262.
Rom. 263.
Rom. 264.
Rom. 265.
Rom. 266.
Rom. 267.
Rom. 268.
Rom. 269.
Rom. 270.
Rom. 271.
Rom. 272.
Rom. 273.
Rom. 274.
Rom. 275.
Rom. 276.
Rom. 277.
Rom. 278.
Rom. 279.
Rom. 280.
Rom. 281.
Rom. 282.
Rom. 283.
Rom. 284.
Rom. 285.
Rom. 286.
Rom. 287.
Rom. 288.
Rom. 289.
Rom. 290.
Rom. 291.
Rom. 292.
Rom. 293.
Rom. 294.
Rom. 295.
Rom. 296.
Rom. 297.
Rom. 298.
Rom. 299.
Rom. 300.
Rom. 301.
Rom. 302.
Rom. 303.
Rom. 304.
Rom. 305.
Rom. 306.
Rom. 307.
Rom. 308.
Rom. 309.
Rom. 310.
Rom. 311.
Rom. 312.
Rom. 313.
Rom. 314.
Rom. 315.
Rom. 316.
Rom. 317.
Rom. 318.
Rom. 319.
Rom. 320.
Rom. 321.
Rom. 322.
Rom. 323.
Rom. 324.
Rom. 325.
Rom. 326.
Rom. 327.
Rom. 328.
Rom. 329.
Rom. 330.
Rom. 331.
Rom. 332.
Rom. 333.
Rom. 334.
Rom. 335.
Rom. 336.
Rom. 337.
Rom. 338.
Rom. 339.
Rom. 340.
Rom. 341.
Rom. 342.
Rom. 343.
Rom. 344.
Rom. 345.
Rom. 346.
Rom. 347.
Rom. 348.
Rom. 349.
Rom. 350.
Rom. 351.
Rom. 352.
Rom. 353.
Rom. 354.
Rom. 355.
Rom. 356.
Rom. 357.
Rom. 358.
Rom. 359.
Rom. 360.
Rom. 361.
Rom. 362.
Rom. 363.
Rom. 364.
Rom. 365.
Rom. 366.
Rom. 367.
Rom. 368.
Rom. 369.
Rom. 370.
Rom. 371.
Rom. 372.
Rom. 373.
Rom. 374.
Rom. 375.
Rom. 376.
Rom. 377.
Rom. 378.
Rom. 379.
Rom. 380.
Rom. 381.
Rom. 382.
Rom. 383.
Rom. 384.
Rom. 385.
Rom. 386.
Rom. 387.
Rom. 388.
Rom. 389.
Rom. 390.
Rom. 391.
Rom. 392.
Rom. 393.
Rom. 394.
Rom. 395.
Rom. 396.
Rom. 397.
Rom. 398.
Rom. 399.
Rom. 400.
Rom. 401.
Rom. 402.
Rom. 403.
Rom. 404.
Rom. 405.
Rom. 406.
Rom. 407.
Rom. 408.
Rom. 409.
Rom. 410.
Rom. 411.
Rom. 412.
Rom. 413.
Rom. 414.
Rom. 415.
Rom. 416.
Rom. 417.
Rom. 418.
Rom. 419.
Rom. 420.
Rom. 421.
Rom. 422.
Rom. 423.
Rom. 424.
Rom. 425.
Rom. 426.
Rom. 427.
Rom. 428.
Rom. 429.
Rom. 430.
Rom. 431.
Rom. 432.
Rom. 433.
Rom. 434.
Rom. 435.
Rom. 436.
Rom. 437.
Rom. 438.
Rom. 439.
Rom. 440.
Rom. 441.
Rom. 442.
Rom. 443.
Rom. 444.
Rom. 445.
Rom. 446.
Rom. 447.
Rom. 448.
Rom. 449.
Rom. 450.
Rom. 451.
Rom. 452.
Rom. 453.
Rom. 454.
Rom. 455.
Rom. 456.
Rom. 457.
Rom. 458.
Rom. 459.
Rom. 460.
Rom. 461.
Rom. 462.
Rom. 463.
Rom. 464.
Rom. 465.
Rom. 466.
Rom. 467.
Rom. 468.
Rom. 469.
Rom. 470.
Rom. 471.
Rom. 472.
Rom. 473.
Rom. 474.
Rom. 475.
Rom. 476.
Rom. 477.
Rom. 478.
Rom. 479.
Rom. 480.
Rom. 481.
Rom. 482.
Rom. 483.
Rom. 484.
Rom. 485.
Rom. 486.
Rom. 487.
Rom. 488.
Rom. 489.
Rom. 490.
Rom. 491.
Rom. 492.
Rom. 493.
Rom. 494.
Rom. 495.
Rom. 496.
Rom. 497.
Rom. 498.
Rom. 499.
Rom. 500.
Rom. 501.
Rom. 502.
Rom. 503.
Rom. 504.
Rom. 505.
Rom. 506.
Rom. 507.
Rom. 508.
Rom. 509.
Rom. 510.
Rom. 511.
Rom. 512.
Rom. 513.
Rom. 514.
Rom. 515.
Rom. 516.
Rom. 517.
Rom. 518.
Rom. 519.
Rom. 520.
Rom. 521.
Rom. 522.
Rom. 523.
Rom. 524.
Rom. 525.
Rom. 526.
Rom. 527.
Rom. 528.
Rom. 529.
Rom. 530.
Rom. 531.
Rom. 532.
Rom. 533.
Rom. 534.
Rom. 535.
Rom. 536.
Rom. 537.
Rom. 538.
Rom. 539.
Rom. 540.
Rom. 541.
Rom. 542.
Rom. 543.
Rom. 544.
Rom. 545.
Rom. 546.
Rom. 547.
Rom. 548.
Rom. 549.
Rom. 550.
Rom. 551.
Rom. 552.
Rom. 553.
Rom. 554.
Rom. 555.
Rom. 556.
Rom. 557.
Rom. 558.
Rom. 559.
Rom. 560.
Rom. 561.
Rom. 562.
Rom. 563.
Rom. 564.
Rom. 565.
Rom. 566.
Rom. 567.
Rom. 568.
Rom. 569.
Rom. 570.
Rom. 571.
Rom. 572.
Rom. 573.
Rom. 574.
Rom. 575.
Rom. 576.
Rom. 577.
Rom. 578.
Rom. 579.
Rom. 580.
Rom. 581.
Rom. 582.
Rom. 583.
Rom. 584.
Rom. 585.
Rom. 586.
Rom. 587.
Rom. 588.
Rom. 589.
Rom. 590.
Rom. 591.
Rom. 592.
Rom. 593.
Rom. 594.
Rom. 595.
Rom. 596.
Rom. 597.
Rom. 598.
Rom. 599.
Rom. 600.
Rom. 601.
Rom. 602.
Rom. 603.
Rom. 604.
Rom. 605.
Rom. 606.
Rom. 607.
Rom. 608.
Rom. 609.
Rom. 610.
Rom. 611.
Rom. 612.
Rom. 613.
Rom. 614.
Rom. 615.
Rom. 616.
Rom. 617.
Rom. 618.
Rom. 619.
Rom. 620.
Rom. 621.
Rom. 622.
Rom. 623.
Rom. 624.
Rom. 625.
Rom. 626.
Rom. 627.
Rom. 628.
Rom. 629.
Rom. 630.
Rom. 631.
Rom. 632.
Rom. 633.
Rom. 634.
Rom. 635.
Rom. 636.
Rom. 637.
Rom. 638.
Rom. 639.
Rom. 640.
Rom. 641.
Rom. 642.
Rom. 643.
Rom. 644.
Rom. 645.
Rom. 646.
Rom. 647.
Rom. 648.
Rom. 649.
Rom. 650.
Rom. 651.
Rom. 652.
Rom. 653.
Rom. 654.
Rom. 655.
Rom. 656.
Rom. 657.
Rom. 658.
Rom. 659.
Rom. 660.
Rom. 661.
Rom. 662.
Rom. 663.
Rom. 664.
Rom. 665.
Rom. 666.
Rom. 667.
Rom. 668.
Rom. 669.
Rom. 670.
Rom. 671.
Rom. 672.
Rom. 673.
Rom. 674.
Rom. 675.
Rom. 676.
Rom. 677.
Rom. 678.
Rom. 679.
Rom. 680.
Rom. 681.
Rom. 682.
Rom. 683.
Rom. 684.
Rom. 685.
Rom. 686.
Rom. 687.
Rom. 688.
Rom. 689.
Rom. 690.
Rom. 691.
Rom. 692.
Rom. 693.
Rom. 694.
Rom. 695.
Rom. 696.
Rom. 697.
Rom. 698.
Rom. 699.
Rom. 700.
Rom. 701.
Rom. 702.
Rom. 703.
Rom. 704.
Rom. 705.
Rom. 706.
Rom. 707.
Rom. 708.
Rom. 709.
Rom. 710.
Rom. 711.
Rom. 712.
Rom. 713.
Rom. 714.
Rom. 715.
Rom. 716.
Rom. 717.
Rom. 718.
Rom. 719.
Rom. 720.
Rom. 721.
Rom. 722.
Rom. 723.
Rom. 724.
Rom. 725.
Rom. 726.
Rom. 727.
Rom. 728.
Rom. 729.
Rom. 730.
Rom. 731.
Rom. 732.
Rom. 733.
Rom. 734.
Rom. 735.
Rom. 736.
Rom. 737.
Rom. 738.
Rom. 739.
Rom. 740.
Rom. 741.
Rom. 742.
Rom. 743.
Rom. 744.
Rom. 745.
Rom. 746.
Rom. 747.
Rom. 748.
Rom. 749.
Rom.

PASCERE idem sit quod docere & recta disciplina gubernare. Pastor autem regem significat potentem & auctoritatem praeclitum ministerum. vt, Qui dico Cyro, pastor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Et pastores praevaricati sunt in me. &, Quis stulte egrediunt pastores. &, Propheta de pastorebus Israhel. & Dormitauerunt pastores tui, rex Assur, sepientur principes tui. Doctrina vera legitimus minister, cuius sumnum exemplum Christus est, pastor dicitur. vt, Percutiam pastorem, & dispergenter oves gregis. &, Qui intrat per ostium, pastor est oviun. &, Ego sum pastor bonus. Et alios dedit pastores & doctores. & Cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriam coronam.

PASTUS & pascua, disciplinale & spirituale alimentum significat, vt, Facti sunt principes eius velut arietes, non habentes pascua. Et super vias pascuntur. Et in omnibus planis pascua eorum.

PRAEPROSPERITAS, Ipsi. 17. Pascua copiam, secundas res & prosperum populi regnum statum interpretamur. vt, Super vias pascuntur, & in omnibus montibus pascua eorum. Valetas & desolatio patendi verbis nonnunquam significatur. vt, Dilectae sunt ciuitates Aroer, gregibus erunt, & requiescent, & non erit qui exterreat, &, Accubabunt in medio eius greges, omnes bestiae gentium.

SILVA. Rustica arbores. Psal. 73. Psal. 82. Gentes feri animi. Psal. 95. Psal. 79. Ieron. 5. Synagoga. Ecclesia. Ipsi. 5. Psal. 79. Caus. 1. Ieron. 2. Matthe. 20. Gubernator, Catus. Osi. 2. VINEA, VINITOR. Vinea Synagogam & Ecclesiam significat, s. s. e. Vinea Domini exercitum domus Israel est. &, Vineam ex Aegypto transstili. &, Posuerunt me custodem in vineis, & vineam meam non custodiui. &, Quomodo versa est mihi in prauam vineam alienam? &, Simile est regnum calorum homini patrifamilias, qui exiit summo manu conduceret operatos in vineam suam.

Vinitor, gubernator & custos, cultor exponitur, vt, Dabo ei vinidores eius ex eodem loco.

VINDEMIARE, VINDEMIA.

VINDEMIA excisionem vastationemque significat, maturant & diuinum iudicio allatum. vt, Vendimiant eā omnes, qui prætergrediuntur viam. &, Quoniam vendimiauit me, ut locutus est Dominus in die iræ furoris sui. &, Mitte falcum tuam acutam, & vendemia botros vinearum terræ, quoniam maturæ sunt vinei. Et misit angelus falcam suam acutam in terram, & vendimiauit vineam terra, & misit in lacum iræ Dei magnum. Vendematores dicuntur hostes vocationis ac præda cauca inuidentes. vt, Si vendematores venissent super te, non reliquissent racemum. Idem exemplum apud Abdiam legimus.

VENATIO, VENATOR.

VENATIO, bellum arte & consilio ac diligentia gestum, significat, vt, Venatione ceperunt me quasi aeuem inimici mei gratis. &, Iudas Machabeus factus est sicut catulus leonis rugiens in venatione. Venator autem imperatorem dominandi bellumque domini auidissimum significat, sicut Nimrod, qui venator fuit robustus coram Deo. Et mulierem laqueum venatorum dixit Salomon, quod multorum bellorum & malorum causam esse nouiset. &, Post hanc mittam in eos multos venatores, & viciabuntur eos de

monte, ibi principes Aquilonis omnes & vniuersi venatores. Laqueus, fouca, rete & pedica, dolos, captiones & insidias periculumque indicant, vt, In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes psal. 9. 10. eorum. Et pluit super peccatores laqueos. &, Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei tui. Proverb. 1. &, Frustra enim iacit in rete ante oculos pennatorum. Lacum aperit, & fodit cum.

PISCATIO, PISCATOR.

PISCATIO bellum etiam significat, paruo periculo, summo querstu, & capiendo studio suscepsum, gratia captiuus, qui intrat per ostium, pastor est oviun. &, Ego sum pastor bonus. Et alios dedit pastores & doctores. & Cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriam coronam.

RETE, LAQUEVS.

RETE exercitum militum significat, vt, Extendam retē meum super eum, & capiatur in sagena mea. Et expandam super te retē meum, in multitudine populi multorum. &, Tōtum in rete subleuauit, & in sagena sua congregauit illud in rete suum. Mysterio autem magno non caret, quod Apostolos hominum pascatores appellavit & fecit Christus.

HAMVS.

HAMVM ex allegoria arma ad committendum procelium, vincendumque apta interpretamur. vt, Et ponam frenum (Hebraic hamum) in maxillis tuis, & extraham te de medio fluiorum. &, Totum in hamo subleuauit.

DE ARCHITECTURA EIVS QVE VSV.

CAP. LXXXIX.

RUSTICAS artes architecture vsus sequitur, & priuatas domos & publica ædificia tractans, atque ad vitam tum priuatę, tum etiam cōmuniter tuendam ex cogitata, s. s. e. Cognovit autem Cain vxorem suam, quae concepit & peperit Henoch: ædificauitque ciuitatem, vocauitque nomen ex nomine filii sui Henoch. Itaque de architectura partibus nobis dicendum est: quoniam de eius effectis, iam alias in capite De loco, est abunde dictum.

AEDIFICATOR, ARCHITECTVS, AEDIFICATIO, DIRVTIO, AEDIFICIVM.

AEDIFICARE commune verbum est, omnem constructionis formam complectens. vt, Aedificauit Dominus costam in mulierem. Cain aedificauit ciuitatem. Aedificauit Noe altare Domino. Pulcherrima translatione ad generis & familiæ posteritatem usurpat. vt, Sic fuit homini, qui non aedificat domum fratris sui. &, Quia tu Domine exercitum Deus Israel, reuelasti aurem serui tui, dicens: Domum aedificabo tibi. Et aedificabo in generatione & generationem secundum tuum. Prosperitatis & optimæ vitaë vsus symbolum est aedificatio. vt, Aedificauit quoque virbes muneras in Iuda, quia quietus erat, & nulla temporibus eius bella surrexerant, pacem Domino largiente. &, Sapientis mulier aedificat domum suam, iniquiis extrastam quoque manibus destruet.

Stabilire & statuere negotium vel rem, aedificare dicimus. vt, Destruere illos, non aedificabis eos. Et in alterum misericordia aedificabitur in celis. Et Ierusalem, quam aedificatur ut ciuitas. &, Tempus destruendi & tempus aedificandi. &, Ecce constituti te hodie super gentes, & super regna, &c. vt aedifices & plantes. Et agam secundum potestatem, quam Dominus dedit. &, mihi in aedificationem & non in destructionem. Et si enim, quae destruxi, iterum aedifico, prævaricatorem me constituo. Aedificator & architectus idem quod procurator studiosus & efficax procurator dicitur ex translatione. Ipsi. 38. vt, Voca-

in progeniem. Omne etiam habitacionis genū si-
gnificat. vt, Scies quod pacem habeat tabernaculum lob. 5. tuum. &, Tabernaculum impiorum non subsisteret. Et lob. 18. habitent in tabernaculo illius socij eius, qui non est. &, Matthe. 17. Faciamus huc tria tabernacula.

Tabernaculum etiam pro omni vita commoditate, & secundo usi accipitur. vt, Tabernacula iustorum ger-
minabunt. Profamiliaritate, preſidio, & tutela ma-
xi alicuius & salutaris principis, maximè autem Dei
protectoris. vt, Qui creauit me, requieuit in taber-
naculo meo. &, Domine quis habitabit in tabernaculo
tu? &, Quoniam abscondit me in tabernaculo suo,
in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi
sui. &, Tabernaculum erit in vmbra culminis eius ab eſtu, lob. 4. & in securitate & absconditione à turbine & à pluvia.

Templū Dei veri cultibus consecratū ex antiqua in-
stitutione vsus obtinuit, vt, Tabernaculum appellare-
tur. vt, Sanctificauit tabernaculum suum in secula. & psalm. 73. Polluerunt tabernaculum nominis tui. &, Donec inue-
nit tabernaculum suum.

Ecclesia etiam mystice nomine tabernaculi indica-
tur. vt, Suscitabo tabernaculum David, quod cecidit,
& redificabo aperturas murorum eius. Atque ad
Ecclesiæ adificationem, illa longa disputatio de ta-
bernaculo non manu facta, referenda est, quam D. Hebr. 9.
Paulus ad Hebreos scribens suscepit. Humanum Corpus
quoque corpus, in quo anima ipsa a patria sua peregrina-
nata, commotatur, nomine tabernaculi ostenditur.
Nam qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus
grauati. &, Iustum esse arbitror, quoniam sum in hoc
tabernaculo, suscitare vos in commonitione. &, Cer-
tus sum quid velox est depositio tabernaculi mei.

TABERNACVL A KEDAR.

TABERNACVL A KEDAR externam humilitatem & afflictionem significant, vt, Nigra sum, sed for-
mosa, sicut tabernacula Kedar.

Tentoria, domus & palatia regiamq. per Tapinosim, Aedes, interpratamur. vt, Repente vasta sunt tabernacula Palatia. Hec. 4. & Tabernaculū meum vastatum est, omnes fini-
culi mei diuerti sunt. Pascua & passionis vsus signifi-
cat, vt, Nec ponet ibi tentoria Arabs. Sed aliquando pro-
castrametatione & obsessione contra urbem aliquam
visputatur. vt, Ad eam venient pastores, & greges eorum
fixerunt super eam tentorium in circuitu. Et colloca-
bunt caulas suas in te, & ponent in te tentoria sua.

DOMVS.

DOMVS quid sit, & quam ob rem instituta, cuncti familiæ norunt, & nos, dum de locis differuimus, latè docui-
mus. In significationibus magis arcanius ad totam familiam & posteritatem significandam dominus transfertur: idque maiori elegantiæ Hebraicæ, quam aut Graecæ
aut Latinæ. Namque idem verbum apud Hebreos
est, ex quo lapidum ad adificationem commodorum,
& filijad posteritatem propagandam procreati nomen
deducitur. Quam ob rem perpetua atque elegans in illa
lingua tralatio est. vt, Egregius est vir de domo Leui. &, Esd. 2.
Omnis dominus Israel plangunt incendium, quod Domi-
nus suscitauit. In exitu Israel de Aegypto, dominus Iacob
de populo barbaro, &, Cūm multiplicata fuerit gloria psal. 48.
domini eius. Significat etiam dominus variam dignitatū, Mineraria
muncrum atque studiorum distinctionem. vt, Dominus factiones
Israel sperauit in Domino: dominus Aaron sperauit in psal. 113.
Domino. Benedixit dominus dominum Israel, benedixit
domini Aaron. Illud enim Iapheth, & habitet in tabernaculo
Sem. &, Ecce ego suscitabo Chaldaeos gentem amara-
ram & velocem, ambularem super latitudinem terre,
vt possideat tabernacula non sua. &, Vbi tabernacula
impiorum. Et tabernacula eorum in progenie &
eternitate ergo dominus David.

Præterea domus cuiuscunq; rei cōseruanda repositoriū dicitur, vt theca, armarium vel armamentarium, vt, Myrra & gutta & cæsa à vestimentis tuis, à domib; eburneis. Et sepulchra illorum, domus eorum. Et passer inuenit sibi domum.

TOPLUM. Domus Dei templum significat. vt, Introibo in dominum tuam, &, Zelus domus tua comedit me. & hoc frequenti exempli est. Illud verò significantius multo: ut domus absolute vel domus Domini, institutum vi-

ta & religionis, atque morum disciplinam ostendat. vt, Considerauit semitas domus sua. Et in habitem in domo Domini, omnibus diebus vita mea. &, Domine dilexi decorum domus tua. &, In domo Dei ambulauimus cum consensu. Et plantati in domo Domini in atrio Dei nostri florebunt.

HOMINES. s. s. e. Christus verò tanquam fidelis in domo sua, quæ domus sumus nos. Et vos tanquam lapides viui, superedificamini domus spiritualis. Et tempus est, vt incipiat iudicium à domo Dei.

TEMPLOM.

TEMPLOM, sacrum locum esse, Deoq; dicatum, vel vanis diis consecratum, templum quoque dici nemō ignorat. sed pro celo ac mundo usurpatum nomen. vt, Dominus in templo sancto suo; Dominus in celo fides eius. Et exaudiuit de templo laetatio suo. &, Quæ sub ipso erant, replebant templum: Corpus etiam humanum templum est, & Christi corpus anima ac diuinitatē ipsius templum quoque dicitur. vt, Soluit templum hoc, & in tribus diebus redificabō illud. ille autem dicebat de templo corporis sui. Hominum quoque animi, vbi diuina gratia aucta & perfecta fuerint, templum Domini dicuntur & sunt. vt, Nescitis, quia templum Dei estis, & spiritus sanctus habitat in vobis: &, Vos estis templum Dei viui, sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis.

TEMPLUM. Templum Dei, natura humana omnis vel etiam Ecclesia dicitur. vt, In quo omnis ædificatio constructa, crescit in templum sanctum in Domino. Et filius perditionis, qui aduersatur & extollitur, supra omne quod dicitur Deus, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus.

TURRIS.

PRÆSIDIUM. TURRIS quid sit, & quam ob rem parata, iam diximus: transfertur autē hoc nō ad præsidium significandum, vt, Esto mihi turris fortitudinis a facie inimici. &, Turris fortissima nomen Domini. &, Nasus tuus sicut turris Libani. Et vbera mea sicut turris. & ædificauit turrim in medio eius.

VILLA.

NEgotium. VILLA negotium atque curam rei augenda significat. vt, Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam. Et misit illum in villam suam, vt pauperet porticos. Et abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam.

TORCULAR.

MUSUM. TORCULAR ex Metonymia significat mustum. vt, Area & torcular nō pauperet eos. &, Intraretis ad torcular, vt exprimeretis quinquaginta lagenas. Calamitas. Significat etiam per translationem iudicium constitutum calamitatis certæ alicui populo inferendæ, eiusdemque gratiæ. vt, Torcular calcatus Dominus virginis filia Iuda. &, Torcular calcani solus. &, Venite & descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia, quia multiplicata est malitia eorum. &, Torcular vini furoris ira Dei.

LEX. Apud Isiam legis exactio & præceptorum exercitatio, torcular dicitur, idemque apud Martham, s.s.e. Torcular extruxit in ea. Quod verò in Psalmorū inscriptionibus Protorcularibus legimus, genus carminis genit. psalm. 8. 80 interpetamus, ad cuius normam Psalmorum illorum pedes ac versus concinnati cantatiique sunt.

POTENTIAM, ditionem, & dominationem terminus significat, certam tamen, & limite certo præscriptam. vt, Facti que sunt termini Chanaan venientibus à Sidone Geraram vlique, &c. Et cùm tulero Gentes à facie tua, & dilatauero terminos tuos. Et abstuli terminos populorū, & principes eorū depraedatus sum. Et reuertentur filii ad terminos suos, & Aspectus illius Daniel. 4. Et reuertentur filii ad terminos suos, & Aspergillus illius Daniel. 4. Et reuertentur filii ad terminos suos, & Aspergillus illius Daniel. 4. Et reuertentur filii ad terminos suos, & Aspergillus illius Daniel. 4. Et reuertentur filii ad terminos suos, & Aspergillus illius Daniel. 4.

SEPVLCRVM.

SEPVLCRVM pro morte ipsa, & vita exitu usurparunt. vt, Gaudient vehementer cùm inuenient sepulchrum. Et solum mihi superest sepulchrum.

Significat etiam mortem infatibilem, & nocendi auditatem nimiam. vt, Sepulchrum patens guttur eorum, & Pharetra eius quasi sepulchrum patens. Et dilatauit quasi infernus animam suam.

VACVITAS.

VACVITAS, plenitudini contraria, inopiam & calamitatem significat, ex illa antiqua priuationis imaginæ, qua terra inanis & vacua fuisse dicitur. Itaque scriptum est, Cùm egrediemini, non exhibitis vacuū, id est, inopes. Et vacuā reduxit me Dominus. &, Nolo te vacuā reuerti. &, Viduas dimisisti vacuas. &, Vacua est anima eius. Anima eius vacua est. Id etiam, quod otiosum vel sine vīs est, vacuū dicitur. vt, Verbum inopiatum, & Laborabunt gentes in vacuum, & deficient. &, Gratia eius in me vacua non fuit. &, Ne forte in vacuum currem. &, Hac enim si vobiscum adsint & superent, non vacuos, nec sine fructu constituerat vos. &, Hinc vacuitas & euacuate verbum, pro fruſtrari, & superuacaneum esse, sive vīspurantur.

PLENITVD.

PLENITVD, vacuitati contrarium verbum, vniuersitatem rerum significat eleganter. vt, De frugibus terre & de plenitudine eius. &, Tonet mare & plenitudo eius. &, Domini est terra & plenitudo eius. &, Orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti.

Perfectionis etiam magnæ integratissimæ imaginem refert hoc nomen. vt, Timor Domini ad vitam, & in plenitudine commorabitur absque visitatione pessimi. &, De plenitudine eius omnes accepimus. &, In Christo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. &, Quia Euangelium nostrum non fuit ad vos, in sermone tantum, sed in virtute & in spiritu sancto, & in plenitudine multa. Eplenam mercede recipies. &, Dies pleni inuenientur in eis. Et deinde plenum frumentum in spica.

Abundantiam & profleritatem his verbis indicamus. vt, Odor filij mei, sicut odor agri pleni. &, Septē spicæ plenæ atque formose in culmo uno. &, Egressa sum plena, & vacuam reduxit me Dominus. Et vidi mus gloriam eius, gloria quasi virginis à patre, plenū iohann. 16. gratia & veritatis. &, Vt gaudium vestrum sit plenum.

PUTEVS.

PUTEVS siue lacus sine aqua, periculum inextricable & horrendum, quale apud inferos est, referr. vt, iohann. 9. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti virgines tuos, de lacu in quo non est aqua. Puteus vel lacus Miseria, cum aquis miseriae & calamitatis importunitissimas significat. vt, Lapsa est in lacum vita mea: posuerunt la. 1. apocal. 9. lamen super me, inundauerunt aquæ super caput meū. Dixi, perit. & data est ei clavis putei abyssi.

Præterea puteus à venatorum arte trâflatus insidias, periculumque significat. vt, Deduces eos in puteum interitus. Et puteus angustus aliena. Pro quoque periculio etiam usurpatur. vt, Cuius velutrum asinus aut

de cisterna tua, & fluentia de puto tuo.

LACVS.

I ISDEM etiam modis lacum interpretamur; siue aquarum plenum, siue aquis carentem, venatorum more effossum cogitemus: periculum enim, ihsidias & perditionem exponimus. vt, Lacum aperit, & effudit eum. Et eduxit me de lacu misericordia &, Lapsa est in lacu vita mea. Et inuocauit Dominum de lacis riuissimis. Est etiam laqueus grauissimum & teterimum carceris genus quod vel feruis, vel odiosis hominibus ad poenam paratur, s. s. e. Itaque ingressus est Ieremias in domum laci & in ergastulum. &, Tulerunt Ieremiam & procoercur in lacum Melchiae filij Amelch, qui erat in viliculo carceris.

Est etiam illa freques significatio, vt lacus pro sepulchro, communique pereuntium receptaculo, usurpetur. vt, Saluisti me à descendantibus in lacum. &, Non auertas faciem tuam à me, & similis ero descendantibus in lacum. &, Deglutiāmus eum sicut infernum viventem & integrum, quasi descendantem in lacum. &, Non exspectabunt, qui descendunt in lacum, veritatem tuam. Illud autem rarum, sed egregiae significatiois est; vt Lacus maternam generis originem interpretetur. vt, Respicite ad petram, ex qua excisi estis, & ad cauernam laci, de qua defossi estis.

FOVEA, FOSSA.

FOVEAM quoque insidias & periculum imprudenti obiectū exponimus. vt, Sed erunt vobis in foueam ac laqueum & offendiculum ex latere vestro. Et fouea profunda os alienæ. &, Cui fouea, cui sine causa vulnus proficit, & demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. &, Psal. 16. Dirige me in semita recta. &, Frustra & varia hominum opes erga diuinam atque humana cognoscenda, opinio-dicitur. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

FOVEAM quoque insidias & periculum imprudenti obiectū exponimus. vt, Sed erunt vobis in foueam ac laqueum & offendiculum ex latere vestro. Et fouea profunda os alienæ. &, Cui fouea, cui sine causa vulnus proficit, & demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. &, Psal. 16. Dirige me in semita recta. &, Frustra & varia hominum opes erga diuinam atque humana cognoscenda, opinio-dicitur. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam vñ. 13. meam & funiculum meum inuestigasti, & Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinam partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiae. Et vias tuas Do. 22. psalm. 22. & custodivit omnes semitas vñ. 19. meas. &, Intelligas semitas domus tuae. &, Semitam

non sunt compedibus aggrauati. Carcerem quoque arctus. & vinctorum conditionem significat. vt, Humiliauerit. Psalm. 104. runt in compedibus pedes eius. &, Ad alligandos reges. Psalm. 149. eorum in compedibus. &, Omnes optimates eorum, confixi sunt in compedibus.

FLAGELLUM.

Seruum. FLAGELLUM seruis adhibetur ad contumeliam, & molestiam seruitique exactionem, s.s.e. En famili tui, flagellis cardimur, & iniuste agitur contra populum istum. &, Pater meus cecidit vos flagellis: ego autem caedam vos scorpionibus. In suppliciis, more Romano, flagellum ad contumeliam & ignobilitatem ad hiberetur producendis. Sic Pilatus tradidit Iesum flagellis castum, vt crucifigeretur.

Punitio. Flagellatio. Tentatio. Piat. 31. Piat. 37. Piat. 34. Iob. 42. Flagella eriam punitionis, calamitatis, castigationis, vel animaduersionis & tentationis etiam significatione bus interpretantur. vt, Multa flagella peccatoris. &, Ego in flagella paratus sum. &, Congregata sunt super me flagella, & ignorauit. &, Vixit autem Iob post flagella haec, centum quadraginta annis.

CRUX.

CRUX grauissimum & ignominiosissimum sup plicij & mortis inferenda genus esse, sacris lectionibus didicimus; quam ob rem Mardonius ab inimicissimo homine Aman excelsa crux parari iubebatur. Atque hanc amplificationem adnotauit Paulus. Sed pro omni vita incommode & molestia, hominibus piis à mundo & à diabolo collata, usurpatum crux, cum significatione etiam ignominiae. vt, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. &, Qui non baiulat crucem suam, & sequitur me, non est me dominus.

Illud vero magnum mysterium est, & quod breui oratione explicari non potest, Iesum que exigit à diuino spiritu illustratum ad sui contemplationem exactam: quod Christi mortis & passionis efficientiam illamque commortificationem arcato modo ad pientissimos cultores pertinentem, crucem Christi Apostoli appellant. Euangelizare misit me Dominus non in sapientia verbi, vt non euacuerit crux Christi. Verbum enim crucis pereuntibus stultitia est: iis autem, qui salvi sunt, id est nobis, Dei virtus est. Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc prædico, quid adhuc persecutione patior? Ergo euacuatum est scandalum crucis.

VENENUM.

Frust. Fallacia. Piat. 13. Jacob. 3. VENENUM teutiocimenti & dissimulati, ideo que periculosisimi & certissimi significationem habet, fraudemq. factam aut dolum artificiosè excogitatum arguit. vt, Venenum aspidum sub labiis eorum. Et lin guam, inquietum malum, plena veneno, dixit Iacobus.

CALCATIO.

Clades. CALCATIO magnum bellum & atrox cum calcantis partis victoria summa, & maxima calcatorum calamitate & clade. vt, Tu eorum colla calcabis. &, Calcaui eos in furore meo. &, Calcabitis impios, cum fuerint cinis sub planta pedum vestrorum.

RADERE.

Delete. RADERE omnino delere & vastare significat. vt, Sume tibi gladium acutum radentem pilos, & assumes eum, & deduces per caput tuum.

INSTRUMENTA DOMESTICA ET ARTIVM.

CAP. XCIII.

Vasis no men com mune. OMNIA in vniuersum supellestis & instrumentorum, quorum in singulas artes vñus est, genera, Hebraicus sermo θεον vocat, Latinus Interpres vñsa vertit. Sic vñsa iniquitatis bellantia pro armis dicuntur. Nunc. 1. Et postulabit vñusquisque à vicino suo, &c. vñsa aurea & argentea. Et tabernaculum & cuncta vñsa eius. Et

in eo parauit vasa mortis, hoc est iacula. Et cõsideror tibi in vasis psalni. Et in vasibz papyri super aquas pro na vigiis dixit Isaias. Ex hac definitione plura genera diuiduntur, quædam ad familiaris rei vñsum, quædam ad artium expeditionem relata, quorum nonnulla subiiciemus exempla, à domesticis incipientes.

CLAVIS.

CLAVIS consilium certum, ad gerendamque rem idoneum, & auctoritatē significat: ideoque pro virtute Euangeli punitur. vt, Et dabo clauem domus David, uid, super humerum eius; & aperier, & non erit qui claudat, &, Tibi dabo claves regni celorum, &c. Vx. Matth. 17. vobis Pharisæi & Scribæ, quia tulistis clavem scientiæ. &, Habeo clavem mortis & inferni. &, Data est ei clavis putci abyssi.

MENSA.

MENSA reficida vita causa paratur & instruitur, atque laborū laxationi aptatur, s.s.e. Requies autē mensa tua erit plena pinguedine. Et parati in conspectu meo mensam aduersus omnes, qui tribulant me.

Significat autem mensa paratio viñus necessarij copiam faris idoneam. vt, Nunquid poterit parare mensam in deferto, aut parare mensam populo suo? Et immolauit viñtas suas, inisicut viñus viñum, & propo suit mensam suam. Mensa communicatio magnam vita familiaritatem, & communem studiorum, & consiliorum viñum: denique necessitudinem significat animorumq. concordiam. vt, Tu comedes panem in mensa mea semper. &, Qui ponitis fortuna mensam, & libatis super eam. Namque hoc, fortunam sibi propitiā, familiaremque reddere velle significabat. &, Ego disposui vobis, vt edatis & bibatis super mensam meam. &, Non potestis mensa Domini participes esse & mensa dæmoniorum.

LAMPAS.

IGNIS efficacissimus est, vt alijs docuimus, ex qua notatione effectum est, vt lampadis nomen vim, efficieniam & virtutem significat; id quod alio nomine spiritus dicitur. vt, Cunctus autem populus videbat vocem & lampas, & sonitus tuba. &, De ore eius lampades procedunt, sicut facies ignis accenfa. &, Donec 1. Reg. 10. 1. Reg. 11. 1. Reg. 12. 1. Reg. 13. 1. Reg. 14. 1. Reg. 15. 1. Reg. 16. 1. Reg. 17. 1. Reg. 18. 1. Reg. 19. 1. Reg. 20. 1. Reg. 21. 1. Reg. 22. 1. Reg. 23. 1. Reg. 24. 1. Reg. 25. 1. Reg. 26. 1. Reg. 27. 1. Reg. 28. 1. Reg. 29. 1. Reg. 30. 1. Reg. 31. 1. Reg. 32. 1. Reg. 33. 1. Reg. 34. 1. Reg. 35. 1. Reg. 36. 1. Reg. 37. 1. Reg. 38. 1. Reg. 39. 1. Reg. 40. 1. Reg. 41. 1. Reg. 42. 1. Reg. 43. 1. Reg. 44. 1. Reg. 45. 1. Reg. 46. 1. Reg. 47. 1. Reg. 48. 1. Reg. 49. 1. Reg. 50. 1. Reg. 51. 1. Reg. 52. 1. Reg. 53. 1. Reg. 54. 1. Reg. 55. 1. Reg. 56. 1. Reg. 57. 1. Reg. 58. 1. Reg. 59. 1. Reg. 60. 1. Reg. 61. 1. Reg. 62. 1. Reg. 63. 1. Reg. 64. 1. Reg. 65. 1. Reg. 66. 1. Reg. 67. 1. Reg. 68. 1. Reg. 69. 1. Reg. 70. 1. Reg. 71. 1. Reg. 72. 1. Reg. 73. 1. Reg. 74. 1. Reg. 75. 1. Reg. 76. 1. Reg. 77. 1. Reg. 78. 1. Reg. 79. 1. Reg. 80. 1. Reg. 81. 1. Reg. 82. 1. Reg. 83. 1. Reg. 84. 1. Reg. 85. 1. Reg. 86. 1. Reg. 87. 1. Reg. 88. 1. Reg. 89. 1. Reg. 90. 1. Reg. 91. 1. Reg. 92. 1. Reg. 93. 1. Reg. 94. 1. Reg. 95. 1. Reg. 96. 1. Reg. 97. 1. Reg. 98. 1. Reg. 99. 1. Reg. 100. 1. Reg. 101. 1. Reg. 102. 1. Reg. 103. 1. Reg. 104. 1. Reg. 105. 1. Reg. 106. 1. Reg. 107. 1. Reg. 108. 1. Reg. 109. 1. Reg. 110. 1. Reg. 111. 1. Reg. 112. 1. Reg. 113. 1. Reg. 114. 1. Reg. 115. 1. Reg. 116. 1. Reg. 117. 1. Reg. 118. 1. Reg. 119. 1. Reg. 120. 1. Reg. 121. 1. Reg. 122. 1. Reg. 123. 1. Reg. 124. 1. Reg. 125. 1. Reg. 126. 1. Reg. 127. 1. Reg. 128. 1. Reg. 129. 1. Reg. 130. 1. Reg. 131. 1. Reg. 132. 1. Reg. 133. 1. Reg. 134. 1. Reg. 135. 1. Reg. 136. 1. Reg. 137. 1. Reg. 138. 1. Reg. 139. 1. Reg. 140. 1. Reg. 141. 1. Reg. 142. 1. Reg. 143. 1. Reg. 144. 1. Reg. 145. 1. Reg. 146. 1. Reg. 147. 1. Reg. 148. 1. Reg. 149. 1. Reg. 150. 1. Reg. 151. 1. Reg. 152. 1. Reg. 153. 1. Reg. 154. 1. Reg. 155. 1. Reg. 156. 1. Reg. 157. 1. Reg. 158. 1. Reg. 159. 1. Reg. 160. 1. Reg. 161. 1. Reg. 162. 1. Reg. 163. 1. Reg. 164. 1. Reg. 165. 1. Reg. 166. 1. Reg. 167. 1. Reg. 168. 1. Reg. 169. 1. Reg. 170. 1. Reg. 171. 1. Reg. 172. 1. Reg. 173. 1. Reg. 174. 1. Reg. 175. 1. Reg. 176. 1. Reg. 177. 1. Reg. 178. 1. Reg. 179. 1. Reg. 180. 1. Reg. 181. 1. Reg. 182. 1. Reg. 183. 1. Reg. 184. 1. Reg. 185. 1. Reg. 186. 1. Reg. 187. 1. Reg. 188. 1. Reg. 189. 1. Reg. 190. 1. Reg. 191. 1. Reg. 192. 1. Reg. 193. 1. Reg. 194. 1. Reg. 195. 1. Reg. 196. 1. Reg. 197. 1. Reg. 198. 1. Reg. 199. 1. Reg. 200. 1. Reg. 201. 1. Reg. 202. 1. Reg. 203. 1. Reg. 204. 1. Reg. 205. 1. Reg. 206. 1. Reg. 207. 1. Reg. 208. 1. Reg. 209. 1. Reg. 210. 1. Reg. 211. 1. Reg. 212. 1. Reg. 213. 1. Reg. 214. 1. Reg. 215. 1. Reg. 216. 1. Reg. 217. 1. Reg. 218. 1. Reg. 219. 1. Reg. 220. 1. Reg. 221. 1. Reg. 222. 1. Reg. 223. 1. Reg. 224. 1. Reg. 225. 1. Reg. 226. 1. Reg. 227. 1. Reg. 228. 1. Reg. 229. 1. Reg. 230. 1. Reg. 231. 1. Reg. 232. 1. Reg. 233. 1. Reg. 234. 1. Reg. 235. 1. Reg. 236. 1. Reg. 237. 1. Reg. 238. 1. Reg. 239. 1. Reg. 240. 1. Reg. 241. 1. Reg. 242. 1. Reg. 243. 1. Reg. 244. 1. Reg. 245. 1. Reg. 246. 1. Reg. 247. 1. Reg. 248. 1. Reg. 249. 1. Reg. 250. 1. Reg. 251. 1. Reg. 252. 1. Reg. 253. 1. Reg. 254. 1. Reg. 255. 1. Reg. 256. 1. Reg. 257. 1. Reg. 258. 1. Reg. 259. 1. Reg. 260. 1. Reg. 261. 1. Reg. 262. 1. Reg. 263. 1. Reg. 264. 1. Reg. 265. 1. Reg. 266. 1. Reg. 267. 1. Reg. 268. 1. Reg. 269. 1. Reg. 270. 1. Reg. 271. 1. Reg. 272. 1. Reg. 273. 1. Reg. 274. 1. Reg. 275. 1. Reg. 276. 1. Reg. 277. 1. Reg. 278. 1. Reg. 279. 1. Reg. 280. 1. Reg. 281. 1. Reg. 282. 1. Reg. 283. 1. Reg. 284. 1. Reg. 285. 1. Reg. 286. 1. Reg. 287. 1. Reg. 288. 1. Reg. 289. 1. Reg. 290. 1. Reg. 291. 1. Reg. 292. 1. Reg. 293. 1. Reg. 294. 1. Reg. 295. 1. Reg. 296. 1. Reg. 297. 1. Reg. 298. 1. Reg. 299. 1. Reg. 300. 1. Reg. 301. 1. Reg. 302. 1. Reg. 303. 1. Reg. 304. 1. Reg. 305. 1. Reg. 306. 1. Reg. 307. 1. Reg. 308. 1. Reg. 309. 1. Reg. 310. 1. Reg. 311. 1. Reg. 312. 1. Reg. 313. 1. Reg. 314. 1. Reg. 315. 1. Reg. 316. 1. Reg. 317. 1. Reg. 318. 1. Reg. 319. 1. Reg. 320. 1. Reg. 321. 1. Reg. 322. 1. Reg. 323. 1. Reg. 324. 1. Reg. 325. 1. Reg. 326. 1. Reg. 327. 1. Reg. 328. 1. Reg. 329. 1. Reg. 330. 1. Reg. 331. 1. Reg. 332. 1. Reg. 333. 1. Reg. 334. 1. Reg. 335. 1. Reg. 336. 1. Reg. 337. 1. Reg. 338. 1. Reg. 339. 1. Reg. 340. 1. Reg. 341. 1. Reg. 342. 1. Reg. 343. 1. Reg. 344. 1. Reg. 345. 1. Reg. 346. 1. Reg. 347. 1. Reg. 348. 1. Reg. 349. 1. Reg. 350. 1. Reg. 351. 1. Reg. 352. 1. Reg. 353. 1. Reg. 354. 1. Reg. 355. 1. Reg. 356. 1. Reg. 357. 1. Reg. 358. 1. Reg. 359. 1. Reg. 360. 1. Reg. 361. 1. Reg. 362. 1. Reg. 363. 1. Reg. 364. 1. Reg. 365. 1. Reg. 366. 1. Reg. 367. 1. Reg. 368. 1. Reg. 369. 1. Reg. 370. 1. Reg. 371. 1. Reg. 372. 1. Reg. 373. 1. Reg. 374. 1. Reg. 375. 1. Reg. 376. 1. Reg. 377. 1. Reg. 378. 1. Reg. 379. 1. Reg. 380. 1. Reg. 381. 1. Reg. 382. 1. Reg. 383. 1. Reg. 384. 1. Reg. 385. 1. Reg. 386. 1. Reg. 387. 1. Reg. 388. 1. Reg. 389. 1. Reg. 390. 1. Reg. 391. 1. Reg. 392. 1. Reg. 393. 1. Reg. 394. 1. Reg. 395. 1. Reg. 396. 1. Reg. 397. 1. Reg. 398. 1. Reg. 399. 1. Reg. 400. 1. Reg. 401. 1. Reg. 402. 1. Reg. 403. 1. Reg. 404. 1. Reg. 405. 1. Reg. 406. 1. Reg. 407. 1. Reg. 408. 1. Reg. 409. 1. Reg. 410. 1. Reg. 411. 1. Reg. 412. 1. Reg. 413. 1. Reg. 414. 1. Reg. 415. 1. Reg. 416. 1. Reg. 417. 1. Reg. 418. 1. Reg. 419. 1. Reg. 420. 1. Reg. 421. 1. Reg. 422. 1. Reg. 423. 1. Reg. 424. 1. Reg. 425. 1. Reg. 426. 1. Reg. 427. 1. Reg. 428. 1. Reg. 429. 1. Reg. 430. 1. Reg. 431. 1. Reg. 432. 1. Reg. 433. 1. Reg. 434. 1. Reg. 435. 1. Reg. 436. 1. Reg. 437. 1. Reg. 438. 1. Reg. 439. 1. Reg. 440. 1. Reg. 441. 1. Reg. 442. 1. Reg. 443. 1. Reg. 444. 1. Reg. 445. 1. Reg. 446. 1. Reg. 447. 1. Reg. 448. 1. Reg. 449. 1. Reg. 450. 1. Reg. 451. 1. Reg. 452. 1. Reg. 453. 1. Reg. 454. 1. Reg. 455. 1. Reg. 456. 1. Reg. 457. 1. Reg. 458. 1. Reg. 459. 1. Reg. 460. 1. Reg. 461. 1. Reg. 462. 1. Reg. 463. 1. Reg. 464. 1. Reg. 465. 1. Reg. 466. 1. Reg. 467. 1. Reg. 468. 1. Reg. 469. 1. Reg. 470. 1. Reg. 471. 1. Reg. 472. 1. Reg. 473. 1. Reg. 474. 1. Reg. 475. 1. Reg. 476. 1. Reg. 477. 1. Reg. 478. 1. Reg. 479. 1. Reg. 480. 1. Reg. 481. 1. Reg. 482. 1. Reg. 483. 1. Reg. 484. 1. Reg. 485. 1. Reg. 486. 1. Reg. 487. 1. Reg. 488. 1. Reg. 489. 1. Reg. 490. 1. Reg. 491. 1. Reg. 492. 1. Reg. 493. 1. Reg. 494. 1. Reg. 495. 1. Reg. 496. 1. Reg. 497. 1. Reg. 498. 1. Reg. 499. 1. Reg. 500. 1. Reg. 501. 1. Reg. 502. 1. Reg. 503. 1. Reg. 504. 1. Reg. 505. 1. Reg. 506. 1. Reg. 507. 1. Reg. 508. 1. Reg. 509. 1. Reg. 510. 1. Reg. 511. 1. Reg. 512. 1. Reg. 513. 1. Reg. 514. 1. Reg. 515. 1. Reg. 516. 1. Reg. 517. 1. Reg. 518. 1. Reg. 519. 1. Reg. 520. 1. Reg. 521. 1. Reg. 522. 1. Reg. 523. 1. Reg. 524. 1. Reg. 525. 1. Reg. 526. 1. Reg. 527. 1. Reg.

VENTILABRVM.

VENTILABRVM instrumentum, quo triticum à paleis separatur, ad dispersendas paleas & quisquillas præcipue aptatum est, atque ita separationem & dispersionem indicat, s. s. e. Et dispersam eos ventilabro in portis terra. Myltice verò ex hac ratione Euangelij virutem illam discretuam per spiritum sanctum Christi Apolostoli etiam communicantem ventilabrum Iohannes dixit, de qua nos alias plura & exactius, Deo monstrante, referimus: cuius ventilabrum in manu eius, & permundabit aream suam, &c.

MALLEVS.

MALLEVS inter domestica instrumenta est ad adficandum, diruendum, & committendum ac disoluendum, s. s. e. Et malleus & securis, & omne ferramentum non sunt auditia in domo cùm adficaretur. Significat autem durum impulsum, s. s. e. Quasi stipitum aëstimabit malleum, & Parati sunt mallei percussientes corporibus stultorum, &, Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, & quasi malleus conterens petras? Et Babylonecum malleum vniuersæ terre, dixit Ieremias, quod eo vius esset Deus, ad superbiā aliarum gentium contundendam.

PAXILLVS.

PAXILLVS à tabernaculorum vsu, ad sermonem translatus, firmitudinem & consistentiam significat. vt, Figam illum paxillum in loco fideli. Et auferetur paxillus, qui fixus erat in loco fideli, & frangetur, & cadet, & peribit, &c. Minimum ex vñefili supellecile significat etiam paxillus. vt, Nunquid tolletur de aliñnum, vt fiat opus, aut fabricabitur ex ea paxillus, vt depédeat in eo quodcumq. vas? Itaque in collationibus instrumentorum & rerum vñefilium, paxillus postremum locum obtinet, s. s. e. Ex ipso angulus, & ex ipso paxillus.

ROTA.

ROTA motum, turbationem & instabilitatem indicare solet, vt, Deus, pone illos vt rotam. Rota pro toto curru & pro bello & tumultu metonymicōs non uno loco legimus. vt, Et vñlabunt omnes habitatores terræ, &c. &, A multitudine rotarum illius. &, Vox impetus rotae & equi frementis. Caput humani corporis allegoricōs rotarum appellavit Ecclesiastes, s. s. e. Antequam confringatur rota super cisternam.

FILVM.

FILVM minimum in operibus est, & initium cæterorum velut pñmum & tenuissimum, s. s. e. Extenuavit in fila, vt possent torqueri, &c. Vnde pro minima re, ad vñsum commoda, ponitur. vt, A filo subtegminis vñque ad corrigiam caligē non accipiam ex omnibus, que tua sunt. Et rem fragilem. vt, Rupit vincula quasi fila telæ.

FVNIS, FVNICVLVS.

FVNIS alligandi & continendi causi contorqueri solent, ideoque ligatum aliquem, & in potestate aliter deducunt, neque suo integro iure aut facultate vtentem significant. vt, Funes inferni circundederunt me, quod significat mortis discrimen, & periculum proximum. Et si vinciat funiculus paupertatis. Et funes peccatorum circumplexi sunt me. Obligationem interpretantur: Et iniuriant suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringuntur.

Significat etiam funis proprium aliqui fundum, certis limitibus definitum, id quod alio nomine hæreditatem vocamus, quod finibus mesurari solent prædia, s. s. e. Funes ceciderunt mihi in præclaris. &, Ceciderunt funiculi Manasse decem. &, Quare dedisti mihi possessionem sortis & funiculi vnius? &, Sorte diuinitis eis terram in funiculo distributionis.

In vestium vsu sordide & miserabilis sortis signum est Funiculus pro cinctorio adhibitus, quali vñruntur

captiui, s. s. e. Et erit pro zona funiculus. Funiculum tendere aduersus urbē aliquam, est parare illam diruere: id quod funibus, quām ligonibus citius & inclusus fit, vt nos experti sumus. Atque ita hyperbolice dicebat ille: Circundabit omnis Ifrael ciuitati illi funes, & trahemus eam ad torrentē. Et apud Ieremiam, Cogitauit Dominus dissipare murum filiæ Sion, tetendit funiculum suum & non auertit manū suam à perditione.

CAMVS VEL CAPISTRVM.

CAMVS, qui iumentis adhibetur ducēdis & agen- dis ad arbitrium fessoris vel ductoris, s. s. e. Flagellum equo & camus asinus, ad coactionem & castigationem significat etiam transversum. Ponam itaque circulum in nāribus tuis, & camum in labiis tuis, & reducam te in 4. Reg. 19. Pñl. 31.

FRENVM.

FRENVM adhibitum alicui, modestiam & cohibitionem, atque in officio faciendo aliquem contineri interpretamur. vt, Phararam suam aperuit, & affixit me, & frenum posuit in os meum.

MENSURA.

MENSURA rei alicuius definitionem & certum terminum significat, aliás nondum absolute, aut exacta. Sic dictum à Christo est, de Iudeis, qui patientiam Dei & expectationem ad poenitentiam suis sceleribus tentabant. Et vos adimplete mensuram patrum vestrorum. Et aquas appendit in mensuram: certam, definitam, Deo que notam aquarum quantitatē significat. &, Quis posuit mensuras eius, si nos? Et potum dabitis nobis in lachrymis, in mensura. Et aquam in mensura bibes sextam partem hin: quibus in locis tenuis & angustum vñctus & vñctus vñsum interpretamur.

Mensura etiam officium factum vel redditum significat, præterea & officiorum atque etiam maleficiorum premium certum. vt, In mensura contra mensuram, cum abiecta fuerit, iudicabis eam. &, Quia mensura mensi fuerit, remetietur vobis. Illud verò quod Christus ait, lucernam sub modo non ponendam, priuatum non debere esse vñsum publici boni, aut mercatorum more non debere exhiberi, significat.

DE VESTIBVS.

CAP. XCIV.

VESTIVM formas, genera, & vñctus aliás describet: quædam verò nunc de illis ad significantis sermonis rationem indicandam percurremus: plurimum enim significatio varia in vestibus esse volueremus antiqui. Vestium modus & forma variam vel morum, vel animorum, vel etiam officiorum & munierum rationem significant. Namque non iisdem vestibus omnia aut agi aut indicari ab hominibus possunt facile: quedam enim à nudis, quædam à minus impeditis melius expediuntur. Atque multa ex vestium forma, modo, & habitu argumenta ducuntur. Sic enim Saulen diuino prophetæ impetu, & spiritu actum illa communis cum cæteris expoliatio probabat, s. s. e. Et expoliavit etiam ipse vestimentis suis, & prophetauit cum cæteris coram Samuele, & cecinit nudus tota die illa & nocte, vnde exiit prouerbiū, Num Saul inter Prophetas?

Significant etiam dignitatem & potestatem certam, vel regiam, vel sacerdotalem, vel magistratum. Regia potestatis illud exemplū est: Induam eum tunica tua, & cingulo tuo; & confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu eius. Vestes pulchræ & nitidae latitiae & iucunditatem. vt, Conserge, conserge, induere fortitudine tua Sion, induere vestimentis gloriae tuæ Ierusalem. Vestiri & vestimentum, affectum animali atque habitum & consuetudinem significant hæc

verba;

LUGENTIVM & mœstorum habitus saccus est, atq. luctum, mœstiam & misericordiam arguit, s. s. e. Sacrum confui super cutem. &, Concidisti faccum meum, Pñl. 19. & circundedisti me laetitia. Et quasi virgo accincta facit. co. Et inducam super omne dorsum velstrum saccum.

VELAMEN.

VELAMEN tegendis & occultandis rebus additur, s. s. e. Et velamen super omnia hyacinthinum. Et Numer. 4. expandit velamen super os putci. Habet myrticam Diuinorum significationem diuinorum rerum, quæ animalibus horum occulta sunt, s. s. e. Quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam & incedentem vñctum ad interiora velaminis. Et habentes fiduciam in introitum sanctorum in sanguine Christi, quam initiauit nobis viam nouam & viuentem per velamen, id est, carnem suam. Honestatis etiam & modestia significationem habet. Sic mulieri capillos pro velamine datos, docet Paulus: Prætextum, quem Latini dicunt, velamen D. Petrus dixit: Non quasi velamen habentes malitiae libertatem, sed sicut serui Dei.

SINV.

SINV familiaritatem & potestatem, quæ viro Coniugalis in vxorem, & vxori in virum est, amoris, & aequalitatis coniugalis. vt, Si tibi voluerit persuadere frater tuus, &c.

Aut vxor quæ cubat in sinu tuo. Et inuidet viro, qui cubat in sinu eius. &, Dedi ancillā meam in sinu tuum. Gen. 16.

Cura & studi amorisque maximi significationem Amoris habet sinus, vt, Nunquid ego concepi omnem hanc Cura. multitudinem, vel gehuī eam, vt dicas mihi, Porta eos Numer. 14. in sinu tuo? &, Suscepimus Noemi puerum posuit Ruth. 4. in sinu suo. &, In sinu suo leuauit foetus. Et vñgenitus Ioh. 1. filius, qui est in sinu Patris.

Familiaritatem etiam maximam & protectionem, Familiaritas atque communis conditionis vñsum significat sinus. Cœmuni.

Sic Lazarus in sinu Abrahæ collocatus dicitur. &, Ioh. 13. Erat ergo recubens unus ex discipulis eius in sinu Iesu, Ioh. 27. quem diligebat Iesus. Potestatem, vñsumque atq. Potestas. facultatem integrum, adhærentem quæ personæ, hoc vñsum. faciliatatem integrum, adhærentem quæ personæ, hoc vñsum. modo sacra literæ indicant: Hæc spes mea in sinu meo, Psal. 78. id est certa mihi. Et oratio mea in sinu meo conuertitur. &, Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum. &, Non implebit sinum suum, qui manipulos colligit. Psal. 128. &, Mensuram confertam dabunt in sinu vestrum. Lut. 6.

Et munera de sinu impius accipit: quamvis hoc loco occultam prædám, & ex alterius potestate per fraudem ab impiis iudicibus agi solitam interpretentur.

ANNVLVS.

ANNVLVS propriam & certam fidem significat. Fides. vt, Da mihi annulum tuum & baculum tuum, &c. Promissio.

Præterea auctoritatem & potestatem annulus indicat, s. s. e. Tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu eius. &, Scribe ergo Iudeis, sicut vobis Esh. 8. placet, ex regis nomine signantes literas annulo aureo.

BACVLVS.

BACVLVS solus aliquando paupertatem & solidum significat, idque vel commodum vel incommodum, pro materiæ ratione. vt, Aliquando iter facientiam aut parantium fiduciam est. vt, Calciamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus. Baculum panis pro cibo Cibus. ad alendani vitam necessario positum legitimus. vt, Len. 16. Postquam confregero baculum panis vestri.

Auxilium etiam & munimentum atque subsidium Auxilium. Subsidium. significat, idque vel commodum vel incommodum, pro materiæ ratione. vt, Asperatis in baculo arundine 4. Reg. 18. neo? Et baculum senechtus sive appellabat filium suum Tobias. Gubernatio. disciplina. baculi nomine significatur. vt, Virga tua & baculus Psal. 22. tuus ipsa mea consolata sunt.

Aliquando castigationis symbolum est baculus. vt, Castigatio. Punio. Assur virga furoris mei. Et baculus ipse est in manu eo. Ioh. 10.

rum indignatio mea. Et baculum suum leuabit super te, in via Agypti. & Quomodo constraeta est virga fortis, & baculus gloriostus!

Longa letitiae. Longum gestantem senem, ad longeum vitam indicandam, descripsit Zacharias, s. s. e. Viri baculus in manu eius, praे multitudine dierum. Baculum suum interrogare, cæcorum descriptio est apud Hosseam, s. s. e. Populus meus in ligno suo interrogauit: & baculus eius annuntiauit ei.

S C E P T R U M.

Potestas. S C E P T R U M, ditionem, & potestatē atque iuris di-

cendi facultatem aut ministerij ius. interpretamur, à

signo. vt, Non auferetur sceptrum de Iuda, &c. & Sce-

ptrum patris tui sume tecum. & Sceptrum hereditatis Domini Israël dictus est. Et tenentem sceptrum de

dono voluptatis. Scrutinari & tributum imposi-

tum sceptrum dicitur etiam. vt, Iugum oneris eius, &

virgam humeri eius, & sceptrum exætoris eius su-
perasti. Et humiliabitur superbia Asyri, & sceptrum

Agypti recedet. Et illud apud Nahum, Conteram vir-

gam eius de dorso tuo. sceptrum hoc modo graue si-

gnificat. Sceptrum aureum, regium gestamen est, ma-

gnamque potentiam & supremam auctoritatem apud

Persas & Medos, atque adeò apud omnes Gentes olim
significabat.

S P E C V L U M.

S P E C V L U M ad hunc præcipue vsum adhibetur,
vt scipium vnuquisque intueatur, corrugandi indecori

causa. Est autem speculo impressa notitia sui debilissi-
ma, & qua facile ac repente elabitur: quam ob rem,
in exiguae cognitionis & animaduersiōnis comparatio-

i. Cor. 13. nibus speculi intentio fit. vt, Videmus per speculum in
enigmate. & Auditorem verbi & non factorem viro

consideranter vultum natuitatis suæ, in speculo per-

spicilem esse, dixit Jacobus.

V N G V E N T U M.

V N G V E N T A, quod ad delicias comparentur, in
preciosissimis etiam rebus numerata sunt, s. s. e. Osten-

dit eis dominum aromatum, & aurum, & argentum, &
pigmenta varia & vnguentia. Erant autem quedam vnu-

guenta sacra, & sacris vñibus tantum destinata, s. s. e.

Filiij autem Sacerdotum vnguenta ex aromatis confiebant. Quedam vero fuere prophana & ad volu-

ptates & delicias inducta, s. s. e. Posuerunt eum super

lectum suum plenum aromatis & vnguentis mete-

tricis, quæ erant pigmentariorum arte confecta.

Quam ob rem vnguentum pro summa gratia, & ho-

nesta, decoraque incunditate ponitur. vt, Oleum effu-

suum est nomen tuum, &, Sicut vnguentum in capite,
quod descendit in barbam barbam Aaron. &, In odo-

rem vnguentorum tuorum curremus.

Aliquando etiam nimis delicias vnguenta arguant:
Et pro vnguentis variis, cinere & stercore impletuit caput.

Ioh. 57. Et ornasti te regio vnguento, & multiplicasti pigmen-

tua, &, Sed neque vnguento vñctus sum.

C A L C E A M E N T U M.

C A L C E A M E N T O R U M parvissimum pretiu &
rem nullius ferè astimationis indicat. vt, Posideagus

pro argento egenos, & pauperes pro calceamentis.

D E R E B V S I N S T I T V T I O-

N E M A G I S Q V A M N A T V R A

C O N S T A N T I B V S.

C A P . X C V I .

Q V E D A M rerum genera vñs inuenit ad commo-

diorem tum personarum, tum negotiorum, actioni-

numque definitionem & tradictionem. Ex quibus non-

nulla indicabimus.

S I G N U M, S I G I L L U M, S I G N A C U L U M.

S I G N U M aliquando à Latinis pro vexillo usurpatur,

exemplum atque hac eadem significatione ab Interpreti redditur

nostro. Estque certa convocationis nota, quæ certarum

partium homines intucti & sequi debeant, s. s. e. Et

cluabit signum in nationibus, & libabit ad cum de-
finibus terre. &, Leuate signum in Sion, ita signum Ierem. 4.

& vox buccina, bellum instans, apud Ieremiam signifi-

catur. Nonnunquam significat notam & indicatio-

nem, siue observationem, vt dicimus Signa temporum, Olferatio

s. s. e. A signis cœli nolite metuere: Et vt sint in signa Genit. 8.

& tempora.

Sed certi argumenti ad veritatem rei facienda certa Argumen-
tum, vel actioni, vel ad auctoritatem personæ conciliandam Exod. 3.

significatio huic nomini frequens est. vt, Hoc habebis psl. 8.

signum, quod miseri te. Et fac mecum signum in bonum. Et posuit in eis verba signorum suorum.

In signum ponit aliquem, est materialis poenæ repe-
tendæ, & calamitis inferendæ sibi propostissime, s. s. e.

Cōfregit me, & posuit me sibi quasi signum. &, Tercu- Ioh. 16.

do voluptratis. Scrutinari & tributum impo-

fitum sceptrum dicitur etiam. vt, Iugum oneris eius, & Rom. 4.

virgam humeri eius, & sceptrum exætoris eius su-
perasti. Et humiliabitur superbia Asyri, & sceptrum

Agypti recedet. Et illud apud Nahum, Conteram vir- Thm. 3.

gum eius de dorso tuo. sceptrum hoc modo graue si-

gnificat. Sceptrum aureum, regium gestamen est, ma-

gnamque potentiam & supremam auctoritatem apud

Persas & Medos, atque adeò apud omnes Gentes olim

significabat.

S I G I L L U M.

S I G I L L U M autem rem integrum, fixam, stabilem, Integritas
custoditam & intactam significat. vt, Hec dicit Domi- cœsilia, Arcanum.

Signaculum similitudinis plenus sapientia & per- Exod. 18.

fectus decor. &, Ponam te quasi signaculum, quia ele- mag. 1.

gi te. Et fons signatus. Et vidi librum scriptum intus Apoc. 4.

& foris, signatum signis septem.

Approbationem & auctoritatem significat signi vel

sigilli impressio, s. s. e. Signatores autem fuerunt, Nehemias, Atherathha, &c.

T A B U L A A D S C R I B E N D U M.

T A B U L A E scriptura hoc differt ab eo, quod in li- Perpetua.
bro scribitur, quod hoc ad absentes, vel ad posteriora recorda-

tionem tempora pertinet: illud presens esse oportet, & omnibus patens assidueque meditatione & lectio-

ne repetendum, s. s. e. Misericordia & veritas te non de- Propterea.
ferant, describe eas in tabulis cordis tui. Et explana- Habab. 1.

eum super tabulas, vt percurrat, qui legerit eum.

S A C R U M, S A N C T U M, S A N C T I T A S.

S A N C T I T A S propriè separationem à communis

vñs, & sepositionem significat, vt sacrum apud Latinos;

tamque in malam quam in bonam partem dicitur. Namque meretrix, quæ, ne alias feminas corrumpt,

seposita esse iubetur, nomine ab hoc verbo derivato dicitur nñp. Sed prater hoc genus, frequentissimus

huius verbi vñs est, in rebus diuinis significans, quæ omnem vulgarem & prophanan comparationem su-

perant, atque differentiam maximam aliarum rerum indicant, s. s. e. In exitu Israel de Agypto, domus Iacob de populo barbare: facta est Iudea sanctificatio eius. &, Exurge Domine in requiem tuam, tu & arca fanæticæ tuæ: hoc est, in qua te, prater omnes falsi appellatos deos, mirabilem efficacemque probas.

Atque hoc modo sanctificatio hominum separatio & excellentiæ ipsorum, est Deo collata, qua extra cœ-

torum horum aleam perfectione augentur. Sic Christus in sanctificationem creditibus & obedientibus sibi futurus esse præcinebatur. Ex hac significatione illa sunt, Sancti critici milihi, quoniam ego sanctus sum. Lætit. 10.

Mysteria omnia, quæ significationem aut vim ha- Math. 7.

bent arcana, sancta dicuntur. vt, Nolite sanctum dare.

Quidam enim, qui significationem aut vim ha-

bent arcana, sancta dicuntur. vt, Nolite sanctum dare.

Q V E D A M rerum genera vñs inuenit ad commo-

diorem tum personarum, tum negotiorum, actioni-

numque definitionem & tradictionem. Ex quibus non-

nulla indicabimus.

S A B B A T H U M.

S A B B A T H U M ex vñs (quoniam ad requiem labo-

rum seruilium institutum est) impebitum aliquod Impebitum
tempus & non satis liberum significat. vt, Rogate, ne fugia vestra sit in hyeme aut labbatho.

Significat autem arcane quietem illam & pacem, qua spiritali-

rebus fruuntur iij, quos diuinus sanctificationis spiritus im-

buit, & virtute cōplevit sua, iuxta illud, quod scriptum est. Cœlum.

Aliatio. Qui

Genit. 25.

Significat, s. s. e. Vendic mihi primogenita tua. Et

Genit. 25.

Significat, s. s. e. Vendic mihi primogenita tua. Et

Genit. 25.

Significat, s. s. e. Vendic mihi primogenita tua. Et

Genit. 25.

Significat, s. s. e. Vendic mihi primogenita tua. Et

Genit. 25.

Significat, s. s. e. Vendic mihi primogenita tua. Et

Genit. 25.

Significat, s. s. e. Vendic mihi primogenita tua. Et

Genit. 25.

Significat, s. s. e. Vendic mihi primogenita tua. Et

Genit. 25.

Significat, s. s. e. Vendic mihi primogenita tua. Et

Genit. 25.

Significat, s. s. e. Vendic mihi primogenita tua. Et

Genit. 25.

Significat, s. s. e. Vendic mihi primogenita tua. Et

Genit. 25.

Significat, s. s. e. Vendic mihi primogenita tua. Et

Genit. 25.

Significat, s. s. e. Vendic mihi primogenita tua. Et

Genit. 25.

Significat, s. s. e. Vendic mihi primogenita tua. Et

Genit. 25.

<div data-bbox="2

Arcana abalienatio. ita ligare, ut inutilis sit, qui clausus fuerit, ad opus probandum. Denique à gratia abalienari aliquem, idque falso merito malo, s. s. e. Et dabo clauem domus David super humerum eius. Et claudet, & nemo aperiet: & aperiet, & nemo claudet. Et clavis David aperit, & nemo claudit, &c. Hac autem res nimis arcana est, & longiorem postulat explicationem; ad quam etiam illud pertinet: Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocrite, qui clauditis regnum cœlorum ante homines, vos enim non intratis, nec introeuntes finitis intrate.

C R I B R A E & C R I B R U M.

Diffrigere. Qvæ dissipantur & perduntur, cribra dicuntur. Diffipare. vt, Conciatum in omnibus gentibus domum Israhel, sicut concutitur in cribro, & Ecce satanas expetiuit vos, ut cribaret, sicut triticum. Huius quoque sententie est id, quod apud Ieremiam Hebreic legimus: Et dispergam eos ventilabro in portis tuis.

M A L E D I C E R E , M A L E D I C T I O ,
M A L E D I C T U M .

Omen. MALEDICTIO omen & imprecationem aperte significat, vt, Immunis eris à maledictione mea. & Ne inducat super me maledictionem pro benedictione.

Infelicitas. Infelicitatem quoque Latinè interpretari possimus, vt, Ecce proposui hodie in conspectu vestro benedictionem & maledictionem; benedictionem si obedieritis mandatis Domini Dei vestri: & maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri. &, Itaque sub maledictione eritis, & non deficit de stirpe veltra ligna cædens. & Maledictio vorabit terram, & maledictionis filios dixit Petrus. Contumelia & maledicentia quoq. maledictio dicitur, vt, Cuius maledictione os plenū est. & Quorū os maledictione & amaritudine plenum est. & Ex eodem ore procedit maledictio & benedictio. Aliquando defensabile exemplum, vt, Virbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ: & Eris, sicut eratis maledictio omnibus gentibus domus Indæ, & domus Israel: sic saluabo vos, & critis benedictio.

Maledictio. Sterilitatem quoque significat hoc verbum, ut contra benedictio fertilitatem accreditur, vt, Maedicam benedictionibus vestris. Malach. 4. Et maledictio terra in opere tuo. &, Iste confortabit nos ab operibus & laboribus manuū nostrarum, super terra, cui maledixit Dominus.

Damnatio. Reatus & damnationes, etiam quibus aliquis tenetur, maledicta & maledictiones vocantur, vt, Ipse auctem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congesit. & Si peccauerit quis contra proximum, & iurare contra illum paratus venerit, seque maledictio confrinxerit coram altari, in domo ista. & Quicunque ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. &, Christus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum.

B E N E D I C T I O .

Q V I D Q V I D de maledictione indicauimus, idem contraria omnino significatione, de benedicendi verbo & benedictione obseruare licet.

O S C U L U M .

Necessitudo. OSCULUM amicitiae & salutationis atque necessitudinis, iucundæq. & honestæ cœventionis indicatione peti solebat, amoris etiam pī excitandi. vt, Ad aquatoq. grege osculatus est ea; & cleuata voce, fleuit & indicauit ei, quod frater esset patris sui, & filius Rebeccæ.

Currens itaque Estu obuiam fratri suo, amplexatus est eum, & stringensque collum eius, & osculans fleuit.

Discedens. Erat autem discedentium amoris amicitiaeque multum galutæ signum & pignus, s. s. e. Quare non es paflus, vt oscularer filios & filias meas? & ibidem, Osculatus est

filios & filias. & Noëmi discedere volens, osculata est nurus suas. Et Orpha osculata est fôrum, ac reuerata est.

Denique osculum pacis, charitatis, amorisque sumbolum fuit: idq. propriæ osculū sanctum dictum. Nam de libidinosis suauis aut basius, nulla mentio hic fit. Sic Psal. 34. 1. Cor. 16.

R E R V M Q V A E I N H O C L I B R O
E X P L I C A N T V R I N D E X P R I O R .

Prior numerus paginam, posterior columnam indicat.

Continet Index omnem ferè naturam rerum.

A.	Absynthium	pag. 64. col. 2.	Calcatio.	113. 1.	Domus.	46. 2. & 106. 2.	Horedam.	65. 2.
	Alysus	pag. 64. col. 1.	Calcanus.	89. 2.	Dormire.	92. 2.	Hortus.	50. 2.
	Accipiter.	77. 1.	Calceamentum.	116. 1.	Dracones.	75. 2.	Hopfes.	96. 2.
	Actions arque affectiones naturales.		Calix.	113. 1.	Dromedarus.	81. 2.	Hyems.	18. 2.
	91. 1.		Camelus.	81. 2.	Dulce.	91. 2.	I.	
	Adeps.	85. 1.	Campus.	36. 2.	Ebrietas.	100. 2.	Ieunare, Ieunium, II. 4. 2. & 118. 2.	88. 2.
	Admiratio.	93. 2.	Candelabrum.	113. 2.	Emere.	117. 1.	Ierusalem.	56. 1.
	Adrena.	97. 1.	Canistrum.	81. 2.	Ensis, Gladim.	110. 2.	Ignis.	62. 2.
	Adulerium.	102. 2.	Canis.	94. 1.	Equus.	81. 1.	Imago.	99. 1.
	Adūfum.		Cantis, Cantare.	107. 2.	Equitatus.	110. 2.	Imber.	94. 1.
	Adūficiatio, adūficator.		Canticum, Cantus.	26. 2.	Exercitus.	109. 2.	Impuritas.	102. 1.
	Aet.		Caput.	100. 2.	Eradicare.	103. 2.	Infans.	95. 2.
	Aet.		Capitulum, Camus.	36. 1.	Efurire.	93. 1.	Infans.	30. 1.
	Ago.		Cardus.	80. 1.	Enelevere.	103. 2.	Infirmitas.	100. 2.
	Ago.		Caries.	78. 1.	Exultatio.	102. 1.	Instrumenta variæ.	112. 1.
	Ala.		Catedra.	52. 1.	Facies.	90. 1.	Inſula.	31. 2.
	Aleñigena.		Cedrus.	67. 2.	Fames.	93. 1.	Inſtina.	37. 1.
	Altare.		Cepæ.	80. 1.	Fatuus.	62. 1.	Inundatio.	13. 2.
	Altitudo.		Cerum.	80. 2.	Fauilla.	75. 2.	Indicium.	98. 2.
	Amarum.		Cete.	61. 2.	Fatus.	92. 1.	Ingam.	11. 1.
	Anygalus.		Chalybs.	107. 1.	Charmel.	56. 2.	Incus.	65. 1.
	Anchora.		Cibus.	91. 1.	Ciceria.	92. 1.	Inueniens.	95. 2.
	Angeli.		Cilia.	77. 2.	Cerumen.	61. 2.	Latia.	89. 2.
	Angulus.		Cilia.	90. 1.	Ceruum.	64. 1.	Lac.	92. 2.
	Animalia.	75. 2. & 78. 1. & 79. 1.	Citria.	117. 1.	Cicus, Ficulnea.	69. 1.	Lachryma.	94. 1.
	Animantes.		Circuncisio.	34. 1.	Filius.	95. 2.	Lacus.	34. 1. & 106. 1.
	Annulus.	115. 2.	Ciftaria.	57. 1.	Filius, Ficulnea.	114. 2.	Lectoria.	102. 1.
	Aper.	83. 1.	Cintiar Danic.	95. 1.	Flagellum.	112. 1.	Lampas.	112. 2.
	Aquila.	76. 2.	Cittia.	101. 1.	Flos.	66. 1.	Lapis.	55. 1.
	Aqua.		Clanor.	74. 1.	Flumen.	3. 2. & 60. 2.	Lapis pretiosus.	66. 1.
	Aqua.		Clandus.	117. 2.	Fluuius.	Ibidem.	Laqueus.	III. 2. & 104. 2.
	Ara.		Claudere.	112. 2. & 119. 1.	Famine.	94. 2.	Lau.	99. 1.
	Arabs.		Clavis.	112. 2.	Fennum.	64. 2. & 65. 1.	Lectue.	48. 2.
	Aramea.		Clavis.	113. 2.	Folium.	72. 1.	Leo.	82. 2.
	Aratio.		Clibanus.	102. 2.	Fons.	32. 2. & 60. 2.	Libanus.	59. 1.
	Arator.	67. 1. & 2. & 38. 2. & 49. 1.	Calum & cali partes.	10. 2. & 24. 2.	Forum.	43. 1.	Lignum.	71. 2.
	Arca.	52. 2. & 38. 2. & 49. 1.	Collis.	86. 2.	Fossa.	107. 1.	Lignum.	66. 1.
	Arcana nomina Dei.	4. 1.	Collum.	14. 2.	Foxea.	Ibidem.	Limon.	55. 1.
	Architectura, Architectus.	104. 2.	Color.	12. 1.	Colubre.	95. 2.	Limum.	66. 1.
	& 107. 2.		Colubre.	76. 1. & 77. 1.	Frenmitus.	114. 2.	Lingua.	89. 1.
	Arcus.	109. 2.	Columna.	107. 2.	Frenni.	100. 2.	Linea.	209. 1.
	Area.	38. 2. & 49. 1.	Comedere.	91. 1.	Frigus.	72. 1.	Littera.	115. 2.
	Arena.	12. 1.	Compes.	111. 2.	Frondes.	86. 1.	Littera, Litteram.	99. 2.
	Argentum.	61. 1.	Conspere.	95. 1.	Frons.	69. 1.	Littera.	31. 1.
	Aries.	81. 1.	Concursus.	96. 1.	Fructus.	48. 1.	Loci communes.	22. 2. & 27. 1. & 29. 2. & 30. 1. & 31. 1. & 32. 1.
	Armis.	89. 1.	Conclavis.	109. 1.	Frumentum.	71. 1.	Loxi priuati.	45. 2. vsque ad 55.
	Arma.	109. 2.	Confractio.	93. 1. & 101. 1.	Fulgur & Fulmen.	62. 1.	Locorum partes.	50. 2.
	Armorum nitor.		Confuso.	94. 1.	Funus.	110. 2.	Locufa.	78. 2.
	Aries.	102. 2.	Communitio.	102. 2.	Fundus.	114. 1.	Lucerna.	112. 2.
	Afisa.	81. 1.	Conuentus.	87. 1.	Funis.	103. 1.	Ludus.	110. 1.
	Afia.	117. 2.	Cor.	80. 2.	Fundamentum.	102. 2.	Lumen.	14. 2.
	Aies.	26. 1.	Cornua.	111. 1.	Fur.	Ibidem.	Luminaria.	72. 1.
	Auruu.	61. 1.	Corona.	81. 1.	Galaad.	85. 1.	Luna.	72. 1.
	Aurichalcum.	61. 1.	Corpus.	90. 2.	Gallina, Gallus.	77. 2.	Lupus.	82. 1.
	Aures.	90. 2.	Corporis partes.	88. 2.	Gaudium.	94. 1. & 102. 1.	Lutum.	12. 1.
	Auster.	74. 1.	Cribrum, Cribrate.	110. 2.	Gazophylacium.	55. 2.	Lux.	13. 2. & 14. 2.
	Azymum.	92. 1.	Crura.	95. 1.	Gemma.	60. 1.	M.	
			Crix.	48. 2.	Gens.	97. 2.	Maceres.	50. 2. & 107. 2.
	Baculus.	115. 2.	Cubare.	48. 2.	Glacies.	75. 1.	Macedo.	101. 1.
	Baptizare, Baptisma.	113. 2.	Cubiculum.	48. 2.	Gracia.	97. 2.	Maledicere, Maledictio, Maledictum.	
	Barba.	90. 2.	Cubile.	78. 2.	Grandio.	74. 2.	118. 1.	
	Barbarus.	97. 2.	Culex.	108. 2.	Grane.	64. 2.	Malleus.	114. 1.
	Bafan.	59. 1.	Curruus.	110. 2.	Hereditas.	96. 2.	Manus.	87. 2.
	Bafan locus certus.	58. 2.	Curruus.	86. 1.	Heres.	Ibidem.	Mare.	67. 2.
	Benedictio.	118. 1.	Cutis.	8. 2. & 9. 1.	Heres.	104. 2.	Margarita.	60. 2.
	Bethel locus.	57. 2.	Damon.	89. 2.	Hanus.	64. 2.	Manus.	95. 1.
	Bilax.	117. 2.</						

INDEX ALTER EXPLICATIONVM
EARVM QVAE IN HOC LIBRO DISSErvNTVR.

Prior numerus paginam, posterior columnam indicat.

Mendacium.	52. 2. & 102. 2.	Pectus.	87. 1.	Seculum.	19. 2.	Triticum.		
Mensa.	112. 2.	Pecunia.	117. 2.	Securis.	110. 1.	Tritura.		
Mensura.	114. 2.	Pedes.	88. 2.	Sedes.	52. 1.	Truncus.		
Mentiri.	102. 1.	Penna.	78. 1.	Semen.	107. 2.	Tuba.		
Meridies.	73. 2.	Perdix.	77. 2.	Seminare.	103. 1.	Turbo.		
Meretrix.	102. 2.	Perpendiculum.	109. 1.	Semita.	40. 1.	Turpitudo.		
Mefitis.	103. 1.	Petra.	Ibidem.	Senex.	95. 2.	Turru.		
Metalla.	60. 2.	Pinguedo.		86. 1.	Sepe.	50. 2.	Turtur.	
Mola.	113. 2.	Pinus.		67. 2.	Septentrio.	10. 2.	Tygris.	
Mone.	37. 2.	Piscator.		100. 2.	Septulcum.	106. 2.	V.	
Mors.	101. 1.	Pisces.		75. 2.	Seraphim.	84. 1.	V.	
Mutu.	81. 1.	Piscina.	43. 4. & 51. 2.	Serere.	103. 1.	Vallis.		
Mundus.	6. 2.	Plantare.		103. 2.	Serenum.	104. 16.	Vanitas.	
Manus.	111. 1.	Planta.		68. 2.	Scipens.	116. 16.	Vanum.	
Murus.	44. 1. & 108. 1.	Plantarum partes.		71. 1.	Signum, Sigillum, Signaculum.	Ibidem.	102. 2.	
Musca.	78. 2.	Plantatio.		103. 2.	Silua.	115. 1.	Vasa.	
Musica.	100. 1.	Platta.		42. 1.	Sinus.	115. 25.	Vbera.	
		Plenitudo.		106. 2.	Sinistra.	87. 2.	Velles.	
N.				61. 2.	Sion.	57. 1.	Velamen.	
Nares.	89. 2.	Plumbum.		74. 1.	Sitire.	95. 2.	Venatio, Venator.	
Nauis.	51. 2. & 107. 2.	Pluia.		90. 1.	Sitis.	Ibidem.	Vendere, Emere.	
Nebula.	75. 1.	Popolus.		87. 2.	Societas.	94. 2. & 96. 1.	Venenum.	
Negotiari, Negotium.	117. 2.	Porcus.	54. 1. & 108. 2.	Sol.	72. 2.	Venter.		
Nerni.	86. 1.	Porta.		92. 2.	Solarium.	49. 1.	Ventilabrum.	
Nix.	74. 2.	Potus.		51. 2.	Sodium.	52. 1. & 107. 1.	Ventus.	
Nomeq.	98. 1.	Pradium.		117. 1.	Sonnus.	92. 2. & 95. 2.	Verbum.	
Nouacula.	110. 1.	Preputium.		42. 2.	Sonnunt.	93. 1.	Veritas.	
Nox.	16. 2.	Praetorium.		103. 2.	Sors.	117. 1.	Vesles.	
Nubes.	28. 1. & 75. 1.	Primicie.		94. 2.	Speculum.	99. 2.	Vesper.	
Numerus.	20. 2. & 100. 1.	Pſallere.		95. 2.	Speculum.	116. 1.	Via.	
Nuptie.	95. 1.	Puer.		12. 1.	Speculator.	109. 2.	Viator.	
O.		Puluis.		91. 1.	Splanca.	34. 2.	Vicus.	
Obscuritas.	16. 1.	Paritus.	53. 1. & 106. 2.	Spiritus.	66. 2. & 107. 2.	Viduitas.		
Occidens.	74. 1.	Purpura.			71. 1. & 84. 1.	Vigilare.		
Oculi.	90. 1.	Ruteus.			Ibidem.	62. 1.		
Odor.	91. 1.			68. 1.	Spina.	65. 1.	Villa.	
Oleaster.	68. 1.	Quercus.	R.			95. 10.	Vincula.	
Olius.	Ibidem.			112. 1.	Spongi.	89. 2.	Vindemiare.	
Oleum.				113. 2.	Sputum.	113. 2.	Vindemia.	
Olla.	70. 1.	Radere.		76. 2.	Statera.	73. 2.	Vir.	
Onagor.	113. 1.	Ramus.		76. 1.	Stella.	111. 1.	Virga.	
Onus.	81. 2.	Rane.		108. 1.	Stimulus.	67. 1.	Virginites.	
Operarius.	111. 1.	Rectum.		96. 1.	Stipula.	77. 14.	Virgo.	
Oratio.	118. 1.	Relationships.		88. 2.	Struthio.	95. 2.	Viscera.	
Orbitas.	98. 2.	Renes.		97. 2.	Stupor.	74. 1.	Vita.	
Osculam.	96. 2.	Res humanae vſu inuenta.		59. 1.	Subfolia.	44. 2.	Vita animi & corporis.	
Offa.	118. 1.	Res composite.		104. 2.	Suburbanum.	62. 1.	Vitis.	
Oſtium.	86. 1.	Rete.		97. 2.	Sulphur.	102. 2.	Vitula.	
Oui.	54. 2. & 108. 2.	Rex.		94. 1.	Superbia.	81. 2.	Vulnus.	
	79. 2.	Rideve.		103. 2.	Sus.	44. 1.	Vmbilicus.	
P.		Rigate.		94. 2.	Synagoga.	Vnbra.	105. 1.	
Padagogus.	96. 2.	Rifus.		114. 1.				
Palea.	66. 1.	Rota.		66. 2.		T.		
Palma.	67. 2.	Rhododendron.			Tabernaculum.	Umbra luci contraria.	Ibidem.	
Palpebra.	90. 1. & 2.		S.		45. 2. & 105. 1.	Umbra ad corpore relata.	Ibidem.	
Panis.	91. 2.	Sabbathum.		116. 2.	Tabernacula Kedar.	105. 2.	Umbracium.	Ibidem.
Parabola.	94. 2. & 99. 1.	Saccus.			Tabula ad scribendum.	116. 2.	Vnguentum.	
Pardus.	82. 2.	Sacrum, Sanctum, Sanctitas.		62. 1.	Teatum.	106. 1.	Vnitas.	
Parere, Partus.	95. 1.	Sal.		97. 2.	Tempeſtas.	18. 1. & 64. 1. & 75. 1.	Volare.	
Partes.	50. 1. & 107. 1.	Salomon.		99. 1.	Tempus.	19. 1.	Volucris.	
Partes cali.	10. 2.	Salutatio.		99. 2.	Templum.	43. 1. & 106. 1.	Vox.	
Partes locorum.	50. 1.	Sanguis.		85. 2.	Tenebra.	15. 1.	Vrbis.	
Pascere.	103. 2.	Satan.		9. 1.	Tentorium.	105. 2.	Vifus.	
Passer.	77. 1.	Scaturigo.		60. 2.	Tergum.	88. 1.	Vitrica.	
Pastor.	103. 2.	Sceptrum.		116. 1.	Terminus.	22. 1. & 106. 1.	Vua.	
Patius.	Ibidem.	Scoria.		62. 1.	Terra.	11. 1. & 25. 1.	Vulpes.	
Pater.	95. 1.	Scorpio.		99. 2.	Thesaurus.	117. 1.	Vultus.	
Pax.	102. 1.	Scribere.		76. 1.	Thronus.	52. 1.	Vter.	
Paxillus.	114. 1.	Scriptura.		99. 2.	Trabs.	109. 1.	Vxor.	

Delere. 112. i. Egeſtas. 117. i. Fœcunda regio. 69. i. Hostes. Ibidem.
 Delitie. 92. i. & 100. i. & Emporium. 102. 2. Felicitas. 57. 2. & 61. 1. & 94. 1. Hostes rabidi. 82. 2.
 Demotio, Pafatio. 110. i. Equitatus bellicus. 111. i. & 73. 1. & 79. 1. Humanæ naturæ. 11. 2. &
 Denuntiationes. 94. 2. Error. 88. 3. & 102. 1. Fortis. 81. 2. 106. 1.
 Deseruum. 74. 1. 105. 1. & 87. 1. & 90. 1. & 119. 2. & Humanum ingenium. 96. 1.
 Desiderium. 93. 1. & 94. 1. Eruditio. 99. 2. 110. 1. & 2. Humanitas. 38. 1.
 Desolatio. 79. 1. & 96. 2. Enanescensia. 74. 1. Fragilitas. 114. 1. Humanitas. 16. 1. & 77. 1. &
 Desperatio. 42. 1. & 52. 2. Euangelium. 36. 2. & 67. 2. & Fragilis res. 85. 1. 105. 2. & 81. 2.
 Desperitus. 59. 2. 98. 2. & 110. 2. Fratres. 73. 1. Humor. 65. 1.
 Despectum rerum signum. 113. 2. Euangelij illuminatio. 14. 2. Grandulentus. 82. 2. Hyems. 74. 2.
 Detenio. 111. 2. Euangeli hostes. 82. 1. Fraus. 42. 1. & 112. 1. Hypocristi. 38. 2. & 67. 1.
 Detestatio. 60. 1. & 118. 1. Euangeli effectus. 102. 1. & Frequentia. 78. 2. & 108. 1. Hypocrita. 82. 1. & 108. 1.
 Detractor. 82. 2. 114. 1. & 2.
 Deterimentum. 42. 1. & 52. 2. Eucharistia. 91. 2. Fructus iſus. 103. 1. I.
 Deus. 23. 1. & 82. 2. Eventus. 95. 1. & 117. 1. Fructus bonus. 65. 2. & 70. 1.
 Deus benignus. 73. 1. Euphrates flumen magnus. 32. 2. Fruges. 39. 1. Idololatria. 102. 1.
 Dexteritas. 76. 1. Exaltio. 112. 1. Fragmentum. 49. 1. Idololatria. 81. 1. & 37. 2. &
 Dexira. 63. 1. Examen. 63. 1. Frustratio sententie. 93. 1. 50. 2. & 54. 2. & 110. 1. &
 Diabolus. 76. 1. & 82. 2. Excommunicatio. 44. 1. & 45. 2. Fuga. 78. 1. & 88. 1. 102. 2.
 Dies. 113. 1. 54. 1. Fugacitas. 73. 2. Ierusalem. 69. 1.
 Diei partes. 72. 2. Executio. 82. 1. Fulcimentum. 108. 2. Iesu Christus. 80. 1.
 Difficulitas. 49. 1. & 61. 2. & Executio. 113. 2. Fundio. 59. 2. Ignorantia. 80. 1. & 101. 1.
 107. 2. & 95. 2. & 112. 1. Exemplum. 99. 1. & 2. & 118. 1. Fundamentum. 71. 1. & 108. 1. Ignotus. 97. 1.
 Dignitas. 52. 1. & 72. 1. & Exemplum sequendum. 116. 1. 109. 1. Ignobilitas. 16. 1. & 94. 1.
 97. 1. & 2. & 114. 2. Exercitatio. 35. 2. Furum tempus. 16. 2. & 61. 2. Ignominia. 99. 2. & 101. 1.
 Dignitatis testimonium. 99. 1. Exercitus. 78. 2. & 93. 2. & Imbecillitas. 66. 1. & 94. 1.
 Dinatio. 114. 2. 94. 1. & 104. 2. G. Immortalitas. 62. 1.
 Diligentia. 16. 2. & 93. 2. Exercitus Dei. 6. 1. Immortiferas. 12. 1. & 51. 1.
 Dimicandi propositum. 110. 1. Exercitus impetuofus. 74. 1. Gaudium. 115. 1. Impedimentum. 65. 2. & 114. 1.
 Disciplina mala. 81. 2. Exitus. 54. 1. & 55. 1. Gedeon. 66. 1. 116. 2.
 Disciplina subtilior. 107. 2. Exitum. 29. 2. Gens. 95. 2. Imperia. 79. 1.
 Disciplina. 68. 1. & 88. 1. & Exlex. 79. 1. Gens fera. 104. 1. Imperium. 87. 2. & 90. 1.
 106. 1. & 107. 1. & 115. 2. Expectatio. 54. 2. & 77. 2. & Gentis nomen. 45. 2. Imperitia. 95. 1.
 Discipuli. 79. 1. 93. 1. Gentis. 68. 2. & 113. 1. 94. 2. & 95. 2. Gentilis. 82. 2. Imperitus. 47. 1.
 Dissermē diffidūlum. 111. 2. Expetendum. 117. 1. Gentiles. 97. 2. Importunitas. 12. 2. & 51. 1. &
 Dispersio. 114. 1. Expiatio. 78. 1. Gentilitas. 12. 1. Gentilitas. 102. 2.
 Dispergere, Difspare. 118. 1. Extrema clades. 12. 1. Gentilitas. 12. 2. & 51. 1. &
 Distaria. 10. 1. Extremum. 64. 1. Genus postremum. 75. 2. 75. 1.
 Distinctio. 66. 2. Extremum per centrum malorum. 63. 1. Germen. 62. 2. Improbitas. 52. 2. & 71. 1. &
 Distinſum. 83. 2. & 65. 1. Gladius. 6. 1. 86. 2. & 102. 1. Gloriæ. 14. 2. & 62. 1. & 86. 1. Improbatio. 103. 2.
 Dito. 106. 1. Extremitas. 89. 1. Gloriæ. 14. 2. & 62. 1. & 86. 1. Improbatio. 103. 2.
 Diuinarij rerum occultatio. 115. 2. Exuberantia nativa. 86. 1. Gloriæ. 14. 2. & 62. 1. & 86. 1. Improbatio. 103. 2.
 Dimes. 80. 1. Graci. 14. 2. Impudicitia. 90. 2. & 102. 1. Graciorum imperium. 80. 1. Impulſo. 73. 1.
 Diuitie. 79. 2. & 81. 1. & F. Facientes. 90. 1. Gratia. 33. 1. & 70. 2. & 73. 1. Impuritas. 86. 1.
 61. 1. & 86. 1. & 115. 1. & Fabula publica. 105. 1. Gratia. 33. 1. & 70. 2. & 80. 1. Impulſus terminus. 16. 1.
 117. 2. Facultas. 107. 1. & 85. 1. 91. 1. & 118. 2. & 90. 1. & 2. & Impulſus terminus. 16. 1.
 Docere. 103. 2. Facultas. 10. 1. & 14. 2. & 70. 2. 90. 1. & 116. 1. Impulſus gratiæ. 114. 1.
 Doctrina effax. 70. 1. & 96. 1. & 109. 1. & 2. & Gratum. 91. 2. Inanitas. 61. 1.
 Doctrina simplicitas. 69. 2. 117. 2. Gratulatio. 94. 1. Incerta conditio. 96. 1.
 Doctrina. 14. 2. & 43. 2. & Fallacia. 93. 1. & 112. 1. Gratitudo. 62. 1. Inconstans. 75. 1.
 44. 1. & 91. 2. & 103. 1. & 2. Fama. 98. 1. Gratissime res. 93. 1. Inconstitua. 72. 2. & 73. 1.
 Doctrina varia. 107. 2. Familia. 64. 2. & 72. 1. & Gubernator. 104. 1. Incommoditas. 27. 1. & 33. 2. &
 39. 1. H. Incorruptio. 61. 1.
 Doctrina præcepta. 111. 1. & 112. 2. & 115. 2. Indigentia. 96. 2. & 111. 1.
 Doctrina minister. 104. 1. Familiaritas cum Deo. 13. 2. & Habitatores. 26. 1. & 35. 1. Indigentias. 81. 1.
 Dolor. 110. 1. 55. 1. Habitabilis. 74. 1. Individuum. 83. 1.
 Dolor ex iniuria. 94. 1. Familiaris res. 91. 2. Habitatio. 33. 1. & 55. 1. Indignatio. 85. 1. & 90. 1. &
 Dolus. 91. 1. & 111. 2. Fatuitas. 73. 1. & 77. 1. Hereditas. 51. 1. & 114. 1. Induratio. 95. 1.
 Dominium. 88. 2. Feretrum. 79. 1. Habitatio humilis. 35. 2. & 91. 2. & 93. 1. & 94. 1. Indumenta genit. 102. 2. & 99. 1.
 Domus. 45. 2. Feritas. 73. 1. & 77. 1. Hereditas. 51. 1. & 114. 1. Indulgentia. Ibidem.
 Donaria. 55. 2. Ferocitas. 82. 1. Herbarum locus. 50. 1. Indulgenteria. Ibidem.
 Dormitio. 49. 1. Fertilitas. 38. 1. & 58. 1. & 72. 1. Hierusalem. 57. 1. Ineptus. 117. 1.
 Duratio, Duratio brevis. 68. 1. & 69. 1. & 85. 1. & 92. 1. Homo. 84. 1. & 113. 1. Infectares. 39. 1.
 69. 2. Festinatio. 68. 2. Homini pars inferior. 85. 1. Infernus. 34. 1.
 Durities. 60. 1. Festivitas. 56. 1. Homo nequam. 81. 1. Infelicitas. 65. 1. & 118. 1.
 Fides. 77. 1. & 90. 2. Homines. 71. 1. & 79. 2. & Infima conditio. 11. 1.
 E. Figuralucia. 91. 2. 85. 2. & 16. 1. Infirmitudo. 12. 2. & 71. 1.
 Ebrijs. 70. 1. Finis. 113. 1. Infirmitas. 85. 2. & 89. 1. Infirmitas. 113. 1.
 Ecclesia. 39. 1. & 51. 2. & 77. 1. Finis vita. 106. 2. Homini copia bona. 75. 2. Ingenia varia. 72. 1.
 & 85. 1. & 95. 1. & 96. 1. & Firmitas. 59. 2. Honor. 52. 1. & 111. 1. & Ingreditus. 82. 1.
 104. 1. & 105. 1. & 106. 1. & Firmitudo. 11. 2. & 40. 2. & 114. 1. Inimici. 79. 1.
 113. 1. 108. 1. & 114. 1. Honoris insignie. 115. 1. Iniricitia. 97. 1.
 Ecclesia antique caput. 56. 1. Firmitudo coercens. 109. 1. Horæ nocturnæ. 93. 1. Inuria. 94. 1. & 111. 1.
 Ecclesia. 73. 1. Fluxares. 99. 2. Hostes. 45. 2. Innocentia. 80. 1. &
 Effectus. 98. 2. Fluxibilitas. 73. 1. Hoffitum commune. 42. 1. & 85. 2. Innocent. 80. 1.
 Effectus. 74. 2. & 85. 1. & Fluxum. 50. 1. 46. 2. Hoffit. 63. 1. Innumerabilitas. 12. 1. &
 89. 1. 112. 2. & 110. 1. Fœcundas. 27. 1. & 38. 1. & Hoffit dolosus. 82. 1. 60. 1. Ibidem.

Inopia. 16. 2. & 50. 2. & Lingua. 90. 1. Moneta. 61. 1. Omnia. 118. 1.
 93. 2. & 96. 2. & 106. 2. Litus. 117. 2. Monumentum. 33. 1. & 38. 1. & 2. Opera. 87. 1. & 103. 1.
 Iniquitudo diligens. 113. 1. Locus profundus. 30. 2. & 53. 2. Opera honesta. 71. 1.
 Iniquitudo. 47. 2. Locus notus. 38. 2. Morbus. 100. 2. Opera mortua. 101. 1.
 Infidie. 51. 1. & 76. 1. & Locus liber. 49. 2. Mores duri. 83. 1. & 91. 2. Opera mutua. 96. 1.
 Infidelitas. 100. 2. & 107. 1. Locus apertus. 49. 2. Mori. 92. 2. Operum præmia. 69. 2.
 Infidelitas. 100. 2. Loca nota. 35. 1. Mors cruenta. 118. 2. Opificium. 86. 1.
 Infidelitas. 28. 2. & 74. 2. Loca exquisita. 108. 2. Mors corpori. 93. 1. & 103. 1. Opinio. 90. 2.
 & 76. 2. & 93. 1. & 105. 1. Loca in bonam & malam partem. Mors secunda. 101. 1. Opiniones varie. 107. 1.
 & 114. 1. 38. 2. Morositas. 61. 1. Opiniones stulte. 65. 2.
 Infirmitas. 96. 2. Longum tempus certum. 19. 2. Mortis. 96. 1. Oppidum. 41. 1.
 Infirmitum. 107. 1. Loquendi facultas. 89. 1. Mortuorum vestis. 115. 1. Opportunitas. 18. 1. & 103. 1.
 Infirmitum recta. 108. 2. & Lorio. 32. 1. & 118. 2. Mos vulgaris. 107. 1. Oppressio. 111. 2.
 112. 2. Lustus. 115. 2. Moſes. 38. 1. Opprobriani. 101. 1.
 Instrumenta. 61. 2. Lux mentis. 73. 1. Motus. 86. 1. & 88. 2. Opulentia. 41. 1. & 117. 1.
 Iniquitas. 14. 2. & 51. 1. & Lucia figura. 105. 1. Multitudo. 73. 1. & 74. 2. Opus. 102. 1. & 103. 2.
 83. 2. & 106. 2. & 116. 2. Luxuria. 100. 2. Ora. 81. 1.
 Iniquitas. 72. 2. Mundi. 19. 2. & 35. 2. & 51. 2. Oraio. 48. 2. & 50. 2. & 90. 1.
 Interpres. 109. 2. Mundus dexter. 74. 2. Orbis. 89. 1. Orbis cardines. 25. 2. & 73. 2.
 Internus. 31. 1. Macies. 86. 2. Munera plura. 55. 2. & 105. 1. Orbis partes. 78. 1.
 Internitio. 78. 1. Magna rei argumentum. 96. 1. Munitio. 40. 2. & 107. 2. Orbis partes. 78. 1.
 Inuidia. 90. 2. Magister. 95. 1. Munerum communitas. 96. 2. Orbis partes. 78. 1.
 Inuidens. 82. 1. Magistratus. 109. 1. & 110. 1. Munus regium. 52. 1. Ordo. 100. 1.
 Inuidie. 60. 1. & 67. 2. & 76. 1. Magistrates. 72. 1. Mystum. 106. 1. Oriens. 37. 2.
 102. 2. Maſteſas. 10. 1. & 37. 1. & Mysterium. 70. 1. Originale. 102. 1.
 Inuiditas. 11. 1. & 63. 1. & 73. 1. N. Mysteria. 94. 2. & 100. 2. Ornatus. 66. 1.
 Ira. 63. 1. & 74. 2. Maleficentia. 118. 1. Orbita. 89. 1. Orbita. 89. 1.
 Irratio. 96. 1. Maleficium. 85. 2. N. Orbita. 89. 1. Orbita. 89. 1.
 Irritatio. 91. 1. Malo homines. 80. 2. Orbita. 89. 1.
 Irruptio. 101. 1. Malitia. 63. 1. Nasus. 90. 1. P.
 Israelæ tribus. 71. 2. Malum importunum. 91. 2. Natio. 15. 2. & 45. 1. & P. Pacha.
 Israel. 51. 2. & 56. 2. Mala deprecatio. 118. 2. 95. 2. Nations. 79. 1. Paganus. 97. 1.
 Israelitarum reprobatio. 101. 1. Mandatum. 98. 1. Mandatum. 79. 1. Pagus. 51. 2.
 Israelitica regio. 25. 2. & Manifeſtatio. 47. 1. & 51. 1. Nauigatio. 27. 2. & 78. 1. Pagus. 51. 2.
 73. 2. Manifeſtare. 73. 2. Neceſſitudo. 118. 1. Palatia. 105. 2.
 Incunde vita. 102. 2. Mama panis. 26. 1. Negligentia. 65. 1. & 93. 1. & Palestina occidens. 63. 2.
 Incunditas. 91. 2. & 92. 1. & 94. 1. & 102. 2. Manjuedo. 80. 1. & 67. 1. Negotio. 97. 1. Participatio bonorum. 96. 2.
 2. & 114. 2. 51. 1. Manjuso. 45. 1. & 46. 1. & Negleſio. 88. 1. & 97. 1. Paſtore. 84. 2.
 Iuda. 56. 2. Manjuso breuit. 105. 1. Negotio. 52. 2. & 72. 1. & Paſtore. 58. 1. & 2.
 Indai. 117. 1. Maritime. 107. 1. 107. 1. Paſtore. 97. 2. Paſtore. 97. 2.
 Indicatio. 37. 1. & 59. 1. Mater. 34. 1. & 71. 1. & Negotium. 66. 1. & 88. 2. & Patres. 38. 1.
 Indicium. 42. 2. & 90. 2. & 73. 1. Materfamilias. 107. 1. 106. 1. & 107. 2. Pater. 59. 1. & 72. 2.
 108. 2. & 111. 1. & 117. 2. Maternitas. 109. 1. Maturitas. 18. 2. Negotio laborios. 76. 1. & 102. 1. Pax. 77. 1. & 115. 2.
 Indicium rectum. 109. 1. Maturitas. 18. 2. Negotio laborios. 76. 1. & 102.

Pistatio.	28. I. & 32. I. &	82. 1. & 96. 2. &	Rex fortis.	82. 2. Spiritus Dei.	113. I.
	& 52. I. & 109.	101. I. & 106. 2.	Rex.	104. I. & 111. 2. &	Spiritus sancti vincio.
Pisina.	51. 2.	Properitas brevis.	65. I.	112. 2.	Splendor.
Placi <i>do</i> mores.	62. 2.	Prophetatis spes.	71. 2.	Regum sepulchrum.	57. I.
Plaga.	26. 2. & 78. 2.	Protervitas.	78. I.	Kobur.	86. I. & 87. I. & 2.
Planities.	36. 2.	Protervitas.	87. I. & 90. I.	Status defunctorum.	30. I.
Plantarum.	39. 2.	Proverbium.	99. I.	Status tra.	16. 2.
Plebeius.	65. 2.	Providentia.	25. I. & 63. 2.	Rufifica artes.	104. I.
Pone.	98. 2. & 100. 2. &	Prudens.	95. 2.	Sterilitas.	51. 2. & 62. I. &
	113. I. & 116. 2.	Prudens.	90. I. & 96. 1.	Stragis.	76. 2. & 81. 2.
Pone addicti.	80. 2.	Pseudopropheta.	109. 2.	Strenuitas.	110. 2.
Pone graues.	62. I.	Publicum.	42. I. & 43. I.	Sacerdos.	89. I.
Ponitentia.	118. 2.	Publicus locu.	39. I.	Sacerdotalis dignitas coronaque.	16. 2. & 27. I.
Ponitentia publica.	44. 2.	Pudenda.	95. 2.	107. I. & 115. I.	& 66. 2. & 77. I. & 103. I. &
Penuria.	64. 2.	Pudor.	63. I.	Sacrates.	103. 2.
Politica leges.	98. I.	Pulchritudo.	72. 2. & 73. 2.	Sacrilegium.	44. I.
Pondus.	12. I.	Puluis.	12. I. & 39. I.	Sacrum.	25. 2.
Populus.	80. I.	Punitio, Punitio perpetua.	61. I.	Scutulata.	79. I. & 80. 2.
Populi.	64. 2.	Quies.	16. 1. & 46. 2. &	Salubritas.	92. I.
Populorum distin <i>tio</i> .	107. 2.	Quies nocturna.	46. 2. & 63. 2. &	Salutatio.	100. I.
Populus pecularius.	79. 2.	Quies spiritualis.	116. 2.	Salutatio discedentium.	118. I.
Populus frequens.	75. 2.	Quies.	25. I. & 80. 2. & 74. 2.	Sanitas.	80. 2.
Populus dannatus.	79. 2.	Quies.	47. 2. & 86. I. & 87. I. &	Sanitas.	53. I. & 56. 1.
Populus diuino spiritu animus.	Pungatio.		84. I.	Securitas.	14. 2.
	113. I.		47. 2. & 86. I. & 87. I. &	Securitas.	62. I.
Possesso.	81. I. & 117. 2.		86. I. & 85. 2. & 113. 2.	Securitas.	92. I.
Possesso bonorum.	96. 2.			Secessus.	91. I.
Possessum genus.	75. 2.			Sapientia arcana.	91. I.
Potens.	84. I.			Superbia.	24. 2. & 38. I. &
Potentia.	25. I. & 73. I. &			Securitas.	46. 2. & 63. 2. &
	77. 2.			Synagoga.	104. I.
Potestas.	63. 2. & 110. 2. &			Syncretus.	92. I.
	111. I. & 115. I. & 146. I.			Securitas locus.	48. 2.
Preda.	101. 2. & 115. 2.	R.		Securitas.	37. 2. & 39. 2. &
Predones.	104. I.			Temperie.	75. 2. & 81. I.
Predator.	83. 2.	Rapacitas.	76. 2. & 82. I. &	Templum.	45. 2. & 47. I. &
Predum.	36. I. & 37. 2. &	Rapacitas.	83. I.	Senectus longa.	116. I.
				Tempus importunum.	105. 2. & 106. I.
Prada.	38. 2.	Raritas.	69. 2.	Sententia.	98. I. & 109. 2.
Pramium.	69. 2.	Ratio.	14. I. & 117. 2.	Separatio.	110. I.
Prasentia.	90. I. & 2.	Ratio profunda.	64. I.	Septenrio.	88. I.
Prasidum.	46. 1. & 49. I. &	Recordatio perpetua.	116. 2.	Septulchrum.	30. I. & 35. I. &
	57. 2. & 39. 2. & 108. I. &	Recordatio.	98. I. & 99. 2.	Tempus brevissimum.	90. 2.
	105. I. & 106. I. & 109. I.	Recreatio.	40. 2. & 47. I. & 49. I. &	Tentatio.	112. I.
Prasidum familiare.	105. I.	74. I.	33. I. & 2. &	Tentorium.	45. 2.
Prasstantia.	10. I. & 29. I. &	Rector.	109. I. & 87. I. &	Tenuissima res.	114. I.
	60. I. & 61. 2. & 72. 2. &	Refrigeratio.	49. 2. & 74. 2.	Terminus Orientalis.	57. 2. &
	95. I. & 109. I.	Regio Iuda.	88. 2. & 89. 2. & 111. I. &	Terminus Irael.	63. I.
Precariatio.	102. 2.	Regio certa.	25. 2. & 39. I. &	Terminus terra.	32. I.
Preces.	53. 2.	81. 2. & 105. I.	116. I.	Siccitas.	49. 2.
Prefura.	77. 2.	Regio Iebu.	56. I.	Signa varia.	73. I.
Pretium.	117. 2.	Regia corona.	115. I.	Significationis incrementum.	110. I.
Pretium terrenum.	61. I.	Regia auctoritas.	52. I. & 107. I.	Signum non andum.	34. I.
Precio <i>s</i> um.	59. 2.	Regia auctoritas.	32. I. & 107. I.	Terra Iuda.	11. I.
Principatus.	82. 2.	Regia fides.	57. 2. & 80. 2. &	Signum vita.	100. I.
Principes.	57. 2. & 79. 2. &	Regnum Iuda.	81. I.	Terra partes.	7ibidem.
	80. I. & 86. I. & 89. I.	Regnum Iuda.	58. I.	Terror.	12. I. & 14. 2. & 64. I.
	& 93. I. & 2. & 108. I.	Regnum.	76. 2. & 82. 2.	Similitudo.	96. I.
Principium.	109. I.	Regula.	110. 2.	Simularium.	99. I.
Priu <i>at</i> um.	47. 2.	Religio.	45. 2. & 44. I. & 68. 2.	Singularitas.	40. I.
Priu <i>at</i> a ades.	43. I. & 45. 2.	Relaxatio.	112. 2.	Testatio.	100. I.
Probatio.	29. I. & 62. 2.	Relaxatio.	112. 2.	Similia pars.	74. I.
Probitas.	86. 2. & 61. I. &	Reminiscencia.	64. 2.	Testimonium.	99. I. & 2.
	71. 2.	Remotissimum.	64. I.	Sinus Abrabe.	30. 2.
Procavator.	104. 2.	Reno <i>at</i> io.	111. I.	Testimonium falsum.	102. I.
Profes <i>io</i> .	86. 2. & 88. 1. &	Repositorum.	46. 2. & 53. I.	Tessera.	116. 2.
	98. I.	Regresso.	114. 2.	Thesaurus.	49. I.
Profunditatis.	64. I.	Representatio.	99. 2.	Tribular.	54. 2.
Prol.	88. I.	Reprobatio.	101. 2.	Solitudo.	35. I. & 54. 2. &
Promissum.	115. 2.	Res.	106. I. & 117. 2.	Somnia.	95. I.
Propagatio.	64. 2. & 71. I.	Rerum status.	86. 2.	Specie <i>s</i> somni.	48. 2.
Prophanatio.	44. I.	Res gravis.	58. I.	Somnium.	48. 2.
Prophan.	92. I. & 97. 2. &	Res molesta.	58. I.	Sonus.	61. 2.
	117. I.	Res humana.	19. 2.	Sors.	113. I.
Prophanitas.	82. I.	Res terrena.	Ibidem.	Sordes.	62. I.
Prophete.	82. I. & 90. 2.	Res secunda.	117. 2.	Species spiritualis.	99. 2.
Propositum.	103. I.	Res infesta.	117. 2.	Species rerum.	71. 2.
Propugnaculum.	44. 2.	Res fluxa.	39. I.	Spes.	49. I.
Proprietas.	117. 2.	Res manifesta.	65. I.	Spes vana.	10. I. & 104. I.
Prophetus.	49. I. & 54. 2. &	Res nivimi momenti.	82. 2.	Spes.	78. 2.
	55. I.	Res chara.	90. 2.	Vagatio.	45. I. & 77. I.
Prophetus.	67. I. & 68. 2. &	Res cognita dignissima.	99. 2.	Valide v.	64. I.
	70. I. & 72. 1. & 73. 1.	Retributio.	114. 2.	Virtus.	Fall.

Vanitas.	93. 2. & 91. I. &	Viculis.	42. I.	Vifortia, crescenti.	63. I. & 70. I.
Vanares.	93. I.	Victoria.	63. I.	73. I. & 82. 2. & 87. 2. &	74. 2. & 75. I. & 110. 2. &
Varij hominum mores.	61. I.	Victoria perpetuo.	88. 2.	Vifortia incertum.	93. I. Vifortia instans.
Vafis nomen commune.	112. I. I.	Victoria spiritualis.	38. 2.	Vifortia.	82. 2. Vifortia debitorum.
Vafatio.	12. I. I. & 13. 2. &	Vidor.	64. 2. & 96. 2.	Vifortia vifore.	105. I. Vifortia vifore.
	65. I. & 77. 1. & 103. I. &	Vifortia.	91. 2. & 91. 1.	Vifortia fini.	106. 2. Vifortia fini.
Vafitas.	36. 2. & 37. 2. &	Vifortia.	12. I. & 62. I. & 63. I.	Vifortia institutio.	108. 2. 94. I. & 2.
	76. I. & 77. I.	Vifortia.	72. I. & 77. I. & 117. 2.	Vifortia beata iuncta.	25. 2. & Voluntas.
Vaticinium.	93. I.	Vifortia mustum.	49. I. &	Vifortia beata iuncta.	26. 2. Vifortia.
Vehementia.	70. I. & 73. 2.	Vifortia.	92. I. & 100. 2.	Vifortia.	96. I. & 108. I. &
Velocitas.	74. 2.	Vifortia.	88. 2.	Vifortia eterna.	101. 2. Vifortia vita.
Venti.	26. 2.	Vifortia.	46. 2.	Vifortia laboriosa.	78. 2. Vifortia pars.
Verbi Dei vifus.	51. I. & 77. 2.	Vifortia.	14. 2. &	Vifortia longa.	95. 2. Vifortia fructus.
Verbum Dei.	112. 2.	Vifortia.	54. 2. & 61. I. & 111. I. &	Vifortia exiguum.	64. 2. & Vifortia.
Verbum scriptum.	66. 2. & 74. I.	Vifortia.	117. 1.	Vifortia caput.	71. 2. & 61. I. & 115. 2.
Veritatis gnari.	14. 2.	Vifortia.	16. 2. & 100. 2.	Vifortia.	16. 2. & 100. 2. Vifortia res.
Veritas.	Ibidem.	Vifortia.	85. I. & 98. I.	Vifortia studium.	81. 2. Vifortia minimum.
Vefimentum.	66. I.	Vifortia.	32. I.	Vifortia contagiosum.</td	